UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 08 23 02 014 5

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BP Ibn Hajar al-Haythami,
80 Ahmad ibn Muhammad
A3I239 Mevahib ur-rahman
1892

1765

1765
12/107

(محمود بك) مطبعه‌سی

باب عالی جوارنده ابو السعود جاده‌سنده نومرو ۷۲

۱۳۱۰

﴿ مضامین کتابك باشلیجه‌لرینه اشارت جدولیدر ﴾

صحیفه

٧ « فاتحهٔ کتاب » امام‌اعظم و همام‌افخم افندیمز حضرتلرینك قاطبهٔ مجتهدین کرام اوزرینه فضل ورجحانلری . و ثابت اولان امامت جلیله‌لری کرك عمل وکرك اعتقاد جهتنه شامل اولمسیله دین مبینه سبق ایدن خدمات سنیه‌لری بیانده درکه بو صره‌ده بك چوق مهمات دینیه‌یه دائر تنبیهات کوروله‌جکی کبی امام ابوالحسن اشعری وامام‌ابو منصور ماتریدی‌حضرتلرینك خدمت‌سنیه‌لرینه‌ده اطلاع اولنه‌جقدر .

١٦ اصل‌کتاب اولان (خیرات‌حسان) مؤلفی‌ابن‌حجر (رحمه‌الله)‌ك ترجمهٔ احوال سنیه‌سی .

١٧ ترجمهٔ اصله شروع محلی .

١٩ اصل کتابك حاوی اولدیغی مقدمات‌ثلثه‌نك برنجیسی‌که امام‌غزالی حضرتلرینك امام اعظم افندیمز حضرتلرینی ستایشه دائر (احیاءالعلوم) ده‌کی مقاله‌سنی‌ایرادایله اسنادباطلی ازاله . ومذاهب اربعه نك اقالیم وبلدانه اختصاصنی‌ارائه حقنده‌در بوصره‌ده مترجم فاضل طرفندن حقیقت اجتهادایله شرائط و مراتبنه . وترتب ایدن احکام ووظائف ائمه و مقلدین تعیننه متعلق‌معلومات اعطا اولنه‌رق حضرت امامك اعلمیت واقدمیتی تحقیق ایدلمشدر .

٤٠ « مقدمهٔ ثانیه » تنبیهات ثلثه‌یی حاوی اولوب « تنبیه اول » مجتهدین کرام بیننده وقوع بولان اختلافك اسبابی . و جمیع مجتهدین کرامك حق وصواب اوزره بولندقلرینی اعتقاد ایله برابر دین بابنده احتیاط و اعتنانك لزوم ووجوبی .

٥٢ « تنبیه ثانی » مجتهدین حضراتی بیننده‌کی اختلافاتك فی‌الحقیقه ناسه رحمت اولمسی . بیانده‌در .

٥٧ « تنبیه ثالث » مذهب دیکرك استخفافنی موجب اولان سوزلر تفوهنه‌مساغ شرعی اولمدیغی‌وبونك برخیلی‌محذورلر تولیدایلدیکی .

صحیفه

٥٨ « مقدمهٔ ثالثه » . اماماعظم افندیمزك ظهورینی تبشیره دائر روایات.
کتابك حاوی اولدیغی قرق فصلدن
٦٣ « فصل اول » سبب تألیف کتاب .
٧٢ « فصل ثانی » اول حضرتك نسب شریفلری .
٧٦ « فصل ثالث » مولد سامیلری .
٧٦ « فصل رابع » اسم شریفلری .
٧٩ « فصل خامس » شمائل طیبه‌سی .
٧٩ « فصل سادس » ملاقات ایلدکلری اصحاب کرام .
٨٩ « فصل سابع » شیوخ واساتذه‌سی .
٩٠ « فصل ثامن » شاکردان و تلامذه سی .
٩١ « فصل تاسع » تحصیل علم ایله بدایت اشتغاللری .
٩٧ « فصل عاشر » تدریس وافتایه جلوسلری .
٩٩ « فصل حادی عشر » مذهب مبارکلرینك اساس ومبناسی .
١٠٢ « فصل ثانی عشر » خواص علیه ومزایای جلیله‌لری .
١٠٩ « فصل ثالث عشر » اسلاف‌عظامك شان‌عالیلرنده‌کی ثنا ومدائحی.
١٢١ « فصل رابع عشر » ادای عبادات خصوصنه شدت اعتنالری .
١٢٤ « فصل خامس عشر » خشیة الله ایله درجهٔ کالده اتصافلری .
١٢٨ « فصل سادس عشر » مالا یعنی وملاهیدن بغایت مجانبتلری .
١٣١ « فصل سابع عشر » سماحت وکرملری .
١٣٥ « فصل ثامن عشر » زهد وتقوالری .
١٣٩ « فصل تاسع عشر » امانت واستقامتلری .
١٣٩ « فصل عشرین » متانت عقللری .
١٤١ « فصل حادی عشرین » فراست علیه‌لری .
١٤٤ « فصل ثانی وثالث عشرین » خارق‌العاده صورتده ذکا وفطانتلری
ایله اسئلهٔ غریبه‌یه دائر ویرمش اولدیغی جوابلری .
١٧٥ « فصل رابع عشرین » کمال حلم و عفو ایله اتصافلری . ورعایت
حقوقه اعتنالری .
١٨٠ « فصل خامس عشرین » کسب وتجارت ایله تعیشلری .

صحیفه
١٨١ « فصل سادس عشرين » لباس شريف وهيئت حسنه‌لری .
١٨٢ « فصل سابع عشرين » آداب وحكمياته دائر سوزلری .
١٨٥ « فصل ثامن عشرين » مناصب دنيويه‌يه عدم رغبتلری .
١٨٥ « فصل تاسع عشرين » قرائت قرآن عظيمه دائر سندلری .
١٨٦ « فصل ثلثين » علم حديثده‌كی سندلری
١٨٨ « فصل حادی ثلثين » كيفيت وفاتلری .
١٨٩ « فصل ثانی ثلثين » تاريخ وفاتلری .
١٨٩ « فصل ثالث ثلثين » تجهيز ودفنلری .
١٩٠ « فصل رابع ثلثين » ارتحاللری عقبنده هاتفدن ايشيدیلن صدالر .
١٩٢ « فصل خامس ثلثين » تربهٔ مباركه ومعطره‌لری زيارتی اثناسنده وقوع بولان اجابت دعا . واسلاف كرامدن زيارت مزبوره‌يه شدت اعتنا .
١٩٣ « فصل سادس ثلثين » بالذات كورمش اولديغی وحق عاليلرنده كورلمش اولان رؤيالر .
٢٠٠ « فصل سابع ثلثين » كوياعلی الاطلاق قياسی احاديث شريفه اوزرينه ترجيح ايتملرينه دائر اسناداتی تزييف .
٢٠٣ « فصل ثامن ثلثين » موثوقيتی عليهنه سويلنن ترهاتی ابطال .
٢٠٦ « فصل تاسع ثلثين » خطيب بغدادی‌نك نقل ايلديكی حكاياته مقابله .
٢٠٩ « فصل اربعين » . احاديث صحيحه‌يه مخالف احكام اسنادنه قارشو تدقيقات اصوليه بياننده‌در .

اخطار

بالمناسبه درون و هامش كتابده سكسانه قريب ذواتك تراجم احوالی درج اولنمش ايسه‌ده برطاقی‌ده مبهم قالمشدر . ان شاء الله بونلرده خيلی فوائدی حاوی اولمق اوزره ترتيب اولنمقده بولنان ذيل كتابه درج اولنه‌جقدر . ترتيبجه وقوع بولان سهولر ارباب مطالعه‌يه نمايان اولديغندن ارائه اولنمامشدر .

Ibn Hajar al-Haythamī,
Aḥmad ibn Muḥammad

مواهب الرحمن

في مناقب الامام ابي حنيفة النعمان

Mevāhib ür-raḥmān

مؤلفی

رسالهٔ حمیدیه مترجم شهیری فضیلتلو اسماعیل حقی افندی

معارف نظارت جلیلهسنك رخصتیله طبع اولنمشدر

درسعادت

محمود بك مطبعهسی

١٣١٠

LIBRARY
SEP 7 1972
UNIVERSITY OF TORONTO
BP
80
A3I239
1892

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذى فطر الانام على ملة الاسلام والاهتداء . و جبلهم
على الملة الحنيفية السمحة السهلة البيضاء . ثم انهم لما غشيهم الجهل
و وقعوا فى اسفل الطبيعة وادركهم الشقاء . رحمهم ولطف بهم
وبعث اليهم من انفسهم الانبياء . ليخرجهم بانفاسهم من مضيق
الظلمات الى فضاء النور والضياء . فقد انزل عليهم من سرادق
جبروته مافيه مزدجر من الانباء . و جعل طاعته منوطة بطاعتهم
وسيلة الى العز والعلاء . ثم وفق من اتباعهم لتحمل علومهم
و فهم اسرار شرائعهم من شاء . فاصبحوا بنعمة الله حائزين
لاسرارهم فائزين بانوارهم وناهيك به من علياء . وفضل الواحد
منهم على الف عابد وسموا فى الملكوت عظماء . فصل اللهم
وسلم عليهم و على ورثتهم الى يوم الدين و خص سيدنا { محمداً }
امام المتقين و عصمة اهل اليقين . الذى جعلته خير الخلائق .
و بحر العلوم والحقائق . و بعثته و قد عفت من طرق الايمان
آثارها . وخبت انوارها . ووهت اركانها . فاحياه احياء الارض
بالامطار . و نشره فى جميع الاقطار . فصار موارده صافية . و حلله

ضافية . بالصلوات الزاكية [*] والتحيات الوافية مع عترته وآله وجميع اصحابه البررة الاتقياء . الذين صاروا بيمن عنايته من اجلة الاصفياء . وارض عن امامنا الاعظم وهمامنا الافخم الجليل قدره . المشرق فى سماء الفضائل بدره . المملو بعلوم الشريعة والحقيقة صدره . بحر العلوم الزاخر . كنز المكارم والمفاخر . المجتهد الاقدم الاكمل الحنيفى . الامام {ابى حنيفة النعمان بن ثابت} الكوفى . وعن بقية المجتهدين الكرام والعلماء الاعلام الذين دونوا العلوم وقرروها . وهذبوا المذاهب وحرروها . وبينوا ما اشكل من الشريعة بالادلة القاطعة والبراهين الساطعة حتى وضح سبيلها للسالكين . وصفا سلسبيلها للواردين . وراق زلالها للشاربين وامتدت ظلالها للساربين . ❁ وعن التابعين لمنها جهم الواضح . بالاحسان والعمل الصالح وعن جميع اساتيذنا الفاتحين لنا باب الفهم والاذعان المرشدين المتكفلين بحل معضلات مسائل العرفان ❁ وانصر بنصرك العزيز مولانا السلطان الاعظم والخاقان الاعدل الاكرم . مجدد قوانين العدل والانصاف . وممهد قواعد بنيان المراحم والالطاف . المحفوف بعناية الملك الديان . الموصوف بمهابة العز ومزيد العرفان . امير المؤمنين امين سيد المرسلين . سلطان سلاطين العالم صاحب الرأفة على كافة بنى آدم . الخليفة الاقدس

[*] متعلق بخص

الذى من يفارق حماه فهو مارق ومن يلزم طاعته فهو فى دينه صادق . ﴿ الا وهو السلطان ابن السلطان السلطان الغازى ﴿ عبد الحميد ﴾ خان . ابن السلطان الغازى ﴿ عبد المجيد ﴾ خان لازال الوجود بدوام خلافته عامراً مشرقاً . ولا برح الايمان فى ايام سلطنته ظاهراً مغدقاً . ﴿ جعل الله اجنحة النعم بابوابه مقصورة وبانبائه طائرة وعزائم التوفيق لآرائه مسخرة وباعدائه ساخرة وجمع القلوب كافة على طاعته وتحصيل مرضاته ومنح زيادة العمران والصلاح فى عامة بلاده وولاياته

﴿ آمين آمين لا ارضى بواحدة * حتى اضم اليها الف آمينا ﴾ .

(بعدذا) فاتحهٔ کتابمزده عرض وانبا اولنه جق افادات حقائق آیانه عطف انظار ایدن ارباب عرفان و اذعانك تسليم و اعترافه مسارعت بيوره جقلرى وجه اوزره پادشاه ديانت پناه شهريار شريعت نگاه افندمز حضرتلرينك نزد ملوكانه لرنده علوم ومعارفك هرشيدن عزيز و قيمتدار اولديغى هركس نظرنده روشن وبديدار اولديغندن زمان معارفبنيان جهانبانيلرنده بونجه آثار وفنون انتشـار ايلديكى كبى بر چوق اعاظم دينك مأثر و مفاخرى و منـاقب عليه و تراجم احوال سنيه لرى لسـان عثمانى يه نقل اولنه رق استفاده گاه عمومى يه وضع واعلان اولنمقـده بولنديغى حالده حضرت مفخر موجودات عليه افضل الصلوات افندمزدن واكا بر اصحاب گزين حضراتندن صكره اوزرمزده حقوق جليله سى اك اعظم اولان حضرت امام اعظم افندمزك كمالات خارقه و فضـائل فائقه لرندن بحث ايدن آثار نافعه نك بريسى هركسك مستفيد اوله جغى وجهله ترجمه ونشر اولنماسى روا دكلدر . عجزيني اعتراف ايدنلردن اولديغم حالده بووظيفهٔ مقدسه يى ايفا ايتمك خصـوصنه خيلى زماندنبرى كوكلمده بر آرزو و اشتياق حس ايتمكده ايدم ترجمه سنه ابتدار ايلديكم (الخيرات الحسان فى فضائل النعمان) كتـابنى احباى عاجزيدن و علماء مصردن برذات طبع ايتـديروب بر نسخه سنى ده طرفمزه اهدا ايلمش اولديغندن مطالعه سى اثناسنده فصل اولده عرض اولنه جق اسباب عديده يه ده اطلاع حاصل اولنجه اشتياق درونم تضاعف ايلدى . بوجهتله آرتق يكمكه قدرتم قالمدى « بو اثنـاده سنين كثيره دنبرو فاتح جامع شريفنـده اذكيـاى طلابه فقه . واصـول فقه كتابلرينى تدريسه مواظبت عاجزانه مه بر مكافات عاجله اولمق اوزره سايهٔ مكارمواپهٔ حضرت پادشاهيده مكتب حقوق شـاهانه ده علم فقه تدريسنه مأموريتم دخى اجرا اولنمغله عزم مزبورى فعله چيقـارمق زمانى تماماً حلول ايلمش اولديغندن مستعيناً بالله شـو كتابى ميـدانه كتيرمكه سعى و اهتمام ايلدم حضرت امام افندمزك مناقب جليله لرينـه دائر واحصاسى غير قابل اولان كتب ورسـائل ايچنده « مناقب طحاوى » و « گردرى »

کی بوندن دها انفع و اجمع کتابلر بولنور ایسه‌ده مؤلف کتاب « ابن حجر » رحمه‌الله‌ك شافعی‌المذهب اولدیغی حالده فضائل امام‌همامی اعتراف ایتمسی و کتابنك‌بك ملخص وغایت مرتب اولمسی جهتله سائرلره ترجیح اولنمغه شایاندر .

مع هذا ﴿مواهب الرحمن فی‌مناقب ابی‌حنیفةالنعمان﴾ نامیله تألیفنه موفق اولدیغم اشبو اثر عاجزیده « خیرات حسان » کتابنی نسخ صحیحه یه موافق اوله‌رق وهیچ برنکته وفائده‌سنی فوت ایدلمیه‌رك صورت واضحه ومفیده ایله ترجمه‌دن بشقه اجتهاد مطلق . مراتب مجتهدین . اسباب اختلاف مذاهب . انتقال عن‌المذهب وتقلید مذهب دیگر کبی برچوق تعاریف نافعه و مسائل مهمه و تراجم احوال اکابر دین صره‌سنده خیلی فوائدنحی درج اولندیکه آز تتبع ایله حصول بولمق قابل دکلدر صانیرم.

مطالعه‌یه رغبت بیوران ذوات کرام اصلنه تطبیق ایدرلر ایسه ترجمه‌مزده برچوق مجملاتك تفصیل ومبهماتك توضیح وایجاب ایدن یرلرده قیود مفیده اعتبار وزوائد طرحنه ابتدار اولندیغنی کوررلرده مفصلات کتب مناقبك نه وجهله نظر امعاندن کچیرلدیکنی وکتب تفسیر وحدیث وفقهه نه قدر اعتنا ایله مراجعت اولندیغنی درك وتسلیم ایدرلر و اهل انصاف اولان اکابر انام بویله بر اثرك وجوده کتیرلدیکنی کورمکله محظوظ اولورلر همان جناب مفیض الارزاق و مدبر حکیم علی الاطلاق حضرتلری سایهٔ دیانت کستریلرنده خواص و عوامك معارف دینیه نشر و مطالعه‌سنه کون بکون رغبتلری ارتمغله « الناس علی سلوك ملوکهم » سری ظاهر و نمایان اولان پادشاه معادلپرور . تاجدار فاروق سیر. ولی النعم عالمیان . روح جسدجهانیان . معنیٔ نص جهانبانی . مفهوم آیت حکمرانی . خلیفهٔ روی زمین . نور بینش مسلمین خاقان جلیل‌الشان. خلاصهٔ دودمان آل عثمان السلطان الغازی « عبدالحمیدخان » ابن‌السلطان الغازی « عبدالمجیدخان » « خلدالله ملکه افندمز حضرتلرینك وجود همایون مسعدتمقرون ملوکانه‌لرینی کافهٔ اغراض واکداردن مصون : وعمر وشوکت خسروانه‌لرینی کون بکون افزون بیوره‌رق خیرخواهان

دین ودولتی مظهر الطاف وعنایات فراوان ؛ وبندکان صداقتنشان مصالح شناسان شهنشاهیلرینی افکار معدلتدثار همایونلری وفقنجه خدمات محاسن غایاته موفق قیله‌رق سایهٔ معالیوایهٔ ملکداریلرنده کافهٔ رعایا وبرایایی مستظل ظل امان. ونائل عواطف برواحسان ایلیه آمین بحرمة سیدالمرسلین .

﴿ فاتحه ﴾

معلوم ارباب فهوم اولدیغی اوزره « فقه » لفظی اصطلاح شرعده ایکی معناده استعمال اولنور .

معنای اول کافهٔ احکام شریعتی جامع اولوب مقام تفسیرنده « امام اعظم وهمام اقدم » افندمز حضرتلری « معرفة النفس مالها وماعلیها » بیورمشلردر. یعنی علم فقه نفس ناطقهٔ انسانیه‌نك دار آخرتده انتفاع وتضرر ایده‌جکی شیلرك دنیا وعقباجه احکامنی بیلمسنه مدار اوله‌جق برملکهٔ مکتسبه‌در .

مذکور شیلر ایسه اوچ قسمدر . وجدانیات . ملکات . افعال جوارح . وجدانیات که عقائد دینیه‌در احکامی علم کلامده وملکات که زهد . صبر . شکر . سخا . حضور قلب. حفظ لسان . وبونلرك نقائضی کبی اخلاقدن عبارتدر احکامی علم تصوفده واعمال جوارحك کرك عبادات وکرك معاملات قسملرینك احکامی یالکز افعال مکلفیندن بحث ایدن علم فقهده بیان اولنور.

معنای ثانی بونام ایله تدوین اولنان علم شریفدن عبارتدرکه معنای اولدن اخصیتی ظاهردر .

کرچه فقه لفظی بومعناده استعمال بین الناس شایع وذائع ایسه‌ده لسان شرعده مدح وستایش ایله شانی تنویه واعلا قلنان معنای اولجه « فقه »درکه

«من يرد الله به خيراً يفقهه فى الدين » امثالى احاديث شريفه‌ده علامت حسن خاتمه وعنوان عاقبت حميده قلنمش و « يؤتى الحكمة من يشاء ومن يؤتى الحكمة فقد اوتى خيراً كثيراً » نظم جليلنده‌كى حكمت ايله مرادالهى فقه فى الدين اولمق خصوصنه اجله‌ٔ ارباب تفسير اتفاق ايلمشدر. اشته بومعناجه علم فقه هركسك علم حاليدر .

يعنى هرمكلف اعتقاد واخلاقه دائراولان مسائلك كافه‌سنى ولواجمالا بيلوب تصديق . وعبادات ومعاملاتك دخى ايجابى قدر احكام و آدابنى اوكره نوب حال وحركتنى آكا تطبيق ايلمك لازم وواجبدر .

مثلا صلات وصومك ولزومى قدر بيع وشرانك فساد وصحت . وحوائج ضروريه قبيلندن اولان مأكل ومناكح وملابسك حل وحرمت . حسبيله احكامنى واولوالامره اطاعتك لزوم ووجوبنى وبونلردن هربرينك تفاصيل صور واوصافنى بيلمك افراد مكلفينه على العموم فرض اولديغى وارستهٔ افهام وعرضدر .

حج وزكات ووقف وشركت كبى عبادات ومنافع ماليه‌يه تعلق ايدن احكام شرعيه‌نك هرزمان وهرشخص حقنده بيلنمسى ضرورى دكل ايسه‌ده بومثللو مسائل فقهيه‌نك ده اهميت والزميتى دركاردر .

الحاصل مادامكه انسانك سلامت وسعادتى شرعه اتباع ايله‌در ابتداع ايله دكلدر نبوت ورسالتى معجزات باهره ايله مؤيد من عندالله اولان نبىّ خاتميت عنوانمز ومنجىٔ اعظم والاشانمز افندمز حضرتلرينك جانب قدسى مواهب حضرت فياض حقيقيدن تلقف وتلقى ايلمش وسنه‌لرجه اصناف ثقلينى دعوت ايله نشر واظهارينه موفق بيورلمش اولدقلرى شريعت مقدسهٔ سبحانيه‌نك نه‌دن عبارت اولديغنى عيناً وحقيقةً بيلمك لازمدر .

شو حقيقته اطلاع ايسه انجق طريقت مسلوكهٔ پيغمبرى وسنت جليلهٔ رسالتپناهى ونقلهٔ آثار واخبار نبوت اولان اصحاب عظام وتابعين فخام حضراتنك بولندقلرى مسلك وسيرت كما هو حقها بيلنمك ايله اوله‌بيلور. چونكه شريعت اسلاميه‌نك مأخذ ومنابعى اولان آيات فرقانيه‌نك برچوغى

اشکال واجمال حسبیله شارعك قولاً وفعلاً تفسیر وبیانه موقوفدر . وهر آیتك عباره . اشاره . دلالت. اقتضا . کبی وجوه کثیره ایله برچوق احکامی تضمن ایتمسنه بناءً آنجق اجتهاد صحیح ایله مراد آلهی اولان احکام شرعیه‌یه وقوف میسر اوله‌بیلور .

اجتهاده بحق اهل اولنلرده شبهه‌سز صحابه وتابعین افندیلرمزدر . زیرا آنلر اهل لسان وارباب بلاغت وبیان اولدقلری کبی هرکسدن زیاده احادیث صحیحهٔ نبویه‌یی عارف واسباب نزول وورووده وتعلیلات نصوصه واقف وسائر شرائط معتبرهٔ اجتهاد ایله کاملاً متصفلردر .

آیات محکماتك معانیٔ قطعیه‌سنی ومتشابهاتك تأویلات صحیحه‌سنی آنلر بیلیرلر.

وظائف اسلامیه وسرائر علوم دینیه‌یی آنلردن زیاده تدقیق ومعرفت برفرده میسر اولمامش ومیدان فضائلده آنلر ایله مسابقت دعواسی ارباب تمیزدن صدور ایتمامشدر .

حکیم ذوالجلال حضرتلری « محمد رسول الله والذین معه اشداء علی الکفار رحماء بینهم » آیت جلیله‌سنده تزکیه وثنا. وتبشیرات عظیمه‌سنه مظهر بیوردیغی اوقهرمان ارلری نشر دین بابنده حبیب اکرمنه رفقا ویاران ایتمش وآنلرده بونعمت عظمانك قدرینی بیله‌رك مال وجانلرینی اعلای کلمة الله اوغورینه بذل وفدا ایلمش اولدیغندن کافه‌سنك نائل رضوان آلهی اولدقلری نصوص قطعیه‌ده ذکر وبیان.وصاحب شرع ازکی حضرت رسول مجتبی «صلی الله تعالی علیه وسلم» افندمز طرفندن‌ده داربقایه ارتحال بیوردقلری صره‌ده اعلان بیورلمشدر .

عندالٓهیده ونزدرسالتپناهیده امنای دین ونجوم هدایت قرین اولدقلری مبرهن ومنصوص و « انا نحن نزلنا الذکر وانا له لحافظون » نظم جلیلی منطوقنجه تصحیف وتحریفدن مصون اولان قرآن کریمی تفاسیر مأثوره‌سیله و«لیبلغ الشاهد منکم الغائب » خطاب مستطابی وفقنجه بتون افعال واحوال وتقاریر واقوال محمدیه‌یی موارد واقعه‌سیله برابر نقل وتبلیغ وظیفهٔ مهمهٔ اساسیه‌سنه منتخب ومخصوص اولان اصحاب فیوضات نصاب. وانلره خیرالخلف اولان تابعین فضائلمآب حضراتنك قدرلرینی بیلمامك قدر

جهالتو انلرك خدمات دينيه‌لرينی انكار قدر كفران نعمت تصور اولنه‌ماز .

دين مبين احمدينك حامی وناشرلری اولان اساطين يقين ومعتصمان حبل متين حضراتنی تخطئه واتهام كريوه سنه صاپان فرق ضالهٔ اسلاميه دين ومذهبلرينی عجبانه واسطه ايله صاحب شريعت افندمزه اسناد وارجاع ايده‌بيلورلر .

اوت آيات قرانيه تواتراً منقول اولديغی جهتله ناقللری موثوق ومأمون كيمسه‌لر اولمسه‌لرده علوم دينيه‌يه مأخذ اولمغه صالح اولور .

فقط بالاده عرض اولنديغی اوزره كتاب الله دن اخذ واستنباط علوم واحكام ايده بيلمك ايچون يالكز اهل بيت نبوت حضراتندن مروی اولان آثاره وقوف كفايت ايتميوب بيانات شارع «عليه الصلاة والسلام» ی حاوی اولان جميع سنن واحاديثی احاطه ايتمكه لزوم قطعی واردر . بو حالده صحابه وتابعين حضراتنك مرويات ومأثوراتنه اعتماد ايتميان خود فروشانك آيات قرانيه‌يی آراء واهوالرينه موافق تأويلات باطله‌يه حمل ايله = «فاما الذين فی قلوبهم زيغ فيتبعون ما تشابه منه ابتغاء الفتنة وابتغاء تأويله» آيت جليله‌سنده اشارت بيورلديغی اوزره = جادهٔ مستقيمه‌دن عدول وانحراف . وصورتا دين اسلامه مشابهتی بولنان برمذهب عاطل واختراع باطل ايله اتصاف . ايتمش اولدقلری پك قولای اكلاشيلور .

اشته بو حقيقته بناءً خواجهٔ كائنات عليه اكمل التحيات افندمز حضرتلری « ستفترق امتی » حديث شريفنك آخرنده فرقهٔ ناجيه‌يی « الذين هم علی ما انا عليه واصحابی » تعريفيله تميز بيورمشدر . [*]

---

[*] حبيب الله بو يولده ايلدی ايضاح | او نازك لفظله خوش قلدی افصاح
بو سوز دركرچه كيم صورتده اجمال | نه تفصيل ايلدی كور شاه اجلال
اشارت بيورر اول شاه اسنی | كه بو لمدر بنم اجلادن اجلی
بنم يولمده بوقدر ذره شبهه | مكر اعمی اولانلر دوشه‌لر ريبه
كه قرآن بوليدر بللو طريقم | آنكه كلدی هپ صحب وفريقم
ولی برفرقه‌يی كوراتدی شهوات | مفيد اولماز اولاره بو جليات
اولار خارجده دربحث هدادن | تمايز اومه الوانه عمادن
هوادر كور ايدن عين عبادی | هوا اهلی اولان بولماز رشادی

كما قال سلطان العشاق فی تائيته بلسان الجمع

ونهج سبيلی واضح لمن اهتدی | ولكنما الاهواء عمت فاعمت

وبو حكمت ومصلحته بناءً صدر ثانينك اواخرينه طوغرى اختلافات چوغالوب بدعتلر فاش اولدقده علماء دين حضراتنه تدوين كتب شريعت الهام بيوريلهرق اهل سنت اولان جماعت اصحاب و تابعين افنديلرمزك مذهب وسيرتلرى تماماً وكاملاً كتابلره درج وضبط اولنمشدر زيرا صدرين اولين رجالى اولان مشاراليهم حضراتى صحبت پرميمنت نبى وقرب عهدعاليلرى حسبيله تدوين كتابه لزوم كورمزلر و قرآندن بشقه برشى يازمازلردى احاديث شريفه يى دخى قرآن كبى ازبر ايدرك اول وجهله روايت ايدرلردى زمانلرنده وقايعك قلتى واختلافك ندرتى جهتيله علمايه مراجعت آز وقوعبولوردى .

ظهور ايدن فتن و اختلافات مشاهدهٔ وحى و معجزات ايله ايمان ويقينى كوكلشمش واغراض دنيويه‌دن ال چكمش اولان قلوب صافيه‌يى صارصه‌مز وطمع خام سوداسنه دوشوره‌مزدى .

واقعا بعض وقايعه دائر وقوعبولان اجتهادلرنده خطا ايدنلر بولنور ايدى فقط تحرىٔ حقيقتده قصور وتسامح ايتميان ارباب اجتهاد هيچ بر وجهله موأخذه اولنمز .

اماسواد اعظم — كه اهل حل وعقد اولان عظماى امت وجمهور سالكان طريق مستقيم سنتدر — «لاتجتمع امتى على الضلالة» و «عليكم بالسواد الاعظم» كبى برچوق احاديث صحيحه‌نك [١] دلالتيله ثابت اولديغى اوزره هيچ بروقت امر غير مشروع اوزرينه اجتماع و اتفاق ايتمزلر. مع هذا اجماع امت كامله‌نك قطعيتنه دلالت ايدن نصوص فرقانيه صراط مستقيمدن انحراف ايدنلرك راه خطرناكه دوشدكلرينى و بدعت وهوايه مبتنى اولان مذاهب محدثه — نه قدر معقول كورنسه بيله — منتسبانك

[١] قال عليه الصلاة والسلام ان امتى لاتجتمع على ضلالة فاذا رايتم اختلافاً فعليكم بالسواد الاعظم. رواه ابن ماجه وغيره عن انس رضى الله عنه.

وقال لايجمع الله هذه الامة على ضلالة ويدالله مع الجماعة. رواه الحاكم عن ابن عباس رضى الله عنهما. وقال عليكم بالجماعة فان الله لا يجمع هذه الامة على ضلالة. رواه ابن عاصم وغيره عن عقبة بن عمر والانصارى . وقال سألت ربى ان لايجمع امتى على ضلالة فاعطانيها . رواه احمد فى مسنده والطبرانى و غيره عن ابى بصرة الغفارى . وكل ذلك مذكور فى المواهب .

شاهراه حقیقتدن صد مرحله تباعد ایتدکلرینی اثباته کفایت ایدر .
خلاصهٔ مقال شریعت اسلامیه‌نك مسلك جلیل رسول واصحابدن عبارت اولمسی قدر واضح برحقیقت دها بولنمز دنیلسه بجادر . فقط انسان کندینی شریعته اویدرمغه چالشه‌جق یرده شریعت مطهره‌یی کندی مشرب وهواسنه اویدرمق استر و بونی بیوك برظرافت عد ایدر .
بیلمزکه شرائع الهیه دائما هوای نفسی و مقتضای طبائعی کسر و اصلاح ایچون وضع اولنه‌گلمشدر ﴿ ولواتبع الحق اهوائهم لفسدت السموات والارض ومن فیهن بل اتیناهم بذکرهم فهم عن ذکرهم معرضون ﴾
حقائق احوالك بودرجه مکشوفیتیله برابر حیف صد حیف که استهوای شیاطین دعوت حقه اجابت ایتمیان اقوامی سبل متفرقه‌یه دوشوروب ابتداع اودیه‌سنده هائم وحیران ایتمکده‌در . [١]
امدی « کالذی استهوته [٢] الشیاطین فی الارض حیران له [٣] اصحاب یدعونه الی الهدی » و (وان هذاصراطی مستقیماً فاتبعوه ولاتتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله) آیات قرآنیه‌سنده ایما واشعار بیوریلان اهل بدعت وهوا ظهور ایدزك اسلاف کرام تخطئه اولنمغه باشلانیلدیغی وقت اساس

[١] الا ای سالك راه حقیقت
یوریمه سرسری بول کاربانی
(محمد) اول شه جند هدایت
یاپش دامان پاکنه اوشاهك
سلوك ایله صراط مستقیمه
گرکدر اولا تعیین مذهب
چو حقدر مطلبك استه طریقن
گل امدی مقتداکی ایله تعیین
ایکی در مؤمنه مذهب معین
اوباطن دیدیکم در اعتقادك
عقائد در چون اسلامك بناسی
عقیده اولسه پاك ومطهر
بویولك نامیدر سنت جماعت

چوقلدك راه اسلامه عزیمت
چغردن چیقمه جانم کوزله آنی
چون اولدر قافله سالار امت
ایدن آنی سلوکنده پناهك
صاقین میل ایتمه هرراه سقیمه
که یولسزکیم بولورمنجا ومهرب
طریقنجه گیدن بولور فریقن
که مقصوده ایریشمز مردخود بین
بری ظاهربری باطن مبین
مزین قیله کور آنده نهادك
بومحکم اولمسه اولمز بقاسی
هب اعمال اولیسر مردود وابتر
گرکدر گیره‌لر بویوله امت

[٢] ای ذهبت به مردة الجن الی المهامه
[٣] ای لهذا المستهوی رفقة یرشدونه الی الحق

دینی ومسلك اصحاب كزینی حفظ وحمایه ایچون یرادیلان سر آمدان ائمهٔ دین مبین وسروران سرائر شناسان اهل یقینك پیشوای اعظمی وامام همام اقدمی امام جلیل الشان « ابو حنیفة النعمان » افندمز حضرتلریدر .

حضرت مشارالیهك حمایهٔ سنت وتقریر احکام شریعت بابنده عدیم الامثال اولدیغنه دلالت ایدن بینات قاطعه‌نك بری‌ده اعاظم پیران طریقت وارائك نشینان حقیقتدن « سهل بن عبدالله تستری » حضرتلرینك « لوكان فی امة موسی وعیسی مثل ابی حنیفة رضی الله عنه لما تهودوا ولما تنصروا » كفتار كرامتمدارلریدر.

مشارالیه افندمز حضرتلرینك احیای معالم شریعت وابقای مآثر سنت خدمت مهمه‌سنی ایفا خصوصنده ائمهٔ دین حضراتنك كافه‌سنه تقدم وتفوق ایتمش اولدقلری قابل انكار دكلدر چونكه كندیلرندن اول دها افضل واعلم ذوات فخام بولنمشلر ایسه‌ده بالاده عرض اولندیغی اوزره آنلرك زمانلرنده بدع واهوانك بین الناس شیوعی ووقائع عامه‌نك كثرت وقوعی اولمامغله اصولاً وفروعاً تدوین علومه لزوم كورلمش دكل ایدی :

مشارالیهم حضراتی جهت اخرادن دها بیوك خدمات جلیله ابراز ایلدیلر ایسه‌ده « كم ترك الاول للاخر » مدلولنجه صكره كلنلره‌ده بیوك برفضیلت براقشلر ایدی .

ایشته اسباب معروضه‌دن طولایی محافظهٔ حدود اسلامیه خصوص مهمنه اهتمام تام وبوسایه‌ده استحصال مرام ایدن ذوات فضائل آیات ایچندن مساعیٔ واقعه‌سنك نتائج صحیحه وكامله‌سنی حیز حصوله چیقارمغه موفق اولان وبوفضیلت عظماده بحق تفرد ایلیان حضرت امام اعظم افندمز اولدیغی امر قطعیدر . چونكه دینی اساسندن قلع ایتمك استین ملاحده ودهریلری . ودین اسلامدن اولمیان درلو درلو بدعت وخلاف حقیقت شیلری دینه اسناد ایدن فرق ضاله رجالنی الزام وتبكیت ایله نائرهٔ فساد وفتنه‌لرینی سیوندیرن اودر .

واحادیث شریفه‌نك اقسامنی تمیز واسرارینه اطلاع ایتمیه‌رك استنباط احكامه قیام ایدنلرك اقوال ضعیفه‌سنی اورته‌دن قالدیران وجمیع وقائع

شاهراه حقيقتدن صد مرحله تباعد ايتدكلرينى اثباته كفايت ايدر . خلاصهٔ مقال شريعت اسلاميه‌نك مسلك جليل رسول واصحابدن عبارت اولمسى قدر واضح برحقيقت دها بولنمز دنيلسه بجادر . فقط انسان كندينى شريعته اويدرمغه چالشه‌جق يرده شريعت مطهره‌يى كندى مشرب وهواسنه اويدرمق استر و بونى بيوك برظرافت عد ايدر . بيلمزكه شرائع الهيه دائما هواى نفسى و مقتضاى طبائعى كسر و اصلاح ايچون وضع اولنه كلمشدر ﴿ ولواتبع الحق اهوائهم لفسدت السموات والارض ومن فيهن بل اتيناهم بذكرهم فهم عن ذكرهم معرضون ﴾

حقائق احوالك بودرجه مكشوفيتيله برابر حيف صد حيف كه استهواءٔ شياطين دعوت حقه اجابت ايتميان اقوامى سبل متفرقه‌يه دوشوروب ابتداع اوديه‌سنده هائم وحيران ايتمكده‌در . [١]

امدى « كالذى استهوته [٢] الشياطين فى‌الارض حيران له [٣] اصحاب يدعونه الى الهدى » و (وان هذا صراطى مستقيماً فاتبعوه ولاتتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله) آيات قرآنيه‌سنده ايما واشعار بيوريلان اهل بدعت وهوا ظهور ايدرك اسلاف كرام تخطئه اولنمغه باشلانيلديغى وقت اساس

[١] الا اى سالك راه حقيقت
يوريمه سرسرى بول كاربانى
(محمد) اول شه جند هدايت
ياپش دامان پاكنه اوشاهك
سلوك ايله صراط مستقيمه
كركدر اولا تعيين مذهب
چو حقدر مطلبك استه طريقن
كل امدى مقتداكى ايله تعيين
ايكى در مؤمنه مذهب معين
اوباطن ديديكم در اعتقادك
عقائد در چون اسلامك بناسى
عقيده اولسه پاك ومطهر
بويولك ناميدر سنت جماعت
چوقلدك راه اسلامه عزيمت
چغردن چيقمه جانم كوزله آنى
چون اولدر قافله سالار امت
ايدن آنى سلوكنده پناهك
صاقين ميل ايتمه هرراه سقيمه
كه يولسز كيم بولور منجا ومهرب
طريقنجه كيدن بولور فريقن
كه مقصوده ايريشمز مردخودبين
برى ظاهر برى باطن مبين
مزين قيله كور آنده نهادك
بومحكم اولمسه اولمز بقاسى
هپ اعمال اوليسر مردود وابتر
كركدر كيره‌لر بويوله امت

[٢] اى ذهبت به مردة الجن الى المهامه

[٣] اى لهذا المستهوى رفقة يرشدونه الى الحق

دینی ومسلك اصحاب کزینی حفظ وحمایه ایچون یرادیلان سرآمدان ائمهٔ دین مبین وسروران سرائر شناسان اهل یقینك پیشوای اعظمی وامام همام اقدمی امام جلیل‌الشان « ابو حنیفة النعمان » افندمز حضرتلریدر .

حضرت مشارالیهك حمایهٔ سنت وتقریر احکام شریعت بابنده عدیم الامثال اولدیغنه دلالت ایدن بینات قاطعه‌نك بری‌ده اعاظم پیران طریقت. وارائك نشینان حقیقتدن « سهل بن عبدالله تستری » حضرتلرینك « لوکان فی امة موسی وعیسی مثل ابی حنیفة رضی الله عنه لما تهود وا ولما تنصروا » کفتار کرامتمدارلریدر.

مشارالیه افندمز حضرتلرینك احیای معالم شریعت وابقای مآثر سنت خدمت مهمه‌سنی ایفا خصوصنده ائمهٔ دین حضراتنك کافه‌سنه تقدم وتفوق ایتمش اولدقلری قابل انکار دکلدر چونکه کندیلرندن اول دها افضل واعلم ذوات فخام بولنمشلر ایسه‌ده بالاده عرض اولندیغی اوزره آنلرك زمانلرنده بدع واهوانك بین‌الناس شیوعی ووقائع عامه‌نك کثرت وقوعی اولمامغله اصولاً وفروعاً تدوین علومه لزوم کورلمش دکل‌ایدی :

مشارالیهم حضراتی جهت اخرادن دها بیوك خدمات جلیله ابراز ایلدیلر ایسه‌ده « کم ترك الاول للاخر » مدلولنجه صکره کلنلره‌ده بیوك برفضیلت براقشلر ایدی .

ایشته‌اسباب معروضه‌دن‌طولایی محافظهٔ حدوداسلامیه خصوص‌مهمنه اهتمام تام وبوسایه‌ده استحصال مرام ایدن ذوات فضائل آیات ایچندن مساعیٔ واقعه‌سنك نتائج صحیحه وکامله‌سنی حیز حصوله چیقارمغه موفق اولان وبوفضیلت عظماده بحق تفرد ایلیان حضرت امام اعظم افندمز اولدیغی امر قطعیدر . چونکه دینی اساسندن قلع ایتمك استین ملاحده ودهریلری . ودین اسلامدن اولمیان درلو درلو بدعت وخلاف حقیقت شیلری دینه اسناد ایدن فرق ضاله رجالنی الزام وتبکیت ایله نائرهٔ فساد وفتنه‌لرینی سیوندیرن اودر .

واحادیث شریفه‌نك اقسامنی تمیز واسرارینه اطلاع ایتمیه‌رك استنباط احکامه قیام ایدنلرك اقوال ضعیفه‌سنی اورته‌دن قالدیران وجمیع وقائع

شاهراه حقیقتدن صد مرحله تباعد ایتدکارینی اثباته کفایت ایدر . خلاصهٔ مقال شریعت اسلامیه‌نك مسلك جلیل رسول واصحابدن عبارت اولمسی قدر واضح برحقیقت دها بولنمز دنیلسه بجادر . فقط انسان کندینی شریعته اویدرمغه چالشه‌جق یرده شریعت مطهره یی کندی مشرب وهواسنه اویدرمق استر و بونی بیوك برظرافت عد ایدر . بیلمزکه شرائع الهیه دائما هوای نفسی و مقتضای طبائعی کسر و اصلاح ایچون وضع اولنه کلمشدر ﴿ ولواتبع الحق اهوائهم لفسدت السموات والارض ومن فیهن بل اتیناهم بذکرهم فهم عن ذکرهم معرضون ﴾

حقائق احوالك بودرجه مکشوفیتیله برابر حیف صد حیف که استهوای شیاطین دعوت حقه اجابت ایتمیان اقوامی سبل متفرقه‌یه دوشوروب ابتداع اودیه‌سنده هائم وحیران ایتمکده‌در . [١]

امدی «کالذی استهوته [٢] الشیاطین فی الارض حیران له [٣] اصحاب یدعونه الی الهدی » و (وان هذا صراطی مستقیماً فاتبعوه ولاتتبعوا السبل فتفرق بکم عن سبیله) آیات قرآنیه‌سنده ایما واشعار بیوریلان اهل بدعت وهوا ظهور ایدرك اسلاف کرام تخطئه اولنمغه باشلانیلدیغی وقت اساس

[١] الا ای سالك راه حقیقت
یوریمه سرسری بول کاربانی
(محمد) اول شه جند هدایت
یاپش دامان پاکنه اوشاهك
سلوك ایله صراط مستقیمه
کرکدر اولا تعیین مذهب
چو حقدر مطلبك استه طریقن
کل امدی مقتداکی ایله تعیین
ایکی در مؤمنه مذهب معین
اوباطن دیدیکم در اعتقادك
عقائد در چون اسلامك بناسی
عقیده اولمسه پاك ومطهر
بویولك نامیدر سنت جماعت

چوقلدك راه اسلامه عزیمت
چغردن چیقمه جانم کوزله آنی
چون اولدر قافله سالار امت
ایدن آنی سلوکنده پناهك
صاقین میل ایتمه هرراه سقیمه
که بولنز کیم بولور منجا ومهرب
طریقنجه کیدن بولور فریقن
که مقصوده ایریشمز مرد خودبین
بری ظاهربری باطن مبین
مزین قیله کور آنده نهادك
بومحکم اولمسه اولمز بقاسی
هب اعمال اولیسر مردود وابتر
کرکدر کیره‌لر بویوله امت

[٢] ای ذهبت به مردة الجن الی المهامه
[٣] ای لهذا المستهوی رفقة یرشدونه الی الحق

دینی ومسلك اصحاب كزینی حفظ وحمایه ایچون یرادیلان سر آمدان ائمهٔ دین مبین وسروران سرائر شناسان اهل یقینك پیشوای اعظمی وامام همام اقدمی امام جلیل‌الشان « ابو حنیفة النعمان » افندمز حضرتلریدر .

حضرت مشارالیهك حمایهٔ سنت وتقریر احکام شریعت بابنده عدیم الامثال اولدیغنه دلالت ایدن بینات قاطعه‌نك بری‌ده اعاظم پیران طریقت وارائك نشینان حقیقتدن « سهل بن عبدالله تستری » حضرتلرینك « لوكان فی امة موسی وعیسی مثل ابی حنیفة رضی الله عنه لما تهودوا ولما تنصروا » كفتار كرامتدارلریدر .

مشارالیه افندمز حضرتلرینك احیای معالم شریعت وابقای مأثر سنت خدمت مهمه‌سنی ایفا خصوصنده ائمهٔ دین حضراتنك كافه‌سنه تقدم وتفوق ایتمش اولدقلری قابل انكار دكلدر چونكه كندیلرندن اول دها افضل واعلم ذوات فخام بولنمشلر ایسه‌ده بالاده عرض اولندیغی اوزره آنلرك زمانلرنده بدع واهوانك بین‌الناس شیوعی ووقائع عامه‌نك كثرت وقوعی اولمامغله اصولاً وفروعاً تدوین علومه لزوم كورلمش دكل‌ایدی :

مشارالیهم حضراتی جهت اخرادن دها بیوك خدمات جلیله ابراز ایلدیلر ایسه‌ده « كم ترك الاول للاخر » مدلولنجه صكره كلنلره‌ده بیوك برفضیلت براقمشلر ایدی .

ایشته‌اسباب معروضه‌دن‌طولایی محافظهٔ حدوداسلامیه خصوص‌مهمنه اهتمام تام وبوسایه‌ده استحصال مرام ایدن ذوات فضائل آیات ایچنـدن مساعیٔ واقعه‌سنك نتائج صحیحه وكامله‌سنی حیز حصوله چیقارمغه موفق اولان وبوفضیلت عظماده بحق تفرد ایلیان حضرت امام اعظم افندمز اولدیغی امر قطعیدر . چونكه دینی اساسندن قلع ایتمك استین ملاحده ودهریلری . ودین اسلامدن اولیان درلو درلو بدعت وخلاف حقیقت شیلری دینه اسناد ایدن فرق ضاله رجالنی الزام وتبكیت ایله نائرهٔ فساد وفتنه‌لرینی سیوندیرن اودر .

واحادیث شریفه‌نك اقسامنی تمیز واسرارینه اطلاع ایتمیه‌رك استنباط احكامه قیام ایدنلرك اقوال ضعیفه‌سنی اورته‌دن قالدیران وجمیع وقائع

جاريه وملحوظه‌نك احكام شرعيه‌سنى صورت صحيحه‌ده استنباط . واصطلاحات فقهايى وضع ايله مسائل فقهيه‌يى اليوم بولنديغى ترتيب انيق اوزره تدوين ايلمين‌ده اودر .

خصوصات مزبوره‌ده احراز سابقيت بيورملرى كافهٔ ائمهٔ دين واكابر مجتهدين اوزرينه رجحان وفائقيتلرينى اثباته كافى دكلميدر : بوحقيقت اصلا شبهه كتورمز .

اصطلاحات فقهيه‌يى وضع وتحرير ومسائلى كما هو حقها بيان وتصوير مزيتنى قزانمش اولدقلرى كبى اصـول كلاميه ومسـائل فقهيه‌يى الك اول ترتيب وتدوين ايتمك دخى مشار اليهك خصائص جليله‌سندندر .

مؤخراً امام مالك حضرتلرى « موطأ » كتـابنده احاديث شريفه‌يى شو ترتيب ايله جمع ايدوب اصطلاحات مزبوره‌يى ده قبول ايتمش اولمغـله خصوص مذكورده حضرت امامه متابعت وتقليد ايتمش اولور .

مسـائل فقهيـه‌نك هر برى حقنده تلاميذ كرام واصحاب معـارف انساملريله جريان ايدن برخيلى مذاكرات ومشاورات اثناسـنده افادات معروضه تماماً دكلنوب وشبهات واقعه حل وازاله اولندقدنصكره تقرر وتحقق ايدن هرمسئله اول حضرتك امريله موقع مناسبنه وضع اولنه‌رق بواسلوب ايله « علم فقه » ك تدوينى ختام بولمشدر .

علم كلامده تدوين بيوردقلرى آثارك ايچندن « الفقه الاكبر » نام كتاب مستطابلرى امهات مسائل اعتقاديه‌يى جامع اولديغى جهتله صكره‌دن كلان علماى كلام هپ او اساس اوزرينه بناء احكام ايلمشلر وفقط مخالفين اولان فرق ضاله يكى يكى مذهبلر احداث ايلدكجه آنلرى تزييف وابطال . واستناد ايلدكلرى شكوك وشبهاتى رفع واستيصال سياقنده كلامى بسط ايله لزومى قدر تفصيل مقال ايلمشلردر .

حضرت مشار اليهك علم كلامه دائر آثار جليله‌سندن بريده « العالم والمتعلم » كتابيدر . كتاب مذكورده عالم ايله متعلم بيننده عقائد دينيه‌يه متعلق محاورات لطيفه تحرير بيورمشلردر .

واقعا حضرت امامك بوطاقم آثارينى معتزله ومرجئه وسائر مذاهب

باطله اصحابی — اعتقادجه بزه موافقت ایدردی دیه‌بیلمك ایچون — انکار ایتمك استه‌مشلردر. فقط شو انکارك شویله بر غرض فاسده ابتناسی حسبیله چندان اهمیتی اوله‌مز .

« فقه اکبر » کتابنی تلامیذ مشهوره سندن « ابو مطیع بلخی » حضرتلری و « العالم والمتعلم » کتابنی‌ده « محمدبن مقاتل رازی » مرحوم اخذ واستنساخ ایدرك عالمه نشر ایلمش اولدقلری محققدر . کذلك حین وفاتنده املا بیوردیغی وصیتنامه‌سنده عقائد منجیهٔ اهل سنت کاملاً درج اولنمشدر .

مذکور وصیتنامه‌یی اصحاب وتلامیذنك رجالری اوزرینه یازدیرمش وعنوانی « اعلموا ان مذهب اهل لسنة والجماعة یبتنی علی اثنی عشر اصلاً » عباره‌سیله تصدیر بیورمشدر : متعدد شرحلری واردر .

مؤخراً علوم فلسفیه لسان عربی‌یه ترجمه اولنه‌رق فرق اسلامیه تحصیلنه‌اهتمام ایتدکلرنده ائمهٔ اعتزال‌ده اصول مذهبیه‌لرینی اثبات وتأیید صددنده فلاسفه سوزلرینه تشبث وتمسك ایله عقائد مسلمینی اخلاله یول بولدقلرندن علمای عظام حضراتی فلسفیاتده‌ده اکتساب مهارتله لزومی‌قدرینی علم کلامه درج ایلدیلر . وحقیقت حالی بیان ایله فسادك اوکنی آلدیلر .

شو خدمت جلیله‌یی حد کماله ایرشدیرن و متأخرین میاننده احراز امتیاز ایدوب حتی اك زیاده اشتهار بولمش اولان قواعد اعتزالیه‌یی دخی اساسندن سوکمکه موفق اولان ذاتلرده « امام‌ابوالحسن اشعری » ایله « امام ابومنصور ماتریدی » حضرتلریدر .

مشارالیهما افندلرمزك یکدیکرینی تضلیل‌وتبدیع مرتبه‌سنه وارمیه‌جق درجه‌ده بینلرنده اختلافات جزئیه وار ایسه‌ده ایکیسی‌ده اهل سنت مذهبنی محافظه غیرتنده حضرت امام‌اعظم افندمزه تابعلردر .

اصلی ثابت اولان برشجرهٔ طیبه‌نك فروع واغصانی سمایه طوغری نه‌درجه ارتفاع واثماریله خلق نقدر انتفاع‌ایلسه‌مادامکه شو مزایاوفوائد هپ‌اواصلك ثبات وانباتی سایه‌سنده‌در . شرف حقیقی ینه اکا راجعدر.

انجق « ابو منصور ماتریدی » حضرتلرینك مختاراتی اصول مذهبیه‌مزه دها اوفق اولدیغی وزمانی امتداد ایدرك « اشعری » حضرتلرینك تألیفاتی کوزلجه تنقیح وتدقیق ایلدیکنه بناءً احتیاطه اقرب بولندیغی جهتله مشارالیه اعتقادده امام‌ثانی عد اولنمشدر .

شو تفصیلات مبسوطه‌دن ظاهر ونمایان اولدی که حضرت امام اعظم افندمزك یلزه امامتی یالکز فروع احکامجه اولمیوب کرك اعتقادوکرك عمل بابنده امام بزرکوار . ومقتدای سلامتمدارمز اول حضرتدر . چونکه اهل‌سنت اعتقاداتی‌ده هرکسدن اول تدوین وترصین بیورمش اولدقلری بالاده تصریح اولندی . فقط مسائل کلامیه محصور ومحدود اولوب چوق اختلاف کوتورمامسی واعتقادده مخالف اولانلری الزام وافحام کندیلرنجه غایت اسهل کورنمسی حسبیله مساعیٔ واقعه‌لرینی مسائل جلیله‌سی غایت واسع وخلافیاتی کثیر وتحصیلجه هرعلمدن عسیر اولان علم فقهك تدقیقات وتسهیلاتی خصوصنه حصروتخصیص بیوره‌رق علم شریف مذکوری حد کماله ایصال ایله عادتا پشمش وقوتارلمش ده یالکز قباغی آچیلوب تناول اولنمغه صالح ومهیا قلنمش برطعام نفیس حالنه افراغ وارجاع بیورمشلردر « جزاه‌الله سبحانه احسن‌الجزاء »

مؤلف کتاب « شهاب‌الدین » احمدبن محمد بن علی بن حجر المکی الهیتمی الانصاری رحمه‌الله حضرتلری که اجدادندن حجر نام‌ذاته نسبتله معروفدر . شافعی المذهب اولوب « قاضی زکریا » کبی اجله‌دن اخذ علوم ایدرك فقه وحدیثده وحید عصری اولمشدی . فتاوای حدیثیه وفقهیه‌سی بوبابده شاهدین عادلین‌در بونلردن بشقه « تحفة‌المحتاج » نامنده درت‌جلد اوزره بیوك برکتابی واردر . و « زواجر عن‌اقتراف‌الکبائر » و « الصواعق المحرقه فی‌الرد علی اهل البدع والزندقة » و « الاعلام بقواطع الاسلام » نامنده‌کی کتابلری‌ده بی نظیر اولوب شایان مطالعه اولدقلری مطبوعات مصریه‌یه اعتنا ایدنلرك معلوم معارف‌ملزوملریدر . قصیدهٔ همزیهٔ بوصیریه اوزرینه اولان شرح کبیرلری‌ده مصرده طبع ایدلمش وایادیٔ تداوله خیلی زماندنبرو وضع اولنمشدر . الحاصل تألیفات

مفیده‌لری بی نهـایه‌در که « شرح الاربعین وشرح شمائل » ده بوجمـله‌ده داخلدر جدلری (حجر) التزام صمت وسکوت ایدنلردن اولمغله تشبیهاً بونام ایله تلقیب اولنمش ایدی « هیتمی » مصرده ابوالهیتم محله‌سنه منسوب دیمکدر چونکه مشارالیه « ۹۰۹ » سنه‌سنده مصرده تولد ایلمشدر فقط اقامتکاهی مکهٔ مکرمه‌در . اوراده سنین کثیره « مفتی الشـافعیه » اولوب شهیر بلدان و « ۹۷۳ » سنه‌سنده سوی نعیمه روان اولمشدر .

(رحمه‌الله سبحانه)

﴿ ابتدای ترجمه ﴾

برقاچ سنه اقدم اسـتانبول فضلای کرامندن برذات سـتوده سمات بلده‌مز بولنان مکهٔ مکرمه‌یه « زادها الله تشریفا وتکریما » قدوم ایتـدی مشارالیه علوم عقلیه ونقلیه وقوانین طبیه ورسمیه‌یی جامع اولدقدن بشقه سادات صوفیه وطائفهٔ جنیدیه‌نك فائز اولدقلری احوال سـنیه ومقامات علیه‌یه واصل ومواهب الهیه وسجایای انسانیه‌یه دائر ومتعلق بولنان علوم ومعارفك کافه‌سنه آشنا برفاضل دریادل ایدی. بوجهتله کندیلریله پك ایی کوروشور . وبری بریمزه دائما سرر متقابله اوزره بولنوب بحر معارفدن اغتراف ایله هم صحبت اولان اخوان ویارانه مخصوص معاملات کریمانه ومجاملات صفوتکارانه عرض ایدردك . کونلرك برنده اثنـای مجتده کلام . علوم کسبیه ایله معارف وهبیه‌یی جامع اولان دوام شهود وکمال کرم وجود اصحابنه انجرار وانسیاق ایدنجه مشارالیه حضرتلری اشبو زمرهٔ جلیله‌نك ایچنده پیشوای اقدم همام افخم امام اعظم « ابی حنیفة النعمان » (سقی الله مرقده شآبیب الرضوان واسکنه اعلی فرادیس الجنان) افندمز حضرتلرینك بیان مناقب علیه وترجمهٔ احوال سنیه‌لری خصوصـنده علماء عظامك علی وجه الاطنـاب تحریر وتألیفنه همت بیوردقلری آثار جلیله‌نك خلاصـهٔ

مفادنی حاوی بردستور جه‌نك اهمیت والزمیتندن بحث ایتدیلروجمیع علومه
تعلق بولنان آثار مذکوره‌یی یولیله تنقیح وتلخیص ایدوب‌ده مطلوبه
موافق مختصر مفید برکتاب فیوضاتنصاب میدانه کتیرمك اقتدارینی سزده
کوریيور وبویله برتألیف جلیله اهتمام بیورمکزی بالخاصه ذات فضائل
سماتکزدن رجا ایدیيورم بیوردیلربن‌ده مشارالیهك امرلرینه امتثال ایتمکی
حسب المودّه واجب منزله‌سنده کوردیکمدن مناقب علیهٔ مذکوره‌یه دائر
کتب معتبره‌یی کماهو حقها تلخیص وتدقیقه بذل جهد ایتدم وعون الهیله
برمختصر لطیف وانموذج شریف حصوله کتوردم . لدی التقدیم غایت
محظوظ اولوب برنسخه استنساخ ایلدی وبرمدت‌صکره اعظم بلاد اسلام
ومحط رجال علمای اعلام اولان بلدهٔ طیبهٔ استانبوله عودت بیوردی بعده
کتاب مذکوری‌دها چوق کیمسه‌لر استنساخ ایدوب نسخه‌لری ممالك وبلدانه
طاغلدی . نزدمده قالان اصلنی بر نسخه یازوب اعاده ایتمك اوزره مؤخراً
فقهای حنفیه‌دن برذات استعاره ایلمش ایدی . فقط اعاده ایتمدن برجانبه
سفرایتدیکندن بونجه امکله وجوده کلان اثرمذکورك فقدانیله خیلی متأثر
قالدم وبوتأثرمدنناشی بووادیده یازلمش برکتاب بولمق املیله تکرار ائمهٔ
مناقبك آثارومسالکنه مدانظار دقت ایلدم « بحمدالله » اوصاف مطلوبه‌یی
تمامیله جامع برکتاب حقائق نصاب بولدم که مؤلفی اصحابمزدن وحفاظ
حدیثدن الشیخ العلامه « محمدالشامی الدمشقی » حضرتلری ایمش کتاب
مذکورك مقاصدنی تلخیص وموارد ومصادرنی تنقیح وتجرید ایدنجه
شویله براثر بدیع میدانه کلدی واوچ مقدمه ایله قرق فصل اوزرینه مرتب
اولان شوکتاب بدائع نصابه « الخیرات الحسان فی مناقب الامام ابی حنیفة
النعمان » اسمنی وضع ایتدم .

﴿ المقدمة الاولى ﴾

معلوم اولەكە توفيق آلهيدن محروم وتعصب وعناد ايله موسوم اولانلردن برى « امام غزالى » حضرتلرينه منسوب اولان بركتابى بكا ارائه ايتدىكە آنده اوحدالائمة المجتهدين « ابى حنيفه » حضرتلرينك حقنده نامناسب لسان قوللانلمش و ارباب نصفت واذعان داغدار ايدلمش ومؤخراً فقهاى عظام حنفيەدن « شمس الائمة الكردرى » طرفندن شو كتابك مؤلفنى جرح ومدافعه صددنده تأليف اولنان بررسالەده بناء الفاسد على الفاسد قبيلندن اولەرق « امام شافعى » رحمه الله حضرتلرينه تجاوز واطاله وبلكه دها زياده تشنيع ايله مقابله اولنمشدر. انجق مذكور كتاب شافعى المذهب اولان امام حجة الاسلام « ابو حامد غزالى » حضرتلرينك صحيحاً كندى اثرى اولمق اعتقاديله فقيه مشار اليهك بالمقابله شافعى حضرتلرى عليهنه بسط مقال طعن وتعريض ايتمسى شويله طورسون حجة الاسلام غزالى حقنده دخى تجاوزاته قيام ايلمسى شايان محمدت اولەمز. چونكه امام حجة الاسلام غزالينك احياء العلوم كتاب دقايق نصابنده امام اعظم افندمز حضرتلرينى شان عاليلرينه لايق بر صورتده ترجمه ايله مدح وستايشلرنده خامەران مقال اولمسى قدحنامهٔ مز بورك مؤلفى اولمديغنه دلالت ايدر.

فى الواقع معتزله طائفه سندن محمود الغزالى نامنده غير معروف بركيمسەنك بويله برقدحنامه تأليفنه اجتسار ايتديكى مؤخراً بعض قيوددن اكلاشلمشدر.

علامهٔ ربانى « سعدالدين » تفتازانى حضرتلرينك تلاميذندن ومحققين علمادن برذات ديمشدركه هايدى فرض ايدەلم « حجة الاسلام امام غزالى » اوائل حالنده طلبهٔ علوم سلكنده بولنديغى صرەده علوم جدل وخلاف تحصيل ايدركن سائقهٔ حظوظ نفسانيه ايله بويله برخطاده بولنسون فقط صكرەدن تحصيل كمال ايله حظوظات مزبورەدن تخلى

وفیوضـات فضل ومعارف ایله تحلی ایدنجه هر فضلك اهلی وهر حقك اربابنی بیلوب اعتراف وبالخاصه امام اعظم افندمز حضرتلرینك بحر ثنالرندن اغتراف ایتدیکی حالده اسکی سوزندن طولایی کندیسنه لوم واعتساف موافق شیمهٔ کریمهٔ انصاف دکلدر .

ایمدی حجة الاسلام حضرتلرینك اك مشهور ومعتبر تألیفلرندن اولان « احیاء العلوم » کتابنده امام اعظم حضرتلرینی نه یولده ثنا ایتدکلرینی بیان ایده‌لمکه کندیلرینه خلافنی عزو ایتمك صحیح اولمدیغی قطعیاً تبین ایتسون فقط اولجه شوراسنی‌ده عرض ایلیه‌لم که احیاء العلوم درت جلد اوزره تألیف اولنمش غایت مفصل بر کتاب اولدیغندن هر مبحثك خلاصه‌سنی آله‌رق تلخیص واختصارینه علمادن چوق کیمسه‌لر صرف همت ایلمشلردر . فقط هند علماسندن برذات « عین العلم » نامنده تألیف ایتدیکی برکتابده اشبو مقصدی پك مکمل صورتده ایفا ایلمشدر احیاء العلوم ده‌کی جمع مطالب ومباحثی قرق اللی صحیفه‌لك برکتابده جمع وترتیبه موفق اولمشدر حقا که کتاب مزبور جوامع الکلم قبیلندن عد اولنمغه شایاندر .

درجهٔ نهایه ده موجز اولوب الغازه شبیه اولان شو « عین العلم » کتابنی مقدما بز صورت واضحه ده شرح ایلدك ایشته اولا شو کتابك مقصدمزه تعلق ایدن عباراتی شرحمزله برابر بورایه نقل ایتمکی مناسب کوردك — کتاب مذکورك مقدمه‌سنده علم نافعك علم مکاشفه وعلم معامله‌دن عبارت قسملرینی وهر قسمك طریق تحصیلنی ومواد واحکامنی ذکر وبیان صره سنده اعتقادیاتدن عبارت اولان اصول دینك اثباتی خصوصنده آیات محکمه واحادیث متواتره واجماع ائمهٔ هدایت شیمه‌دن ماعداسنك شایان وثوق واعتماد اولمدیغنی ونه کبی شیلرله اعتقاد صحیحی تأیید وتحکیم واجبه‌دن اولدیغنی ایضاح وتدقیق بیوردقدن صکره احکام شرعیهٔ فرعیه ده علی الترتیب مجمع علیه اولان واحتیاطه اقرب ودلیلی اقوی بولنان اقوال ایله عامل اولمق ورتبهٔ اجتهاده ایرمین ویاخود مجتهد اولوبده برحادثه‌ده کندیسنه دلیل لایح وظاهر

اولمیان ذواتك مجتهدین کرام ایچنـدن اك اكمل وافضل ظن واعتقـاد ایلدیکی برذاته تقلید واتباع مسلکنده بولنمق لزوم قطعیسنی بیان صددنده — « وفی الفروع بالمجمع علیه ثم الاحوط ثم الاوثق دلیلا ثم قول من ظن انه افضل والعمل به اکثر کابی حنیفة عندنا فورد ابوحنیفة سراج امتی وسمع فی المنام اناعند علم ابی حنیفة وسلم المخالفون سبقه فی الفقه وکان یقوم کل اللیل وسمع هاتفاً فی الکعبة ان یا اباحنیفة اخلصت خدمتی واحسنت معرفتی فقد غفرت لك ولمن اتبعك الی قیـام الساعة وتلمذله کبـار من المشائخ وتحمل لتقلد القضـاء ماتحمل وماخالط الظلمة وماقبل منهم شیئاً وماشتغل بالدعوة الا بالاشـارة النبویة فی المنام بعدما قصد الانزواء وما استظل بحائط المدیون حین اتاه متقاضیاً وتصدق بجمیع مال اتی به وکیله الیه لما خلط به ثمن ثوب معیب بیع مخفیاً وترك لحم الغنم لمافقدت شاة فی الکوفة وهذه بعض منـاقبه الی مایعسر تعدادها» یعنی خواص ناسدن وارباب تمیزدن اولان کیمسه‌لر ائمهٔ مذاهب مدونه‌دن قنغی امامی دها اعلم وافضل اعتقـاد ایدر ایسه — نفس انسانیه اوامامك قولنه سهولتله انقیاد وامتثال رأینه سعی ومبادرت ایده‌جکی جهتله — انك مذهبنی التزام ایتمك لازم کلدیکندن بزلر « ابی حنیفه » حضرتلرینك مذهبنی التزام ایدرزکه عندمزده حضرت امامك سائر ائمهٔ مجتهدین کرامه بالوجوه رجحان ومزیتی ثابتدر .

« لمترجمه » شو مبحث جلیلك مباحث مهمهٔ کتاب ایچندن اك اهم . وکزیدهٔ نفائس مقـاصد اطلاقنه شـایان بر کوهر صفا آور صدور امم اولدیغی وارستهٔ عرض وافهامدر »

بنـاءً علیه بر مقدمه‌جك تمهیدیله شو مطلب اعلایی تنویر وایضـاح سیاقنده اطناب مقـالی اقدم وظائف بیلدیکمزدن بروجه آتی بسط کلام محاسن نظـامه ابتدار ایلدك « مقدمه » مز اجتهادك معانیٔ شرعیسـیله شروط ومراتب واحکامنی ومجتهدین عظام حضراتنك وظائف علیه‌سنی بیانه دائردر .

« اجتهاد » شرائط آتیه‌یی استجمـاع ایله اهلیت واقتداری حائز اولان ذاتك احکام شرعیهٔ فرعیه‌یی ادلهٔ شرعیه دن استنباط خصوصنده وسع وطاقتنی تماماً بذل وصرف ایتمسیدر .

اجتهادك شو مرتبهٔ علياسنه « اجتهاد مطلق » و « اجتهاد فى الشرع » تسميه قلنوركه ائمهٔ اربعه حضراتى كبى مذاهب مستقله اصحابى اولان اكابر مجتهدينه خاصدر .

مرتبهٔ ثانيه‌ده «مجتهدفى‌المذهب» اولان طبقهٔ ثانيه رجالى بولنوركه‌انلر « امام ابو يوسف » و « امام محمد » كبى ذوات فخام حضراتيدر .

بونلراصولده متبوعلرى اولان امام اعظم حضرتلرينه تقليد ايدرلر .

مرتبهٔ ثالثه . صاحب مذهبدن مروى اولميان مسائلده اجتهاد ايدن « ابو بكر حصاف . ابوالحسن كرخى . فخرالدين قاضيخان . كبى ذوات كرامه خاصدر .

اما طبقهٔ اصحاب تخريج — كه آنلرصاحب مذهبدن نقل اولنان اقوال مجمله‌يى تفصيل وتبيين واحتمالاتك برينى تعيين ايتمك اقتدارينى حائزدرلر . « ابو بكر رازى » كبى .

وطبقهٔ اصحاب ترجيح — كه آنلر رواياتك اصحنى وناسك حقنده ارفق وقياسه اوفق اولان اقوالى اختيار ايدرلر . « ابوالحسن قدورى » وصاحب هدايه كبى — ارباب اجتهاددن دكللردر .

اجتهاد مطلقك شرائطى قرأن كريم ايله احاديث شريفه‌نك معانىٔ لطيفهٔ لغويه‌لرينى آكلامق ايچون لغت . صرف . نحو . معانى . بيان . مسائل وقواعدينى ومعانى شرعيه‌لرينى ادراك ايچون اسباب نزول وورود اولان وقائعله برابر علم اصولده ذكر اولنان خاص . عام . مجمل . مفسر دال بالاشارة دال بالدلالة . ناسخ . منسوخ . متواتر . مشهور . خبر واحد كبى اقسام كثيره‌دن هر برينك ماصدق عليهنى واحكام مخصوصه‌سنى بيلمك ومعرفت احكام شرعيه‌يه تعلقى بولنان احاديث شريفه‌نك كافه‌سنى سنداتيله برابر ضبط واحاطه ايلمك و اجماع امت تحقق ايدن مواقعى بيلمك لازمدركه مجمع‌عليه اولان برحكم قطعى‌يه مخالفت وقوع بولمسون كذلك قياس فقهانك شرائطى واقسام واحكامنى‌ده بيلمك ايجاب ايدركه قياس مقبول ايله مردودينى تفريق ممكن اوله‌بيلسون .

﴿ مجتهدين كرامه دائر احكام و وظائف ﴾

معلوم اوله‌كه اجتهاد ايله يقين حاصل اولمز بلكه خطا احتماليله برابر غلبهٔ ظن تحصيل اولنور اما عقائد دينيه‌نك ادله‌سى قطعيه اولمغله يقيناً ثابتدر. بوبابده اجتهاده مساغ يوقدر. فروع اعمالده مجتهدك اجتهاد ايله استحصال ايلديكى حكم ظنى ايسه‌علم يقينى منزله‌سنده‌در. بوجهتله اجتهاد مرتبه‌سنده بولنان ذوات ولوكنديسندن دها عالم اولان ديكر مجتهده تقليد ايده‌مز بلكه كندى اجتهادى - ولوغيرك اعانه‌سيله اولسون - هرهانكى حكمه مؤدى اولور ايسه آنكله عمل ايتمك واجب اولور.

صحابهٔ كرام افنديلرمزك سير شريفه‌سنه واقف اولنلرجه مسلمدركه آنلردن مجتهد اولان هر ذات كندى رأى واجتهاديله استحصال ايلديكى حكم ظنى‌يى بالالتزام آنكله عملى واجب كورر. ومخالفنى تضليل ايتمزسه‌ده قولنى خطا عد ايدوب تقليددن مجانبت ايلردى. اكر مجتهدك تقليدى جائز اوليدى ايچلرنده اك اعلم اولان ذاته سائرلر تقليد ايدرلرده اجتهاد تعب وكلفتندن وارسته اولورلر ايدى.

مجتهدك ايكنجى وظيفه‌سى اجتهاد ايله استنباط ايتديكى حكم شرعى ايله عمل ايتمكه ناسى دعوت ايتمكدر فقط رتبهٔ اجتهادده كنديسنه مساوى ويا مدانى اولنلرى مجادلهٔ حسنه ومناظرهٔ علميه ايله حكم مذكورك خلافندن رجوع ايتديره‌رك اوحكمى مذهب اتخاذينه دعوت ايدر.

يعنى استناد ايلديكى ادلهٔ شرعيه‌يى اورته‌يه قويه‌رق كنديسنك استنباط ايلمش بولنديغى حكمك اواده‌دن نشأت ايتديكنى وخلافنه دلالت ايتمسى ظن اولنان اماراتك دلالت ويا ثبوتنه قادح اولان شيلرك نه‌لردن عبارت اولديغنى ارائه ايتدكدن صكره خصمك شبهه‌سنى تماميله دفع وازاله‌يه وسعى يتديكى قدر سعى ايلر « مجتهد اوليانلرى ايسه كندى مذهبنده‌كى محاسن ومزايايى ومذهب مخالفه ترتب ايدن محذورى « كلموا الناس على قدر عقولهم » موفقنجه ادلهٔ واضحه ايله تفهيم ايدرك كنديسنه تقليد ايتمكه دعوت ايلر.

ادلهٔ خفیه‌یی وشبههٔ قویه‌یی هیچ یاده آلمز چونکه بو صورتده جوابك دقتندن ویا مخاطبك قصـور فهمندن ناشی عدم تفهم ایله ناسـك مذهب حقدن انحراف وعدولی لازم کلورده « نصح لوجه الله » تریاقی سـمومه وباد نسیم ریح سمومه انقلاب ایتمش اولور .

﴿ کلەلم سائر مؤمنلرك وظائفنه ﴾

هرکسك رتبهٔ اجتهادی احراز ایتمکه قدرتی مسـاعد اولمدیغنه بناءً هرمؤمن اجتهـاد ایله مکلف دکل ایسـه‌ده مجتهدین کرام ایچندن الك اعلم واتقی اولانی بولمقدن عجزی تبین ایتدیکی جهتله آنکله هرحالده مکلفدر چونکه علما زمره‌سندن ایسه تجربه واختبار ایله . دکل ایسه عدلین جانبندن اولنان اخبار ایله خصـوص مزبوره اطمئنان حاصـل ایده‌بیلیر . اختبار کندیسنی کورمك وآثارینی مطالعه ایتمك ایله اولدیغی کبی اخبار دخی مخاطبه ومکاتبه طریقلرینك بریله اولور .

امامنز ابو حنیفة النعمان حضرتلرینك اعلمیتی ایسه « صادق الوعد » افندمز حضرتلرینك بواسم وکنیه ایله ظهور ایدوب‌ده آنك واسطه‌سیله الله ذوالجلال حضرتلری دینمی احیا ایده‌جك وعلمای امتم ایچنده سراج خورشید حقیقت اولوب طلوعیله نجوم هدایت اولان سائر علماء مذاهبك اختفـا ایتمسی لازم کله‌جك دیه اخبار وشهـادت بیورمـلری ووجـود بهبودلرینی بتون روی زمینه زیب وزینت عد ایلملری ایله ثابت ومحققدر . چونکه بوکا دائر احادیث کثیره روایت ایدلمشدر .

اشـبو احادیث شریفه‌یه واقف اولمیان ویا صحتنه اعتماد ایتمیانلر سـائر مجتهدلرك عظماسی طرفندن — شوکتابده کله‌جکی اوزره — وقوعبولان شهادتلره اعتماد ایتملیدرلر چونکه بو یولده کی شهادتلر سند صحیح ایله وبلکه بعضلری تواتر ایله ثابتدر .

بوندن بشقه علم فقهه توغل ایله جواهر علوم ابی حنیفه‌نك معادنی بولنان وائمهٔ سنیه وطبقهٔ ثانیه رجالی طرفندن تدوین اولنان کتب جلیلهٔ فقهیه‌یی

مطالعه ایلیان ذوات « امام ابو یوسف » حضرتلرینك (امالی) و (نوادر)ناملریله معروف اولان کتابلرینی و « امام محمد » حضرتلرینك « جامع صغیر » و « مبسوطنی » کذلك « جامع کبیرینی » — که ملت اسلامیه‌ده اکا معادل بر کتاب تألیف اولنمامشدر . حتی امام غزالینك دخی اعترافیله ثابت اولدیغی اوزره کتاب جلیل مزبوری « امام شافعی »ده غایت استحسان ایدوب کاملاً حفظ ایلمش وهارون رشید خلیفه‌نك حضورنده اوقومشیدی.

وعلمای اهل کتابدن برذات کتاب مزبوری مطالعه ایله معانیسنی تفهم ایدنجه محمد اصغرك « رحمه‌الله » کتابی بوقدر کوزل اولور ایسه محمد اکبرك « علیه‌السلام » من طرف‌الله کتیرمش اولدیغی کتاب نه‌درجه اعلی واکمل اولور دیه‌رك شرف اسلام ایله‌مشرف اولمشدر — کوره‌جکی حسبیله مذهب حنفینك نه‌قوی اساسلره بنا قلندیغنی آکلار ومعارضلرك هپ یاوه کویان اولدقلرینی تمامیله جزم ایلرده بویله بر مذهب جلیلده بولنمسیله امت محمددن اولمسی قدر افتخار ایدر « امام محمد »ك بونلردن بشقه « سیر صغیر » و« زیادات » و « زیادات الزیادات » ناملریله غایت کوزل اوچ کتابی دها واردر. فقط اوچنجیسنی اتمام ایتمك میسراولمدی کذلك « سیر کبیر » کتابی واردرکه ترجمه وطبع اولنمش بیوك برکتابدر.

« کتاب العین والدین » « کتاب الفرائض » « کتاب الوصایا » دخی مستقلاً تألیف اولنمش کتب جلیله‌سندن معدود در .

« متأخرین فقهانك کتابلرینه ایسه حد وپایان یوقدر . یالکز جامع صغیرك ومبسوطك اللیدن متجاوز شرحلری واردرکه هر هانکیسی حقیله مطالعه اولنسه اصحاب ابی حنیفه‌نك استخراجات لطیفه وتعلیلات مستحسنه‌لرینه وقوف واطلاع حاصل اولورده او تدقیقات موشکافانه‌نك مرجع خاصی بولنان حضرت امامك بحق تفرد ایلدیکنی ومظان حقیقیه‌سندن احکام شرعیه‌یی اقتباس وعلل مناسبهٔ مؤثره‌یه ربط ایله صورت صحیحه‌ده اجرای قیاس ایتمکده مثلی نایاب اولدیغنی انسان حسیات ضروریه‌سی کبی درك وتیقن ایدر .

شاهد دلارای حقیقتك مشتاقی اولنلر هیچ اولمز ایسه باری طبقات

فقهای حنفیه‌مزه دائر تألیف اولنان کتابلرك الك مختصری اولان «الجواهر المضیئة» کتابنی و «کشف الظنون» کبی متداول کتابلرك بیاننه دائر آثاری مطالعه ایتملیدرلرکه مذهب جلیل واجب التبجیلمزده نه‌بیوك ذاتلر گچمش وبونجه فضائل احراز ایدن اوطاقم عظمای انامك حضرت امامه نه‌وجهله انقیادایلمش ومذهب مبارکلرینی احیا وبرقات دها اعلا مقصدیله نه‌کوزل اثرلر براقش اولدقلرینی اکلایه‌رق نیـل وصلت دیدار ایله حیـات جاودانی بولورلر .

« وَفِی ذٰلِكَ فَلْیَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ »

﴿ شعر ﴾

تلك المكارمُ لاقَعْبَان من لبن

شیبـا بماء فعادا بعد ابوالا

انتهی کلام المترجم

خصوصاً بومذهبده بولنان نفوس اسلامیه هربار مذاهب سـائره‌ده بولنانلره نسبتله اغلب واکثردر — کثرت وغلبه ایسه علمای اعلام نزدنده اصل معتبر و « علیکم بالسواد الاعظم » حدیث شریفی‌ده بوخصوصـه دلیل ورهـبردر — فی الواقع ائمهٔ مذاهبك هربری براقلیم ایله امتیـاز ایتمشـدرکه اواقلیمـده دیکر امامك اتبـاعی پك آز بولنه بیلور مثلا حجاز . یمن . مصر . شـام . حلب . عراق عرب . عراق عجم . « امام شافعی » یه وغایت واسع اولوب بونجه بلاد وعشائری حاوی بولنان مغرب دیاری « امام مالك » ه وروم . هند . ماوراءالنهر ممالکی کاملاً « امام اعظم ابی حنیفه‌یه » اختصاص ایتمشدر .

«لمترجمه» مؤلفـك دیار غربی « امام مالك » حضرتلرینـه تخصیص ایلمسی پك طوغریدر فی‌الواقع مغرب دیارنده دیکر مذاهبدن اثر یوقدر اما قطعهٔ حجـازیه ایله برابر ذکر ایلدیکی ممالك وبلدانك « امام شافعی » حضرتلرینه اختصاصی مسلم دکلدر ممالك مذکورده‌ده حنفیلر مالکیلر غایت کثرت اوزره بولندقلرندن بشقه (نجد) مضافاتنده وعراقین دیدیکی بغداد

و بصره جهات ونواحیسنده حنبلیلرك دخی حد وحسابی یوقدر مع هذا شرق جهتنده اشراق ایدن خورشید علوم « ابی‌حنیفه » آسیای وسطایی تماميله ضيادار ایدرك هندوسندی قپلادیغی کبی ممالك وسيعهٔ چینی دخی دائره‌سنه آلمشدر . بوجهتله هیچ شبهه‌سز حنفیلر اهالیٔ اسلامیه‌نك ثلثانی مرتبه‌سنه وارمشلردر . نصل‌که امت احمدیه‌نك باجمله اهل جنتك ثلثانی نسبتنده بوله‌جغی احادیث شریفه ایله وعد وتبشیر اولنمشدر .

« انتهى »

« ابوحنیفة سراج امتی » کبی برچوق حدیثلرك طرق عدیده ایله روایت اولندیغی وفقط هیچ برطریقك صحت وثبوتی اولمدیغی ایلروده کوریله‌جکدر . مع هذا مشارالیه حضرتلرینك کمالات وفضیلتلری وبین الناس مشتهر ومتواتر اولان ورع وعبادت ، وزهد وسخاوت ، وحدت فکر وفطانتلری وعلم وعملجه علو قدر و مزیتلری علمای حدیث نزدنده موضوعیتی مقرر اولان بو طاقم احادیث ایله علوشاننه استدلال ایتمکه حاجت براقامشدر .

« لمترجمه » کرچه مؤلف ایلروده احادیث مذکوره‌نك موضوعیتنی بالوجوه تأیید وبیان ایده‌جکدر . فقط طاشکبری زاده . ومحمد کَرْدَرَی ودر مختار صاحبی علامهٔ حصکفی کبی برچوق علماء اعلام « رحمهم الله تعالى « احادیث مذکوره‌نك طرق کثیره ایله وارد اولمسندن مطلقا بر اصلی اولمق لازمکلور دیه‌رك موضوعیتنه قائل اولمامشلردر. بلکه احادیث ضعیفه قبیلندن اولوب معانیسی‌ده واقعه مطابق اولدیغندن فضائل بابنده روایتی جائز ومعتبردر » دیورلر « العلم عندالله » ا هـ .

مذهب حنفی اوزره بولنمیان ذوات تصفتسمات بیله اول حضرتك علم فقهده‌هرکسه‌سبق وتقدم ایتدکلرینی تسلیم واعتراف ایلمشلردر . حتی « امام شافعی » حضرتلری جمله‌ناس علم فقهده «امام ابوحنیفه» حضرتلرینك عیالی صاییلور . علم فقهی حقیله اوکرنمك استیانلر مشارالیهك اصحابندن آیرلمسون دیمشدر . کذلك « شافعی » حضرتلری دیمشلردرکه « امام مالك » حضرتلرینه « ابی حنیفة » « رحمه‌الله » ایله حین ملاقاتکزده کندیلرینی نیجه کوردیکز

ایدی دیدیکمـده بیوردیلرکه اویله کامل ومدقق برذات دهـا اولەمز بالفرض اکر شو اسطوانه حقنده آلتوندر دیمش اولسیدی البته حجت وبرهان اقامەایدر وامکاندن بعید کورینان شیلری کون کبی عیان‌ایلردی. « امام‌شافعی » حضرتلری رحمه‌الله بغداده کیدوب « امام‌اعظم » افندمز حضرتلرینك تربهٔ معطرەلرینی زیارت ایتدکده قیلدیغی ایکی رکعت نمازك انتقال تکبیرلرنده اللرینی رفع ایتمدی برروایتده قیلدیغی نماز صباح نمازی اولدیغی حالده قنوت دعالرینی اوقومدی وسبب ترکنی سـؤال ایدنلره شو مقامك صاحبی بولنان حضرت امامه رعایت وحضورلرنده تأدب ایله ترك مخالفت قصد ایلدم بیوردی .

«لمترجمه» دیکر بر روایتده دخی بسملهٔ شریفه‌یی جهر ایتمکی ترك ایلمش اولدیغی مرویدر حالبوکه صلات جهریه‌ده عندالشـافعیه بسمله جهراً اوقنور . فقط شو روایات ثلثه بیننده تعارض وتنافی بولنمدیغنـدن هربرینك مؤداسی وقوعبولمق بعید دکلدر زیرا جائزدرکه امام شـافعی حضرتلرینك قیلدیغی نماز صباح نمازی اولسونده عندنده مسنون اولان قنوت فجر دعاسیله برابر تکبیرات انتقالیه‌ده ال قالدیرمغی ترك ایلسـون وبسملهٔ شریفه‌یی اخفا بیورسون بوصورتده راویلرك هربری برجهتك روایتیله اکتفا ایتمش اولور . الحاصل شوقصه امام‌شـافعی حضرتلرینك دخی علویت شانه وحکمت شناسلغنه دلالت‌ایدر . چونکه انوف حسادی رغم وجاهلینی زجر وارشاد مصلحتی اقتضای حال ایله دها مهم اولمغله برچوق سنتلرك ترکنه باعث اوله‌بیلور .

شـوراسی‌ده معلومدرکه فعلاً بیان قولاً بیـاندن اظهر واقوادر . بنابرین امام‌اعظم حضرتلرینك قدرینی بیلمیان ویابیلوب‌ده اعتراف ایتمك ایستمیان ناسه قارشو قوجه امام شافعینك مشـارالیه افندمزه بویولده بر اظهار ادب واحترام ایتمسی حقیقةً پك بیوك اهمیت وتأثیری حائز اولدیغی امر آشکاردر . بوجهتله مذهبنده مسنون اولان افعال مذکوره‌یی ترك ایلدیکی حالده حسن نیت واخلاصیله امام شافعی حضرتلرینـك دها زیاده مأجور اولدیغنده اشتباه یوقدر . انتهی کلام‌المترجم

« فضيل بن عياض » قدس سره حضرتلری که جلالت قدر ایله معروفدر بیوردیلرکه « ابوحنیفه » رحمه‌الله فقه‌ایله معروف وورع‌وتقوی ایله‌موصوف برذات ستوده صفات ایدی کمال ورعلرندنناشی برجاریه آلمق مراد ایتدکلرنده عجبا نه‌طاقمدن آلمق حله دها اقربدر دیه‌رك یكرمی سنه قدر استشاره ایله وقت کچیردکلری عبدالله بن المبارك حضرتلرندن منقولدر .

« نَضربن شُمَیل » رحمه‌الله دیمشدرکه ناس حقیقت فقهدن ذاهل اولوب نیام مرتبه‌سنده ایدیلر « ابو حنیفه » رحمه‌الله علم مزبوری ترتیب وتهذیب ایدرك کوج‌حال ایله خلقی تذکیر وایقاظ ایلدی .

منصور خلیفه‌نك حضورینه داخل اولوب زهد وعبادت اصحابندن « عیسی بن موسی » نام ذات شریفی اوراده تصادف ایتدیكنده زاهد مومیٰ‌الیه حضرت امامه اشارت ایله بوذات بوکون بتون دنیانك علامهٔ یکانه‌سیدر دیدی بونك اوزرینه « منصور » علم شریفی کیملردن اخذ ایتدیکز دیجه امام‌اعظم حضرتلری « عمر » رضی‌الله‌تعالی عنه‌حضرتلرندن اخذ علم ایدنلر واسطه‌سیله مشار الیهدن و « علی » و « ابن مسعود » رضی‌الله‌عنهما حضرتلرندن اخذعلوم ایدنلر واسطه‌سیله‌دخی مشارالیهمادن اخذعلوم ایتدم بیوردی بناءً علی‌ذلك « منصور » « لَقَداستَوثَقتَ » دیه‌رك مأخذ علوم « ابوحنیفه‌نك » غایت‌موثوق ومحکم اولدیغنی تصدیق‌ایلدی .

« لمترجمه » ذکر اولنان ذوات کرامك تراجم احوالی بروجه آتی عرض وانبا اولنور .

« فضیل بن عیاض تمیمی » مروزی قدس سره حضرتلری قطعهٔ حجازیه‌نك شیخ‌الشیوخی واکابر سادات صوفیه‌نك پیشوای صاحب رسوخی ایدی . رسالهٔ قشیریه‌ده ترجمهٔ حالی وبرچوق کلمات واقوالی مذکوردر . مشار الیه علم فقهی امام اعظم حضرتلرندن اخذ ایتمش وکندیسندن دخی امام‌شافعی حضرتلری احادیث شریفه استماع وروایت ایلمشدر . « ٨٠ » سنه قریب اولدقلری حالده مکهٔ مکرمه‌ده (١٨٧) تاریخنده غنودهٔ خاك غفران اولدیلر « رحمه‌الله سبحانه »

« عبدالله بن مبارك مروزی » رحمه‌الله حضرتلری حضرت امام افندمزك اکابر اصحابندن وخراسان دیارینی احیا ایدن ائمهٔ دین وحفاظ محدثیندن معروف جهان ومسلم انام اولان برذات جلیل‌البرهاندر . حافظ بصره « ابوسعید مهدی » رحمه‌الله — که ائمهٔ نقد رجال حدیثدندر — دیوردی‌که . ابن المبارك . سفیان ثوری حضرتلرندن دها اعلم ایدی . مشارالیه ازهر جهت مکمل اولوب علم وفضل وکمالات سائره‌سندن ماعدا دائما اعدای دین ایله مجاهده ایدن بیوك غازیلردن ایدی . امام ذهبی مرحوم مشار الیهك حقنده کرك زهد واتقا وعبادت . وکرك علم وادب وفصاحت جهتیله شوامت نجیبه‌نك ارکانندن اولوب امام ابی حنیفه حضرتلرندن اخذعلم ایلمش ومحافل عظیمه‌ده مدح وستایش عالیلرنده بولنمشدردیدی .

مشار الیه حضرتلرینك عقوله حیرتبخش اولور مرتبه‌ده محاسن اخبارینی دویمق وکلمات حکمت آیاتیله مستفید اولمق مراد ایدنلر « طبقات تمیمی » یه مراجعت بیوره‌لر . کتاب مذکورده « فضیل بن عیاض » حضرتلرینك‌ده فضائل جلیله‌سی پك کوزل تفصیل ایدلمشدر .

« نضربن شمیل مازنی » رحمه‌الله علمای ادبیه‌دن و خلیل بن احمد حضرتلرینك اکابر اصحابندندر . فی‌الاصل خراسانی اولوب بصره‌ده اکمال تحصیل ایله فرید عصری اولدیغی حالده اوراده قدری بیلنمامکله خراسانه عودت و « مرو » شهرنده اختیار اقامت ایلمش ایدی . مأمون خلیفه‌ده اول اثناده شهر مزبورده بولندیغی جهتله میانه‌لرنده جریان ایدن لطائف ونوادر پك چوق اولوب کتب ادبیه‌ده ایراد اولنور .

احادیث شریفه‌ده واقع یالکز برلفظی تصحیح ایله برمسئلهٔ لغویه‌یی حل ایتمسیله « مأمون » ك اللی بیك درهم کموش احسانه نائل اولدیغی مرویدر . حکایه‌سی « حریری » نك « درةالغوّاص » کتابنده ذکر اولنمشدر .

مشارالیهك آثار علمیه‌سی‌ده پك چوق اولوب « تاریخ ابن‌خلکان » ده مسطوردر . « ۲۰٤ » سنهٔ هجریه‌سنك سلخ ذی‌الحجه‌سنده « مرو » شهرنده واصل سر منزل بقا اولمشدر . « رحمه‌الله سبحانه »

« عیسی بن‌موسی » رحمه‌الله حضرتلری خلفاء عباسیه‌دن « منصور »

خليفه‌نك برادری اولوب دیکر برادرلری اولان « سفاح » منصوردن صکره مشار الیهك خلیفه اولمسنی توصیه ایلمش ایدی . زهد وتقواجه نظیری آز بولنوردی . « ۱٦۷ » تاریخنده ارتحال ایلمشدر . « رحمه‌الله سبحانه » انتهی کلام المترجم

امام اعظم حضرتلری بیوررلر ایدی که هر هانکی مسئله‌ده « رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم » افندمزدن بر حدیث شریف کلورسه علی الرأس والعین دیرز اصحاب کرامندن برقاچ قول روایت اولنورسه کتاب وسنته دها اوفق بولدیغمز قولی اختیار ایدرز اما بر مسئله‌ده حدیث ویا قول صحابی بوله‌مز ایسه‌ك تابعین کرامه تقلید ایده‌میز بلکه بزده انلر کبی اجتهاد ایتمکله مأمورز .

اول امرده حضرت امامك عادت سنیه‌لری نصف اللیلی احیا ایتمك ایدی . برکون اثنای طریقده ایشته بتون کیجه‌یی احیا معتادی اولان « ابو حنیفه » حضرتلری بچیور دیین بر شخصه تصادف ایتدیکندن کیجه‌لری کاملاً احیا ایتمکه باشلادی وبنده بولنمیان برخصلت مرغوبه ایله توصیف اولنمقده ربمدن حیا ایدرم بیوردی .

بعض علمای سلف دیمش که مکهٔ مکرمه‌ده بولندیغم اثناده هم مسجد حرامده نماز قیلوب طواف ایتمك وهمده ناسك جمیع مشکلاتنی حل ایله فتوی ویرمك خصوصنده « ابو حنیفه » رحمه‌الله حضرتلری کبی صابر وساعی برذات کورمدم .

حضرت امامه ائمهٔ مجتهدین وعلماء راسخین‌دن معدود اولان برچوق ذوات کرامك تلمذه[۱] ایتملری دخی بیوك شرف وفضیلتدر . جلالت و براعتلرینه اجماع منعقد اولان « عبدالله بن المبارك » « مالك بن أنس » « لیث بن سعد » « مِسْعَر بن کِدَام » [۲] ایله « ابو یوسف » « محمد بن الحسن » « امام زفر » کبی پك چوق اکابرك مشار الیه حضرتلرندن اخذ علم ایلدکلری تحقق ایتمشدر .

---

[۱] تلمذله تلمذةً مثل دحرج دحرجة
شاکردی کرد اورا (مقدمة الادب للزمخشری)
[۲] مِسْعَر ایله کِدَام مِنْبَر ایله کِتاب وزنلرنده‌در .

« لمترجمه » بو طاقم مشاهير رجالك تراجم احواللری مستغنی عن البيان ايسه‌ده فوائد لاتحصايی حاوی اولمق حسبيله بر نبذه‌جك بيان زائد كورلمز فقط امام مالك وشافعی حضراتی كبی پك مشهور اولان وصددمزه زياده تعلقی بولنميان اجلهٔ كرامك مناقب عليه‌لرندن دخی بحث التزام اولنسه كتابمز مطلوبدن زياده بيومك لازم كله‌جكدر . بناءً علی ذلك سائرلرك بيان اوصافيله اكتفايی مناسب عد ايلدك . (عبدالله بن المبارك حضرتلرينك ترجمهٔ سنيه‌لری بالاده عرض اولندی .

« ليث بن سعد فهمی مصری » حضرتلری كه ابوالحارث كنيه سيله ياد اولنور سادات علمای دين واعاظم ائمهٔ مجتهدين زمرهٔ جليله سندن اولوب « علم فقه وحديثده » وحيد عصر ايدی . حتی امام شافعی مرحوم بونجه سنه‌لر امام مالك حضرتلرينك درسنه ملازمت ايلديكی حالده « ليث بن سعد » (امام مالك بن انسدن دها افقه واعلم ايدی فقط اصحاب وتلاميذی كنديسنی ضايع ايتديلر : دير ايدی يعنی مذهبنی جمع وتدوين خصوصنه كايلنبغی اعتنا ايتمديلر . عظمای اصحاب مالكدن عبدالله بن وهب » رحمه‌الله كـ دخی « والله الذی لااله الاهو مارأينا افقه من الليث » ديديكنی ابن حجر عسقلانی نقل ايدر .

حضرت مشاراليهك كونده درت نوع مجلسی وار ايمش مجلس اولنده حوائج سلطان يعنی مصالح دولته متعلق امور واسرار كنديسندن استيضاح اولنور ايمش مجلس ثانيده اصحاب حديثك مشكلاتی حل . وثالثده مسائل فقهيه تدقيق بيوريلور ايمش مجلس رابعده دخی عامهٔ ناسك حوائجی تسويه بيوريله‌رق هيچ كيمسه‌نك حاجتی رد اولنمازايمش .

مشار اليه سنه‌ده سكسان بيك آلتون وارداتی وار ايكن سن بلوغمدنبری اوزرمه زكات فرض اولمامشدر . دیرايمش . غايت كريم النفس وكثير العقل برذات اولديغی جهتله خلفای كرام نزدنده دخی قدری عالی وكلامی نافذ ايدی . حتی منصور خليفه بلده‌سی بولنان مصره كنديسنی امير « والی » تعيين ايتمك مراد ايلدی فقط قبول ايتمدی .

هارون رشید بن اهل جنت دکل ایسهم زوجهم «زبیده» بوش اولسون دیوب‌ده مؤخراً نادم اوله‌رق بتون علمای آفاقی جمع ایلدیکی وقت مشکلنی حل ایله مخلص بیـان ایدن ذات «لیث بن سعد» حضرتلری اولدیغی شفاء شریف شرحنده مذکوردر. فقط قصهٔ مز بوره امام ابو یوسف حقنده‌ده روایت اولنور. الحاصل مشارالیهك مدائحنه دائر نه سویلنسه آزدر. منـاقب جلیله‌لری حقنده «ابن حجر» عسقلانی «الرحمة الغیثیه فی الترجمة اللیثیه» نام کتابنی تألیف بیورمشدر.

«امام ابو یوسف یعقوب بن ابراهیم بن حبیب» الکوفی حضرتلری امام اعظم حضرتلرینك اجل اصحـابی اولوب مذهب حنفیده امام ثانی عد اولنور. اصحـاب کرامدن «سعد بن جبته» رضی الله عنهك حفیـد زاده‌سی اولوب کوفه شهرنده «۱۱۳» تاریخنـده دنیایه کلمشـدر. مشـارالیهی ابوینی کسب وتجارت یولنه سـوق ایله تحصیل علمدن منع ایلدکلری جهتله حضرت امامه التجـا ایدرك مظهر صحابت ونائل اکسیر عنـایتلری اولمش ایدی. وحضرت مشـارالیهدن «علم فقه» اخذ وتعلم ایلدکلری اثنـاده کرك آنلردن وکرك سائر اکابر عصرندن علم حدیث قرائتیده اکمال ایلمش وحفاظ حدیث صره سنه کچمش ایدی. مناقب جلیله واستخراجات لطیفه‌لری واردر. خلفای کرام نزدنده‌ده قدرلری عالی اولوب دائما حضورلرنده بولنوردی. عباسیه‌دن مهدی وموسی الهادی وهارون رشید زمانلرنده قاضی اولمش وهـارون رشید زماننده دهـا زیاده تبجیل اولنه‌رق «قاضی القضـاة» عنوانیله الك اول مشـارالیه یاد ایدلمشـدر. مذهب جلیل حنفی اوزره علم اصولی الك اول تدوین ایدن واملای مسائل طریقیله اقطار ارضه نشر علوم ایلیان مشارالیه حضرتلریدر.

علم فقهده حائز اولدیغی درجهٔ قصوی ایله برابر علم تفسیر وحدیث وایام عرب وسـائر علوم ادبده دخی مهارت کامله صاحبی ایدی. وعقل وکیاستده نظیری یوق ایدی.

عبادت خصوصنده‌ده‌بك زیاده اعتنا ایدرك کونده یوز وعلی قول ایکی

يوز ركعت نماز قيلاردى . ورجب وشعبان آيلرنده صومه مواظبت ايلر ايدى ومنهياتك رفع والغاسنه پك زياده اعتنا ايدردى هارون رشيدك اون ايكنجى سنهٔ خلافتلرندهٖ و « ١٨٢ » تاريخنده شهر ربيع الاولده عازم باغ جنان اولمشدر .

« معروف كرخى حضرتلرى رؤياسنده مشـارالیهك بر قصر زیبایه داخل و درجهٔ رفیعه یه نائل اولدیغنى كورمش و اسباب موجبه‌سى‌ده تحصيل علم بابنده چوق متاعبه صبر ايتمش اولمسندن عبـارت اولدیغنى استخبار ايلمش اولمغله جنازه نمازلرنده بولنه مديغنه عظيم تأسفلر ايدردى .

« امام محمد بن الحسن الشيبانى » حضرتلرى ده اجلهٔ اصحـاب ابى حنيفه‌دن اولوب امام ثالث عد اولنور . تدوين و تأليفنه موفق اولدقلرى كتب جليله ايله مذهب حنفى ضبط واحيا ايدلمشدر . بيان وفصاحت وكمال فطانت اصحابندن اولوب نادر الامثال بر ذات ملائكخصـال ايدى و بونجه فضائللريله برابر مشاراليه جثه‌لى وسمن صاحبى اولديغندن امام شـافعى ﴿ ما افلح سمين قط الا ان يكون محمد بن الحسن ﴾ قوليله مشـاراليهى خوارقدن عد ايلمش و حائز اولديغى مرتبهٔ بلاغت وفصاحتى انبا ايچون « قرأن كريمى بارى تعالى محمد بن الحسن لسانى اوزره انزال بيورمشدر ديسه‌م خطا ايتمم چونكه مشاراليه‌كبى فصيح اللسان كورمدم » ديمشلردر امام محمدك علوم عربيه‌ده امام سيبويه‌يه عديل بر ذات اولديغى «اصمعى» رحمه الله دن منقول ومفهوم مخالفت بحثنده طرسوسى حاشيه‌سنده مذكوردر مشاراليه حضرتلرى « شافعى » رحمه اللهك استاذى ومربىٔ فيوضـات اكتسابيدر . شافعى نك پدرلرى وفات ايتدكدن صكره والده‌لرينى مشاراليه نكاح ايلديكندن كنديسى ده روز وشب خانه‌سـنده بولنوب اسـتفاده ايلمش ووصيتى موجبنجه بعد الوفات كتابلرينه‌ده نائل اولمش ايدى . بناءً عليه هر وقت : بن فقيه اولمقلغم محمد بن الحسن حضرتلرينك تأليفاتى سايه‌سنده وآنك همتيله‌در ديه اعتراف فضل ايدرلردى .

ولادت سنيه‌لرى واسط شهرنده « ١٣٥ » تاريخنده وقوعبولمشدر مشاراليه امام ابى يوسفك وفاتندن صكره اولا بر مدت « رَقه » يه قاضى

نصب اولنوب بعده بغداده جلب اولندی . مؤخراً قاضی اولدیغی حالده هارون رشید ایله برابر خراسانه سفر ایلدیلر . خیلی زمان امتداد ایدن بو سفرلرنده « ری » شهرنده و « ١٨٩ » تاریخنده مشهور امام کسائی ایله برکونده ارتحال ایلمشلردر . « رحمهماالله سبحانه »

« زفر بن هذیل بن صباح الکوفی » حضرتلری ده مشاهیر تلامیذ جناب امامدن و تدوین کتب فقهیه ایلیان ائمهٔ عشرهٔ کرامدندر . اصلی اصفهاندن اولوب کوفهده توطن ایلمشیدی . پدرلری بر آرالق بصره والیسی و برادرلری تمیم قبیلهسی دیارنده عامل « قائم مقام » و غایت متنفذ و متمول اولدقلری حالده ایکیسنکده یانلرینه وارمز واظهار رغبت ایلمزدی . دنیا منافعنه سعی ایتمیوب اهل قناعت ایدی . حتی دنیایه دائر لاقردی اولان محلدن همان قالقوب کیدردی . ایشی کوجی تعلیم وتعلم وامور آخرته دائر تکلمدن عبارت ایدی. واولدرجه خشیةالله صاحبی ایدیکه احوالنه نظر ایدنلر غضب الهی خوفندن هلاك اولهجق دیرلردی. حل شبهاتده ید طولی صاحبی ایدی . مشکلات مباحثی امام ابو یوسف حضرتلرندن دها کوزل تقریر وانبا ایلدیکی جهتله اصحاب ابیحنیفه بیننده اختلاف وقوع بولدقده مشارالیهه مراجعت ترجیح اولنوردی . (داود طائی حضرتلریله عقد مواخات ایلمشلردی . فقط مشارالیه زهد وعبادتده داوده مشارکت ایلدیکی حالده تدریس علومدنده فراغت ایلمش دکل ایدی . مشارالیه ذکا وفطانتدهده مثلدر . وحضرت امامك هرکسدن زیاده توجهنی قزانمش وشاننده بیوك ستایشلر صدور ایلمشدر . اکر عمری امتداد ایتمش اولسیدی شبههسز بتون اقرانی کچهجك ایدی . فقط سن عالیلری اللیبی بولمادن ارتحال ایلمشدر . خیلی زمان کندیسنه قضا تکلیف وابرام اولنمش ایکن قبول ایتمز والجابنده مدت مدیده اختفا ایلردی. فقط مؤخراً اهالینك رجاسنه بناءً — ایلروده عرض اولنهجغی اوزره — بصره قاضیسی اولمش وارتحاللریده (١٥٨) سنهٔ هجریهسنده اوراده وقوعبولمشدر . آنجق حین وفاتنده ترکهسنده برشی ظهور ایتمامش ایدی . « رحمهالله سبحانه وتعالی »

« مِسْعَرْ بن كدَامْ » هلالى [١] حضرتلرى دخى اصحاب ابى حنيفه‌دن وحفاظ حديث واصفياى امتدن برذات عاليشاندر بوكتابده برچوق كلماتى كله‌جكدر (١٥٢) تاريخنده مسجدامام‌اعظمده سجده‌ده‌ايكن ارتحال ايتمشدر .

« انتهى كلام المترجم »

تكليف اولنان منصب قضائى ونظارت بيت المالى قبول بيورمديغندن ناشى دوچار اولديغى انواع تضييق واذايه قاتلانه‌رق مؤاخذهٔ اخرويه خوفندن‌ناشى معاقبهٔ دنيويه‌يى ايثار واستصغار ايدردى « عبدالله بن‌مبارك » رحمه‌الله حضرتلرينك ياننده اسم شريفلرى ياد اولندقده بيورديلركه‌بتون دنيا طاقيله كنديسنه عرض اولنوبده اعراض ورد بيوران ذات معالى صفاتى‌مى ياد ايديورسكز « ابو حنيفه » رحمه‌الله اويله برذات ايديكه كنديسندن خيلى زمان رجا اولنمش ، نهايت تهديد والحاح دخى ايدلمش ايكن ينه ظلمه ايله اختلاط ايتمدى وعمرى ايچره آنلرك برشيئنى قبول بيورمدى يالكز بردفعه « منصور » خليفه‌نك « حسن بن‌القحطبه نام ذات ايله كوندرمش اولديغى اون بيك درهمدن عبارت برمبلغى نصلسه قبوله مجبور اولمش فقط اوغلى « حماده » وصيت ايلمش ايديكه حين وفاتنده مذكوراقچه‌يى تماميله حسن مزبوره اعاده ايليه « حماد » حضرتلرى وصيت مذكوره‌يى انفاذ ايلدكده « حسن » تعجب ايدرك « رحم الله اباك لقدكان شحيحاً على دينه » ديدى يعنى الله رحمتنه غريق ايتسون سنك باباك‌دينى بزدن تماميله وقايه ايلدى دنيا ايچون ذره مثقالى بذل ايتمدى « ابو حنيفه » رحمه‌الله علوم دينيه‌ده مهارت كامله اكتساب ايدوب معاصرلرى ايچنده كنديندن اعلم برذات بولنمديغنى بيلديكى حالده ناسى مذهبنه دعوت ايتمكى آرزو ايتمزدى كندى رأينه قالسه ايدى — خلقدن عزلت ايتمكى دها اسلم وتواضعه اقرب كورديكندن — انزوا جهتنى اختيار ايده‌جك ايدى فقط ناسى مذهبنه تأسّى واقتدا ايتمكه دعوت بيورملرى خصوصنه عالم منامده

[١] قال فى القاموس وشرحه وابوسلمة مسعربن كدام ككتاب الهلالى العامرى شيخ السفيانين الثورى وابن‌عيينة وناهيك بهامنقبة وفيه يقول الامام عبدالله بن المبارك « من كان ملتمساً جليساً صالحاً .

فليأت حلقة مسعر بن كدام » . وقد يفتح ميمه تفاؤلا ا ه

مكرراً اشارت نبویه وقوع بولدیغندن وخزائن الهیه‌یی مستحقینه توزیع وتودیع قضیه‌سی کندیلرینه تفویض بیوریلان ذات رسالتپناهی افندمز حضرتلرندن صادر اولان امر شریفه امتثال لازم ومتحتم اولدیغندن بویله بر امرك شرف‌صدورینی جزم وتیقن ایدنجه اشبو عنایت مخصوصه‌یه مظهر بیورلدیغنه تشکر ایله برابر مذهب جلیلنی ناسه اظهار بیوردیلر واز وقت ایچنده مذهب شریفلری ظاهر. وشرقاً وغرباً اقطار جهانه منتشر اولوب اتباع مذهبلری چوغالدی وحسادی مخذول اولوب بحکمة‌الله مذهبنده‌کی اصول وفروعی تحریر ومعقول ومنقوله امعان نظرله مبانیٔ قواعدنی تشید وتمهیده بحق مقتدر ذاتلر یتشوب تلامیذ واصحاب جهتیله حظ وافر صاحبی اولدی بودرجه مسعودیت وموفقیتلرینه باعث معنوی ایسه « امام علی » کرم‌الله وجهه حضرتلرینك دعای مبارکلریدر .

ایلروده تفصیلاً عرض اولنه‌جغی اوزره امام اعظم حضرتلرینك پدرلری « ثابت » صغیرالسن ایکن « امام علی » حضرتلرینك نظر کیمیا اثر حیدریلرینه مظهریتله کندیسنه وذریتنه خیر وبرکت دعالرینی قزانمشدر.

حضرت امامك ورع ومروت وتقوایه مواظبت ومحاسن اخلاقه منافی هرشیدن توقی ومجانبت خصوصاتنده دخی نظیری آز بولنوردی حتی قرضاً ویردیکی پاره‌یی آلمق ایچون بالایجاب مستقرضك محلنه‌واردیغی زمان — جلب منفعت ایله قرضك ربایه تحولی قورقوسندن ناشی — دیوارینك کولکه‌سنده اوتورمزدی .

وتجارتنه وکیل ایتدیکی اشخاص بیع وشراده مخالف شرع برمعامله‌ده بولنسه‌لر حاصل اولان نمایی دفع ایچون سرمایه‌سیله برابر آنی تصدق ایدردی حتی بردفعه مشتری‌یه عیبی ارائه اولنمیه‌رق بیع اولنان برثوبك ثمنی ایچنه‌ادخال اولندیغندن کلی برمبلغی — که اوتوز بیك درهمدن اقل دکل ایمش — تصدق ایلدیکی کتب مناقبك کافه‌سنده مذکوردر. [١]

[١] ثمنی مشتری‌یه اعاده ایله مبیعی استرداد جهتنه کیتمامسی مشترینك بولنمسی قابل اولمادیغندن ناشی اولملیدر . حقوق عبادك بوقسمنده ایسه « عین‌العلم » کتابنده باب‌التوبه‌ده بیان اولندیغی اوزره ثوابی صاحبنه رجوع ایتمك قصد ونیتیله مال خبیثی تصدق ایلمکدن بشقه مخلص یوقدر .

« بالاده ذكر اولندیغی اوزره شراء جاریه خصوصنده اوزون اوزادی‌یه استشاره بیورملری دخی كمال زهد وعفتلرینه بیوك بردلیلدر. كذلك زمان شریفلرنده كوفه شهرنده بر قیون ضایع اولدیغندن — شات من بوره نك لحمنه تصادف ایلرده قلب انورلرینه ظلمت ایراث ایلر خوفندناشی — قیون نوعنك مدت عمری اولان یدی سنه ظرفنده اصلا قیون اتی تناول بیورمدی . زیرا ذات حرام بیلنمدیكی حالده اثم اخروی ترتب ایتمز ایسه‌ده اكل حرامك مقتضاسی اولان اظلام قلب هر حالده ترتب ایدر . آنك ایچون ارباب ورع نور قلوبه نائل و شهود محبوبه متأهل اولمق ایچون هر نوع شبهاتدن حذر ایدرلر . و قواطع وموانعدن احتراز خصوصنده وسع وطاقتلری یتدیكی قدر احتیاط ایلرلر .

فضائل مشهوره‌لرندن بری ده تمام قرق سنه علی‌التوالی یتسو نمازینك آبدستیله صباح نمازینی ادا بیورملریدر. كیجه‌نك نصف‌اخیرینه قدر صلات عشانی تاخیر ایتمك كراهتدن خالی اولمدیغنه نظراً خصوص من بور هر حالده اتّصاف اخیرهٔ لیالیده اویانق بولنملرینی اقتضا ایدر . بویله بر قوت وعنایته نائل اولملرینك سببنی سؤال ایدنلره حروف‌المعجم اوزره جناب حقه جمیع اسماء الهیه‌سیله مواظبت ایتدیكم دعانك بركاتندندر ظن ایدرم بیوردیلر حروف‌المعجم كه — لسان عربیده مستعمل اولان حروف مبانیدن عبارتدر — شو ایكی آیت كریمه‌ده تمامیله جمع اولمشدر بریسی سورهٔ آل عمرانده واقع « ثُمَّ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ » ایكنجیسی سورهٔ فتحك آخرنده « مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ اَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ » آیت كریمه‌لریدر . حضرت امام شو ایكی آیت كریمهٔ بركتشمیمه‌نك تلاوتنه خیلی زمان مداومت بیورمشلردر . ذاتاً مشارالیه سائر علمای عاملین كبی تلاوت قرآن كریمه غایت اعتنا بیوررلر و هر فیضی آندن قزانیرلر ایدی حتی رمضان شریف آیلرنده اوتوزی نهاراً اوتوزی ده لیلاً اوله‌رق قرآن كریمی آلتمش كره ختم ایدردی .

بورایه کلنجه یه قدر ذکر وبیان ایتدیکمز فضائل علیه‌لری دریای بی پایان مفاخر سنیه‌لرندن بر قطره‌در . حضرت امامك محاسن و مناقبی حصر و احاطه قابل دکلدر . اشته « احیاءالعلوم » ك مختصری اولان « عین‌العلم » کتابندن و کتاب مذکورك شرح وایضاحنه دائر تألیفمزدن نقل اولنان اشبو مدائح وفضائل — که فی‌الحقیقه تفصیلات آتیه یه فذلکه مقامنده‌در — امام حجة الاسلام « غزالی » حضرتلرینه عزو اولنان تعصب وحق ناشناسلغك اصل واساسی اولمدیغنه قطعیاً دلالت ایدر .

«المترجم» امام حجةالاسلامك کندی کتابنده‌کی عبارات ستایشکارانه‌سنی نقل ایتمك دها زیاده قناعتبخش اوله‌جغی جهتله بروجه آتی نقل و ترجمه‌سنه ابتدار اولندی . مشارالیه « احیاء العلوم » ك (کتاب‌العلم) نده‌کی باب ثانیده فرض عین و فرض کفایه قبیلندن اولان علوم‌جلیله‌نك اقسامنی و ایچلرندن علم کلام‌ایله علم فقهك درجهٔ اهمیتلرینی وعلوم مزبوره ایله رضاء الهینك نه وجهله احراز اولنه‌بیله‌جکنی بیان و ایضاح بیوردیغی صره‌ده « ائمهٔ دین حضراتنك مناقب‌وفضائل‌علیه‌لرندن بحث ایله « امام اعظم » افندمز حضرتلرینك شان عالیلرنده شو وجهله خامه‌ران مقال اولمشلردر . « واما ابو حنیفة رحمه‌الله تعالی فلقد کان ایضاً عابداً زاهداً عارفاً بالله خائفاً منه مریداً بعلمه وجه‌الله فأمّا کونه عابداً فیعرف بما روی عن ابن المبارك انه قال کان ابو حنیفة رحمه‌الله تعالی له مروءة و کثرة صلاة و روی حماد بن ابی سلیمان انه کان یحیی‌اللیل کله وقال انا استحی من‌الله سبحانه ان اوصف بما لیس فی من عبادته و اما زهده فقد روی عن‌الربیع بن عاصم قال ارسلنی ابن هبیرة فقدمت بابی حنیفة علیه فاراد ان یکون حاکماً فابی فضربه عشرین سوطاً فانظر کیف هرب من‌الولایة و احتمل‌العذاب « قال‌الحکم بن هشام‌الثقفی الی‌اخره » .

اشته بو سیاق اوزره امام غزالی اولا حضرت امامك عابد و زاهد ثانیا عارف بالله‌مخلص لوجه‌الله اولدقلرینی ثقات علماء سلفدن‌نقول صحیحه ایله اثبات ایدرك خاتمهٔ کلامنده سائر ائمهٔ مذاهب حضراتی کبی حضرت امام افندیمزك دخی واصل‌اولدیغی‌مرتبهٔ عال‌العالی حقیله تعریف‌وتوصیف قابل اولمدیغنی اعتراف ایتمشدر . « انتهی کلام‌المترجم »

﴿ المقدمة الثانية ﴾

بوراده بيلنمسنده هركسه منفعت وجهلنده طالب حق اولانلره زياده مضرت بولنان امور ثلثهٔ مهمه يه تنبيه اولنه‌جقدركه بعض ناسك دوشدكلرى ورطهٔ عظيمه و حفرهٔ هولناك غير مستقيمه‌دن خلاص ميسر اوله .

« تنبيه اول» مؤاخذهٔ اخرويه‌و مخاطرهٔ دنيويه‌دن نجات‌وسلامت بولمق آرزوايدنلره اولياءالله كرام و ورثهٔ انبياى عظامك اك كزيدكانى واساطين يقين وائمهٔ دين مبين اولان مجتهدين فخام افنديلرمزك هيچ برى حقنده ايهام نقص ايتمامك وجمله‌سنك هدايت كامله‌اوزره بولنه‌رق مظهر رضوان الهى و حائز اجر فراوان نامتناهى اولدقلرينى جزم و اعتقاد ايلمك لازمدر : بينلرنده بعض مسائل اجتهاديه ده اختلافك سر نما اولمسى انسانى وهم و اشتباهه دوشوره‌جك برشى دكلدر . زيرا رسول اكرم صلى الله عليه وسلم و بارك وكرم افنديمز حضرتلرى امام «بيهقى» نك تخريج ايتديكى بر حديث شريفده « مهما اوتيتم من كتاب الله فالعمل به فلاعذر لاحد فى تركه فان لم يكن فى كتاب الله فسنة ماضية منى فان لم تكن سنة منى فما قال اصحابى انّ اصحابى بمنزلة النجوم فى السماء فايما اخذتم به اهتديتم واختلاف اصحابى لكم رحمة » بيورمشلردر . يعنى كتاب الله دن هر هانكى امرى اخذ ايدر ايسه‌كز آنكله عمل ايلمك جمله‌كزه واجب اولور . تركنده كيمسه‌نك عذرى يوقدر اكر آراديغكز حكمى كتاب اللهده بوله‌مز ايسه‌كز بنم سنت ماضيه‌مه يعنى احاديث شريفه‌مه تابع اولكز واكر آكا دائر سنت سنيه‌مه دخى اطلاع ايده‌مز ايسه‌كز اصحابمك اقواله تمسك ايدك زيرا اصحاب كرامم سماده‌كى ييلديزلر كبيدر هرهانكيسنك قولنى طوتسه‌كز هدايتى بولورسكز واصحابمدن وقوعبوله‌جق اختلاف ناسك حقنده عين رحمتدر .

«لمترجمه» بو بابده اك زياده مشهور اولان « اختلاف امتى رحمة

للناس » حديث شريفيدر . لكن اشبو حديث شريف اكابر اهل علم بيننده معتبر و مقبول ايسه‌ده قنغی صحابيدن ونه سند ايله مروی اولديغی معلوم دكلدر .

اكابر محدثيندن امام ابو سليمان خطّابی رحمه‌الله غريب‌الحديث كتابنده حديث مذكوری استطراد طريقيله ذكر و ايراد ايدوب ديمشدركه بو حديثه يالكز ايكی شخص اعتراض ايتمشدر فقط آنلرك بريسی ماجن مشهور اسحق موصلی . و بری‌ده ملحد معروف ابن بحر الجاحظ در . ديمشلردركه اكر اختلاف رحمت اوليدی اتفاقك عذاب اولمسی لازم كلوردی .

آنجق شوراسنی ملاحظه ايده‌مامشلردركه . . . ديه‌رك كلام مزبوری رد و ابطال ايله اشتغال وكاينبغی بسط مقال ايديورده حديثك راوی ومخرجنی بيانله حسم مادهٔ اشكال ايتميور .

فقط مبحث مزبور دلالتيله حديث مذكورك مشاراليه عندنده دخی معتبر وعلمای حديث نزدنده ثابت اولمسی آكلاشيلور .

« انتهی »

اشته بو حديث شريف عصر سعادت نبويدن صكره دها خير القرون اولمغله مشهود له اولان زمن صحابه‌دن اعتباراً — كه زمن ارشاد وهدادر — فروع مسائلده بين العلماء اختلاف وقوعبوله‌جغنه دلالت ايدر چونكه بعض مسائلده اختلاف ايليان اصحاب كرام حضراتنك هر بری فقه وروايت ايله مشهور اولديغندن هر برينك قولنی تابعيندن بر جماعت اخذ ايدنجه تابعين كرام وسائر علماء اعلام بيننده ده اختلاف وقوعی لازمكلور . صاحب شريعت ايسه بويله بر اختلافك جريانه اذن ويرمش و راضی اولمش و بلكه مدح و ثنا ايدرك شو اختلافی امت ناجيه‌سی حقنده عين رحمت عد ايلمش وامتنی ديلدكلری صحابينك قوليله عمل ايتمك بابنده تخيير بيورمش اولمسيله اقوال وافعالده صحابهٔ كرامك مسالكنه سالك و آنلرك منوال اجتهادی اوزره جاری اولان ائمهٔ مجتهدين حضراتنك آراء ومذاهبيله عمل خصوصنده دخی تخيير بيورمش اولديغی ثابت اولور .

« كندی زمان سعادتقرانلرنده جریان ایدن احوال ووقایعده بیله اصحاب کرامك یکدیکرینه مخالف اولان آراء و اقوالنی تقریر ایدوب خصوص مزبوردن طولایی هیچ برینی مؤاخذه بیورمدیلر وقایع کثیرهٔ شهیره بوکا شهادت ایدر . از جمله اسرای غزوهٔ بدر حقنده استشاره بیورلدقده ابو بکر الصدیق حضرتلری فدیه اخذیله اطلاق ، حضرت عمر الفاروق دخی همان قتل وازهاق اولنملرینی رأی ایدوب هر برینك رأینه برجماعت ذاهب اولەرق اختلاف سرنما اولنجه رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز حضرتلری رأی اولی ترجیح ایله آنك مقتضاسنی اجرا بیوردیلر ایدی . اول اثناده انزال بیوریلان قرآن کریم ایسه رأی اولی تقریر ایله برابر رأی ثانی یی تفضیل حقنده نازل اولدیغندن رأیین متخالفینی تصویب ایله هر مجتهدك و لو من وجهٍ مصیب اولمسنه صورت واضحەده دلالت ایلدی . زیرا رأی اول خطا اولیدی مقتضاسی اجرا اولنمزدن اول وحی الهی نزول ایدرده رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم حضرتلری آنکله حکم ایتمزدی حالبوکه حکم واقعك حکم ازلیٔ الهی یه موافق اولدیغنه « لولا کتاب من الله سبق » قول شریفیله و آلنان فدیەلرك حلال وطیب اولدیغنه « فکلوا مما غنمتم حلالاً طیباً » نظم جلیلی ایله تنصیص بیورلدی بوصورتده وارد اولان عتاب الهی مجرد خلاف اولی وغیر افضل اولانی اختیاردن ناشی اولدیغی ظاهر اولور .

« المترجمه » مصنفك بوراده تسامحی واردر بو قصەنك حقیقتنی اکلامق مراد ایدنلر سورهٔ انفالده استعیذ بالله « ما کان لنبی ان یکون له اسری » الی « والله علیم حکیم » آیات جلیلەسنك تفسیرینه مراجعت ایلملك کرکدر چونکه محل مزبورده محتاج ایضاح اولان برچوق شیلر انکشاف ایدەجکی کبی برخیلی فوائد دخی اقتطاف اولنور . اهـ

مذاهب اربعەده واقع اولان ترجیح دخی اکثریا بویله یا ادلەده کی قوت ویاخود احتیاط وورعه اقربیت اعتباریله افضل واولی اولانجهتی تحریدن عبارتدر واقعا هر مجتهد کاملك قولنی تصویب ایدن اصولینه کوره هر مذهبك حق وصواب اولدیغی شبهەسزدر .

« لمترجمه » بومسئله زياده تحقيقه محتاج بر مسئلهٔ عميقه‌در تفصيلاتى بومجله‌يه صيغمز ايلروده مصنف مرحوم هر مجتهدى تصويبه قائل اولانلرك سوزينى بر درجه‌يه قدر التزام و تأييد ايده‌جكدر. لكن بوخصوصده اصابت ايتمديكنى بز صورت كافيه‌ده ايضاح ايده‌جكز « فانتظر » .

« انتهى »

ايشته طريقت صوفيه‌نك اك اعدل وافضل بر طريق اولديغى بو نكته‌ده تبين ايدر . چونكه آنلر هر مسئله‌ده اشد واحوط اولان قول ايله عملى التزام ايدرلر . تاكه جميع اقاويلك عهده‌سندن خروج ايله بالاجماع صحيح اولان بر عبادتى اتيان ايتمش اوله‌لر ائمهٔ مذهبمز دخى بوكا موافق اوله‌رق دليلى ضعيف اولميان وسنت صحيحه‌يه — قابل تطبيق اولماز درجه‌ده — مخالف بولنميان هر قول مجتهدك عهده‌سندن خروج ايتمك مسنون ومرغوبدر ديورلر بوكا بناءً ناقض وضوء عد اولنان هر شيدن طولايى تجديد وضونك مسنونيتنى تصريح ايديورلر وابن شريح مرحوم يوزيله برابر قولاقلرينى دخى غسل وباشيله برابر آنلرى‌ده مسح ايتديكى كبى بر دفعه آيروجه دها قولاقلرينه مسح ايدردى هپ مقصدى خلافدن خروج واحتياطه رعايت ايتمك ايدى .

« لمترجمه » مؤلف كتاب ابن حجر رحمه‌الله شافعى‌المذهبدر بوحالده ائمهٔ مذهبمز ديديكى ذوات ائمهٔ فقهاى شافعيه‌دن عبارت اولور . ائمهٔ حنفيه‌مزده خلاف مجتهدينده خروجى مندوب عد ايدرلر . فقط كندى مذهبنده ولو تنزيهاً مكروه اولان بر شيئى ارتكاب لازم كلمامكله تقييد ايدرلر . بناءً عليه نمازده سوره اولنده بسملهٔ شريفه قرائتى ائمهٔ حنفيه‌مز عندنده بالاتفاق كراهتدن خالى اولديغيچون هر سوره‌دن بسمله‌نك جزئيتنى اعتقاد ايدنلرك قولنه رعايةً فاتحهٔ شريفه‌دن صكره اوقونان سوره‌نك اولنده بسمله اوقومق افضلدر ديرز . اما صلات فجرى ظلمت ليلدن اثر باقى ايكن ادا ايلمك مذهب شافعيه‌ده سنت اولديغى حالده مذهبمزده افضل اولان اسفارى فوت ايتمك جائز كورلمز . كذا مذهب شافعيه‌ده يوم

شکده صائم اولمق حرام ایکن مذهبمزده افضل اولان صوم مزبور مجرد خلافدن خروج ایچون فدا اولنماز . کذلك نمازده قیام ایدرکن اعتماد ایله جلسهٔ استراحتك ترك ایدلمسی عندنا سنت ایکن مجرد شافعیلرجه ایشلنمسی سنت اولمغله ایشلین کراهت تنزیهیه‌دن قورتلماز . مؤلف تصریح ایتمیورسه‌ده بوقیدك شافعیه عندنده دخی معتبر اولمسنده شبهه یوقدر . حتی بوجهتدنطولایی فقهامز مذهب اخرده بولنان امامه اقتدا ایتمك کراهتدن خالی دکلدر دیورلر چونکه امام اولان ذات مواضع خلافه رعایت ایدوب هرمذهبده ناقض وضوء عداولنان شیلردن اجتناب ایتسه‌ده ترکندن ناشی کندی مذهبنده کراهت وقوعی لازم کله‌جك شیلری ترك ایتمز مثلا بسمله‌یی جهراً اوقومق . وجهراً آمین دیمك . وانتقال تکبیرلرنده اللرینی قالدیرمق ورکعت ثانیه‌یه قیام ایده‌جك زمانده جلسهٔ خفیفه‌ایله اوطورمق . وقعدهٔ اولاده صلوات شریفه . وصلات فجرده قنوت دعاسنی اوقومق کبی . برچوق شیلری واجب ویا سنت اعتقاد ایتدیکندن ترك ایده‌مز حالبوکه بونلر بزم مذهبمزده هپ مکروه اولدیغندن فاعلنه اعادهٔ صلات ایلمك واجب ویامستحب اولور .

« انتهی »

کذلك اصحاب کرامك عصرسعادتده وقوعبولان اختلافاتندن بریده حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندیمز مدینهٔ منوره‌یه یقین برقلعه‌ده تحصن ایدن « بنی قریظه » قبیله‌سیله غزا ایتمك مراد بیوردقده اصحاب کرامنه بوکون سزدن بریکز اوکله نمازینی قیلمسون آنجق بنی قریظه دیارنده قیلسون دیه توجیه خطاب بیورمسی اوزرینه واقع اولان اختلافلریدر . چونکه اوکله نمازنك وقتی کرکی کبی طار اولدیغی حالده بویله بر امر جلیل رسالتپناهی شرفصدور ایدنجه اصحاب کرام افندیلرمز ایکی قسم اولدیلر . برقسمی صلات ظهرك وقتی خروج ایتمدین اثنای طریقده اداء صلات ایتدیلر . ومقصد نبوی مجرد استعجال سفره تحریض اولوب نمازی وقتندن چیقارمق مراد عالیلری اولمدیغنه ذاهب اوله‌رق نصدن استنباط ایتدکلری اشبومعنانك دلالتیله « الافی بنی قریظه »

قول شریفنده‌کی حصر حقیقی دکل اضافیدر دیدیلر. دیکر قسم ایسه تادخول وقت عصردنصکره بنی قریظه دیارینه وارمادن صلات ظهری قیلمدیلر وقول مذکورده‌کی حصرك اطلاق اوزره وارد اولمسیله ظاهری مراد اولدیغنه احتجاج ایلدیلر. اشبو صورتله جریان ایدن اختلاف واکا ترتب ایدن ادا وقضا فعللری واصل سمع همایون جناب رسالتپناهی اولدقده فریقینك هیچ برینی مؤاخذه و فعلنی انکار ایتمدیلر بلکه هر برینی کندی فهم و استنباطی اوزرینه تقریر بیورمغله جمله‌سنك مقام اجتهادده سعیی مشکور وهر برینك نائل اجر موفور وآزادهٔ اخلال وقصور اولدیغنه اشارت وایما بیوردیلر. حقایق احوالك بر منوال معروض اولدیغی تحقق ایدنجه مجتهدین کرامك هیچ بری لومه سزا اولمیوب نائل نور هدایت اولدقلرنده شبهه ونزاع قالماز بلکه امت مرحومهٔ محمدیه‌نك فروع بابنده‌کی اختلافاتی ایلروده عرض اولنه جق محسنات عدیده‌یی متضمن اولدیغی جهتله موجب تشکردر. آنك ایچون ابن سعد وامام بیهقی روایتلرینه کوره ابوبکر الصدیق حضرتلری نبی ذیشان افندیمزك اصحابندن صدور ایدن اختلاف سائر ناسك حقنده عین رحمتدر بیورمشلر.

کذلك عمر بن عبدالعزیز حضرتلری [١] اصحاب کرام افندیلرمزك اختلافندنناشی حاصل ایتدیکم مسرتی عربك انفس اموالی اولان « حمر النعم » — که غایت بیاض هجین دوه‌لرندن عبارتدر — جمله‌سی بنم اولسه بنه موجب اوله‌مزدی بیورمشلردر.

---

[١] مشارالیه حضرتلرینك سیرت حسنه وفضائل بی‌نهایه‌لری — خلفای راشدین حضراتی صره‌سنده — مجلدات عظیمه‌یی حاوی اوله‌رق تدوین ایدلمش وجلال سیوطی مرحومك « تاریخ خلفا » کتابنده حضرت مشارالیهك اکابر محدثین وافاخم مجتهدیندن اولدیغی دخی تصریح اولنمشدر. مناقب علیه‌لرینه دائر اولجه بعض اوراق تسوید ایلمش ایدم فقط (مشاهیر اسلام)ك ایکنجی جلدنده مندرج بولنان ترجمهٔ احوال سنیه‌لرینه مراجعت ایلدیکمده مفتونی اولدیغم او افادات حقائق آیات اوراق مزبوره‌یی تبییضه حاجت براقمدی همان کتاب مزبوری نظر مطالعه‌دن کچیرمکی اخوانه توصیه ایله اکتفایی مناسب کوردم « فلله‌در مؤلفه مابدع تألیفه و اکمل وقوفه » ه

هارون الرشيد خليفه [١] امام مالك حضرتلرينك تأليفي اولان «موطأ» كتاب جليلني كعبهٔ معظمه‌يه تعليق ايتديروب كافهٔ مؤمنيني مقتضاسيله عامل اولمغه مجبور ايتمك مراد ايدنجه امام مشار اليه بوكا رضا ويرميه‌رك بيورمشيدي كه يا امير المؤمنين بو خصوصي اراده بيورميكز . چونكه اصحاب رسول بعض فروعده اختلاف ايله ممالك وبلدانه تفرق ايتمشلر در . علماء كرامك اختلاف ايتمسى ايسه شو امته مخصوص من عندالله بيوك بر رحمتدر. هر بري نزدنده ثابت اولان دليل ايله عامل اولديغندن حصه‌دار اصابت ومظهر نور هدايتدر .

بونك اوزرينه هارون رشيد حضرتلري « يا ابا عبدالله. الله تعالى سنى جميع امورنده موفق بيورسون» دعاسيله اظهار تحسين وخشنودي ايلمشدر .

بوندن اقدم منصور خليفه دخي كتب مالكيه‌نك بر نسخه‌سني هر بلده‌يه ارسال ومقتضاسيله ناسي عمل ايتمكه اجبار مراد ايتمشيدي . اوزمان دخي امام مالك حضرتلري موافقت ايتميه‌رك بيورديلر ايدي كه ناسه اولجه اقاويل كثيره واصل اولوب پك چوق احاديث شريفه ايشتديلر وروايات عديده‌ده بولنديلر بو جهتله هر بلده اهاليسى خلافيات ايچندن بالاختيار تدوين واتباع ايتمكده بولندقلري مذاهب اوزره ابقا ايدلمك حقلرنده دها خيرليدر بو بابده مداخله‌يه حقمز يوقدر .

اشبو تقريراتمزله ظاهر اولور كه هر مجتهد قولنده مصيب اولوب هر واقعه‌ده الله تعالينك حكمى مجتهدك ظننه كوره‌در ديانلرك قولي توجيه صحيحه مقارندر بو قول ايسه ائمهٔ اربعه‌نك هر برندن روايت اولنديغي كبي

[١] مشار اليه خلفاى عباسيه‌نك بشنجيسى اولوب مأثر جليله صاحبي بر پادشاه ديانتدار اردر . حج وغزاسى وسائر عباداتي چوق ايدي خلافتي هنكامنده كونده يوز ركعت نماز قيلار واهل علمي سورو شعائر اسلاميه‌يي غايت حرمتلي طوتار ايدي. ذكر الله اثناسنده آغلار وجناب حقدن پك زياده قورقار ايدي . كيجه اثناسنده « فضيل بن عياض» كبي ذواتك خانه‌لرينه كيدوب نصايح دينيه طلب واستماع ايدردي . محاسن عاليه‌سندن بري ده « عبدالله بن مبارك » حضرتلري ارتحال دار بقا ايلدكده اويله بر عالم جليل الشانك فقدانيله كمال تأثردن ناشي كنديسنه تعزيه ايلملرينه دائر اركان واعيان دولته امر ويرمسيدر. محاورات ادبيه وحكايات لطيفه‌سي ده پك چوق اولوب كتب ادب ومحاضراتده مسطوردر . ا هـ

فقهای حنفیه ایله قاضی ابوبکر محمد بن الطیب باقلانی [٢] حضرتلرینك وبرچوق علمای شافعیه‌نك عندنده مرجحدر .

«لمترجمه» هر مجتهدك قولنی تصویب ایلمك — كه قبل الاجتهاد واقعاتك علی التعیین برحکم الهی‌یه مقارنتی بولنمیه‌رق مجتهدلرك اجتهادیله حاصل اولان ظنون وفقنجه احکام شرعیه‌نك تعـددینی التزام دیمکدر — کتب کلامیه واصولیه‌ده بیان اولندیغی اوزره معتزله طائفه‌سنك قولیدر. جمهور علماء اهل سنت عندنده هر واقعه‌ده معین اوله‌رق برحکم الهی واردرکه آنی ادراك ایدنلر فی الحقیقه مصیب وخلافنه قائل اولانلر مخطی عـد اولنور. آنجق حکم الهی غایت خفی ودلیلی غیر قطعی اولمغله خطا ایدنلر احادیث شریفه دلالتیله معذور وهم‌ده حق اجتهادی ایفـا ایتملرینه بناءً مثاب ومأجور اولورلر . امام مالك وسائر ائمۀ عظـامك مجتهدین کرامدن برذاته تقلیـد واتباعَ ایتمکده بولنان بلاد اسلامیه اهالیسنك هیچ برینه مداخله ایده‌میز دیملری بوندن نشأت ایتمش وکافه سنك هدایت اوزره اولمسنی اعتقاد ایله فروع اعمالده مخالفلرمزی تضلیل وتبدیع خصوصندن اجتناب ایتمکلکمزك لزوم ووجوبنـده بو قدرجق معـذرت کافی کورلمشـدر . جمهور ائمۀ حنفیه‌مزك‌ده بوکا ذاهب اولدقلری شبهه‌سز در حتی مصنف مرحومك امام اعظم حضرتلرندن نقـل ایده‌جکی «بینلرنده اختـلاف وقوعبولان مجتهدلرك هربری مصیب عداولنوز سه‌ده حق بریسنده‌در» مقاله ‌سنی صدر الشریعه خصوص مذکوره‌سند قیلمشـدر فی الواقع معتزله طائفه‌سـنك شو رأینه اهل سنت علماسندن‌ده متابعت ایدنلر بولنور وشافعی مرحومك اکثر مسائلده ایکی قولی بولنمق بوندن ناشیدر دنیلور . حتی رأی مزبوری امام شافعینك اصول فاسده‌سندن عد ایله مشارالیهی شمس الائمه پك شدتلی مؤاخذه ایلمش وبر شیئك ولو اشخاص مختلفه‌یه نظراً عندالله هم حلال

[١] مشارالیه اعاظم علماء عراقدن پك مشهور برذاتدر ائمۀ اصول وکلامدن اولوب مالکی المذهب ایدی کونده لااقل قرق رکعت نوافل نماز قیلاروتألیفاتندن اوتوز بش ورقه یازی یازار ایمش «٤٠٣»تاریخنده ترك حیات مستعار ایلمشلردر«تاریخ بغداد» للخطیب ا ه

وهم حرام اولمسی و مثلا سیلان دمك هم حدث اولمسی وهم اولمامسی شریعتمز نظرنده ممتنع اولدیغی محلنده اثبات اولنمشدر . مصنفك بوندن صکره سوق وبیان ایده‌جکی ادله واقوالك هیچ بری شومدعاسنه دلالت ایتمز بلکه مذکور ادله واقوالك برقسمی مذهب حقه شهادت ایدر . مقام مساعد اولیدی هرقول ودلیل حقنده کلام ایدرك شکوك واوهامی کاملاً قطع ایدردك . فقط بوندن زیاده اطناب مقالی خارج از صدد کوردك کما ینبغی مطمئن اولمق استیانلر کتب کلام واصوله مراجعت ایده‌بیلورلر .

« انتهی کلام المترجم »

مصیب اولان مجتهد ایکی اجر ومخطی اولان براجر قزاندیغنی بیانه دائر وارد اولان حدیث صحیح بوکا منافی دکلدر . چونکه « جلال سیوطی [*] » مرحومك دیدیکی کبی حدیث مذکورده‌کی مخطی ایله مراد افضل واولی اولان حکمی ادراك خصوصنده اصابت ایتمیانلردر . نصل که بالاده ذکر اولندیغی اوزره اختیار فدیه دخی صواب اولدیغی حالده مجرد خلاف افضلی اختیارلرندن ناشی صحابهٔ کرامه عتاب الهی توجه ایلمش ایدی . فقهای عظامك بیان ایتدکلری برمسئله دخی شوقولی تأیید ایدر شویله‌که قبله‌نك نه جانبه اولدیغی مشتبه اولان یرده تحری واجتهاد ایله قلنان درت رکعتلی برنمازك هر رکعتی برجانبه طوغری قلندیغی حالده صحتنه حکم اولنور . حالبوکه بوصورتده یالکز بررکعت جهت کعبه‌یه طوغری اولوب اوچ رکعتك جهت مذکوره‌یه طوغری اولمدیغی آشکاردر اه

کذلك حضرت عمر الفاروق رضی الله عنهك جدك میراثی حقنده مختلف قضالر ایله حکم ایتدیکنده « ذلك علی ماقضینا وهذا علی مانقضی » قولیله زمان حالده‌کی اجتهادلرینك ماضیده‌کی اجتهادلرینه مغایرتندن نشأت ایتمش اولان اقضیهٔ مختلفه‌دن هربرینك صحیح اولدیغنی اعلان بیوردیلر .

---

[*] مشارالیه حضرتلرینك نسب عالیلری وآثار جلیلهٔ علیه‌لری « حسن المحاضره فی اخبار مصر والقاهرة » نام تألیفلرنده مذکوردر . ترجمهٔ حاللری « مشاهیر اسلام » ك دردنجی جلدنده صورت مکمله‌ده بیان اولنمشدر .

بوندنصکره جلال سیوطی مرحوم امام بیهقی نك اخراج ایتدیکی برحدیث مرسلی ذکر ایلدیکه مذکور حدیثده رسول اکرم افندمز صلی الله تعالی علیه وسلم برحکم ایله قضا بیوردقدن صکره قرآن کریم بعضاً قضاء مزبورك خلافنه نزول ایتدیکی حالده بعدما مقتضای قرآن ایله حکم ایدرك قضاء سابقی اصلا نقض ایتمدیکی بیان اولنمشدر . فقط بواستدلالده نظر واردر چونکه قول اصحه کوره رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرتلری دخی بعضاً اجتهاد ایله حکم ایدر ایدیسه‌ده کندیلری سائر مجتهدلر کبی خطا ایتمه‌دن معصوم ایدی .

شمس الائمه‌نك نقلنه کوره امام شافعی حضرتلری حکمین متباینینه قائل اولان ایکی مجتهد شرعین متخالفین ایله کلمش ایکی رسول منزله‌سنده اولوب ایکیسنکده کلامی حق وصادقدر بیورمشلردر .

کذلك «امام مازری[١] دییورکه فروع مسائل حقنده طرفینك هر بری حق اوزره اولدیغی اهل تحقیق اولان برچوق فقهاء ومتکلمینك مختاری اولوب ائمهٔ اربعه‌دن دخی مرویدر وهر مجتهدك مأجور اولمسی حقنده کی حدیث شریف ایله بومدعایه احتجاج اولنور . زیرا اصابت بولنمسه هیچ اجر بولنماق لازم کلوردی اما خطا اطلاقی نصدن ذاهل واجماعه مخالف اوله‌رق اجتهاده مساغ اولمیان قطعیات حقنده اجتهاده مبادرت ایدنلره راجعدر یوقسه نص قاطع ایله اجماع امت بولنمیان برمسئله‌ده کماینبغی اجتهاد ایدن ذواتك خطا ایتمك احتمالی یوقدر بعده بونی تقریرده امام مزبور کلامی برخیلی اطناب ایلمشدر.

---

[١] « ابوعبدالله محمد بن علی تمیمی مازری » رحمه الله حضرتلری احادیث شریفه‌یی حفظ ایله معانی ومدلولاتی تدقیق بینی جامع اولان علمای اعلامك مشاهیرندندر « المعلم بفوائد کتاب مسلم » نامیله صحیح مسلمی شرح ایلمش ،فقط ناتمام قالمش اولدیغندن صاحب شفا قاضی عیاض رحمه الله « اکمال نامیله آنی اتمام ایلمشدر (مازر) زانك فتحیله اولوب کسره ایله‌ده جائزدر جزیرهٔ صقلیه‌ده برکوچوك بلده‌در مشار الیهك ارتحالی « ٥٣٦ » سنهٔ هجریه‌سنده واقعدر . رحمه الله

قاضی عیاض حضرتلری [*] دخی شفاسنده عندمزده حق وصواب اولان کافهٔ مجتهدین کرامك اصابتیله حکمدر دیور . (جمع الجوامع) صاحبی « علمای کلام دخی بوکا ذاهب اولمشدر و بزلر اعتقاد ایدرزکه « ابوحنیفه » « مالك » « شافعی » « احمد » حضراتیله « سفیان بن عیینه » « سفیان ثوری » « اوزاعی » محمد بن جریر وسائر ائمهٔ مسلمینك جملهسی هدایت کامله اوزره ایدیلر . هر برینك حقنده، اعداسی طرفندن سائقهٔ بغض و یا حسد ایله صورت قطعیهده شانلری بری اولان، برطاقم سوزلر سویلنمش ایسهده بوسوزلره اصلا عبرت والتفات اولنمامشدر. زیرا اشبو ذوات عظام فضائل اتسامك نائل ومظهر اولدقلری علوم لدنیه ومعارف ربانیه ومواهب الهیه واستنباطات دقیقه ومتخلق بولندقلری فضائل انسانیه ومکارم جلیلهٔ دیانتکارانهنك کندولرینه قزاندرمش اولدیغی جلالت شانلری حوصلهٔ ادراکدن خارجدر بونلرك منازل رفیعهسنه دکل عشر معشارینه وصول بیله صکرهدن کلنلره میسر اولمامشدر دیور.

« لمترجمه » ذوات مشارالیهمدن هر برینك بتوفیق الله وعنایته نائل اولدیغی رتبهٔ اجتهاد حسبیله کندی رأی واستنباطیله اکتساب ایلدیکی — ولوظن طریقیله اولسون — احکام ایله عامل اولهرق غیریسنه تقلید ایتمسی اصلا جائز اولمدیغندن حسب الاقتضا یکدیکرینه مخالفت ایلمشلر ایسهده سائر علمای کرام آنلرك درجهسنه وارامدقلرندن آنلره مخالف ومعارض اولمق صلاحیت واقتدارینی حائز دکللردر بلکه سائر ناس ایله برابر آنلرك ده وظائفی اقوال مجتهدین عظامه متابعت وائمهٔ مشارالیهمدن برینك مذهبنه موافقت وقصارای کماللری آنلرك اثرینه اقتفا ایله اثرلرینی لایقیله فهم ویولیله ناسه تفهیم ایتمکه موفقیتدن عبارتدر.

[*] قاضی عیاض علیه رحمة الملك الفیاض علماء مغربدن اولوب « سبته » شهرنده دنیایه کلمش وجمیع اقسام علومده تبحر ایدرك وحید عصری اولمشیدی « الشفا فی تعریف حقوق المصطفی » نامیله موسوم کتاب جلیل بی عدیلری کثیرالفائده ومشهود البرکه براثر مقبول ومعتبردر • دها برچوق آثار جلیله واشعار لطیفه لری واردر « ٥٤٤ » تاریخنده وارد حیاض جاودانی وواصل جوار سبحانی اولمشلردر•

« رحمه الله تعالی وتقدس »

اسملری بالاده ذکراولنان ائمهٔ مجتهدینك هر بری جمهور اهل اسلام نزدنده معروف ومسلّم بر امام اعظم اولدیغندن هر برینك مذهب جلیلنه اتباع نجات وسلامته معراج وسلّم . برمنهاج اقوم ایسه ده ائمهٔ اربعه‌دن ماعداسنك اصحابی منقرض ومذهبلری غیرمدون اولدیغندن شوزمانلرجه آنلره اتباع وتقلید قابل اولمدیغی جهتله یالکز میدانده قالان مذاهب اربعه‌نك برینه اتباع امراهم . وخصوصا مذهب حنفی جمله‌سندن اعدل واسلم اولدیغی تصدیق کردهٔ اولی‌الالباب والحکمدر « انتهی »

(کبار علمان برذات [*] فخرکائنات علیه افضل‌الصلوات افندمز حضرتلرینی رؤیاده کوروب اختلاف مجتهدین دن سؤال ایله هر بری اجتهادنده مصیب در جوابنی آلنجه رائیٔ مز بور ابوحنیفه حضرتلرینك « برمسئله‌ده مجتهد بولنان ذاتلرك ایکیسیده مصیب عد اولنیورسه‌ده حق برنده‌در » سوزیله‌شافعی حضرتلرینك « انلرك‌بری مصیب دیکری مخطی وفقط معفودر » سوزینی‌عرض‌ایلمسی‌اوزرینه حضرت‌رسول‌اکرم‌صلی‌الله علیه وسلم افندمز ظاهراً یکدیکرینه مغایر کوزینان شوایکی کلامك مآلی متحددربیورمشلر «بعده‌عجبا فریقینك‌هانکیسی اخذ واتباعه دهااولی‌در دیجه» هر بری حق وهدایت اوزره‌در بیوره‌رق هیچ برینی ترجیح بیورمامشلردر .

«لمترجمه » بو رؤیانك صحتی تقدیرینه کوره نبی ذی‌شان علیه صلوات‌الرحمن افندمزك مذهب حنفی‌یی ترجیح بیورمامسنده‌کی حکم ومصالح ارباب فکر ونهایه خفی دکلدر .

کلامین بیننده مآلجه اتحاد بولندیغی‌ده ظاهردر . چونکه هر مسئله‌ده عندالله حق اولان حکم‌تعدد ایتمینجه اصابت‌اختلاف ایدن مجتهدلرك یالکز بریسنده بولنمق ومجتهد دیکر حکم حقی ادراك خصوصنده مخطی اولمق لازمکلور . انجق فروع اعمالده مجتهد بهمه‌حال حکم حقی بولوب اصابت ایتمکله مکلف اولمیوب مجرد شرائط اجتهاده رعایت ایدرك تحری باینده

[*] حافظ ابوجعفر قاینی علی مایأتی

قصور وتسامح ایتمه‌مکله مأموردر. بناءً علیه حکم حقی بولمغه موفق اولمیان مجتهد دخی — اجتهادده قصور ایتمدیکی حالده — مصیب عد اولنه‌بیلور. امدی امام اعظم افندمزك مجتهدلر بیننده تسویه بیوردیغی اصابت اجتهاد خصوصنده کی اصابتدر یعنی ابتداءً مصیب اولمق دیمکدر. امام شافعی حضرتلرینك مجتهدلرك برینه اثبات ایلدیکی خطا ایسه حکم حقه اصابت ایتمامکدن یعنی انتهاءً غیر مصیب اولمقدن عبارتدر. شو تقریرمزله ظاهر اولدی‌که شو ایکی قولك مبناسی بردر یعنی حکم حقك تعدد ایتمامسندن عبارتدر «انتهی کلام المترجم»

﴿ تنبیه ثانی ﴾

اهل سنت والجماعه‌دن اولان ائمهٔ مسلمین وکبار مجتهدینك فروع مسائلده اختلاف بیورملری ناسك کافه‌سنه شامل برنعمت وغایت واسع بررحمت وشو امت ناجیه‌نك خصائص جلیله‌سندن معدود بیوك برفضیلت اولدیغنده اصلا اشتباه بیورلمامیلدر بعض جهلهٔ ناس بودقیقه‌دن بی خبر اولوب دیرلرکه حضرت پیغمبر علیه السلام برشریعت ایله کلدیکی حالده شو درت مذهب نره‌دن پیدا اولدی: بیلمزلرکه علماء کرام هرشیئك سرینه آکاه اوله‌رق بیان ایتدکلری کبی بونك‌ده سروحکمتنی عیان ایتمشلردر.

شویله‌که معلوم اولدیغی اوزره بزم شرعمز امم سالفه‌نك اوزرنده بولنان اثقال واغلالی اوزرمزدن رفع ایله اختصاص ایتمشدر. مثلا حضرت موسانك شریعتنده قتل عمد صورتنده بالتعیین قصاص وشریعت عیسی‌ده دیت واجب ایدی.

شریعت محمدیه ایسه اولیای مقتولی قصاص ایله دیت بیننده تخییر ایلمشدر. کذلك شرائع سالفه‌ده ثوبك نجاست موضعنی قطع ایتمك لازم ایکن شرعمزده ماء مطهر ایله غسل ایتمك مشروعدر. شریعت موسویه‌ده غیر جائز اولان نسخ احکام شرعمزده جائزدر انلرك کتابلری

حرف واحد اوزره اوقونور ایکن بزم کتابمز یدی بلکه اون حرف یعنی قرائت اوزره اوقونور . بو قبیله دن اوله‌رق پك چوق تسهیلات وسایهٔ رسالتپناهیده نیجه نیجه تخفیفات بوامته احسان بیورلمشدرکه « یُرِیدُ اللّٰهُ بِكُمُ الْیُسْرَ وَلَا یُرِیدُ بِكُمُ الْعُسْرَ » « وَمَا جَعَلَ عَلَیْكُمْ فِی الدِّینِ مِنْ حَرَجٍ » « وَیَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّتِی كَانَتْ عَلَیْهِمْ » کبی آیات قرآنیه‌نك تفاسیری صددنده علی التفصیل ذکر و حکایت اولنمش و « بعثت بالحنیفیة السمحة » حدیث شریفیله رمز واشارت بیورلمشدر .

ایشته شریعتمزك یسر وسماحتندن و آصارواغلالی رفع وازاحه‌سندن بری ده حکم واحدی التزام ایله ضیق وحرج واقع اولمامق ایچون ائمهٔ مجتهدینك فروع احکامده اختلافه دوشورلمسیدرکه بوسایه ده شرائع متعدده منزله سنده بولنان مذاهب مختلفه حیز آرای حصول اولمشدر . تا که هرمذهب صحیح ایله عامل اولان کیمسه ممدوح ومثاب اولسون وهرکیم مذهب دیکرده فسحت کوررسه شرط معتبر ایله او مذهبه انتقال ایده‌بیلسون .

« لمترجمه » شرط مذکور اقوال راجحهٔ اصولیونه کوره مذهب دیکره انتقال خصوصنده دین ایله تلاعب مرتبه سنه وارمامق یعنی انتقال ایتمسی مجرد اومذهبك امامی ولوثقاتدن اولان بر طاقم ذواتك قولنه تقلید واعتماد حسبیله اك زیاده عالم ومتبحر وزهد وتقواجه بی نظیر ظن واعتقاد ایتدیکندن منبعث اولمق و برمدت صکره مذهب اصلیسنه رجوع عزمنده بولنمامق واومذهبك کافهٔ احکامنی التزام ایدوب تلفیق مذاهبدن احتراز ایتمکدن عبارتدر « بوحالده اعلم وافضلی براقوب ده غیریسنه تقلید ایتمك . کذلك ولو صاحبنك اعلم اولدیغنی اعتقاد ایله برابر بعض منافع صوریه‌یه توسله مدار اوله‌جق مذهبه موقتاً انتقال ایلمك جائز اولمدیغی کبی اوله بولندیغی مذهبك آثارندن اولان بر عمل باقی ایکن تلفیق مذهبینه مؤدی اوله‌جق برعمل خصوصنده دیکر مذهبه اتباع ایتمك ده بالاتفاق جائز دکلدر . « مثلا » برکیمسه‌نك آبدستلی اولدیغی حالده

شهوت ایله قادینك برعضو ینی مس ایتدکدن‌صکره بورنندن و یا بدنندن سیلان ایدن قان ایله آبدستك بوزلمامسنده شافعی یه تقلید ایدرك نماز قیلمسی صحیح اوله‌مز .

چونکه شخص مزبور مس مرأه ایله آبدستك بوزلمامسنده حنفی مذهبنی اعتقاد و سیلان دم ایله عدم انتقاضده شافعی قولنه اعتمادایله ایکی مذهب بینی جمع و تلفیق‌ایدرك برعمل ایشلمش اولیورکه صحته مذهبینك هیچ بری مساعد دکلدر .

« مثال دیکر » برکیمسه مُکْرَه اوله‌رق تطلیق ایتمش اولدیغی زوجه‌سنك وقوع بینونتنده حنفی یه تقلید ایله مزبوره‌نك همشیره‌سنی نکاح ایتدکدن‌صکره شافعی مفتیسنك عدم وقوع طلاق سابق ایله افتا ایتمسنه بناءً مزبورك اختین بینی جمع ایتمسی باطل اولور . « اشته « تحریرالاصول » صاحبی کمال‌الدین بن‌الهمام‌حضرتلرینك و آمدی وابن حاجب کبی برچوق اعاظم مذاهبك : بعدالعمل تقلیددن رجوع بالاتفاق باطلدر : سوزلری بو تلفیقه مؤدی اولان صورتلره محمولدر .

یاخود بر مذهب ایله عامل اولوب عملی اتمامدن‌صکره بطلاننه ذهاب ایله دیکر مذهب اوزرینه اعاده‌ایتمك صورتنه‌راجعدر « مثلا » ربع‌رأسنه مسح ایدرك آلدیغی آبدستله اوکله نمازینی قیلان کیمسه مؤخراً مسح رأسده استیعابی شرط ایدن امام مالك حضرتلرینك قولنی اعتقاد ایله اعاده ایتمك معناسزدر . چونکه اتمام فعل امضای قاضی کبی نقض اولنمز اما بوکونکی اوکله نمازینی کندی مذهبی اوزره قیلان کیمسه یارین‌دیکر مذهبك امامنه تقلید ایدرك — فقط اومذهبك نمازه متعلق جمیع‌احکامنی التزام شرطیله — قیلمق رجوع باطل عد اولنمز . . . شوراسی‌ده معلوم اوله‌که کندی مذهبی اوزره صحیح‌ظنیله اتمام‌ایلدیکی نمازك مؤخراً یالکز مذهب آخره بناءً صحیح اولدیغنه اطلاع ایلیان کیمسه او مذهبك امامنه تقلید و اتباع ملاحظه‌سیله قیلمش اولدیغی نماز ایله اکتفا ایلمك جائزدر . آنجق مذهب مذکورجه نمازك صحتنه منافی برعمل اتیان‌ایتمامش اولمغله مقیددر . نته‌کیم فتاوای بزازیه‌ده ذکر اولندیغنه کوره امام

ابو یوسف حضرتلری بر حمامدن غسل ایدوب صلات جمعه یی ادا ایتدکدن صکره او حمامك خزینه‌سنه فاره دوشمش اولدیغی کندیسنه اخبار اولندقده : ایکی قله « یعنی تقریباً بشیوز رطل بغدادی » مقداری صولرك تنجس ایتمدیکنه ذاهب اولان علمای مدینه اخوانمزك قولیله عامل اولورز دیوب صلات مذکوره ایله اکتفا ایلمشدر .

« رطل بغدادی » عندالامام النووی یوز یکرمی سکز درهم وبرسبع درهمدن عبارتدرکه قول راجح ده بودر . تمام یوز اوتوز درهم دکل .

« قله » بیوك کوپ معناسنه‌در .

« اذا بلغ الماء قلتین لم یحمل الخبث » حدیث شریفی عبدالله بن عمر رضی‌الله عنهمادن مروی حدیث صحیحدر . بناءً علیه شو مقدار صو عندالشافعیه ماء جاری حکمنده اولوب اوصاف ثلثه‌سندن بری تغیر ایتمدکجه تنجس ایتمز . فقط عندالحنفیه حدیث مذکورمأول اولدیغی جهتله دلالتی مسلم دکلدر . جامع صغیر شرحلرینه مراجعت اولنه . انتهی کلام المترجم

(بویولده مساعدات الهیه عبادك حقنده رفق وتوسعه یی موجب اولدیغندن نعم عظیمه والطاف عمیمه قبیلندن اولدیغی درکاردر وهم‌ده بو وجهله حضرت رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمزك انبیای سالفین حضراتندن تمیزایله برقات‌دها رفعت‌قدر وعلوشاننه دلالت حاصل اولیور . چونکه امت محمدیه‌نك مجتهدین کرامندن هرفردك رأینی تصویب وکندینی مدح وتثویب ایدرك الله ذوالجلال حضرتلرینك محضا حبیب اکرمی حرمتنه آحاد امتی برمسئله حقنده سهولتی مستلزم هرقول صحیح ایله عمل خصوصنده تخییر بیورمسی بزلره مخصوص برعنایت عظماسیدر . آنك ایچون رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمز حضرتلری اختلاف امت محمدیه‌نك رحمت اولدیغنی بیان بیوردیغی حدیث شریفده امم سالفه‌نك اختلافنی هلاك وعذاب اسبابندن عد ایلمشدر . زیرا احکام الهیه‌نك بوامته توسیع اولندیغی کبی آنلره توسیع اولنمیوب هر مسئله‌ده برحکم قطعی تعیین اولندیغندن انلرك اختلافی انبیای عظامك بری اولدیغی سوزلری کندیلرینه عزو ایله محض تقوّل وکذبدن عبارت قالور .

برده « امام سُبکی نك » : [١] تقریر وبیـانی اوزره حضرت مفخر موجودات علیه افضل الصلوات افنـدمزك « کنت نبیاً وآدم بین الروح والجسد» قول شریفی ایله « بعثت الی الناس کافة »حدیث شریفی من لدن آدم الی یوم الندم موجود اولان جمیع افراد بشره مبعوث اولملرینی اقتضا ایدر.

«المترجمه» مصنف حدیث مذکوری نقل بالمعنی طریقیله روایت ایلمشدر.

چونکه حدیث شریف یالکز « وآدم بین الروح والجسد » دن عبارت اولوب« متی وجبت لك النبوة یارسول الله » دیه سؤال اولندیغی زمان وارد اولمشدر.

«شیخ تقی الدین سبکی» رحمه الله مدعای مذکوری رسالهٔ مستقله سنده استعیذ بالله « وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ میثاقَ النَّبیّینَ لَما آتَیْتُکُمْ مِنْ کِتابٍ » آیت جلیله سندن استنباط ایله « آدم فَمن دونه تحت لوائی یوم القیمة » کبی برچوق احادیث شریفه دلالتیله ولیلهٔ معراجده انبیای عظامك کافه سنه امامت بیورملریله تأیید ایلمشدر .

بعضیلر بوقولك مذهب جمهوره مخالف وهم ده غیر معقول اولمسنه ذاهب اولمشلردر . فقط « مواهب لدنیه » شرحنده ایضاح مرام وتحقیق مقام ایدلمشدر خصائص نبویه بحثنه مراجعت اولنه .

قصیدهٔ برئه نك « فانه شمسُ فضلٍ هم کواکبُها یُظْهِرْنَ اَنْوارَها للنّاسِ فی الظُّلَمِ » بیتی حیزنده دخی شراح. بحث مذکوره تعرض ایلمشلردر . فلیرجع انتهی

ایمدی اول حضرتك نبی الانبیاء اولمسنه نظراً جمیع انبیای عظام حضراتی فی الحقیقه افندمزك وکلاء ونوابی اوله رق جمیع شرایع سابقه کندی شرایعی عد اولندیغی حالده. اصحاب کزین وانلرك مسالکنه سالك اولان ائمهٔ دینك بالذات کندی افعال سنیه واقوال شریفه سـندن استنباط ایلدکاری احکام شرعیه نقدر تنوع ایدر ایسه ایتسون طوغریدن طوغری یه کندی شرع شریفی

(١) (مشارالیه « ٧٥٦ » سنه سنده جمادی الاخری آینك دردنجی بازار ایرتسی کونی ارتحال دارالنعیم ایلمشدر . ترجمهٔ احوال علیّه وآثار علیه لری جلال سیوطینك « حسن المحاضره » کتابنده مذکوردر . اهـ .)

اولمق لزومی بطریق الاولی ثابت اولور . خصوصاً رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمز برمنوال مشروح اختلاف وقوعبوله‌جغنی اخبار ایلدیکی صره‌ده « اصحابی کالنجوم » حدیث شریفیله اصحاب کزین حضراتنك بولندقلری مسلکدن ایرلمامغی توصیه بیوردقدن صکره مسلك جلیل مزبوری محافظه والتزام ایدنلر حقنده اختلاف مزبور محض رحمت وعین هدایت اولوب هر برینك نائل اجر و غفران وحائز ذخر رضوان اوله‌جقلرینی جمله‌یه تبشیر بیورمشلردر .

﴿ تنبیه ثالث ﴾

مذهب دیکرك تنقیص واستخفافنی اشراب ایده‌جك صورتده افراطله برمذهب حقی ثنا وتفضیل ایتمکدن بغایت احتراز اولنمق لازمدر چونکه اشبو خصلت ذمیمه بغض وعداوته ومقت وخذلانه مؤدی اوله‌جغی جهتله دنیوی واخروی برچوق مضرتلر تولید ایده‌جکندن ماعدا « من اذی لی ولیاً فقد آذنته بالحرب » حدیث شریف الهیسیله وارد اولان برتهدید شدیدك جزاء الیمنه چارپلمغی‌ده موجب اولور . زیرا علمای مسلمین عاملینك جمله‌سی بلاریب وشبهه اولیاء‌الله کرام زمره‌سنده داخللردر . . بعضاً کورلمشدرکه صورت مشروحه اوزره تفضیل سفهاء ناسك قیل وقالنی جالب اوله‌رق سائقهٔ عصبیت ایله حمیت جاهلیه اصحابنی دیکر مذهبك امام جلیل الشانی بولنان ذوات حقنده اطلاق لسان ایتمکه داعی اولمشدر .

« لمترجمه » بوحالده ایسه وزر ووبالك برقسمی سببیت ویرنلره عائد اوله‌جغی آشکاردر آنك ایچون قرآن کریم بزی ادیان سائره اصحابنك پرستش ایتدکلری معبودلرینه سب ودشنام ایتمکدن منع ایلمشدرکه بو واسطه ایله سفهای معبود حق اولان ربمزك شان الوهیتنه اجترایه سوق لازم کلمسون قال‌الله تعالی « وَلَاتَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْواً بِغَيْرِ عِلْمٍ . »

بوحالده اهل قبله‌دن معدود اولان مذاهب اصحابنی وفرق اسلامیه رجالنی سنّی اولسون غیری اولسون استخفاف ایله داغدار ایتمامك دها زیاده شایان اعتنا اولمق لازمکلور .

« انتهی »

حالبوکه بونك اوزرینه بری طرفدن دخی مقابله اولنه‌رق نزاع مشتد اولور بویولده مخاصمه ومنازعه‌یه قویولانلرك سوزلری کندی اماملرینه عرض اولنسه اوطاقم سوزلردن تبری ایله قائللرینی زجر . وسوء خاتمه‌یه سببیت ویرن اشبو تعصبات وخامت غایاته فریفته اولان کسانی بالکلیه هجر ایدرلر .

ائمهٔ کرام حضراتی حسب الایجاب یکدیکرینه مخالف اولسه‌لر بیله انتصار نفس شائبه‌سی آنلرده بولنمدیغندن دائما اظهار ادب واحترام ایله مخالفلرینك دخی فضل وکمالنی اعتراف ایدرلر ایدی . امم سالفه‌نك هلاکلری دین بابنده خصومت وجدال ایله عظمایه تجاوزلرندن وشدت تعصبلرندن ظهوره کلدیکی ابن عباس رضی الله عنهما حضرتلرندن روایت اولنمشدر .

« عصمنا الله تعالی من وعر هذه المسالك . وجمعنا مع اولئك الائمة علی الارائك . بحرمة من خلق من نوره الملائك . »

﴿ مقدمهٔ ثالثه ﴾

اشبو مقاله‌ده حضرت فخر المسلمین صلی الله علیه وسلم افندمز طرفندن امام اعظم حضرتلرینك ظهورینی تبشیره دائر اولان احادیث شریفه‌یی بیان ایده‌جکز .

معلوم اوله که اشبو احادیث شریفه‌نك اجل واعظمی واکمل واوضحی شیخان شهیران « بخاری . ومسلم » رحمهما الله ایله ابو نعیم اصفهانینك ابی هریره رضی الله عنه‌دن . وشیرازی . ایله طبرانینك قیس بن سعد بن عباده رضی الله عنه‌دن وینه طبرانینك عبد الله بن مسعود رضی الله عنه‌دن

روایت ایتـدکلری « لو کان العلم عندالثریا لتناوله رجال من ابناء فارس » حدیث شریفدرکه « حافظ جلال الدین سیوطینك دیدیکی کبی شـو حدیث شریف ابی حنیفه حضرتلرینك ظهورینی تبشیر وفضائل جلیله‌سنی تبیین خصوصـنده بالوجوه شـایان وثوق واعتماد بر اصـل صحیح الاستناددر وروایتنده بك جزئی اختلاف واردرکه معناسنه هیچ طوقنماز . شویله که امام مسـلم « العلم » یرینه « الایمـان » روایت ایتمش شیرازی وابی نعیم « عندالثریا » دن اول « معلقاً کلمه‌سنی زیاده ایلمش طبرانینـك قیس بن سعد روایتنده « لاتناله العرب لناله رجال من ابناء فارس » واقع اولمشدر . ابوحنیفه حضرتلرینك مدح وسـتایشنی معلن اولان شـو حدیث شریف امام مالك حضرتلرینك شـاننده وارد اولان « یوشك ان یضرب النـاس اکبادالابل یطلبون العلم فلایجـدون اعلم من عالم المدینه » وامام شـافعی حضرتلرینك حقنده صادر اولان « لاتسبوا قریشاً فان عالمها یملاء الارض علماً . » حدیث شریفلری کبیدر . شـافعی حضرتلرینك حقنده وارد اولان اشـبو حدیث دخی حدیث حسن اولوب طرق کثیره ایله روایت اولنمشدر . علماء حدیث بو حدیثك موضـوعیتنی زعم ایدنلری تزییف وبلکه تشنیع ایتمشلردر. واکثریت اوزره ذاهب اولمشلردرکه « عالم المدینه » عنوانیله مراد نبوی امام مالك حضرتلری و « عالم قریش » ایله امام شافعی حضرتلریدر .

« لمترجمه » « قال العلماء » عباره‌سنك ظاهری اتفاق ایسه‌ده مقصد بودکلدر بلکه شو عباره‌نك نظائرنده جمهور علماء مراد اولنور . عامهٔ فقهـاء ترکیبی‌ده بویله‌جه اکثر فقهاء مقامنـده قوللانیلیر . فی الواقع بعض علمـاء حدیث « عالم قریش » ایله مراد نبوی « عبدالله بن عباس » حضرتلریدرکه شاننده . حبرالامه . وترجمان قرآن بیورلمشدر بعضیلرده « عالم المدینه » ایله جائزدرکه عصرلرنده تفرد ایتمش بولنان سائر علمای عظام مراد اولنسون دیمشلردر .

« انتهی »

امام سیوطی حضرتلرینك تلامذهٔ کرامندن برذات دیمشدرکه « لوکان الدین » حدیث شریفیله ابی حنیفه حضرتلرینك مراد بیورلدیغنی شیخمزك جزم ایتمسی پك طوغریدر . خصوص مزبور هیچ بروجهله شبهه کوتورمز چونکه عصر سعادتدن صکره فارس اهالیسندن امام ابی حنیفه حضرتلرینك واصحابنك درجه‌سنه واصل اولمش برفرد یوقدر .

وبیاندن مستغنی اولدیغی اوزره حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزك کندیلری نبیّ عربی واصحاب کرامی دخی قوم عربدن اولدقلری حالده ابناء فارسك علوم دینیه‌ده بودرجه ترقی ایدرك ایچلرنده ابی حنیفه حضرتلری کبی عظماء مجتهدینك ظهور ایده‌جکنی وقوعندن اول اخبار بیورمسی‌ده برمعجزهٔ عظمی اولدیغی قابل انکار دکلدر . چونکه فارس لفظیله بلدهٔ معروفه مراد اولمیوب اقوام عجمدن جنس معروف مراد اولندیغی وآتیده بیان اولنه‌جغی اوزره امام ابی حنیفه حضرتلرینك جد عالیلری قوم فرسدن بولندیغی جای اشتباه دکلدر . قوم فرس ایسه « دیلمی » نك روایت ایتدیکی « خیرالعجم فارس » حدیثیله بالعموم ثنا اولنمشدر .

بعده جلال سیوطی دیورکه صحتی اوزرینه اتفاق اولنان شو « لوکان العلم عندالثریا » حدیث شریفی ابی‌حنیفه حضرتلرینك حقنده مروی‌اولان برطاقم احادیث موضوعه‌یه حاجت براقمامشدر . تلامذهٔ مشارالیهدن بالاده ذکر اولنان ذات بومحلده دیمشدرکه استاذمز بوکلامیله علم حدیثه وقوف ودرایتی اولمیانلرك روایت ایتدکلری احادیث آتیة الذکری جرح ایدییور . چونکه بونلرك سندلرنده کذبی ووضع احادیثی اعتیاد ایدن کیمسنه‌لروار در بر روایتده « یکون فی‌امتی رجل یقال‌له‌ابوحنیفة‌النعمان هوسراج‌امتی الی یوم القیمة » روایت اخراده « یکون فی امتی رجل اسمه النعمان وکنیته ابو حنیفه هو سراج امتی » دیکر روایتده « سیأتی من بعدی رجل یقال له النعمان بن ثابت ویکنی ابا حنیفة یحیي دین الله وسنتی علی یدیه » دیکر روایتده ایسه « فی کل قرن من الامم سابقون وابو حنیفة سابق هذه‌الامة » ابن عباس رضی الله عنهمادن مروی اولان برحدیثده دخی « یطلع بعد

رسول الله بدر على جميع خراسان يكنى بابى حنيفه » ينه مشار اليهدن مروى اولان « ان الرأى لحسن وانه يكون بعـدنا رأى حنيف يجرى به الاحكام مابقى الاسلام و انه كرأينا و احكامنا يقوم به رجل يقال له النعمان بن ثابت الكوفى و يكنى بابى حنيفة و هـو من اهل الكوفة جهيـد فى العلم والفقه يصرف الاحكام على و جهها حنيفى الدين و الرأى الحسن » واقع اولمشدر كذلك ايلرووده ذكرايده‌جكمز رؤيابى « ابن سيرين » حضرتلرينه عرض ايتديكى زمانده ظهرينى وجانب يسـارنى كشف ايتديروب‌ده اوموزلرى آره‌سـنده وياصول قولنك يوقاريسـنده برخال سـيهفام كورنجه « اوت رؤياكزده صادق سكز سز شول ابو حنيفه سـكزكه مدحكزده فخر رسالت افندمز « يخرج من امتى رجل يقال له ابو حنيفة بين كتفيه اوعلى يساره خال يحيي دينى الله تعالى وسنتى على يديه » بيورمشـلردر ديديكى روايت اولنمشدر . فقط بوحديثلر هپ موضوع اولديغندن نقد حديثده ادنى مرتبه مهارتى اولانلر نزدنده رواجى يوقدر . ابن الجوزى مرحوم بوحديثلرك كافه‌سـنى موضوعات كتـابنده ذكر ايلمش وامام ذهبى ايله شيخمز جلال سيوطى مذكور كتابك مختصرنده مؤلفى اولان ابن الجوزى‌يه حق ويرمشلردر حافظ ابن حجر عسقلانى دخى لسـان الميزان كتابنده بوكا ذاهب اولمشدر وزماننده رياست مذهب حنفيى احراز ايدن شيخ قاسم حنفى‌ده خصوص مزبورى اعتراف ايلمشدر. نه حاجت اكر شـو طاقم احاديثك بالفرض ثبوتى اوليـدى ابى حنيفه حضرتلرينك مناقبى خصوصنده تأليفاته قيام ايدن ابوجعفر طحـاوى [١] وطبقـات حنفيه

[١] ابوجعفر احمد بن محمد بن سلامة الازدى المصرى الطحاوى حضرتلرى اجلهٔ ائمهٔ حنفيه‌دن اولوب تصانيف بديعه صاحبيدر . معانى الآثار . احكام القرأن. تاريخ كبير . اختلاف العلماء نام اثرلرى ومتعدد شروحى بولنان عقيدهٔ مبـاركه‌لرى كتب متداوله‌دندر . اولا شافعى مذهبى اوزره ايدى اصحاب شافعيه‌دن مشاراليهك دايسى « امام مزنى » رحمه‌الله « امام محمد بن الحسن » حضرتلرينك كتابلرينى پك چوق مطالعه ايله ثنـا ايتمكده اولمسيله كنديلرينك دخى كتب مذكوره مطالعه‌سنه اهتمام ايتملرى مذهب جليل حنفى‌يه انتقاللرينه باعث اولمش وتأليفاتى هپ بومذهب جليل اوزره تحرير بيورمشدر ٢٣٩ ياخود ٢٢٩ تاريخنده تولد ايدوب ٣٢١ سنهٔ هجريه‌سنه قدر معمر اولمشلردر، رحمه‌الله سبحانه .

صاحبی [٢] محي الدين قرشی کبی اطلاع تام ونقد کلام اصحابی اولانلر کتابلرینه درج ایتمکه هرکسدن زیاده مسارعت کوسترلر ایدی. « انتهی »

« ذاتاً ابو حنیفه حضرتلرینك شو کتابده بیان اولنه جق احوال واوصافه وسیر واخلاقنه وکرامات معالیغایاتنه وقوف کسب ایدنلر اصل واساسی اولمیان احادیث موضوعه ایله فضل وشرفنه استشهاد ایتمکه حاجت اولمدیغنی جزم ایدرلر. خصوصا بالاده ذکر اولنان « لوکان العلم معلقاً عند الثریا » حدیث شریفی ابی حنیفه امثالی علماء کرام اهل فارسك کافه سنه شمولی وارایسه ده علوم دینیه ده ابو حنیفه حضرتلرینك کعبه ایرن برفرد بولنمدیغنه نظراً مقصود بالمدح منفرداً کندیلرندن عبارت اولدیغی شبهه سزدر.

ابی حنیفه حضرتلرینك عظم شاننه استدلال اولنمغه صالح اولان احادیث شریفه نك بری ده رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن مروی اولان « یرفع زینة الدنیا سنة خمسین ومائة » حدیث شریفیدر. چونکه بو حدیث شریف شمس الائمة الکردری حضرتلرینك دیدیکی کبی بالاتفاق ابی حنیفه حضرتلرینه محمولدر. مشارالیه سنهٔ مزبوره ده وفات ایتدیکندن حدیث مذکور ایله عموم دنیانك زینت عظماسی اولان بویله برعالم جلیل الشانك فقدان وضیاعنه اشارت بیورلمشدر.

[٢] مذکور طبقات حنفیه نك اسمی جواهر مضیئه در ومؤلفی محي الدين عبدالقادر بن محمد بن سلام قرشی حضرتلری اکابر علماء حنفیه دن اولوب « ٧٧٥ » سنه سنده ارتحال ایلمشدر. مشارالیهانك علوشانی وآثار علیه سی جلال سیوطینك « حسن المحاضره » کتابنده مذکوردر . اه

❁ برنجی فصل ❁

(شوكتابك سبب تأليفی بيانده‌در)

سند حسن ایله عائشهٔ صدیقه « رضی‌الله عنهـا » دن روایت ایدلمش بلکه صحیح ابن خزیمه‌ده وصحیح مسلمك دیباجه سنده دخی ذکر اولنمش برحدیث شریفده « امرنا رسول الله ان تنزل الناس منازلهم » بیورلمشدر معنای شریف ! رسول اکرم صلی‌الله علیه وسلم افندمز حضرتلری بزه امر بیورمشدرکه ناسك هر برینی منـازل مخصوصه‌سنه انزال ایده‌لم یعنی هرکسك حیثیت ومقدارینی طانیه‌رق اکا کوره کندیسنه رعایت ایله شرعاً امر اولنمشزدر دیمکدر. کذلك خرائطی مرحومك روایتنـده « انزل النـاس منـازلهم فی‌الخیر والشر» روایت اخراده دخی « انزلوا الناس منازلهم وداروا الناس بعقولکم» واقع اولمشدر. وامام علی کرم‌الله وجهه حضرتلرینك کلامنده « من انزل النـاس منازلهم رفع المؤونة عن نفسه » وارد اولمشـدرکه جمله سی متحد المآل اوله‌رق هرکسك حیثیت ذاتیه سنه و بولنـدیغی رتبه ومنزله سنه کوره شـانه احترام وادارهٔ کلام اولنمق لزوم ووجوبنه دلالت ایدر.

ثانیاً تاریخ خطیب بغـدادیده [١] وابوالفرج بن الجوزینك [٢]

---

[١] خطیب بغـدادی « ابو بکر احمد بن علی بن ثابت » رحمه‌الله در « تاریخ بغـداد » ی محدثینك تراجم احوالنی وروایت ایلدکلری احادیثك مراتبنی دخی جامع اولمغله کتب حدیثدن معدوددر. مشارالیه زمانده‌کی بتون علمای دنیایه تفوق ایدرك مرجع یکانه اولمش ایدی « ٤٦٣ » تاریخنده ارتحال بیورمشدر. کتاب مذکوردن بشقه چوق تألیفاتی واردر.

[٢] نسبة الی فرضة الجوز وهوموضع مشهور. ابن الجوزی جمال الدین عبدالرحمن بن علی رحمه‌الله مذهب حنبلی اوزره ایدی مشارالیه‌ده تصـانیف معتبره صاحبی اولوب بغداد اهالیسندندر وعظ ونصیحتی غایت مؤثر وصیت فضل وکمالی چار اقطار جهـانده مشتهر برذات ایدی انجق مذهبنه مخالف بولنان علماء کرامه دخل ایتمکی اعتیاد ایدنلردن اولدیغنی ابن اثیر مرحوم دخی تاریخ کامله‌ده ذکر ایلمشدر.

« منتظم » نام کتابنده ابو حنیفه حضرتلرینك جمله‌مز نزدنده مسلم اولان فضائل وکمالاتنه منافی بر طاقم حکایه‌لر ذکر اولنمشـدر . واقعا خطیبك اصل واسـاسی اولمیان شو حکایه‌لردن صکره اسانید مشهوره ایله محیر عقول اوله‌جق درجه‌ده ذکر ایتـدیکی فضائل عال العال و بسط ایلدیکی مناقب مکارم مآل ابو حنیفه حضرتلرینك علویت شانی کون کبی آشکار ایتدیکندن حکایات سـابقه ارباب حدس و تمیز نظرندن کلیاً سـقوط ایدرك شان مفاخر نشانه اصلا غبار ایراث ایده‌مز . کذلك امام غزالی حضرتلرینه نسبت اولنان منخول کتابنده دخی بو قبیلدن بعض کلمات غیر لایقه کورلمشدر . واقعا بو کتابك مندرجاتی تمامیله امام مشارالیه بر سند صحیح ایله اسناد اولنمدیغندن ایچنده بولنان بو نابجا سوزلر «احیاء العلوم» کبی کند یسندن تواتراً منقول اولان بر کتاب جلیل الشـاننده امام ابی حنیفه حضرتلرینك مدح وثناسـنه دائر ذکر ایلدیکی مقـالات صحیحه وکلـات ثابته‌سـنه مقابل ومعارض اوله‌مز بناءً علی ذلك علمـاء کرام منخولده‌کی سوزلر بعض حسـاد طرفندن علاوه و افترا اولمق احتمال غالبدر دیورلر .

« لمترجمه » شو کتابك مندرجاتندن بر نمونه‌جك عرض ایده‌لم . تعریض وتجاوزه مدار اولان شیلرك الك باشـلوجه‌سی یکرمی بش قدر مسائل خلافیه‌درکه نبیذ تمر وسرکه کبی مائعاتدن برشیئك استعمالی ممکن اولدقجه تیمم ایله اکتفـانك جائز اولمامسی . وجلد کلبك دخی سـائر سباع کبی دباغت قبول ایتمسی . وغسل و آبدستده نیتك شرط قلنمامسی

مشارالیهك « المنتظم فی تاریخ الامم » کتابلری ترتیب سنین اوزره اولوب ابتداء خلقت عالمدن « مستضیء بنورالله » خلیفه زمانه قدردر . ملوك وخلفا وسائر اعیـان واکابرك تراجم احواللرینی واحادیث شریفه‌یه متعلق فوائد کثیره‌یی حاویدر . فقط ایچنده برطاقم اغلاط واوهامده بولنور .

شیخ الاسلام خنـالی زاده مرحوم یازمش اولدیغی بر نسخهٔ نفیسه‌نك هـامشنده مواضع خطـابه تنبیه بیورمشـدر . « استطراد » امام غزالی وجلال سـیوطی کبی مشـارالیهك دخی آثار علیه‌لری ملل سـائره بیننده اعتبار وشهرت قزانمش اولدیغی جهتله ترجمهٔ حاللری بیروتده آبای یسوعیین طرفندن طبع ونشر اولنان « مجانی الادب فی حدائق العرب » نام کتابه درج اولنمشدر . ا هـ

والسنة سائره ايله افتتاح تكبيرينك صحيح اولمسى وقرائت فاتحه وتعديل اركان كبى واجباتك فرض قبيلندن عد ايدلمەسى ودها بونلره مماثل برطاقم صلات مسائلندن بشقه صوم وحج وزكاته دائر بعض مسائل ايله عقوبات ومعاملاته متعلق بعض اصول وقواعددن عبارتدر .

حالبوكه بويولده خلافيه بولنان مسائل اصليه وفرعيەمز كافۀ مخالفينى الزام واسكات ايدەجك درجەده كتب جليلۀ اعلام حنفيەده توضيح وتدقيق بيورلمامش دكلدر . ان شاءالله تعالى اشبو مسائل معروضەنك علم اصوله تطبيقاً نه يولده اثبات اولنمش ونه قدر قوى اساسلره ابتنا ايدلمش اولديغى « بنيان الكلام فى اركان الاسلام » ناميله بنام ودردست ختام اولان اثر عاجزيده و طبعى ميسر اولور ايسه غايت مفصل وازهر جهت مكمل بولنان « حديث اربعين من جوامع كلم سيد المرسلين » شرحمزده كوريلور « والله الموفق والمستعان » انتهى

مع هذا بالاده ذكراولنديغى اوزره بعض محققين حنفيەنك ديدكلرى كبى جائزدركه امام غزاليدن اوائل حالنده فقه شافعى يه زيادەسيله توغل ايتديكى صرەده سائقۀ تعصب ايله امام ابى حنيفه حضرتلرينك عليهنده بويله برطاقم خلاف حقيقت سوزلر صدور ايتسونده مؤخراً اكتساب ايلديكى كمالات وقدسيت اخلاق حسبيله تعصبدن توقى ايدرك كلمات باطلەسندن رجوع ايله احياء العلومنده حقى اعتراف ايلسون .

« لمترجمه » شو توجيهك استغراب اولنەجق جهتى يوقدر . چونكه نظر واعتبار هرشيئك صوكنه وهرشخصك عاقبتنەدر . فى الواقع « المنقذ من الضلال » رسالەسنى اوقو يانلره خفى اولمديغى اوزره امام غزالى حضرتلرى اوائل حالنده تقليددن كلياً تبرى ايله جميع مذاهب حقنده سوء ظنه ذهاب وبلكه بر آرالق بديهياتك اوليات وحسيات قسملرندە بيله تردد وارتياب ايتمكده ايدى وهر نقدر تحرى حقيقت واجتهادك ذروۀ بالاسنه قدر ترقى ايلدى ودنياده نوع بشرك اطلاع ايتمسى ممكن اولان علوم وفنونك كافەسنى صورت مكمله ومدققانەده تحصيل ايلدى ايسەده بروفق مطلوب كنديسنه

چهرۂ دلارای حقیقت نمایان اولمدیغندن بالجمله اشـغال وعلائقی قطع ایله اون ایکی سنه کاملاً مجاهدات ایله اشتغال ایلدیلرده نهایت الامر بوسایه‌ده کندیلرینه دلخواه عالیلری اوزره انکشاف غطاءِ حقیقت وانفلاق انوار یقین ومعرفت وقوعبوله‌رق قریر العین ومطمئن الفؤاد اولمشلر ومؤخراً اهتمام تام ایله نشر ایتدیکی علوم نافعه وتألیفنه موفق بیورلدقلری مؤلفات عظیمه ایله چار اقطار عالم اسلامیتده شهرتیاب اوله‌رق « حجة الاسـلام » عنوان جلیلنی احراز ایتمشلردر. « انتهی »

احیاء العلومده رسیدۂ نظر مطالعه اولان اشبو مقاله‌ده احتمال ثانی یی ترجیحه دلالت ایدر شویله که خلافیات وجدلیاته دائر تألیفات وتحریراته انهماك وتوغلدن منع خصوصنده کتاب مذکورك بر محلنده ! صاقین بویله کتابلری مطالعه ایده‌یم دیمه. بلکه سم قاتلدن اجتناب ایتدیکك کبی آنلردن اجتناب ایله. زیرا بوبردای عُضالدرکه فقهای منافسه ومباهات سوداسنه دوشورمشدر. دیوب ایلروده غوائل وآفاتنی تفصیل ایده‌جکنی وعد ایلدکدن صکره ! بویولده بر توصیه ایشیدیلنجه قائلنه رغماً ناس بیلمدکلری شیلره عداوت ایتدکلرندنـاشی منعنه مبادرت ایدرلر دینور. بنم حقمده ایسه بویله برظن وذهـابه امکان اولمدیغندن بویولده‌کی نصیحتمی مطلقاقبول ایتمك لازمدر. چونکه بن بو اوغورده وقتیله چوق عمرلر ضایع ایتدم‌ده تألیفات مخصـوصه‌مده جدل وخلاف طریقلرینی هرکسدن زیاده تحقیق وبیان ایدرك بوفنلرك اربابنه کرکی کبی تفوق ایتمش ایدم. فقط جنـاب حق مؤخراً رشد وصـوابی الهام ایله بنی شو علملرك غوائلنه مطلع قیلدی‌ده علوم مزبوره‌یی هجر ایله اهم اولان شیلری تحصیل واکتسـاب خصوصـنه حصر اوقات ایلیه‌رك نفسمی کوج حال ایله سلامته چیقاردم دیمشدر. اما رسالهٔ مستقله ایله ابی حنیفه حضرتلرینك قدح ومذمتنه اجتسـار امام حجة الاسـلام غزالیدن واقع اولمیوب بلکه رسالهٔ مرقومه معتزله طائفه‌سـندن « محمود غزالی » نامنده برشخصك تألیف ایتدیکی براثر ضلالت رهبر اولدیغی بالاده ذکر

اولندی مع مافیه زنا دقه زمره‌سندن معدود وخیر وسعادتدن محروم اولان شرذمهٔ شرذمه‌دن بعید دکلدرکه عمای بصیرتلری حسبیله متجاسر بولندقلری افك وافترالری امام غزالی حضرتلری کبی موثوق ومسلم انام اولان ذواته اسناد ایله باطللرینی ترویج وعالمی اضلاله توسل قصد ایده‌لر . «خذلهم الله»

« امدی ائمهٔ مجتهدین وکافهٔ علماء دینك تعظیم وتبجیلنه اطباق ایتدکلری بر امام اعظم وهمام اجلّ وافخم حقنده واقع تفوهات باطله‌یی رد وجرح ایله متجاسرلرینی تزییف وتسفیه ایتمکی احادیث سابقه ولاحقه‌یه امتثالاً هر مؤمن وموحدك اوزرینه فریضهٔ ذمت بیلدیکمزدن بزده وظیفه‌مزی ایفایه مبادرت ایدییورز .

« ثالثا » علماء حدیثدن بعض متعصبین خطاء عظیمه واقع اولوب دیرلرکه بزم کیمسه‌یه اصلا غرضمز اولمدیغی حالده محضا روایتلرك مدار انتقادی راویلرك تمایز اوصاف وتباین احوالی اولدیغندن بزلره بیلنمسی لازم ومتعین اولان خصوصاتی ذکر وبیان ایجاب ایدییورده آنکچون ابی حنیفه حضرتلرینه ودها بعض علمایه طعن ایتمکه مجبور اولیورز . بونلرك شو سوزلری حق ایسه‌ده مراد ایتدکلری شی باطلدر نته‌کیم امام علی کرم الله وجهه علیهنه بعض ایات ایله احتجاج ایدن خوارج طائفه‌سنه خطاباً « کلمة حق اریدبها باطل» بیورمشلر ایدی بو متعصبلرده بویله بر امام جلیل الشان حقنده‌کی قدح ومذمتلرینی محض حسده بناءً بعض معاصرلرندن ویاخود صکره‌دن کلان بعض فرق ضاله افرادندن مشار الیه حضرتلرینه عزو اولنمش برطاقم حکایات سخیفه‌یه ابتنا ایتمشلردرکه حکایات مذکوره‌نك مضمونی دکل علو شانی ومآثر مفاخر تنشانی اقطار جهانی قاپلامش ومعجزهٔ عظمای نبیّ آخر الزمان اولدیغنده شبهه قالمامش اولان بر ذات قدسیّ الصفاتدن . بلکه ادنی مرتبه کمالی یاخود دین اسلامده ذره‌جه حظی اولنلردن بیله صدوری تجویز اولنماز « ام یحسدون الناس علی ما آتیهم الله من فضله» بو عزویاتدن غرض بویله بر نور درخشان الهی‌یی اطفا ایله صیت فضل ونام جلیلنی امحا ایسه هیهات! « یریدون لیطفئوا نور الله بافواههم ویأبی الله الّا ان یتمّ نوره » بوطاقم کسانی زجر

وتنكيل بابنده احاديث شريفهٔ آتيه كفايت ايدر . سند جيد ايله مروى اولان بر حديث شريفده حضرت فخر رسالت افندمز (ايما رجل اشاع على رجل بكلمة وهو منها برئ يشينه بها فى الدنيا كان حقاً على الله تعالى ان يحبسه فى جهنم حتى يأتى بنفاذ ماقال) معناى منيفى هركيم بر شخصك برى اولديغى كلامى اكاعيب ونقيصه ايراث ايتمك ايچون اشاعه ايدرسه جناب حق سوزنى اثبات ايدنجه يه قدر آنى جهنمده حبس وتوقيف ايده جكدر ديمكدر . بر روايت صحيحه ده دخى « من قال فى مؤمن ماليس فيه اسكنه الله تعالى فى ردغة الخبال حتى يخرج مما قال وليس بخارج » . « ردغة الخبال » رانك فتحى ودالك سكونيله وخاء معجمه مفتوحه ايله ضبط . وعصارهٔ اهل نار ايله تفسير اولنمشدر كه اهل نارك اعضاسندن سيلان ايدن شيلردن عبارتدر (معناى شريفى هركيم بر مؤمنده بولنميان شيلرى بين الناس تفوه ايدر ايسه الله عظيم الشان انى اهل نارك عصاره لرى ايچنده اسكان ايدر تاكه سويلديكى سوزلردن خروج ايده حالبوكه خروج ايديجى دكلدر ديمكدر . آحاد ناس حقنده تجاوز كارانه لسان قوللانمه نك وخامتى بويله اولنجه عظماء مجتهدينك حقلرنده كى اطاله وتجاوزك موجب اوله جغى جزاء شديدك درجاتنى تعيين ايتمك قابلميدر . مجتهدين كرام حضراتى ﴿ اَلَا اِنَّ اَوْلِيَاءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَاهُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ آيت كريمه سيله مبشرين اولان اولياء فخام زمره سنك سرفرازلريدر آنلرك كمالات باهره وكرامات ظاهره لرينى معاند وجهول اولنلردن غيرى كيم انكار ايده بيلير . شريعت ايله حقيقت بيننى جامعين اولان اولياء عظامك تعريفلرى فى الحقيقه آنلره صادق اوليور .

بو حالده ايچلرندن برينى تنقيص واستخفافه متجاسر اولنلر طاقت بشريه نك مقاومتندن عاجز قالديغى محاربهٔ عظمايه اجتسار ايتمش اولورلركه نتيجه سى بلاشبهه هلاك ابديدر . نعوذ بالله من ذلك . محاربهٔ عظمى ايله مرادمز الله تعالى ورسول ذى شانيله محاربه ومخاصمه ايتمكدركه احاديث صحيحه ده اولياء الله كرامه اذا وتعدى بويله بر محاربه منزله سنه تنزيل اولنمشدر . امام بخارى وسائر ائمهٔ حديث اون بشدن زياده طرق واسانيد ايله اصحاب كرامك جم غفيرندن روايت ايلمشلردركه حضرت رسول اكرم افندمز

ربسندن (حق جل وعلى) حكايه ايدرك بيورمشلر « من عادى لى ولياً فقد آذنته بمحاربتى » اى اَعْلمته بمحاربتى . برروايتده « فقداستحل محاربتى » ديكر روايتده « فقد بارزنى بالمحاربة » واقع اولمش و « عادى » كلمه‌سنك يرنده دخى « اذل . اهان . اذى . » كلمه‌لرى روايت اولنمشدركه هپسى متحدالمالدر . خلاصة المعنى هركيم بنم برولى قولمه عداوت اضمار ايدر ويا منافئ تعظيم برحالت اظهار ايدر ايسه بالذات بن عظيم الشانه قارشى حربه قيام ايتمش وبويله برمعانده ومعادات ايله هلاك ابدى جزاسنه استحقاق كسب ايلمش اولور . « محاربه » لفظى « يُخَادِعُونَ اللّهَ » بابندن اولوب حرب معناسنه‌در . استعمالده ايثار اولنمسنك حكمتى تعبير متعارف ايله مخاطبه قصد اولنمقدر . چونكه بين الناس محاربه دائما منشئ مخالفت ومباينت اولان عداوتدن ناشى‌در وغايت لازمه‌سى دخى برجانبك هلاكيدر بورادە ايسه غايت لازمه اولان هلاك ابدى مراد اولنمشدر .

ظاهر اولديغى اوزره بوحديث شريف معاند وجسور اولان بوطاقم اشخاصك حقنده زجر اكيد ووعيد شديده دلالت ايديور . ديكرحديث شريفده‌ده « انى لاغضب لاوليائى كما يغضب الليث الحرد » بيورلمشدر [*]

كذلك امام احمد حضرتلرينك « وهب بن منبه » دن روايت ايلديكى اوزره جناب حق حضرت موسى عليه السلام ايله حين مكالمه‌ده بيورمشلردركه « معلومك اولسون ياموسى هركيم بنم برولى قولمه اهانت ايدرسه بڭا محاربه‌يه مبارزه ايتمش صايلور وبكا معاداتله نفسنى هلاكه عرض ايتمش وبنى دعوت ايلمش اولور بن اوليا قوللرمى نصرته‌مسارعت ايدرم بنم محاربه‌مه قيام ايدنلر مقاومت ايده‌جكلرينى ظن ايدرلرمى . ياخود بڭا حين مبارزه‌ده بنى سبق ايله خلاص اولمق اميد ايدرلرمى هيهات ! بن دنياده عقباده وليلرمك ثارينى بالذات آليرم آنلرك نصرتنى كيمسه‌يه احاله ايتمم »

بوصورتده عاقل اولان ايوجه تأمل وملاحظه ايدرده اشبو لجج

---

[*] يقال حَرِدَ حَرْداً اى غضب فهو حارِد وحَرِدٌ وحَرْدانٌ .

مهلکه‌نك غمراتنـه حوض ایتمکدن حذر ایلر اما سفیه ومتجاسر اودیهٔ هلاکك برنده عاقبت دوچار پنجهٔ قهر قهاری اولور . آنك ایچون حافظ ابو القاسم « ابن عسـاکر » تألیف بیوردقلری « تبیین کذب المفتری فیما نسب للامام ابی الحسن الاشـعری » نام کتابك بر محلنده « لحوم العلماء مسمومة وهتك استار منتقصیهم معلومة »ودیکر محلنده « لحوم العلماء سم من شمها مرض ومن ذاقها مات » بیورمشـدر . ینه مذکور کتـابنده دیورکه‌اهل علم وکمال علمای سلفك فضائلنی جمع ایله اخبار وسیرلرنی بیانه غایت اعتنا ایتمشلردر بو حالده هرکیم صحابه‌وتابعین افندیلرمزدن صکره ابی حنیفه . مالك . شـافعی حضراتی کبی ائمهٔ دینـك فضـائل ومناقبلرینی دقت ایله اوقویه‌رق عظمای مشارالیهمك سیر حسنه وشمائل مستحسنه‌لرینه اطـلاع ووقوف کسب ایدرسه بالوجوه بختیار وفائز فوائد بیشمار اولور .

« اولا حسب‌الاسـلامیه قلبنده حس ایلدیکی محبت واخلاصی تزیید وتوفیر وجوهر ایمان وعقائدنی برقاتدها تحصین وتحکیم ایله اعمـال زاکیه اصحابندن اوله‌رق اجر بی‌نهایه احراز ایدر . ثانیا ، عظماء دین حقنـده حسد سیئه‌سنه ویا سوء ظن بلیه‌سنه اوغرایه‌رق بعض معاصرلری طرفندن ویاخود زلات سلفی تتبع ایله حبه‌یی قبه ایدن فتنه جولر لسانندن صادر ومسموع اولان برطاقم عزویات ماثمغایاته وقوفسزلقلری حسبیله قاپیلان بیوایه‌لر کبی احترامملرنده قصور ایله شفعایی کندینه خصما قیلمقدن وبیك درلو وبال ونکاله اوغرامقدن خلاص بولور . «وفقنا الله لذلك . وسلك بنا احسن‌المسالك » .   « انتهی »

امدی هرعاقل متدین اوزرینه اولیاءالله کرامه محبت واحـترام وجیبهٔ ذمت اولدیغی تبین ایدنجه اولیاء کرامك اك کزیدکانی مصابیح ظلام وائمهٔ دین اسلام اولان مجتهدین فخام ایچندن اك اقدم واعظم اولملری اهل وقوف وانصافك معلوم ومسلملری بولنان امام ابو حنیفه‌افندمز حضرتلرینك مناقب علیه‌لرینی اوقویه‌رق تزیید محبت وتوفیر مخالصت خصـوصنه اهتمام تام ایتمك جمله‌مز حقنده اقادم اموردن اولدیغی هویدا وآشکار اولور .

رابعا ائمهٔ دین وحفاظ حدیثدن بك چوق کمسه‌لر امام ابی حنیفه حضرتلرینك ترجمهٔ حال و مآثر کمالنی ذکر و بیان ایله اشتغال ولزوم کوردکلری قدر تفصیل مقال ایلدیلر وبو سایه‌ده هر بری نائل فیض وبرکات اولدی بن‌ده آنلر کبی نائل فیوضات اولمق ایچون مسلکلرینه سلوك ایتمکی ارزو ایتدم. مع هذا بویولده صرف اولنان امکلرك ضایع اولمدیغی وعلی العموم ارباب فوز وصلاحك ذکری موجب نزول رحمت اولدیغی ابن‌الجوزی مرحومك روایت ایلدیکی اوزره تابعین کرامدن سفیان بن‌عیینه حضرتلرینك بیوردقلری « عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة » کلام حقائق اعلاملرندن‌ده مستفاد اولیور .

ومقصدم شودرکه امام مشارالیهك مناقب جلیله‌سنی بیانه دائر اولان کتابلرده ذکر اولنان تفاصیل احوالی عبارات وجیزه واشارات بلیغه ایله کاملاً ذکر وتلخیص ایده‌یم فقط کتب مذکوره‌ده مبسوطاً بیان اولندیغنه تعویلاً اسانید کلامی حذف ایده‌جکم چونکه ناسك مطولاتدن اعراض ایله مختصراته میل ورغبتلرینی کوریبورم. همتلر تقاصر ایلدی وعلومه توغل ایتمکه مانع اولان اغراض فاسده تکاثر ایتدی « فلا تَرى الا وَلْهان اَمْسَكَ اَشعةَ القَمَرِ يَحْسبُها قِضبان الذهب [١] . اوغريقاً فى بحر شهواته التى اَشْغَلَتْه عن التطلع الى ادنى کمال او ادب . یعنی زمانمزده ناسك ایکی یه منقسم اولدقلرینی کوررسك برقسمی دام غروره دوشمش واولقدر حیران وهائم اولمشدرکه آلتون چبوقلر ظنیله قمرك شعاعنی امساك ایدوب طوریورلر. ودیکر قسمی شهوات نفسانیه دریاسنه بوغولمش وبی مجال قالمشدرکه کمالات انسانیه وآداب دینیه تحصیلنه ممکن دکل باش قالدیره‌میورلر.

« لمترجمه » مناقب علیهٔ علماء دینی مطالعه ایله اشتغال ایدنلر دنیاده فضائل اخلاق ومحاسن آداب نه‌دن عبارت اولدیغنی ودنیایه کلمکدن مقصد اصلی نه‌ایدوکنی فهم وتیقن ایدنلرك نه مسلکده بولندیغنی کماینبغی

[١] قضیبك جمعی وشاخ باریك معناسنه‌در یجوز فیه ضم القاف وکسرها وله معان اخری منها السیف القاطع الظریف .

آکلایه‌رق حسن اتباع ایله دینی اکمال ایلدیکی کبی حکما وادبانك بعضیلرندن محکی اولان برطاقم کوزل و معنیدار سوزلری ایشتدکجه وعلویت نفس وسماحت خلق وکیاست ذات آثاری بولنان اطوارحسنه‌یی طویدقجه خارق عاده شیلر نظریله تلقی ایدرك شاشوب قالماز مآثر جلیله‌ٔ اسلامیه‌یه نسبت اولندقده لاشی مثابه‌سنده قالان برطاقم آثار جدیده‌یه مفتونیت جدیه کوسترن ومزایای فکریه‌یی یالکز ادبای افرنجه تخصیص ایله آنلرك آثارینی نشر ومدائحیله فخرایدن شبان عصری کورن ارباب وقوف وتمیز موماالیهمك محاسن اسلامیه یه وقوفسزلقلرندن بشقه معنی ویره‌من . « انتهی »

« فصل ثانی »

(حضرت امامك نسب شریفلری بیاننده‌در)

ارباب تحقیقك تصحیح کرده‌سی اولان قول اکثرینه کوره حضرت امام اولاد عربدن اولمیوب عجمدن وابناء فرسدندر . خطیب بغدادینك نجل جلیل حضرت مشارالیه اولان « حماد » ك اوغلی « عمر » رحمهماالله حضرتلرندن روایت ایتدیکی اوزره نسب عالیلری « ثابت بن زُوطی بن ماه » در « ماه » ك اوغلی مزبور « زُوطی » که اسملری زانك ضمیله « موسی » وزننده ویاخود فتحیله « سلمی » وزننده‌در . هند ممالکنه مجاور بولنان افغانستان اقلیمنده‌کائن کابل شهری اهالیسندن اولوب نصلسه اسارته دوشه‌رك « تیم الله بن ثعلبه » قبیله‌سنك زیرتملکنه داخل اولمشیدی مؤخراً شرف اسلام ایله تشرف ایلمش واعتاق اولنمش ایدی بعده « ثابت رحمةالله علیه دنیایه کلدی یاخود « نسا » بلده‌سنه نقل ایلدکدن صکره « ابوحنیفه » حضرتلرینك پدرلری « ثابت اوراده‌قدمنهادهٔ مهدشهوداولدیلر

بعضیلر مذکور زوطی « انبار » اهالیسندن ویاخود نهر جیحون ساحلنده واقع « ترمذ » بلده سندندر دیمشلردر جائزکه اشبو بلادك هر برنده بر مدت اقامت ایلسون ده راویلرك هر بری حفظ ایلدیکنی خبرویرسون « کذلك خطیب بغدادینك روایتنه کوره حضرت « حماد » ك « اسماعیل » نامنده کی اوغلی « ثابت » ك باباسی « نعمان بن مَرْزُبان » دردیمش وموصی الیه آحراردن اولوب اوزرلرینه اصلارق واقع اولمدیغنی ادعا ایلمشدر .

شو ایکی برادرك سوزلری بیننده کوریلان مباینت دفع اولنور .

شویله که — ثابت » ك پدری اولان ذاتك اسمی « نعمان » اولوب « زوطی » دخی لقبی اولمق جدینك اسمی (ماه) ولقبی « مرزبان بولنمق جائزدر جدلری بولنان « زوطی » نك برمدت رقیق ومملوك اولمسیله برابر « ثابت » ك کندوسنه واولادینه اصلارق تعلق ایتمدیکی ثابت ومحققدر « اسماعیل بن حماد » ك مرادی ده بودر ینه موصی الیهدن حکایه اولنمشدرکه جدمز « ثابت » ی دها صغیر ایکن پدرلری « نعمان » امام علی افندمزه تقدیم ایلیه رك کرك کندینه وکرك بالعموم ذریتنه خیروبرکت ایله دعا بیورمشلردر .

ایشته بودعای جلیل القدرك برکاتنه نائل اولمغی بزلرجملهٔ امیدوارز « نعمان » مزبور قوم فرسك اعیاد قدیمه سندن اولان نوروزده امام مشارالیه افندمزه قالُوذَجْ اهدا ایدنجه اوکونك اسمنی سؤال ایلدیلر نوروز اولدیغی بیان اولندقده « نَوْرِزُونا کلَّ یوم » بیوردیلر بر روایتده هدیهٔ مزبوره « مهرجان » دینلن عید مخصوصلرنده واقع اولدیغندن حضرت امام علی کرم الله وجهه بعد الاستعلام « مَهْرِجُونا کلَّ یوم » بیورمشلر .

« لمترجمه » سؤال . واقعاتده ابوحفص کبیر حضرتلرندن روایت اولنمشدرکه برکیمسه اللی سنه عبادت ایلمش اولدیغی حالده نوروزه تعظیم قصدیله اوکون مشرکلره یمورطه هدیه ایلسه دین اسلامدن خروج ایله جمیع عبادات وطاعاتی باطل اولور بوحالده ملل سائره نك ایام مخصوصه لرنده ویردکلری هدایایی قبول ایتمك ده موجب کفر اولمق لازمکلور .

چونکه برشیئك ویرمسنك حکمی نه ایسه آلمسنك ده حکمی اودر .

مجله‌نك « ٣٤ »نجی ماده‌سنده : آلمسی ممنوع اولان شیلرك ویرمسی‌ده ممنوع اولور : دیه‌تصریح اولنمشدر . بوجهتله رسول اکرم افندمز حضرتلری . ربانك‌هم آکانه وهم موکانه لعنت بیورمشدر. کذا راشی ایله مرتشینك ایکیسنه‌ده علی السویه لعنت ایلمشدر « لعن الله آکل الربوا وموکله » و « لعن الله الراشی والمرتشی » حدیث شریفلری معلومدر . بوصورتده حضرت علی کرم الله وجهه افندمزك نوروزده ویامهرجان‌ده مجوسیلرك تقدیم ایلدکلری هدیه‌یی قبول بیوردقلرینه نصل اینانیله‌بیلیر .

« جواب » علی‌الاطلاق آلمق ایله ویرمك برحکمده اولمسی قاعدهٔ مزبوره‌ایله اثبات اولنه‌مز . بلکه ممنوعیتی مقتضی اولان جهتك ایکیسنه‌ده شمولی بولنمز ایسه اخذایله اعطانك حکملری افتراق ایدر .

اوت ! رشوتی ویرمك اثارهٔ ظلمه وتغییر حکمه بادی اوله‌جغندن آلمق کبی حرام اولمشدر .

کذلك فائض ایله اقچه آلمق معصیته اعانه‌دیمك اولدیغندن — حاجت ضروریه‌نك دفعیچون اولمدیغی تقدیرده — فائض ویرمك آلوب انتفاع ایتمك ایله حرمتده اشتراك ایتمك لازم کلیر . مانحن فیهده ایسه اخذ ایله اعطانك حکمی بر اولمغی موجب یوقدر .

چونکه مسلمك یوم مزبورده‌کی اعطاء هدیه فعلی قبیح واحباط عمل ایله وصفلندقده فعل مذکوردن انزجار فائده‌سی ترتب‌ایدر .

غیر مسلمك فعلی قبیح وشناعت‌ایله توصیف اولنه‌رق مسلمی قبول هدیه‌سندن منع ایتمکده‌ایسه هیچ برفائده یوقدر چونکه بونکله غیرمسلم مراسم دینیه‌سنی ایفادن کیرو قالماز . بالعکس هدیه‌یی قبول ایله مقابلنده مکافات‌ایلمك برمعاملهٔ جمیلهٔ مروتکارانه‌دیمك اولدیغندن جلب‌خشنودی ومحبت ایده‌جکی امر آشکاردر. شریعت‌منوره‌مزایسه بزلره مکارم اخلاق وآداب حسنه‌یی تعلیم بیوردیغی صره‌ده ملل غیر مسلمه‌نك‌ده دعوتلرینه اجابت وخسته‌لرینی زیارت ایتمکه مساعده ویرمشدر وعلی‌الاطلاق تقدیم اولنان هدایایی قبول‌ایله مقابله‌سنده وسعمزك یتدیکی قدر مکافات ایتمکی .

وملل سائره نك ده مساكين ومحاويجنى كوزه دوب حقلرنده ابراز معاملات مراحمكارانه دن كيرو طورمامغى مزایای سنیه دن عدايلمشدر .

خصوصا خلفاء عظام وامراء معالى اتسام حضراتى مصالح مسلمينى نظر اعتنايه آله رق بوطريقله استمالهٔ قلوب رعايايه اهتمام ايدرلر ايسه فوائد بى شمار استحصال ايلمش اولورلر .

امام على افندمزك دخى خصوص مزبورى بالاجرا بيان محظوظيت بيورملرى زمان خلافتلرنده وهم ده ممالك اسلاميه يه هنوز التحاق ايتمش اولان بلاد فارس اهاليسنك رؤساسنه قارشى وقوعبولمشدر . بوحالده موافق قانون شرع وعقل اولديغى دركار اولان شوقصه يى قبولده ترددك معناسى يوقدر .

يوقاريدن برى عرض اولنان مسائل فقهيه « كَرْدَرى » رحمه الله حضرتلرينك كلامندن استنباط اولنمشدر .

ابوحفص كبير حضرتلرينك نقل وبيان اولنان كلاملرندن ده ملل سائره يه ويريلن هديه لر ايام مخصوصه لرينه تصادف ايدرك تعظيم آيين قصديله اولمسه ياخود ايام مذكوره نك خارجنده وقوعبولسه محذوردن سالم اولمسى مستفاد اولور . كذلك مجرد عرف وعادت بلده حكمنى آلمش سائر بدعتلر ميانده اوله رق اهل اسلامك يكديكرينه نوروزيه تقديم ايتملرنده وخانه لرينه بومثللو شيلرى جلب ايتملرنده ده برباس يوقدر . چونكه اهل اسلام بيننده عادت اولان شيلرده ملل سائره يه تشبه قصد اولنمق احتمالى ساقط اولور انجق مقتدى به اولان ذواتك بوطاقم بدعتلرى ترك ايتمسى اهم وانسب اولديغى جهتله آنلرك حقنده فضائل سماحتكارانه دن عد اولنماز . « انتهى »

بعضيلرى ده اسماعيل بن حمادك براوغلندن « كابل » دن سبى اولنان ذات « زوطى » اولميوب « ثابت » اولديغنى حكايه ايلمشلردر . بعضيلر دخى حضرت « ابى حنيفه » نك اولاد عربدن وبنى اسد قبيله سندن بولنديغنى

ادعا ایتمشلر ایسه‌ده اهل تاریخ عندنده راجح واعتماده شایان اولان انجق حفیدلری « عمر واسماعیل » رحمهما الله‌ك کلام معرفت اتسامل‌ریدر .

﴿ فصل ثالث ﴾

(مولدلری بیاننده‌در)

جمهور علماء تاریخ حضرت امامك ولادت باهرالسعادتلری « عبد الملك » زمان خلافتنده و هجرت نبویه‌نك سکسان تاریخنده کوفه شهرنده واقع اولدیغنی التزام ایله التمش تاریخنده ولادت ایتمسنه دائر اولان قول شاذی جرح ایتمشلردر .

﴿ فصل رابع ﴾

(اسم شریفلری بیاننده‌در)

جمله علمانك اتفاقیله اسم شریفلری « نعمان » در وبونده سر لطیف واردر زیرا « نعمان » لفظنك معناسی دمدرکه قوام بدندر حتی حکماء روح حیوانینك دمدن عبارت اولدیغنی ادعا ایدرلر . [١] امام اعظم افندمز علم فقهك قوامی وادراك مشکلاتنك مدار انتظامی اولدیغی جهتله بو اسمله تسمیه اولنمسی « الاسماء تنزل من السماء » سرنی تحقیق ایدر « نعمان لفظنك بر معناسی‌ده کوزل قوقولی چیچك ویاخود « ارجوان » دنیلن

[١] کلنجك چیچکی معناسنه اولان « شقائق النعمان » ترکیب اضافیسنده‌ده « نعمان » لفظنك دم معناسنه اولمسی جائزدر فقط بین الادبا مشهور اولان : ملوك عربدن نعمان بن منذر مذکور چیچکك موسمنده مقر حکومتی اولان « حیره » شهرینك خارجنه چیقارق تماشاسیله غایت محظوظ اولمسنه بناءً حمای سلطانیه آلنمسیله امر ویردیکندن آنك نامنه مضاف قلنمیشدر . اهـ

« ليلاق » چيچكندن عبارتدر . امام همام حضرتلرينك خصالى طيب وكمالى غايته بالغ اولديغندن بو معنانك دخى مناسبتى انكار اولنه مز . حضرت امامك خلقه بر نعمت الهيه اولمسنه نظراً « نعمان » اسمى نعمت لفظندن مشتق اولمغه دخى محتملدر « نعمان » لفظنك حتى تراكيب عربيه ده « الف لام » ايله استعمال اولنمقدر تنكير . ندا . اضافت . حالتلرينك غيريسنده « الف لام » سز استعمال اولنمسى نادردر « ابن مالك » مرحوم ذكر ايله حذف سياندر ديمش ايسه ده اعتراض اولنمشدر .

« ابو حنيفه » كنيه سيله [١] ياد اولنملرينك سببى اهل عراق لسانده حنيفه تسميه قلنان دواته يعنى بر نوع « ديويته ملازمت بيورملريدر ياخود حنيفه لفظى مسلم ناسك [٢] معناسنه اولان « حنيف » ك مؤنثى اولوب حضرت امامك جماعت حنفايه بدر مقامنده بولنملرى باعث تسميه اولمشدر . بعضيلر حنيفه نامنده بر كريمه لرى وارايدى ديمش ايسه ده تاريخ شناسانه خفى اولمديغى اوزره حضرت امامك « حماد » نامنده كى نجل نجيبندن غيرى ولدى يوق ايدى .

« لمترجمه » يكرمى اوچنجى فصلده تاريخ ابن خلكاندن نقل ايده جكمز بر حكايه ده حضرت امامك برده كريمه سى اولديغى تصريح اولنمشدر . فقط عينيله او حكايه يى سائر مورخلرك مخدوملرى « حماد » حضرتلرينك حقنده ذكر ايلمش اولملرينه نظراً ابن خلكان مرحومك كلامنده سهو بولنوب مصنفك شو دعواسى صحيح اولمق لازم كلور اهـ .

(خطيب بغدادى ودها بعض ذوات بندن صكره بو كنيه ايله انجق مجنونلر تسميه اولنور ديديكنى حضرت امامدن نقل وفى الواقع صكره دن برقاچ ضعيف العقل كيمسه لرك اشبو « ابو حنيفه » كنيه سيله مكنى اولدقلرينى بيان ايديورلر لكن متأخريندن اوتوز قدر بيوك ذاتلر « ابو حنيفه » عنوانيله

---

[١] اثناى اجتهادلرنده رؤس مسائلى ضبط وقيد ايچون نزدعاليلرنده دوام اوزره دواة بولندرمق عادت سنيه لرندن اولوب محبره يه ايسه لسان عربده حنيفه دخى اطلاق اولنمسى حضرت امامك « ابو حنيفه » ايله كنيه لنمسنه سبب اولمشدر .

[٢] نُسُك لفظندن اسم فاعل صيغه سى اولوب عابد معناسنه در .

تسمیه قلنمشلردرکه ایچلرنده « دینوری » « اتقانی » کبی ذوات کرام دخی بولنور واقعا امام اعظم حضرتلرینك عصرنده ودها اول بو کنیه ایله مشتهر دکرلی برذات یوق ایدی :

« لمترجمه » « جواهر مضیئه » کبی طبقات حنفیه کتابلرینك کنیه ایله مشتهر اولان فقهاء عظامی بیانه دائر بولنان فصللرینه مراجعت ایله اوتوزی اکمال ایتمك ممکن اوله بیلور . فقط برمضبوطمز اولان ذواتك بیانیله اکتفایی مناسب کوردك « احمد بن المصدق النیسابوری » « جعفر بن احمد الباهلی مفتیء استراباد » « عبدالکریم الزیلعی » « محمد بن عبدالله که ابو جعفر هندوانی عنوانیله دها زیاده مشتهردر « محمد بن عبدالله خطیبی « نعمان بن احمد القاضی » نام ذاتلرهب ابو حنیفه کنیه سیله یاد اولنورلر .

کذلك مصنف مرحومك ذکر ایلدیکی احمد بن داود الدینوری ده کنیهٔ مذکوره ایله یاد اولنان فقهاء حنفیه دندر ٢٨٢ تاریخنده ارتحال ایلمشدر .

کذا مصنفك ذکر ایلدیکی « اتقانی » که امیر کاتب ابن امیر عمر العمید ابن العمید امیر غازی ابو حنیفة الفارابی حضرتلریدر .

مشار الیه اصول وفروعده فقهای حنفیه مزایچنده امثالی آز بولنانلردندر علم لغت وعلوم عربیه نك کافه سنده براعت کامله صاحبی ایدی . مشارالیهك اصول اَخسیکَثی شرحنك آخرنده تألیف مزبورینی کما ینبغی مدح وثنادن صکره اوزون برمقالهٔ فخریه سی واردر . مذکور مقاله سنده « فلوکان الاسلاف فی الحیاة لقال لی ابو حنیفة قد اجتهدت وقال ابو یوسف کذا وقال محمد کذا وقال زفر کذا الخ » دیه رك کافهٔ علوم وفنون مشاهیر ائمه سنی ذکر ایدوب کندیسنه نه یولده ثنا خوان اولملری لازم کله جکنی ذکر ایلمشدر . ومباحث کثیره ده تدقیقات عمیقه ابراز ایلدکدن صکره « وهذا التحقیق مما لا تجده فی کتب المتقدمین ولا المتأخرین » دیه رك اظهار تباهی وتفاخر ایلدیکی کورلمشدر بوجهتله اعجاب نفس ایله یاد اولنه رق ترجمهٔ حالنده « کان شدید الاعجاب بنفسه وشدید التعصب علی من خالف المسطور فی طرسه » دینلمشدر .

شروح هدايه‌دن « غاية البيان » مشــار اليهك تأليفاتندندر دها چوق تأليفــاتی اولوب هر بری مقبول ومعتبردر . « اتقان » فاراب ســنجاغنده برشهردر . صاحب ترجمه اورادە طوغمش و « ٧٥٨ » ده عازم‌دارالجنان اولمشدر . رحمه‌الله «انتهی»

﴿ فصل خامس ﴾

(اطوار جليله وشمائل شريفه‌لری بياننده‌در)

امام ابو يوسف حضرتلرينك توصيف بيورديغنه كوره حضرت امام اعظم اورته بويلی و غايت كوزل يوزلی ونطق عاليــلرنده‌كی بليغانه نظام و ايراد ايتدكلری كلامك اداسنده‌كی انسجام حسبيله شيرين وهمده متين سوزلی ايدی . ومطلوبنی اثبات ايچون سوق ايتديكی براهينی لزومی قدر ايضاح ايدردی . فرزند عاليلری « حماد » دخی پدرلرينی توصيف مقامنده پدرم اوزونجه بويلی آز اسمر و غايت جميل وحسن الوجه برذات ايدی دائما مهابت و قار اوزره بولنورلر عمرنده لزومسز ايش ايشلمز صدددن خارج سوز سويلمز ايدی بوكلامك كلام اوله مباينتی يوقدر چونكه‌اورته بويلی اولنلرده بعضاً طول جهتنه ميل بولنور نته‌كيم شرح شمائلده تحقيق ايلدك عبدالله بن المبــارك دخی حضرت امامك و صــفنده حسن الوجه حسن الثياب ايدی بيورمشلردر .

﴿ فصل سادس ﴾

(يتشديكی صحابۀ كرام حضراتی بياننده‌در)

امام ذهبی نك ديديكی كبی خادم النبی « انس بن مالك الانصــاری »

رضی‌الله عنه حضرتلرینی امام ابوحنیفه حضرتلری دها صغیر السن ایکن کورمشدر . برروایتده برقاچ دفعه کوردم لحیهٔ شریفه‌سنی حمرت ایله خضاب ایدرلردی بیورمشلردر . اکثر علمای حدیثك ذاهب اولدیغنه کوره تابعیندن اولمق ایچون صحابیله صحبت ایتمك شرط دکلدر یالکز بردفعه ملاقات کافیدرکه امامان جلیلان نووی. وابن صلاح حضرتلری صحیح اولان‌ده بوقولدر دییورلر ایدی بوجهتله حضرت امام « ابی حنیفه » نك طبقهٔ تابعینده دخولی ثابت اولور .

حافظ ابن‌حجر عسقلانی‌ده فتاواسنده حضرت امامك ولادتندن صکره صحابهٔ کرامدن کوفه شهرنده بولنان برجماعته ادراك ایتدیکنی اثبات ایله طبقهٔ مذکوره‌یه داخل اولدیغنی تصریح ایدییور واول عصرك عظماء مجتهدیندن « اوزاعی » شامده « حمادین » [۱] بصره‌ده « سفیان ثوری » کوفه‌ده « مالك » مدینهٔ منوره‌ده « لیث بن‌سعد » مصرده بولنه‌رق ابوحنیفه حضرتلرینه معاصر عد اولنورلرسه‌ده اشبو ائمهٔ امصارك هیچ بری حقنده زمرهٔ تابعین‌ده دخول شرف وفضیلتی ثابت دکلدر دییور .

« لمترجمه » امام مالك حضرتلری ائمهٔ مذاهب اربعه‌نك بری اولوب فضائل علیه‌لری اجمالاً هرکسك معلومی‌در . بیان تفصیلی ایسه بومقامه صیغمدیغی جهتله یالکز نسب عالیلری وزمن ولادت وارتحاللری بیانیله اکتفا اولندی . مشارالیه بن انس بن‌مالك بن‌ابی عامر الاصبحی المدنی دیه توصیف اولنور . چونکه هجرتك ۹۲ سنه‌سنده مدینهٔ منوره‌ده طوغوب اوراده ساکن ایدی حتی کندیسنه امام دارالهجرة » دینور واجدادی یمنده « اصبح » نام قبیلهٔ کبیره‌یه منسوبدرلر پدری انس بن‌مالك تابعیندن برذاتدر بعض‌ناسك ظن ایلدیکی کبی خادم نبی اولان انس بن‌مالك دکلدر. چونکه انس بن‌مالك رضی‌الله عنهك جدی نضر بن زید الخزرجی‌در .

سن‌عالیلری (۸۵) ه واردقده (۱۷۹) سنه‌سنده عازم علیین اولمشدر. رحمه‌الله سبحانه .

«لیث‌بن‌سعد» حضرتلرینك ترجمهٔ احوال سنیه‌لری بالاده‌بیان‌اولنمشدر.

---

[۱] (حماد بن‌سلمه . وحماد بن زید)

« سفیان ثوری حضرتلری ده اکابر مجتهدین حضراتندن اولوب مذهب مستقل صاحبی ایدی وامیرالمؤمنین فی‌الحدیث عنوانیله یاد اولنوردی . حفظ ایتمش اولدیغی برکلامی اونوتمق عمرمده واقع اولمش دکلدر دیر ایمش . عبدالله بن مبارك رحمه‌الله بیورمشلرکه بیك یوز قدر مشایخ حدیثدن اخذ واستماع ایلدم فقط ایچلرنده سفیان ثوری‌دن دها اعلم و افضل بر فرد یوق ایدی . پدرلرینك اسمی شعبه‌در منسوب‌اولدقلری « ثَوْر » اسم قبیله‌در .

مشارالیه بصره‌ده ١٦١ تاریخنده و ٦٦ یاشنده کلشنسرای جنانه عزیمت ایلمشدر . فضائلنه حد و پایان یوقدر . « رحمه‌الله سبحانه »

« عبدالرحمن بن عمرو بن محمدالاوزاعی » حضرتلری دیار شامده‌کی فقهای‌عظامك پیشواسی اولوب علم وعملده بی‌مثل‌ومدانی ایدی یدی‌بیك مسئله‌یه جواب تحریر ایلمشدر . کیجه‌لری عبادت ایله احیا ایتمك عادتلری ایمش ١٥٧ تاریخنده دارالنعیمه روان اولمشدر . « رحمه‌الله جل‌وعلا » « حمادَیْن تثنیه صیغه‌سیله . « حماد بن زید بن درهم ایله « حماد بن سلمة بن دینار حضرتلرینه اطلاق اولنور .

« حماد بن زید . حافظ ابو اسماعیل ازدی » رحمه‌الله درکه امام مالك حضرتلرینك ارتحال ایلدیکی سنه‌نك شهر رمضاننده وفات ایتمشدر . امام مشارالیه ایسه ذکر اولندیغی اوزره (١٧٩) سنه‌سنده ربیع‌الاول آینده ارتحال بیورمشدر .

ازدی یمنده متوطن « اَزْد شَنُوءَه » قبیله‌سنه نسبت صیغه‌سیدرکه انصار کرام حضراتی هپ او قبیله‌دندر .

« حماد بن‌سلمه حضرتلری‌ده » اعاظم ائمهٔ دین وافاخم‌اساطین یقیندن اولوب عصرنده بصره دیارینك یکانه مفتیٔ مشکلکشاسی ایدی و علوم عربیه‌نك کافه‌سنده مشهور « ابو عمرو بن‌العلاء » پایه‌سنده بر امام‌موثوق الکلام اولدیغی جهتله مشارالیهمانك حقنده « یا طالب‌النحو اَلاَ فَابْکه »

بعدَ ابی عمرِو و حمّاد » دنیلمشدر . امام مالك و سفیان ثوری وشعبه کبی اعاظم ائمهٔ حدیث کندیسندن اخذ وروایت ایلمشلردر . مشـار الیه حماد بالاتفاق زمرهٔ جلیلهٔ ابدالدن معدوددر .

ابدال کرامك سیر سنیه‌لری تماماً وکاملاً کندیلرنده موجود اولوب حتی انلرك علاماتندن اولان عـدم ولد خصوصی‌ده تحقق ایلمش ایدی دیورلر . (١٦٧) ده سوی علینه قادمه جنبان اولمشلردر .

« **فائده** » ابدال بدلك جمیدر ورجال غیب طوائف جلیله‌سـندن یالکز قرق کشیدن عبارت اولان زمرهٔ مخصوصهٔ اولیایه اطـلاق اولنور وجه تسـمیه‌ده اقوال کثیره واردر فقط وجـه اظهر « الابدال اربعون رجلاً کلّما مات منهم رجل ابدل‌الله مکانه رجلاً » مآلنده‌کی احادیث شریفه‌دن مستفاد اولاندر . بوکا وسـائر طوائف رجال غیبه دائر تفصیلات نافعه فتوحات مکیه وسائر کتب صوفیه‌ده‌بولنور . مثنوی شریفك :

جمـله عالم زین سبب کمراه شد   کم کسی زابدال حق آکاه شد

بیت منیفی شرحنده شراحك ذکر ایلدکلری تفاصیل‌ده درجهٔ کفایه‌ده‌در .

« انتهی کلام‌المترجم »

بوصورتده حضرت امام‌اعیان تابعین کرامدن اولوب « وَالَّذِینَ اتَّبَعُوهُمْ بِاِحْسَانٍ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ‌وَاَعَدَّلَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِی تَحْتَهَا الْاَنْهَارُ خَالِدِینَ فِیهَا اَبَداً ذٰلِكَ‌الْفَوْزُ‌الْعَظِیمُ » آیت جلیله‌سـنده‌کی ثنا وتبشـیرك مشار الیه حضرتلرینه‌ده شمولی اولمق لازمکلور .

حضرت امامك « انس بن‌مالك » رضی‌الله عنهدن اوج حدیث روایت ایتدیکی برقاچ طریقـله وارد اولمش ایسه‌ده هربرینك مداری ائمهٔ حدیث عندنده وضع احادیث ایله متهم اولان کیمسه‌لردر .

« **لمترجمه** » مناقب کردریده ذکر وبیان اولندیغی اوزره سیدالحفاظ شهردار ابن شیرویه « الدیلمی » رحمه‌الله وبرهان‌الاسلام غزنوی رحمه‌الله اسـانید صحیحه ایله حضرت امامدن روایت ایلمشلردرکه انس بن مالك

رضی الله عنه‌دن بالذات ایشـتدم بیوردیلر « قال النبی صلی الله علیه وسـلم من قال لااله الاالله خالصاً مخلصاً من قلبـه دخل الجنة » اهـ

قلت جامع صغیرده یالکز « مخلصاً » واقع اولمشدر .

ایمدی اکر اخلاص قلب علی وجه الکمال مراد اولورسه دخول اولین ایله یعنی عذاب سبق ایتمدن جنته داخل اوله دیمك اولور. زیرا اخلاص کامل صاحبنك قلبنده ماسوایه میل قالمیوب محبوب ومقصودی انجـق معبودی اولدیغی جهتله رضای شریفنه مخالف برمعامله‌ده بولنماز .

واکر فی الجمله اخـلاص یعنی شرك ونفاقدن خـلاص معناسی مراد ایدیلورسه ولو برمقدار عذاب اولنسه‌ده عاقبتی دخول جنت اوله وجهنمده مؤبد قالمیه دیمك اولور .

هرحالده « محمد رسول الله » کلمه‌سنك انضمامی وقائلك اشـبو اعتقاد صحیح اوزره استمرار ودوامی وانسلاب ایماندن سلامت انجامی شرطدر کما لایخفی یسره الله لنا بحرمة نبینا .

وینه ایشتدم بیوردیلرکه « قال النبی صلی الله تعالی علیه وسلم لَوتَوَكَّلْتُمْ علی الله حق تَوَكّله لَرُزِقْتُمْ کما يُرْزَقُ الطیر تَغْدُو خماصاً وتروح بطاناً » . اهـ

قلت حـدیث مذکوری امام نووی حضرتلری ریاض الصالحین کتـابنده حضرت عمر الفـاروق رضی الله عنه‌دن شـویله‌جه روایت ایلمشـدر . « لو انکم تتوکلون علی الله حق توکله لَرَزَقکم کما يَرْزُقُ الطیر تَغـدو خماصاً ای ضامرة البطون من الجوع وتروح بطاناً ای ممتلئة البطون» رواه الترمذی وقال حدیث حسن » . اهـ

معنای شریفی ای امتم ! اکر سز جنـاب حقه قوشلرك توکلی قدر متوکلین اولسه‌کز . قوشـلری مرزوق قلدیغی کبی سزلری‌ده اسـباب یسیره ایله مرزوق قلاردی . قوشلر معلوم اولدیغی اوزره کونك اولنده آج وبی‌علاج اوله‌رق کیدرلر اخشام اوزری ایسه قارینلری طوق اوله‌رق محللرینه کلورلر دیمکدر .

جامع صغیرده دخی نووی مرحومك روایت ایلدیکی لفظله مرویدر

يالكز « تَوَكّلون » لفظی بر « تا » ایله‌در . مُناوی رحمه‌الله شرحنده دیورکه امام احمد بن حنبل حضرتلری بیوردیلر بو حدیث شریفده ترك کسبه دلالت یوقدر بلکه کسب فی‌الحقیقه موجب رزق اولمیوب انجق رزّاق حقیقی الله تعالی حضرتلری اولدیغنی افاده واردر . یعنی توکل عطالت ایله حاصل دکلدر هرکس رزقنه برنوع سبب ایله توسل ایتمك لازمدر نصلکه قوشلرك دخی سعی ایتملری ذکر اولنمشدر انجق انسان قوت وصنعتنه اعتماد ایدرسه اول‌وقت‌توکله منافی حرکتده بولنمش اولور .

الحاصل هر مؤمنك طلب ارزاقی خصوصنده مأمور اولدیغی شی اجمال فی‌الطلبدر . یعنی ارزاق مقسومه‌سنی صورت مشروعه‌ده طلب ایتمیدر . بزلره بوبابده‌دستورالعمل« انّ روحَ‌القُدس نَفَثَ فی‌رُوعی ان نفسا لن‌تموت حتی تستکمل رزقها فاتقوا الله وَاَجْمِلوا فی‌الطلب » حدیث صحیحنده‌کی فرمان سلامت بیان رسول انس وجاندر « اجمال طلب » ك شرائط وارکانی واشبو حدیث شریفك دقائق واسراری ابن عطاء حضرتلرینك « کتاب‌التنویر فی‌اسقاط‌التدبیر » نام رساله‌ٔ فیوضات اساله‌لرنده کما ینبغی تدقیق وتفصیل بیورلمشدر. شمس‌الائمه « کتاب‌الرد » نام تألیف جلیلنده حضرت امامك شوحدیث مرفوعی‌ده انس بن مالك حضرتلرندن روایت ایتدیکنی ذکر ایدییور « رَأَیْتُ لیلةَ اُسْرِیَ بی فی عارض الجنة ثلثة اَسْطُرٍ مکتوباً بالذّهب الاحمر فی‌السطر الاول لااله الاالله محمد رسول‌الله وفی‌السطر الثانی الامام ضامن‌والمؤذن مؤتمن فارشدالله‌الائمة وغفر للمؤذنین وفی‌السطر الثالث وجدنا ماعملنا وربحنا ماقدّمنا. خسرنا ماخلّفنا وقدمنا علی رب غفور» معنای شریفی ایسه‌ظاهردر.

« انتهی کلام‌المترجم »

علمادن برجماعت‌ده حضرت امامك « انس بن‌مالك » رضی‌الله عنه‌دن غیری برقاچ صحابه‌دن اخذ حدیث ایتدیکنی ذکر ایدرلرکه آنلرك بری « عمرو بن حریث » رضی‌الله عنه‌در مشار الیهك ۹۸ تاریخنه قدر معمر

اولدیغی ادعا اولنمش ایسه‌ده ثابت اولمامش بلکه سکسان بشده وفات ایتدیکی تبین ایتمشدر دیه‌رك بو قولك اوزرینه وارد اولان اعتراضه ممیز اولان صبینك ولو بش یاشنده اولسون حدیث سماعی عندالجمهور صحیح ومعتبردر دیه جواب ویریلور .

آنلردن بری‌ده « عبدالله بن اُنَیْس جُهَنی » در حالبوکه مشارالیه ٥٤ تاریخنده وفات ایتمشدر . بو اسملر ایله بش قدر صحابی بولندیغندن مشهور « جهنی » نك غیریسی مراد اولمق احتمالی قائم ایسه‌ده بونك غیریسی کوفه شهرینه داخل اولمامشدر بعضیلرك سوق سند ایله « امام ابی‌حنیفه » حضرتلرندن روایت ایتدیکنه کوره کویا « بن سکسان تاریخنده دنیایه کلدم اصحاب کرامدن « عبدالله بن انیس » حضرتلری طقسان درت‌ده کوفه‌یی تشریف ایتدی مشارالیهی کوردم و « حبك‌الشیٔ یعمی ویصم » حدیث شریفنی کندیسندن بالذات ایشتدم بیورمشلر لکن کوفه‌یه داخل اولان « عبداللّٰه‌بن انیس جهنی » در . حالبوکه مشارالیهك ولادت ابی‌حنیفه‌دن یکرمی آلتی سنه اول وفات ایتدیکی محققدر . سندمذکورده ایسه مجهول راویلر بولنور .

« لمترجمه » فقط حدیث‌مذکوری « ابن‌عساکر » رح دخی عبدالله بن انیس حضرتلرندن روایت ایلمشدر . جامع صغیرده مذکوردر معنای شریفی ایسه بك طوغری‌اولوب دائما آثاری مشاهده اولنمقده‌در . انسان سودیکی شیئی ویا کیمسه‌یی اولقدر التزام ایدرکه بعضاً دائرهٔ انصافدن تباعد ایتدیکنی کندیسی ده درك‌ایدر . مذاهب باطله‌نك بین‌الناس رواجی هپ امر جبلی اولان شو خصلت ذمیمه‌دن منبعثدر . اوت ! برشیئه مفتونیت رؤیت قبیح واصغای کلام نصیح‌دن انسانی دور ایدرده کوزلری آچیق‌ایکن اعمی . وقوهٔ سامعه‌سی طوررایکن اصم ایلر « ان‌المحب عن‌العذّال فی‌صمم » « انتهی »

آنلرك بری‌ده « عبدالله بن جزء زبیدی » در حالبوکه مشارالیهك سکسان آلتی تاریخنده مصرده وفات ایتدیکی معلومدر . کویا « ابوحنیفه »

حضرتلری ۹٦ ده پدریله حجه کتمش ده اشبو عبدالله زبیدی حضرتلرینی مسجد حرامده تدریس ایدرکن کورمش وحدیث استماع ایلمشلر . اهل حدیثدن برجماعت بونی رد ایدییورلر چونکه بوروایتك سندنده قلب وتحریف واردر وبالاتفاق کذاب اولان برذات ده بولنور . فی الواقع امام ابی حنیفه آلتی یاشنه وارنجیه قدر « عبدالله بن جزء » حضرتلری برحیات ایدی آنجق اومدت ایچنده کوفه یه قطعا داخل اولمامشدر . نصل که ۹٦ ده مکه ده کورلمسی احتمالی یوقدر آنلرك بری ده « جابربن عبدالله » در حتی « ابوحنیفه » حضرتلرینك مشارالیه حضرت جابردن « امر النبی صلی الله علیه وسلم من لم یرزق ولداً بکثرة الاستغفار والصدقة ففعل فولدله تسعة ذکور » [۱] حدیثنی بالذات اخذ ایتدیکنی ادعا ایدنلرده واردر . انجق حضرت جابر امام ابی حنیفه حضرتلرینك ولادتندن برسنه اول یتمش طقوز تاریخنده وفات ایتدیکی محققدر آنك ایچون بو حدیثه موضوع نظریله باقیلیر .

« المترجمه » مسند ابی حنیفه نك شرح خوارزمی سنده تنبیه بیورلدیغی اوزره حضرت امام احادیث سائره نك روایتنده سماعه دال اولان صیغ والفاظك برینی استعمال ایلدیکی حالده حضرت جابر رضی الله عنه دن روایت ایلدیکی بوحدیث شریفده « عن جابر » تعبیرینی قوللانمشدر بوایسه صیغهٔ ارسالدر . احادیث مرسله روایتنده تابعین کرامك عادت و اصطلاحلری بویله در حدیث مذکورك مرسل اولمسی ثابت اولنجه موضوعیتیله حکم اولنمق صحیح اولماز. وهم حضرت امام اعظمك کندیسی حاشا وضع حدیث ایلمك احتمالی اولمدیغی کبی وضّاع احادیث اولان کسانی بیلمه ملری احتمالی ده یوقدر ومن الله التوفیق . « انتهی کلام المترجم »

بری ده «عبدالله بن ابی اوفی »در انجق مشارالیه سکسان بش ویا یدیده وفات ایتدیکندن « ابوحنیفه » حضرتلرینك مشارالیهدن اشبو « من

---

[۱] یعنی اولادی اولمیان برکیمسه یه حضرت رسول اکرم صدقه واستغفاری چوق ایلمسیله امر بیوردیلرده امر شریفنه امتثالی اوزرینه مزبورك طقوز ارکك اولادی اولدی .

بنى لله مسجداً ولو كمفحص قطاة بنى الله له بيتاً فى الجنة » [١] حديث متواترینی روایت ایتمسی زمان صباوتنده سماع ایله توجیه اولنمشدر . بری ده « واثله بن الاسقع » رضی الله عنه‌در مشارالیهدن « ابوحنیفه ایکی حدیث روایت ایتمشدر بری « لاتظهر الشماتة باخيك فيعافيه الله ويبتليك » [٢] حدیث شریفیدرکه امام ترمذی بوحدیثی طریق آخر ایله روایت وتحسین ایتمشدر . دیکری « دع ما يريبك الى مالا يريبك » [٣] حدیث شریفیدرکه بونی اصحابدن برجماعت روایت ایلمش وائمهٔ حدیث عندنده صحتی ایله حکم اولنمشدر فقط « واثله » حضرتلرینك ٨٣ ویا « ٨٥ » ده وفات ایتمسنه بناءً توجیه سابقه بوراده دخی لزوم واردر . بر بری ده « معقل بن یسار » در لکن مشارالیه حضرت « معاویه » نك زمان حکومتنده ارتحال ایلمشدر « معاویه » حضرتلری ایسه ٦٠ ده وفات ایتمشدر . بری ده « ابوالطفيل عامر بن واثله » در مشارالیه اصحاب کرامك جمله‌سندن صکره یوز ایکی سنه‌سنده مکهٔ مکرمه‌ده ارتحال ایتمشدر. بری ده « عائشه بنت عجرد » در کویا « ابو حنیفه » حضرتلری اشبو « اكثر جند الله فى الارض الجراد لا آكله ولا احرمه » حدیث صحیحنی مومی الیهادن استماع بیورمشلر حالبوکه بونامده بر صحابیه بولنمدیغنی « ابن حجر عسقلانی ایله حافظ ذهبی » تحقیق وبیان ایتدیلر. بری ده « سهل بن سعد » حضرتلریدر مشارالیه عظمای صحابه‌دن اولوب سکسان سکزده ویاخود دها صوکره وفات ایتمشدر. بری ده « عبدالله بن بسر » مازنی درکه علی قول طقسان آلتیده وفات ایتمشدر . بری ده « محمود بن الربیع » درکه ٩٩ ده وفات ایتمشدر. صحابهٔ مشارالیهم جمله‌سندن تعداد اولنانلر ایچنده « عبدالله بن جعفر » ایله « ابوامامه » دخی بولنور حالبوکه مشارالیهما

---

[١] معنای شریفی رضای حق ایچون ولو بغرتلق قوشنك یوه‌سی قدر مسجد بنا ایدنلره الله تعالی حضرتلری جنتده برمقام عالی احسان ایده‌جکدر.

[٢] معنای شریفی دین قرنداشنك مبتلی اولدیغی بر شیدن طولایی صاقین شاد اولمه که الله تعالی انی نائل عافیت قلەرق سنی دوچار ابتلا ایتمسون .

[٣] معنای شریفی قلبنه اضطراب ویرن شیلری ترك ایدوب آندن خالی وازهر جهت سلامته داعی اولانلری اختیار ایت . دیمکدر

سكسان تاريخنده ارض حمص‌ده وفات ايتمشلردر . مشاراليهم جمله‌سنده « سائب بن خلاد » و « سائب بن زيد » رضى‌الله عنهما دخى واردر . بونلرك ايكيسيده ٩١ تاريخنده ارتحال ايتمشلردر .

« تنبيه » علماء حديثك متأخريندن ومناقب ابى حنيفه‌ده كتاب حافل تأليف ايدنلردن برذات ديمشدركه ائمهٔ حديثدن چوق كيمسه‌لر «امام ابو حنيفه» حضرتلرينك هيچ بر صحابيدن حديث شريف استماع ايتمامش اولديغنى جزم ايدوب وجوه كثيره ايله بوسوزلرينه احتجاج ايتمشلردر . از جمله « ابو حنيفه » حضرتلرينك تلامذهٔ كبارندن هيچ برى بويله برروايت ايتمش دكلدر حالبوكه صحابيدن حضرت امامك بالذات حديث رواتى ثابت اولسه ايدى « ابو يوسف » « محمد بن الحسن » « عبدالله بن المبارك » عبدالرزاق [١] كبى ذاتلرك هركسدن اول نقل وروايت ايتملرى لازم كليردى چونكه خصوص مزبور علماء حديث نزدنده افتخار عظيم ايجاب ايدر غايت نفيس بر مطلبدر بونكله برابر صحابيدن سماعنه دال اولان هرسندك ايچنده كذب ايله متهم برراوى بولنور .

واقعا « انس بن مالك » رضى‌الله عنه حضرتلرينى كورمش وبرچوق صحابهٔ كرامك عصرينه ايرشمشدر . بوراسى جاى اشتباه دكلدر . اثبات سماع ايسه غايت مشكلدر . شارح بخارى « عينى » [٢] مرحومك اثبات

[١] ابن همام بن نافع الصنعانى حضرتلرى اعلام ائمهٔ حديثدندر . احمد بن حنبل ويحيى بن معين كبى اكابر كنديسندن اخذ وروايت ايلمشدر ١٣٦ ده دنيايه كلمش و ٢١١ ده عمرى رسيدهٔ پايان اولمشدر .

[٢] بدر الدين محمود بن احمد رحمه الله حضرتلرى قاهره‌ده ساكن ايدى قاضى القضاة اولمشدر . تاريخى وسائر آثار عليه‌سى حيرتفزادر . بالخاصه (عمدة القارى) ناميله تأليف بيورمش اولدقلرى شرح بخارى بى نظير وغايت كبيردر . جامع ازهر جوارنده تأسيس ايلديكى مدرسه‌ده خط دستيله يكرمى برجلد اوله‌رق موجوددر ،
[اخطار نافع]
مذهب حنفى اوزره بنا قلنان شرح مزبورك الى الآن طبع اولنمديغنه تأسف اولنور . حالبوكه مذهب شافعى اوزره اولان شرح قسطلانى مصرده يدى دفعه طبع اولنمشدر . كذلك شافعى المذهب اولان ابن حجرك (فتح البارى) نامنده‌كى شرح جليلى ده يكرمى جلد اولديغى حالده برقاچ سنه اول طبع اولندى (ومن الله العون) . مشاراليه «عينى» حضرتلرى (٨٥٥) ده ارتحال دار نعيم ايلمشدر .
كتابمزك حين طبعنده (لله الحمد) شرح مزبورده درسعادتده طبع اولنمغه باشلامشدر .

سماع ایچون سوق ایتدیکی ادله‌یی « شیخ قاسم حنفی » رد ایتمشدر . زمانلرینه یتشمش اولدقلری صحابهٔ کزیندن عدم سماعلرینك سببی ایسه مبادئ حالنده برآرالق کسب و تجارت ایله اشتغال ایتملریدر . مؤخراً کوردیکی نجابت باهره‌لرینه بناءً امام « شعبی » حضرتلری کندیلرینی تحصیل علمه سوق وارشاد ایلمش ایدی .

علم حدیثده آز چوق مهارتی اولنلر ممکن دکل ذکر ایتدیکمز حقائق احوالك خلافنی التزام ایده‌مزلر اه . قلت ! فقط محدثین نزدنده مقرر اولان برقاعده‌واردرکه راوئ اتصالك کلامی زیاده علمه دلالت ایتدیکندن راوئ انقطاع وارسالك کلامی اوزرینه تقدیم اولنور دیرلر بوایسه شارح «عینی» نك سوزینی تأیید ایدر بومبحثی حفظ ایله زیرا غایت مهمدر .

﴿ فصل سابع ﴾

(حضرت امامك شیوخی بیانده‌در)

حضرت امام « ابوحنیفه» نك اخذ علم ایتدیکی مشائخ پك چوق اولوب شو مختصرده آنلری بیان ایتمك ممکن دکلدر « امام ابو حفص الکبیر » بخاری حضرتلری درت بیك قدرینی ذکر ایلمشدر فقط سائر علماء دیورلرکه امام اعظم حضرتلرینك یالکز تابعین کرامدن معدود درت بیك شیخی واردر سائرلرینی تعداد ایتمك خارج امکاندر .

« لمترجمه » بومشایخك زیاده‌سی احادیث شریفه اخذ ایلدیکی ذواتدر اوزمانلر علم حدیث عنعنه ایله افواه رجالدن اخذ اولنوردی وطالب علم حدیث اولانلر کندندن سند معتبر ایله برقاچ حدیث شریف روایت ایتدکلری ذواتی مشایخلرندن صایارلردی اشته مصنفك کلام آتیسی بوکا مبنیدر . « انتهی »

« دار قطنی » رحمه الله وایچلرنده ابو محمد عینی دخی داخل بولنان بر جماعت اهل علم امام « مالك » وامام « لیث بن سعد » ی مشایخ ابی حنیفه‌دن صایمشلردر بلکه بعضیلر مساند ابی حنیفه‌نك برنده « امام مالك » حضرتلرندن بالذات حدیث روایت اولندیغنی کوردم دیمشدر . حالبوکه امام « مالك » ایله امام «لیث » ك ایکیسیده ابی حنیفه حضرتلرندن اخذعلم ایلمشدر . بعض اهل مناقب مشایخ مشهوره‌سنك تراجم احوالنی ذکر ایلمشلردر لکن اطناب کلامه بادی اولور دیه بز حذف ایتدك .

« لمترجمه » جلال سیوطی مرحوم « تبیض الصحیفه فی مناقب ابی حنیفه » کتابنده مشایخ مشار الیهمدن (۲۲۰) قدر ذوات کرامی اسم وشهرتلریله ذکر و بیان ایلمشدر . فلیرجع « اه »

﴿ فصل ثامن ﴾

(حضرت امامدن علم فقه وحدیث اخذ ایدنلر ذکرنده‌در)

بونلر اوقدر چوقدرکه استیعاب اولنه‌رق ضبط وتعدادلری نا قابلدر . فی‌الحقیقه مشاهیر ائمه‌دن بعضیلرینك دیدیکی کبی ائمهٔ دین حضراتندن امام « ابو حنیفه » حضرتلرینك نائل اولدیغی درجه‌ده کثرت تلامیذ واصحاب کیمسه‌یه میسر اولمامشدر واحادیث مشتبهه‌نك حل وتفسیری ایله احکام نوازل واقضیهٔ مسائلك استنباط وتقریری بابنده آنلرك آثار وخدمات نافعه‌لریله خواص وعوامك ایتدکلری انتفاع قدر هیچ برکیمسه‌نك بویولده‌کی اثر وخدمتلریله انتفاع ایتمش دکللردر . جزاهم الله خیراً کثیراً . (محدثیندن بعض متأخرین اسم ونسبلرینی ضبط ایدرك سکز یوز قدر تلامیذ کرامنك تراجم احوالنی ذکر ایتمشدر .

« لمترجمه » ایچلرندن علم فقه ایله اشتهار بولانلر بشیوز آلتمش ذاتدر

آنلرکده ایچندن « ٣٦ » کشینك رتبهٔ اجتهاده واصل اولدیغنی حضرت امام بالتعیین « ٢٨ » ینك یالکز منصب قضایه و « ٦ » سنك یالکز فتوایه « ٢ » ذاتكده هم قضایه وهمده فتوایه اهل ومستحق اولدقلرینی بیان بیورمش ایدی . صوکره‌کی ایکی ذاتك امام ابی یوسف ایله امام زفر حضرتلرندن عبارت اولدیغنی‌ده تصریح ایدیورلر . فاعتبروا

« انتهی »

﴿ فصل تاسع ﴾

(اول حضرتك مبدء امر ونشأتی وعلم ایله سبب اشتغالی بیانده‌در)

سابقاً بیان اولندیغی اوزره قول صحیحه بناءً « کوفه » شهرنده ولادت باهرالسعاده‌لری وقوعبوله‌رق اوراده بیویوب نشأت ایلدی انجق مبادیٔ حالنده کندیسنی ارشاد ایده‌جك کیمسه‌یه مقارن اولمدیغندن بیع و شرا ایله اشتغالی غالب اولوب ادراك ایتدیکی اصحاب کرامدن اخذ حدیث ایده‌مدی مؤخراً سائقهٔ تقدیر ربانی ایله امام « شعبی [١] » حضرتلری کندیلرنده کوردیکی تیقظ ونجابت حسبیله طریق فیض رفیق علمه و مجالسهٔ علمایه دلالت ایتدی . مشار الیه « شعبی » حضرتلرینك کلاملری قلب شریفلرینه تأثیر برله سوق تجارتی ترك ووقتلرینی تحصیل علمه کلیاً حصر ایلدیلر . اك اول علم کلامی تحصیل

[١] عامر بن شراحیل حضرتلریدر . قطعهٔ یمانیه‌ده (شعب) نامنده‌کی جبله نسبت اولنه‌رق (شعبی) دینور توأم طوغمش اولدیغندن نحیف البنیه ایدی وبونجه فضائلیله برابر شطرنج اوینار ومزاحی بك سوردی انك ایچون امام اعظم رح کندیسندن استماع احادیث ایتمامشدر . مزاحه دائر کتب ادبیه‌ده لطیف فقره‌لری واردر . اکابر تابعیندندر (حضرت عمر رضی الله عنه) لك زمان خلافتلرنده هجرتك (١٩) تاریخنده دنیایه کلمش و (١٠٥) تاریخنده عقبایه رحلت ایلمشدر .

بیوردی و آز وقت ایچنده علم مزبورده مرتبهٔ کماله ایرەرك مشار بالبنان اولدی وبوعلمده مجادلات حسنه‌یه موفق ایدی. دهریلر وسائر منکرلر ایله مباحثه ایدرك آنلری صورت قطعیه‌ده الزام ایدردی. بر مدت بو منوال اوزره دین مبین اسلامك اساسنی حفظ و حمایه ایله بیوك خدمتلرده بولندی. حتی بو مقصد جلیل ایله بصره‌یه کیدرك اوراده کثرت اوزره بولنان فرق ضالهٔ اسلامیه ایله دخی مباحثه‌لر ایدر و سنه‌لرجه شهر مزبورده اقامت ایدوب فرقهٔ ناجیه عقائد صحیحه‌سنی صیانت ایلردی. اواثناده اصول دینه تعلق تامی بولنان علم کلامی علوم سائره‌یه نسبتله ارفع وافضل عد ایدردی.

مؤخراً صحابهٔ عظام وتابعین کرام حضراتنك علم کلامدن زیاده علم فقهه اعتنا ایله ناسه علی‌الدوام محتاج اولدقلری مسائل و احکامی تعلیم ایتمکده بولندقلرینی ملاحظه بیوردیلرده مسلك جلیل فقهای عظامك دها انفع واصلح بر مسلك اولدیغنه انتقال ایتدیلر وبالتصادف برکون « حماد » حضرتلرینك حلقهٔ تدریسی یاننده بولندقلری صره‌ده بر خاتون سنت وجهی اوزره طلاقك کیفیتنی کندیلرینه سؤال ایتدی وجوابنه فی‌الحال آشنا اولمدیغندن « حماد » حضرتلرینه سؤال ایله آله‌جغی جوابی کندیسنه عرض ایتمسنی مزبوره‌یه تنبیه ایتدی قادین جوابی آلوب کلنجه غایت استحسان ایتدی ودرعقب « حماد »ك حلقهٔ تدریسنه اوتوردی استاذ مشارالیهك تقریر ایتدیکی مسائلی ادله‌سیله برابر حفظ ایدرك آز وقت ظرفنده شرکاسنك خطالرینی تعیین ایتمکه باشلادی استاذی‌ده معرفت و حصافتنی بالتقدیر کندیسنی صدر حلقه‌یه اجلاس ایتدی اون سنه بومنوال اوزره درسه دوام ایدنجه آیروجه بر حلقهٔ تدریس عقد وکشادینه کوکلنده برارزو حس ایلدی. علی‌الصباح بو آرزویی فعله چیقارمغه قرار ویردیکی اقشام برای استیذان استاذی « حماد »ك مجلسنه واردیغی صره‌ده « حماد »ك اقرباسندن برینك وفات خبری کلدی وحق ارث کندینه منحصر اولدیغندن سفره لزوم کوروندی بومناسبتله مقامنه ابی‌حنیفه حضرتلرینی ترك واستخلاف ایلدی.

امدی بویوزدن آرزوسنه نائل اولوب تمام ایکی آی حماده نیابت ایتدی . مدت غیبتنده سؤال اولنان مسائل ایچنده کندیسندن ایشتمش اولمدیغی ۶۰ عدد مسئله‌یه دائر ویردیکی جوابلری حین عودتنده استاذنه عرض ایدنجه قرق مسئله‌نك جوابنده موافقت ایدوب یکرمیسنده موافقت ایتمدی بناءً علی هذا استاذی صاغ اولدقچه مجلسندن مفارقت ایتمامکه عهد ایتدی.

خطیب بغدادی و سائر علمانك حضرت امامدن روایتلرینه بناءً بیورمشلرکه علوم و فنونك غایتلرینی تصور و ملاحظه ایتدیکمده علم فقهك غایتنی جمله‌دن اجل وانفع بولدم حتی بالنسبه علم کلامك دخی فائده‌سی وغایتی آز اولدیغنی آکلادم .

علم کلام صاحبی کمال بولوب تفرد ایتدکده دخی هرمسئله‌یی جهاراً تکلمه قادر دکلدر . چونکه احتراز اولنه‌جق جهتلر بولنور .

علوم ادبیه ایله علم قرائتك دخی مقتضاسی لاجل التعلیم مجالسهٔ صبیاندر صنعت شعرك اغلبی ایسه مدح و هجو بابنده اختیار کذبدن عبارتدر علم حدیثده مهارت کسب ایتمك اوزون عمره متوقف اولمسیله برابر اولورکه انسان بونجه امکار صرف ایتدکدن صکره سوء حفظ ویاخود کذب کبی منافیٔ قبول روایت اولان برعارضه ایله اتهام اولنورده قیامته قدر کندیسی حقنده موجب شین اولور . اما علم فقهك غایتنی دقتلیجه مطالعه ایتدیکم حالده تحصیلنده برمحذور کوره‌مدم مسائلنی تفتیش، صحائف اوراقنی تقلیب ایتدکجه ادراك ایتدیکم لذت و حلاوت آرتدی وجزم ایتدم که دنیا واخرت سعادتی ومعاش ومعاد انتظام وسلامتی انجق بو علم جلیل سایه‌سنده استحصال اولنه‌بیلور . آنك ایچون جمیع اوقات عمرمی بوعلمك تحصیلی اغورینه تخصیص ایتدم .

« تنبیه » حضرت امامك شوکلامندن علوم سائره‌ده مهارت کامله‌سی اولمیوب یالکز علم فقهه آشنا اولدیغی آکلاشلمسون شویله بر توهمه دوشمکدن بغایت حذر اولنملیدر چونکه حضرت امام ابی حنیفه تفسیر وحدیث کبی علوم شرعیه‌نك کافه‌سندن وعلوم عربیه و ادبیه‌نك اقسام عدیده‌سندن ماعدا مقاییس حکمت ایله صنائعده بیله در یای بیکران ایدی

علوم وصنائع اربابی ممکن دکل کندیسنه معارضه ایده‌مزلر ایدی . فی‌الواقع بعض اعداسی بونك خلافنی اشاعه ایتمك ایستمشلر ایسه‌ده مدار ومنبعی تعصب و حسددن عبارت اولان بو طاقم سوزلری دکله‌یه‌جك برفرد بوله‌مامشلردر نور رخشان سبحانی‌یی اطفا قصدیله زور و بهتانه عقل سلیم صاحبی نصل قاپیله‌بیلور حالبوکه مسائل فقهیه‌ایچنده دقائق عربیه اوزرینه بنا بیوردقلری برطاقم مسائل بولنورکه تأمل وامعان فکر ایدن ارباب علومی واصل اولدیغی درجهٔ عال‌العالی تصور و تعیننده متحیر براقیر .

اقراندن چوغنك عاجز اولدقلری مرتبه‌ده اشعار بلیغه‌لری‌ده واردر .

« لمترجمه » حضرت امام بنی امیه‌نك عراقین جهتنه ده استیلا ایله کندیسنی تکلیف قضا وسائر جهاتله ازعاج ایتدکلرندنناشی خیلی زمان حرمین شریفنده مجاورت‌ایلمشلر وبلغای عرب ایله کورشمشلر ایدی. امام رازی — ابوبکر جصاص حضرتلری اوملیدر — ترجیحنده ذکر ایدرکه حضرت امامك اشعاری امام شافعینك اشعارندن دها لطیف وافصح ایدی . معلومدرکه جودت شعر انجق کمال بلاغت وعلوم عربیه‌ده مهارت ایله اوله‌بیلور . مناقب کردریده بویله‌جه مسطوردر . اه

قرائت قرآنده تفرد ایلدیکی روایتلر علامهٔ زمخشری و سائر علما طرفندن آیروجه جمع وتألیف اولنمشدر . رمضان شریف آینده آلتمش کره قرآن کریمی ختم ایلمك و بتون قرآن کریمی صلات لیلك یالکز برر کعتنده اوقومق عادت سنیه‌لری بولندیغی موثوقاً روایت اولندیغی حالده بعض اصحاب اعتسافك «ابوحنیفه» حضرتلری حافظ قرآن دکل ایدی سوزلری قدر واضح یلانمی اولور ؟

امام ابو یوسف حضرتلری دیبوردی‌که امام اعظم حضرتلری کبی تفسیر احادیث نبویه‌یه آشنا کیمسه کورمدم وهر حدیثك صحتنی بزدن ای بیلیردی‌جامع ترمذیده کندیسندن‌نقل‌اولنمشدرکه « جابرجعفی » دن اکذب وعطاء بن ابی رباح حضرتلرندن افضل کیمسه کورمدم بیورمشلرکه بو

کلاملری رجال حدیثی کماهو حقهم تمیز بیوردقلرینه برهان کافی عداولنسه سزادر . کذلك بیهقی مرحومك نقلنه کوره « سفیان ثوری » دن اخذ حدیث جائز اولوب اولمدیغی کندیسندن سؤال ایدنلره مشار الیهك روایت ایتدیکی احادیثی اخذ ایدك زیرا کندیسی ثقاتدندر . انجق « ابی اسحق » واسطه سیله « جابر جعفی » دن روایت ایلدیکی احادیث معتبر دکلدر بیورمشلر . و خطیب بغدادینك روایتنه کوره « سفیان بن عینه » حضرتلری دیمشلرکه کوفه‌ده بنی اك اول تعلیم حدیث مقامنه اجلاس و تعیین ایدن « ابوحنیفه » حضرتلریدر « عمرو بن دینار » حضرتلرینك تحدیث و روایت ایلدیکی احادیثی هرکسدن زیاده بوذات بیلور دیه ثنا ایدرك ناسه بنی توصیه ایدر ایدی .

امدی حضرت امام اعظمك علمای فن حدیث نزدنده جلالت قدر و علو مرتبه‌سنی شوندن قیاس ایتملیدرکه کبار ائمهٔ حدیثدن « سفیان بن عینه » حضرتلرینی مقام تحدیثه نصب ایتدیکنی ینه کندیسی اقرار ایدیور و «سفیان ثوری کبی مشهور انام بر امام نیکنام حقنده کندیسیله استشاره اولنور . « فاعتبروا یا اولی الانصاف » .

« لمترجمه » عطاء بن ابی رباح حضرتلری تابعین کرامدن علم و فضلجه پك بیوك بر ذاتدر . حالبوکه اسود اللون و اعرج وهم اعور ایدی صکره‌دن اعمی‌ده اولمشدر « ٨٨ »یاشنده « ١١٥ » تاریخ هجریسنده غرفه‌نشین جنت‌المأوی اولدی رحمه‌الله سبحانه . تاریخ خمیسده دیورکه « ١١٤ » سنه‌سنده فقیه‌الحجاز شیخ‌العصر ابو محمد عطا بن ابی رباح مکی غایت مسن اولدیغی حالده سوی دارالنعیمه روان اولمشدر .

مشارالیه اسود اللون ایدی فقط امام اعظم حضرتلری دیورلر ایمش که آندن افضل بر ذات کورمش دکلم .

(قلت) حضرت امامك مراد عالیلری تابعین حضراتی ایچنده مشارالیهدن افضل برکیمسه‌یه ملاقی اولمدم دیمك اولدیغی آشکاردر . زیرا بالاده عرض اولندیغی اوزره امامز حضرتلرینك اصحاب کرامه ملاقی اولدیغی

امر قطعیدر انجق بالذات آنلردن استماع حدیث بیورمش اولمسنده اختلاف جریان ایتمشدر .

« جابر جعفی » . جابر بن یزید بن الحارث کوفی اولوب علماء شیعه‌دن بر ذاتدر . کندیسنی توثیق ایدنلرده واردر . فقط اکثر ائمهٔ نقد رجال حدیث نزدنده روایت ایتدیکی بر طاقم احادیث منکره‌دن طولایی متروکدر . یعنی روایتیله تفرد ایلدیکی احادیث ساقط الاعتباردر.

« میزان الاعتدال » کتابنده امام ذهبی رح حضرت امامك جامع ترمذی‌ده‌کی مذکور کلامنه تتمه اولمق اوزره کلام آتی یی‌ده نقل ایدر : بن جابر منبوره هر نه زمان بر مسئله‌دن بحث آچه‌جق اولسه‌م درعقب آکا دائر بر حدیث اوقور و زعم ایدردی‌که نزدمده محفوظ اللی بیك قدر احادیث شریفه واردرکه کیمسه‌یه تحدیث ایتمش دکلم . وکان یؤمن بالرجعة ای بان علیا یرجع الی الدنیا . وفاتی « ١٦٥ » تاریخنده وقوعبولمشدر .

« سفیان بن عیینة الهلالی » حضرتلرینك کنیه‌سی ابو محمد اولوب کندیلری بالجمله حجازمشایخ محدثین و فقهاسنك شیخ الشیوخی واساطین علماء دینك استاذصاحب رسوخیدر ۹۱ یاشنده اولدیغی حالده ١٩٨ سنهٔ هجریه‌سنده شهر رجب ایچنده نزهتکاه جنانه انتقال ایلمشدر . « رحمه الله سبحانه »

« سفیان ثوری » حضرتلرینك ترجمهٔ احوال سنیه‌لرندن بالاده بر نبذه‌جك ذکر اولنمشدر .

عمرو بن دینار جمحی رحمه الله اهل حجاز ائمهٔ حدیثندن اولوب روایت ایلدیکی احادیث ایله احتجاج اولنور . کندیسنه اسناد اولنان تشیعك اصلی یوقدر برده عمرو بن دینار بصری واردرکه آنك روایت ایتدیکی احادیث ضعیفدر « میزان الاعتداله » مراجعت اولنه .

« انتهی کلام المترجم »

﴿ فصل عاشر ﴾

(افتاء و تدریسه ابتدا ایلدکلری بیانده‌در)

« استاذ اکرملری » حماد بن ابی سلیمان [١] « حضرتلری که — کوفه شهرنده ریاست علمیه کندیلرینه انتقال ایلمش وجمله ناس آنك علمیله معاصرلرندن مستغنی اولمشلر ایدی . — دار بقایه ارتحال ایتدیکی زمان ناس یرینی طوته‌جق برذات آرامغه محتاج اولدیلر ابتداء امرده مشارالیهك یرینه مخدومی کچدی ایسه‌ده ناسی غیریسندن اغنا ایده‌مدی چونکه اکثر معلوماتی علم کلام ایله نحودن عبارت ایدی بو جهتله بر ارالق « موسی بن کثیر » [٢] نامنده برذات تدریسه‌اوتوردی مومی الیه‌ده علم فقهده پك فارق دکلدیسه‌ده برچوق اکابره ملاقاتی حسبیله ناس برمدت تحمل ایتدیلر .

وقتاکه حج شریف مقصدیله سفر ایتدی جمیع اصحاب حماد « ابو حنیفه » حضرتلرینی استاذ اتخاذ ایدرك « حماد » حضرتلرینك یرینه کچیردیلر . حضرت مشار الیه علم شریفك ضیاعنی ارزو ایتمدیکمدن

[١] حمادبن مسلم ابو اسماعیل اشعری کوفی حضرتلرینك پدرلری مسلم رحمه‌الله‌ك کنیه‌سی ابوسلیمان اولمغله بعضاً « حمادبن ابی‌سلیمان » دیه یاد اولنورلر . مشارالیه حضرتلری سادات ائمهٔ فقها واعاظم زمرهٔ اصفیادن اولوب نشر علومه مواظبت وحظوظات عاجله‌دن بغایت مجانبت ایتمشلردر. اذکارالهیه‌یه مواظبت واعتنالری بر درجه‌یه وارمش ایدی که مصالح دنیایه دائر حسب الایجاب برکلام ایراد ایده‌جك اولدقلری زمان کلمات مذکوره بینی برچوق تسبیحات وتهلیلات ایله فصل ایدرلر. وذکرالله‌دن خالی برسطراق کلام یوم قیامتده صحیفهٔ اعمالده ظهور ایتمسندن طولایی ربمدن حیاایدرم درلردی .

« سفیان ثوری » شعبة بن الحجاج . وحضرت ابی‌حنیفه کبی ائمهٔ کرام ومشاهیر فخام کندیسندن روایت حدیث واخذ علم ایلمشلردر.

(یحیی بن معین کبی نقاد رجال حدیث موثوق‌الروایة اولملرینه شهادت ایتمشلردر. (وکفی به حجةً و برهاناً) هجرت‌نبویه‌نك « ١٢٠ » سنه‌سنده ارتحال دارالنعیم بیورمشلردر. (رحمه‌الله سبحانه). اساتذه ومشایخ کراملری ایلروده بیان اولنه‌جقدر.

[٢] « موسی بن ابی کثیر » کوفی سعید بن‌المسیب حضرتلرندن حدیث روایت ایدنلردن‌اولوب وثقات علمادن معدوددر. « میزان » اه

بوخصوصه موافقت ایتدم بیوررلردی . درسلرینه دوام ایتدکجه ناس علو قدرینی برقات دها اکلادیلر ومشارالیهك نزد سعادتلرنده بولدقلری انواع علوم ایله برابر صبر ومواساتی غیریسنده بوله‌مدقلرندن طلبهٔ علومك کافه‌سی حلقهٔ تدریسنه اجتماع ایتدیلر وعلی مراتبهم مشارالیهدن اخذ واستفاده ایله اصحاب علم وائمهٔ دین اولدیلر تحصیل علومه یکیدن بدء ایله اکمال ایدن طبقهٔ ثانیه رجالندن امام « ابویوسف » و « محمد » و « زفر » کبی بیوك ذاتلر یتشدی وکوندن کونه اصحابی چوغالدی . وصیت اشتهاری آفاقی طوتدی، وجوه ناس کاملاً کندیلرینه توجه ایتدی. امرا اکرام وتجیلنی اعتیاد وخلفا اذکار جمیله‌سنی یاد ایتمکه باشلادی . الحاصل علم وعمل بابنده هرکسك عاجز قالدیغی درجهٔ خوارقه اعتلا بیوردیغی جهتله خواص وعوامك مظهر قبول واعزازی اولمش ایدی . بالطبع بونکله برابر حساد بدنهادی وخصمای عداوت انتماسی دخی آز دکل ایدی چونکه اکابر ناس حقنده عادت جاریهٔ آلهیه بودر « ولن تجد لسنة الله تبدیلا » فقط بوجهتله تدریس وافتا خصوصنده کندیلرینه اصلا فتور عارض اولمیوب بالعکس بعض مبشراتك تعبیرات حسنه‌سی انضمام ایله سعی واقباللری تزاید ایلدی ازان جمله برکیجه کندینی روضهٔ مطهرهٔ نبویه‌یی نبش ایله عظام مبارکهٔ « محمدیه » یی استخراج وجمع ایدوب صدری اوزرینه وضع ایتدیکنی وبر روایتده اعضاء مبارکه‌یی بعدالاستخراج تألیف ایلدیکنی کوره‌رك غایت مضطرب اولدی وحاصل اولان اضطراب وفزع شدیدی حسبیله اخوانی عیاده‌سنه کلدیلر و « محمد بن سیرین » ه تعبیرینی صوردرمغه مجبور اولدی . مشار الیهك فن تعبیرده مسلم اولان مهارت کامله‌لری حسبیله رؤیایی عرض ایدن ذاته درعقب ویردیکی جوابی « بو رؤیانك صاحبی بولنان ذات سنت نبویه‌یی تفسیر بابنده کیمسه‌نك سبق وتقدم ایتمدیکی مرتبه‌ده ناسه دقائق واسراری فتح ایده‌جکدر » کلام مسرت انجامندن عبارت اولدیغی کندیسنه عرض اولننجه غایت منبسط اولدیلر . فی الواقع عقللره حیرت ویره‌جك مرتبه‌ده مسائل شرعیه‌یی تدقیق ایله مشکلاتنی ایضاح و مجملاتنی تفصیل و انبـایه موفق اولدیلر .

دیکر روایتده تلامذه‌سندن بری حضورلرینه واردقده کندیلرینی حزین برحالده کورنجه سببنی استفسار ایتدی رؤیای مزبوره‌یی خبر ویردکلرنده «محمد بن سیرین» ك خواص اصحابندن بری بورایه یقین برمحلده بولنور امرکز اولورسه واروب دعوت ایده‌یم دیدی. بیوردیلرکه خیر بز واروب سؤال ایده‌لم. لدی السؤال مومی الیه مقام تعبیرده بورؤیا کزك مقتضاسی سز اقامهٔ سنت جناب رسالتمأبده کیمسه‌نك ایرمدیکی مرتبهٔ قصوایه ایررسکز وعلوم شرعیه‌نك کنه‌وحقائقنه اطلاع کسب ایدرسکز دیدی. اشبو ایکی روایت بیننده منافات یوقدر زیراجائزدرکه رؤیای جلیله‌سنی هم «ابن سیرین» ه همده تلامیذ کبارندن برینه عرض ایله تفسیرنده توافق ایتمش اوله‌لر.

فصل حادی عشر

(مذهب حنفینك بنا وتأسیس اولندیغی ارکان بیانندەدر)

علماء کرام «ابی حنیفه» حضرتلری و اصحابی حقلرنده «اصحاب الرأی والقیاس» عنوانی اطلاق ایدیورلر ایسه‌ده شانلرینی تنقیص مراد ایتمزلر. یعنی آنلر کندی رأیلرینی سنت رسول واقوال صحابه اوزرینه تقدیم ایدیورلر. دیمك استه‌مزلر چونکه بوصورتده افترا ایتمش اولورلر. اصحاب ابی حنیفه بویله برتقدیم وترجیحدن قطعیاً بریدرلر. «ابوحنیفه» حضرتلرندن طرق کثیره ایله روایت اولندیغی اوزره قرآن کریمده بوله‌مدیغی احکامی سنت نبویه‌ده دخی بوله‌مازلر ایسه اقوال صحابهٔ کرامه مراجعت ایدرلردی. بوحالده اکر اقوال اصحابی مختلف بولورلر ایسه ایچلرندن آیات و احادیثه اوفق اولان قولی اخذ ایدرلر ایدی و اکر اومسئله حقنده اصحاب کرامدن مروی بر قول بوله‌مازلر ایسه اول وقت تابعین کرامدن کیمسه‌یه تقلید ایتمیوب آنلرك اجتهادی کبی اجتهاد ایدرلردی

« فضیل بن عیاض » حضرتلری دییورکه امام اعظم « ابو حنیفه » حضرتلری هرهانکی بر مسئله حقنده حدیث صحیح بولور دیسه آنکله عامل اولور ایدی . کذلك صحابه و تابعین حضراتندن یالکز بر قول صحیحه دسترس اولنجه آکا مخالفت ایتمزدی والا قیاس ایله حکم ایدردی . انجق قیاسك اصولنی پك ایی بیلیردی . کذلك « عبدالله بن مبارك »ك « ابی حنیفه » حضرتلرندن روایت ایتدیکنه کوره « بز رسول اکرم صلی الله علیه وسلم افندمزدن روایت اولنان احادیث معتبره یه « علی الرأس و العین » دیرز صحابهٔ کرامك اقوالندن ده خارجه چیقمیوب انچندن برینی ترجیح ایده‌رز اما تابعین کرامك اختلاف ایتدکلری مسائل حقنده بزده بیان رأی ایلرز » بیورمشلردر . کذلك بیورمشلرکه بعض ناسك حقمزده رأیله افتا ایدرمش دیدکلرینه تعجب ایدرم بر مسئله‌ده اثر وارد اولمش ایکن بن رأی وقیاس ایله افتا ایدرمی یم ؟ کتاب الله وسنت رسول الله واجماع اصحابه قارشی هیچ کیمسه‌نك رأی بیانه صلاحیتی اوله‌ماز انجق صحابهٔ کرام بیننده اختلاف وقوع بولنجه اجتهاد ایله اقاویل مذکوره انچندن کتاب وسنته اقرب اولانی اختیار ایدرز واصحاب کرامك تکلم بیوردقلری مسائل حقنده قیاس ایله حکم ایدرز ذاتاً اجتهاده مقتدر اولانلرك اوته‌دنبرو حال وشانلری ده بوندن عبارتدر . « امام مزنی » [۱] دییورکه شافعی حضرتلرندن جمله فقها قیاس بابنده « ابو حنیفه » حضرتلرینك عیالی مثابه‌سنده‌در . دیدکلرینی دفعاتله ایشتدم . مذهب حنفیه‌ده‌کی قیاساتك کمال دقتندنناشی امام مزنی ائمهٔ حنفیه نك کتابلرینی چوقچه مطالعه ایدردی حتی بوسببه بناءً همشیره زاده‌سی « ابو جعفر » طحاوی مذهب شافعیدن مذهب حنفی یه انتقال ایتمشدر . « حسن بن صالح » دن [۲]

[۱] ـ قرشی وزننده مزینه قبیله‌سنه منسوبدر اسماعیل بن یحیی حضرتلری بوعنوان ایله یاد اولنور ـ مشارالیه امام شافعی حضرتلرینك اجلهٔ اصحابندن برذاتدرکه فضائل ومناقبنه نهایت یوقدر ۲٦٤ ده ارتحال ایلمشدر ـ اهـ

[۲] مشارالیه محدثین بیننده « ابن حی » عنوانیله معروفدر ـ اعلام فقهاء عظامدن ایسه‌ده کندیسنده فی الجمله تشیع وار ایدی ـ بونکله برابر ائمهٔ نقد رجال کندیسنی ثقاتدن عد ایلمشلردر ـ احیاناً جمعه نمازینی ترکندن طولایی جرح ایدنلرده بولنور فقط زهد وعبادتنه وحفظ واتقانته دیه‌جك یوقدر ـ « میزان » ـ اهـ

مرویدرکه «ابوحنیفه» حضرتلری آیات و احادیثك ناسخ و منسوخنی زیاده‌سیله تفحص ایدر واهل کوفه‌نك روایت ایتدکلری احادیثی وآنلره واصل اولان جمیع علومی‌بیلور وحفظ ایلر. و ناسك زمان سلفده بولندقلری سیرتلرینه اتباعی غایت کوزه‌دردی دیمشلر: «ابوحنیفه» حضرتلری برمسئله‌حقنده جاری اولان قیاسی برینه تقریر ایدرکن دیکر بر ذات شو قیاسلری ترك ایدیکز چونکه اك اول قیاس ایتمکه مبادرت ایدن ابلیس لعین دکلیدر؟ دینجه«به هی نادان اصلا فرقنده دکلمسیك‌که ابلیس قیاس ایله الله‌تعالینك امرینی رد ایتدی ده کافر اولدی بزلر ایسه قیاس ایله اللهك امرینه اتباع ایدیپورز، اختلاف اولنان هر امری اللهك کتابنه ورسولنك سنتنه وائمهٔ دینك اقوالنه ردوار جاع ایدیورز امدی‌بزاتباع امر آلهی حولنده دائر بولندیغمز حالده ابلیس «لعنه‌الله» کافرینه قیاس اولنمقلغمز هانکی وجدان سلیمك کاریدر بیوردیلر. بونك اوزرینه شخص مزبور «بن غلط ایتدم توبه‌کار اولدم ظلام شکی ازاله ایله‌قلب عاجزانه‌می تنویر بیوردیغکزدن جناب حق قلب انورلرکزی بر قات دها تنویر بیورسون» دیه‌رك اظهار ندامت‌ایتدی. «ابن حزم» دخی دیمشدرکه مذهب حنفیده حدیث ضعیفك قیاسدن ارجح اولدیغنه جمیع اصحاب ابی حنیفه‌نك اجماعی واردر.

« لمترجمه » ابو محمدعلی بن‌احمد بن حزم رحمه‌اللهك پدرلری اندلس ممالکنده دولت عامریه وزراسندن ایدی کندیسیده رتبهٔ مذکوره‌یی احراز ایتمش ایسه‌ده مؤخراً اختیار تزهدایله ترك واستعفا ایلمش ایدی. علوم اسلامیه‌نك جمیع اقسامنی جامع اولدقدن بشقه علم منطقی‌ده تعبیرات متعارفه وتمثیلات فقهیه ایله تشریح وتوضیح ایدرك فن‌مزبورك ممالك اسلامیه‌ده شیوع وانتشارینه بادی اولمشدر. مشارالیه‌کثرت تألیف ایله‌ده معروفدر حتی حین وفاتنده کندی تألیفاتندن اوله‌رق ترکه‌سنده درتیوز جلد کتاب ظهور ایتمش ایدی که عدد اوراقی سکسان بیکه بالغ اولوردی. مراتب علومه دائر براثر مطبوعی واردرکه آنده علوم مدونه‌نك یکدیکرینه اولان ارتباط وتعلق وتحصیل وتعلمده اك اسهل بولنان اسالیب و طرقی

بیان ایدلمش . ویهود ونصارانك کتابلری مبدل ومحرف اولدیغی وقابل تأویل اولمیه‌جق مرتبه‌ده متناقض بولندیغی اك اول مشار الیهك آثارنده اثبات اولنمشدر.

مشـار الیهك کوزل اشعاری دخی واردرکه اشبو ابیـات لطیفه او جمله‌دندر .

لئن اَصْبحتُ مرتحلا بجسمی فروحی عندکم ابداً مقیم
ولکن للعِیان لطیف معنیً لذا سأل المعاینة الکلیم

اولاً مذهب شـافعی اوزره ایدی صکره مذهب ظاهریّه‌یه انتقـال ایلدی .

مشـاهیر ائمهٔ مالکیـه‌دن قاضی ابو الولید باجی ایله معـاصر اولوب بینلرنده مناظرات شدیده ومباحثات طویله جریان ایتمشدر .

الحاصل مشـارالیه ابن حزمك فضـائلنه نهایت یوق ایدی لکن ائمهٔ سالفین حضراتنه آشـوری مرتبه دخل ایتمسی حسبیله ابنای عصرینك منافرت قلبیه‌لرینی قزانمش اولمغله نهایت الامر « لَبْله » وادیسنه چکیله‌رك اوراده امرار اوقات ایدردی « ٤٥٦ » شهر شـعبانی اواخرنده عازم عالم جاودانی اولدی .

ایشته سیف حجاج کبی تأثیر الیمی عامه‌یه استیلا ایلمش اولان « لسان ابن حزم » امثال مضروبه صره‌سنه کیرمش ایکن ابن حزمك ده حضرت امامك ثناسنده بولنمسی حضرت مشـارالیه افندمزك سطوع برهانلرینه بیوك برنمونه‌در کمالا یخفی . انتهی

﴿ فصل ثانیٔ عشر ﴾

(حضرت امامك ائمهٔ سائره‌دن تمیز ایتدیکی صفات جلیله‌سی بیانند‌ه‌در)

بوطاقم احوال ذاتیه وعلیه‌سی پك چوقدر « برنجیسی صحابهٔ کرامدن

برجماعته ملاقی اولمشلردر که طرق عدیده ایله مروی اولان اشبو « طوبی لمن رآنی ولمن رأی من رآنی ولمن رأی من رأی من رآنی » حدیث صحیحنده کی مزیت کامله یه نائل اولمشلردر . ثانیاً « خیرالقرون قرنی ثم الذین یلونهم » حدیث شریفیله مدح وثنا بیوریلان قرن سعادتده دنیایی تشریف ایتمشلردر .

« لمترجمه » حدیث اول بو لفظله جامع صغیرده ابو سعید خدری و واثله بن الاسقع حضرتلرندن روایت ایدلمشدر . « طوبی » کلمه سی اطیب لك مؤنثی اولوب حیات طیبه و معیشت حسنه نك اك اعلاسی دیمکدر (حدیث ثانی اولك تفسیری مقامنده در .) جامع صغیرده حدیث مذکورك اولی « خیر الناس قرنی » ای اهل قرنی واقع اولمش و آخرنده « ثم یأتی من بعدهم قوم یتسمنون ویحبون السمانة یعطون الشهادة قبل ان یسئلوها » بیورلمشدر . قرون ثلثه نك مدتلری بروجه آتیدر . قرن اول هجرتك « ١٢٠ » نجی سنه سنه قدردر . قرن ثانی « ١٠٠ » دن « ١٩٠ » ه قدردر . قرن ثالثده « ٢٢٠ » سنه سنه قدردر . اهـ .

ثالثا ، کبار تابعین زماننده اجتهاد وافتا ایله اشتغال ایتمشلردر . حتی مرویدر که « اعمش [١] » حضرتلری حج شریفه نیت ایتدیکی زمان مناسك حجی تحریروبیان بیورملرینی رجا ایچون « امام اعظم » حضرتلرینه بر ذات کوندردی و اصحابنه دیر ایدی که مناسك حجی « ابو حنیفه » حضرتلرندن اوقویکز چونکه فرائض ونوافله آنلردن دها اعلم بر ذات بیلمیورم « امام اعمش » کبی بر ذاتك بویولده کی حسن شهادتنه دقت اولنملیدر . رابعا . اکابر شیوخی وانلرك طبقه سنده کی « عمرو بن دینار » کبی ذاتلرك کندیلرندن روایت احادیث ایتمشلردر . منصور خلیفه نك حضورنده زهاد علمای کرامدن « عیسی بن موسی » نام ذاتك حضرت امامك ثناسنه دائر حکایه سی بالاده کچمشدر . خامساً ، کندیلرنده بولنان اصحاب وتلامذه نك

[١] سلیمان بن مهران کوفی حضرتلریدرکه تابعیندن و ثقات ائمه دن برذاتدر . انجق ضعفنه مطلع اولمدیغی بعض راویلر حقنده تدلیس ایلدیکی واقعدر دیورلر . « ١٤٨ » سنه سنده ارتحال ایتمشدر . اهـ .

امثالی دیگر برامامده بولنمامقدر . حتی « امام وکیعك [٢] » یاننده بر بی ادب « ابوحنیفه » فلان مسئله‌ده خطا ایتمشدر دینجه « وکیع » حضرتلری منبوری زجر ایدوب بیوردیلر که بویله سوزلرسویلین حقنده « کَالأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا » قول جلیلی صادق اولور. عاقل انسان « ابوحنیفه » حضرتلرینك خطا ایتمك احتمالنی ممکن دکل ذهننه صیغدیره‌ماز. برذات نصفتسماتك که ائمهٔ فقه‌دن ابو یوسف ، محمد ، زفر کبی وائمهٔ حدیثدن عبدالله بن المبارك ویحیی بن ابی زائده وحفص بن غیاث وآنلرك امثالی کبی کذلك ائمهٔ لغت وعلوم عربیه‌دن قاسم بن معن ومحمد بن الحسن کبی وائمهٔ زهدوورعدن فضیل بن عیاض، داود طائی کبی شهیر جهان ومسلم ارباب اذعان اولان ذوات کرام حضور عالیلرندن بر لحظه انفکاك ایتمیه‌لر خطاسی فرض اولنسه بیله درعقب حقه ارجاع اولنه‌جغی امر طبیعیدر .

« لمترجمه » « قاسم بن معن » و « یحیی بن ابی زائده » و داود طائی حضراتندن ماعدا بومحلده اسماء مبارکه‌سی تحریر اولنان ائمهٔ کرامك لاجل التبرك تراجم احواللری شوکتابه درج اولنمشدر. انجق بعضیلرینك بیانی بوندن صکره کله‌جکدر .

شو محلده دخی اشبو ذوات ثلثه‌نك فضائل علیه‌لری ذکر اولنمق تنسیب اولندی. امدی « قاسم بن معن بن عبدالرحمن » رحمه‌الله (عبدالله بن مسعود) رضی‌الله عنه‌ك حفید زاده‌سی اولوب حضرت امامك اکابر اصحابندن و « انتم مسار قلبي وجلاء حزني » کلام تلطیف انجامیله مخاطبین اولان اعزهٔ یاراننددر .

مشارالیه علم فقه وحدیثده مهارت وکثرت روایت ایله معروف وعلوم عربیه‌ده تقدم وامامت ایله موصوفدر « شریك بن عبدالله » رحمة‌الله علیه‌دن صکره « کوفه » قاضیلغی « قاسم بن معن » ه توجیه‌اولنمشدر.

---

[٢] « وکیع بن الجراح » حضرتلری حفاظ عراقك اك مشهوری ، ائمهٔ اعلامك بریدر احمد بن حنبل رحمه‌الله دیردی‌که « وکیع »دن زیاده حفظ واتقانی قوی وعلوم شرعیه‌یی حاوی برذات کورمش دکلم هر کیجه قرآن کریمی ختم ایدر وعلی الدوام صائم بولنورلرمش. هجرتك «١٩٧» سنه‌سنده روبراه منزلکه قدس اولمشدر ۱هـ.

« يحيي بن معين » حضرتلری مشارالیهی موقع ثناده دائما رجل نبیل عنوانیله وصف خوان. ومنصب قضاده بولندقجه مخصصاتدن برشی قبول ایتمیه‌رك تورع و تنزهك درجهٔ قصواسنی التزام ایلمسنه دائر فقرات مادحه ایرادیله زینت ساز زبان اولورلردی ارتحاللری « ١٣٥ » سنهٔ هجریه‌سنده وقوع بولمشدر .

« یحيي بن ابی زکریا بن ابی زائده » حضرتلری‌ده اصحاب ابی حنیفه‌دن اولوب تدوین کتاب ایله اشتهار تام قزانان رجال اربعین ایچندن متقدمین عدادنده داخلدر حتی « وکیع » رحمه‌الله تألیفاتنده مشارالیهك آثارینی اساس اتخاذ ایلمشدر . مشارالیه حفاظ کرام کوفه دن معدود واتقان روایت و حمایهٔ سنت ایله معروفدر هشام بن عمرو. وسلیمان اعمش وحجاج بن ارطاة کبی علماء اعلامدن اخذ علوم حدیث ایلمش ویحیي بن آدم وقتیبه بن سعید وهناد بن سری واحمد بن حنبل ویحیي بن معین کبی ائمهٔ کرام روایاتنه اعتماد واستناد ایتمشلردر . « علی بن‌المدینی » علوم اسلاف کندیسنه انتقال ایلمش وبالخاصه علوم حدیث شعبی وسفیان ثوریدن صکره آنده نهایت بولمش‌در دیه یحیای مشارالیهك ثناخوانی اولوردی . هجرتك ١٨٣ تاریخنده ٦٢ یاشنده غنودهٔ خاك غفران‌اولمشدر.

« ابوسلیمان داود بن نصیر طائی حضرتلری اکابر دیندن بر عابد طاوی وفقیه واعی ایدی . کلمات حکمت آیاتی کتب صوفیه‌ده‌مسطوردر. «من ذلك انه قال انماالليل والنهارمراحل ينزلها الناس مرحلة مرحلة حتى ينتهى بهم ذلك الى آخر سفرهم فعليك ان تقدم زاداً لكل مرحلة » خلافت مهدیٔ عباسیده و « ١٨٥ » سنه سنده عمری رسیدهٔ پایان وروضهٔ بهشته خرامان اولمشدر . مشارالیهك حقنده دینلمشدرکه اکر داود طائی امم سالفه‌ده موجود اولسیدی شایان اعتبار اولان احوال علیه‌لری قران کریمده حکایه بیوریله رق شاننده آیات جلیله نازل اولوردی . الحق مشارالیه عمرینك بر دقیقه سنی بیله فوت ایتمیه‌رك لیل ونهار عباداته مواظب وتجملات صوریه وتشهیات غیر ضروریه‌دن بغایت مجانب اولمقده واوعصرلرده بیله امثالی نایاب برذات عالیجناب ایدی .

« قرق سنه على الدوام صاحب صيام اولديغى حالده خانه سى خلقى بيله مطلع اولمامش ايدى . زيرا خانه سندن خروج ايده جكى زمان اوكله طعامنى برابرجه آلوب يولده تصدق ايدر ودكانه ده براز كج وارديغى جهتله خانه سنده اكل ايلمش ظن اولنوردى .

« زيارته وارنلردن برى حكايه ايديوركه بركون صو دستيسنك كونش اصابت ايدن بر محله وضع اولنه رق ايصنديغنى كوروب ده شو دستى يى بر كولكه محله قومش اولسيديكز ديديكمده جواباً بيورديلركه حين وضعنده بوراده كونش يوق ايدى بن ايسه حظ نفسم ايچون بر آديم آتمق خصوصنده بيله ربمدن حيا ايدر اولديغمدن مؤخراً دستينك يرينى دكشديره مدم .

« مشار اليهك صقالكزى طراسه كز دين كيمسه يه « اوغلم صقالمله اشتغال ايده جك زمانى نره ده بوله يم » ديمسى ده كلام حكمت وبيوجك بر نصيحتدر .

« وزرادن برذات كوفه شهرينه كلدكده اوغللرينى اوقوتمق ايچون قرآن وحديث تعليمنه مقتدر وعلم فقهك دقائقنه واقف وعلوم ادبيه يى تماماً عارف برذات تحرى ايلدى . وهر كيمه سؤال ايلديسه اشبو اوصاف مطلوبه يى كماينبغى حائز اولان ذات داود طائيدر جوابنى آلدى . فقط مستغنى برذات اولديغنى ده استخبار ايلمش اولديغندن اول امرده كنديسنه كليتلو بر احسان كوندردى وقبول ايتمديكى جهتله دفعهٔ ثانيه ده احسان سابقى تضعيف ايله يكرمى بيك درهم كومش قيمتنده ايكى « بدره » ايله ايكى كوله سنى ارسال ايلدى . وآنلره ديديكه اكر مرسل اليه اولان ذات اشبو عطيه يى قبول ايتديره بيلورسه كز ايكيكز دخى آزاد اولوكز . وقتاكه كوله لر « داود » ك حضورينه واروب عطيه يى تقديم . وقبولنه رقيتدن خلاص اولملرى تعليق قلنمش اولديغنى افاده ايله استدعاى تكريم ايلديلر . « اوغللرم شونى قبول ايله سزك رقبه كزى رقيتدن تخليص ايتمكدن ايسه برد ايله كندى رقبه مى نار جحيمدن انقاذ ايلمك دها اهم والزمدر » بيوردى .

« حضرت مشار اليهك طريق تصوفه سالك اولملرينه باعث قوى اولمق اوزره محكيدركه بركون حضرت امام افندمز مشار اليهه خطاباً « يا ابا سليمان هله شكرلر اولسون بونجه زمان ايچنده آلت وادات قبيلندن اولان اساس

مقصدی تهیئه واحکام ایده‌بیلدك » بیورمشلر. بوکلامدن ایسه هنوز مقصد اصلی جلوه‌کر حصول اولمدیغی نمایان اولمغله « داود » حضرتلرینك بوندن بشقه بذل مقدرت اولنه‌جق نه‌واردر دیه‌سؤاله مبادرت ایتمسنه بناءً حضرت امامك « الڭ زیاده مهم وسعادت دارینی موجب علممز ایله عامل اولمقلغمزدر » بیورملری کندیسنه بغایت تأثیر ایدر . وهمان کوکلی عزلت اختیارینه میل وانجذاب ایلرایسه‌ده هرخصوصده نفسه مخالفت مدار اکتساب عزت اولدیغنی بیلدیکی جهتله برسنه‌قدر امثال واقرانی اولان اصحاب ابی حنیفه‌دن آیرلمیوب مذاکره ومباحثه‌لرنده بولنمغه عزم ایتدی . فقط مذاکراتده جریان ایدن مسائله دائر کلام ایتمامکی‌ده التزام ایلمش اولدیغی جهتله « بعضاً سوزه قاریشمغه خواهش واشتیاقم تشنکانك ماء زلاله رغبت واشتیاقلرندن برتر اولدیغی حالده ینه جبرنفس وسکوت ایله دفع غرور وبلکه ایماء قصور ایدردم » دیه مؤخراً نقل ماجری ایدردی .

اشته اوائل حالی بو منوال اوزره کچوب صکره « حبیب عجمی » حضرتلرینه‌ده مقارنت ایدرك اتمام سلوك ایلمشدر .

« امام‌قشیری مشارالیهك اسافلدن برذاتك رتبهٔ وزارتی احرازایلدیکنی کوره‌رك مناصب دنیادن نفرت ایلمسنی. وشو « بای‌خدیك تبدّی البلا . وای عینیك اذن سالا » بیتیله ندبه ایدن برنائحه‌یه‌تصادفله متأثر اولمسنی‌ده اسباب زهد وسلوکندن عدایلمشدر . « رحمه‌الله‌سبحانه » « صلحاء کرامدن برذات. وفات ایلدیکی کیجه حضرت مشارالیهی رؤیاسنده برمحله طوغری سرعتله شتابان اوله‌رق کوروب باعث استعجالی سؤال ایدنجه « برادر هنوز زنداندن خلاص اولیورم » جوابنی آلمش، درعقب اویقودن اویانوب ناسك آوازینی ایشیده‌رك مشارالیهك هنوز عازم سرای عقبی اولدیغنی استخبار ایلمش اولدیغی‌ده رسالهٔ قشیریه‌ده مسطوردر .

« انتهی کلام‌المترجم الفقیر »

(سادسا) علم فقهی هرکسدن اول تدوین ایله الیوم بولندیغی ابواب وفصول ترتیبنه قویان امام ابو حنیفه حضرتلریدر . امام مالك دخی موطأ کتابنك ترتیبنده ابو حنیفه حضرتلرینه تبعیت ایلمشدر . انلردن اول بین الناس تدوین کتاب بولنمیه‌رق حفظه اعتماد اولنوردی کذلك کتاب الفرائض وکتاب الشروطك واضع اولی ینه حضرت امامدر . (سابعا) مذاهب سائره‌دن اثر بولنمیان اقالیم ارضده دخی مذهب جلیل حنفی انتشار ایتمشدر . هند . سند، روم . وماوراء النهر کبی (ثامنا) نفسنه وتلامذه‌سنه وسائره‌یه کسب یدندن انفاق ایدوب اصلا عطیه قبول بیورمامشلریدر . درجهٔ تواتره بالغ اولان زهد وعبادتلری وحج وعمره وفضائل سائره‌لری‌ده قریباً بیان اولنه‌جقدر (تاسعا) مؤاخذهٔ اخرویه قورقوسیله مناصب عالیه‌یی قبول ایتمیه‌رك حبسخانه‌لرده اختیار رتبهٔ شهادت بیورملریدرکه بونك ده بیانی کله‌جکدر .

« لمترجمه » حضرت امام اعظمك بوذکر اولنانلردن فضله ودها بیوك خصائص جلیله‌لری‌ده واردر .

(۱) صدیق اکبر علیه الرضوان الاوفر افندمز حضرتلرینه مشابهت تامه‌لری بولنمقدر زیرا نصل‌که حضرت صدیق سلطان انبیا علیه ازکی التحایا افندمزك کلزار نعیم جنانه ارتحال بیورملری عقبنده عمر فاروق حضرتلریله بالاستشاره هرکسدن اول جمع قرآن کریمه مبادرت ایلمشلر ایسه امام اعظم حضرتلری‌ده مؤلفك انبا ایلدیکی اوزره علمای اسلامك کافه‌سندن اقدم تدوین عقائد وعلوم دینیه‌یه موفق اولمشلردر . احادیث صحیحه دلالتیله معلومدرکه برامر خیره سابقیت باعث احراز مثوبات بی‌نهایتدر . چونکه جناب حق برسنت حسنه‌نك تابعلرینه ویردیکی اجورات جزیله‌نك هزاران امثالنی مؤسس ومحییسنك دفتر حسناتنه درج واملا بیورر .

(۲) امام شعرانی قدس سره العزیز وسائر اکابر ارباب کشف وشهودك تبشیرات قطعیه‌لری اقتضاسنجه اك اول تدوین اولنان مذهب . مذهب جلیل حنفی اولدیغی کبی اك صکره منقرض اوله‌جق مذهب‌ده ینه

اودر . خصـوص مذكوره دائر تفصـيلات آلمق استينلر ميزان كبراى شعرانى‌يه مراجعت بيوره‌لر .

(۳) درمختـار صاحبى علامۀ حصكفى‌نك امام ابوالقاسم قشيريدن نقل ايلديكى اوزره طريقت مرضيۀ صوفيه‌نك دخى معروف كرخى وداود طـائى كبى اجلۀ اولياى كرام واسطه سيله نقطۀ استنـادى حضرت امام اعظمدر .

(٤) سلاطين عدل آيين عثمانيان حضراتى‌ده اوحضرتك مذهب جليل واجب‌التبجيلنه اتباع ايتمكده بولنمش ومقام خـلافت عظماى نبى ذيشان ورسول رحمان آنك اوزرينه تأسيس بيورلمشدركه شومزيت علياى كرامت احتوانك متضمن اولديغى محاسن ومصالحى حصر واحاطه قابل دكلدر . خصوص مذكورك بيان وايضاحنه دائر تأليفـات عديده كورلمشـدر . «انفع الوسائل» صاحبى نجم‌الدين طرسوسى حضرتلرينك (تحفة‌الترك فيما يجب ان يعمل فى‌الملك) ناميله تأليف بيورمش اولدقلرى كتابه مراجعت بوبابده كافى كوريلور .

(٥) بعض ثقـات علمانك ثبت صحـائف تبيـان ايلدكلرى اوزره حضرت امامك پدرلرى ثابت رحمه‌الله‌ك ارتحـالندن صكره والده‌لرينى اعاظم عترت طاهره‌دن امام (جعفر صادق) حضرتلرى تزوج بيورمش اولدقلرى جهتله امام‌اعظم حضرتلرى مشاراليه افندمزك حجرتربيه‌لرنده بولنه‌رق اول حضرتدن دخى اخذ علوم واكتسـاب ادب ايلمشلردر . (تذكرة‌الحكم فى‌طبقات الامم) كتابنده بويله مذكوردر . انتهى

﴿ فصل ثالث عشر ﴾

(ائمۀ مسلمينك امام اعظم حضرتلرى حق عاليلرنده كى ثنالرى‌بيانند‌ه‌در)

(خطيب بغداديىنك) رحمه‌الله (شـافعى) حضرتلرندن روايت

ايتديكنه كوره امام مالك حضرتلرينه (امام ابى حنيفه) حضرتلرينى نصل كورديكز دنيلدكده اوت اويله بر ذات كوردمكه اكر بالفرض بوساريه‌يى التون اعتقاد ايتسه ايدى حجت قطعيه اقامه‌سندن عاجز قالماز ايدى ديه جواب ويردى بيورمشلر . روايت اخراده بر ذات مشاهيرك چوغنى امام مالك حضرتلرينه سؤال ايدوب نهايت كلامنده (ابوحنيفه) حضرتلرينه نه بيوررسكز ديجه سبحان الله آنى سائرلرينه قياس ايتمك ممكنميدر . تالله بن مدت عمرمده (ابى حنيفه) حضرتلرينك مثلنى كورمش دكلم شو اسطوانهٔ مسجدك آلتون اولمسنى ادعا ايتسه ايدى دعواسنك صحتنه شايان قبول بر دليل قياسى اقامه ايده‌بيلوردى بيورمشلر . (عبدالله بن المبارك) ديديكه بركون امام مالك حضرتلرينك ياننده ايكن (ابوحنيفه) حضرتلرى تشريف ايتديلر امام مالك مشاراليه لايق كورديكى احترام فائقى اجرا ايله صدره اجلاس ايلدى وعودتندن صكره بزه خطاب ايتدى‌كه بوذات (ابوحنيفه) دنيلن نعمان بن ثابت حضرتلريدر شو ديرك آلتوندر ديسه فى‌الواقع ديديكى كبى چيقار . علم فقهك مسائل دقيقه‌سنى استخراج ايتمك كنديسنه غايت تسهيل اولنمشدركه هركسك تحير ايتديكى مسائلده همان كلفتسز حكم صوابه انتقال ايديور .

بعده (سفيان ثورى) حضرتلرى كلدى لكن (ابوحنيفه) حضرتلرينك موقعنه مشاراليهى چيقارمدى واقعا عودتنده انكده فقاهت وفضائلنى ذكر و بيان ايتدى . تلاميذ كبارندن (حَرْمَلَه‌نك) [٧] روايتنده (امام شافعى) حضرتلرى علم فقهده تجر ايتمك استيان ذوات (ابوحنيفه) حضرتلرينك زير صحابتنه داخل اولمليدر . چونكه مشاراليه علم مزبور آسان قيلنمشدر ديمش (ربيع) [٨] روايتنده ناس فقهده (ابوحنيفه) حضرتلرينك عياليدر

[٧] حَرْمَلَة بن يَحيَى التُّجيبى المصرى رحمه‌الله كه ابوحفص كنيه سيله ياد اولنور امام شافعى حضرتلرينك اكابر اصحابندندر (تجيب) مضارع صيغه سيله اسم قبيله‌در .

[٨] (ربيع بن سليمان) مرادى مصرى دخى امام شافعى حضرتلرينك اجلهٔ اصحابندن اولوب مشاراليهك تأليفاتنى كنديسندن روايت ايله مشهوردر وائمهٔ علم حديثدندر سنن اربعه اصحابى وسائر علماى حديث كنديسندن اخذ وروايت احاديث ايلمشلردر ارتحالى (٢٧٠) ده وقوعبولمشدر . (رحمه‌الله)

دیدکدن صکره (مارأیت احداً افقه منه) بیورمشلرکه مشارالیهدن دها زیاده علم فقهه آشنا کیمسه بیلمیورم دیمك اوله جقدر بوراده (رأیت) علمت معناسنهدر (ادرکت) معناسنه دکلدر . چونکه (امام شافعی) امام اعظم) حضرتلرینه یتشمش دکلدر کذلك (امام شافعیدن) مرویدرکه ابوحنیفه حضرتلرینك کتابلرینی مطالعه ایتمیان کیمسه علم فقهده تبحر ایدهمز دیمشلر .

(سفیان بن عیینه) (ابوحنیفه) نك مثلنی کوزلرم کورمش دکلدر دیدی کذلك سفیان حضرتلری دیدیکه مغازی وسیر علمنی مراد ایدن مدینهیه ومناسك حجی اوکرنمك استیان مکهیه، تماماً علم فقهی آرزو ایدنده کوفهیه کتملی و اصحاب ابی حنیفهدن ایرلمامیلدر (عبدالله بن مبارك) (ابوحنیفه) حضرتلری افقهالناس ایدی آندن افقه کیمسه کورمدم جمله فضائلده (آیة من آیاتالله) ایدی دیمشدر کذلك (عبدالله) حضرتلری دیمشدرکه اجتهاده متعلق مسائلده (مالك وسفیان) حضراتنهده مراجعت اولنور آنجق (ابوحنیفه) حضرتلری جمله سندن افقه ونظر عالیلری دها دقیق وعلم فقهك کنه وحقیقتنه واقفدر (رسول اکرم صلی الله علیه وسلم) افندمزدن اثر بولهمدیغمز مسائلده (امام ابوحنیفه) نك قول شریفلری اثر مذکور مقامنه قائمدر . حکایه اولنورکه برکون (عبدالله بن مبارك) حضرتلری ناسه تحدیث احادیث بیوردیغی صرهده (حدثنی نعمان بن ثابت) دیجه کیمی مراد ایدییورسکز دینلدی اوت مخ العلم اولان (ابوحنیفه) یی مراد ایدییورم دیدکلرنده بعض ناسك او املایی یازمقدن کیرو طوردقلرینی کوردی وبراز توقف وسکوتدن صکره بیوردیکه (ایهاالناس ادبکز آز وائمهٔ علمك مراتبنه جهلکز چوق اولوب حالا اهل علمی فرق ایدهمیورسکز (ابوحنیفه) حضرتلری هر علمده اقتدا اولنمغه جملهدن احقدر مشارالیه اویله بر عالم فقیه و امام تقی ونقی ایدیکه کیمسهنك کشف و ادراك ایدهمدیکی اسرار علومی کشف و ادراك بیورمشدر . و اشبو اساءت ادبدن طولایی بر آی مدت تحدیثی ترك ایدهجکنه قسم ایتدی . (سفیان ثوری) رحمهالله (ابوحنیفه)

حضرتلرینـك یانندن كلیورم دیان كیمسه یه خطاباً اهل ارضـك اك افقهی بولنان ذاتك حضورندن كلیورسك دیمك اولیور. بیوررلردی. كذلك مشارالیه دیمشدركه (ابوحنیفه) حضرتلرینه مخالفت ایتمك استیان قدرجه دها عالی وعلمجه‌دها اكثر اولمق اقتضا ایدركه بویله برشخص بوزمانلرده بولنماز. حج شریفه برابر كتدكلری سنه دائما (ابوحنیفه) حضرتلرینی تقدیم ایله آردنده یورردی و برشی صوریله‌جق اولسـه جوابنی آكا ترك ایدردی و (ابو حنیفه) حضرتلرینـك (كتاب‌الرهنی) سـفیان حضرتلرینك باشی آلتنده‌كورلمسی اوزرینه سز بونی مطالعه ایدرمیسكز دینلدكده اوت نه دیمك استه‌یورسكز كاشكی (ابوحنیفه) حضرتلرینك هر كتابنی المه كچسه‌ده مطالعه ایده بیلسه‌م. بزلر انصاف ایتمیورز یوقسه مشارالیه مشكلات علمیه‌یی حل و ایضاح بابنده درجهٔ قصـوایه ایرمش و غیریسـنه میدان براقمامشـدر انك ایچون (ابو یوسف) حضرتلری (سـفیان ثوری) امام اعظمه بندن زیاده متـابعت ایدردی دیمشـدر كذلك (ابن‌المبارك) حضرتلرینه اوصاف (ابی حنیفه) یی ذكر ایتدیكی زمان دیدی كه «مشارالیه نشر علم بابنده هر مشقته قاتلانور واخذ علمده غایت اعتنا اوزره بولنور وثقاتدن اخذ ایتدیكی احادیث صحیحه‌یه بنای حكم ایدر. و ناسخ و منسوخی هركسـدن زیاده فرق و تمیز ایلر ایدی و یتشمش اولدیغی علماء اهل كوفه‌نك مقادیرنی بیلوب آنلرك اقوال حقه‌سنی مذهبنه مأخذ قیلردی. بزحال حیاتنده قدرنی بیلمیان بعض اشخاصك سوزلرینه قارشو اختیار سكوت ایتدیكمزه شمدی زیاده سیله ندامت و اسـتغفار ایدییورز» (اوزاعی[۱]) مرحوم بركون (عبدالله بن‌المبارك) حضرتلرینه كوفه‌ده ظهور ایدوب (ابو حنیفه) كنیه‌سـیله اشتهار ایدن شـو مبتدع نصـل آدمدر بیلورمیسـك دیمش ایدی بونك اوزرینـه (ابوحنیفه) حضرتلرینك استنباط ایتدیكی مسائل دقیقه‌نك بر قسمنی (ابن‌المبارك) اوزاعی یه ارائه ایلدی (نعمان بن ثابت) نامیـله مسـائل مزبوره‌یی

[۱] (اوزاعی) حضرتلرینك اسم شریفلری عبـدالرحمن بن عمرودر اكابر ائمهٔ دیندن اولوب ترجمهٔ حالی بالاده كچمشدر ۰ اه

مطالعه ایلینجه غایت استحسان ایلدیکندن بو (نعمان بن ثابت) کیمدر دیدی (ابن‌المبارك) عراقده ملاقی اولدیغم شیوخ علمدن برذاتدر دینجه غایت ماهر بر ذات ایمش بوندن اخذ علمی استکثار ایلیه‌سك دیدی (ابن‌المبارك) دخی اشته مبتدع دیدیککز (ابوحنیفه) بو طاقم مسائل دقیقهٔ فقهیه‌یی استنباط ایدن ذاتدر دیدی مؤخراً (اوزاعی) مکهٔ مکرمه‌ده (ابوحنیفه) حضرتلرینه ملاقی اولدقده مسائل مزبوره‌یه دائر سوز آچنجه (ابن‌المبارك) ضبط ایتدیکندن برقات زیاده ابراز دقایق علمیه بیوردیلر بعدالمفارقه (اوزاعی) انصاف ایدرك (ابن المبارکه) دیدیکه طوغریسی بن بو ذاتك علمنه و کثرت عقلنه غبطه ایتدم استغفرالله بن غلط ایدیورمشم بو ذاتك مجلسندن آیرلمه بکا واصل اولان خبرلر صحیح دکل ایمش . (ابوحنیفه) حضرتلرینك علمده کمالی و شدت اتقاء و ورعی وناموس‌علمه و مآثرجلیلهٔ دینه اولان رعایتی (ابن‌جریجه) [١] واصل اولدقده بو ذات شریفك کمالات علمیه‌ده شانی عظیم و بالاتر اولسه کرکدر دیدی و یاننده اسم شریفلری یاد اولندقده فقیه اطلاقنه بالوجوه شایان اولان آنلردر دیردی . (احمد بن حنبل) حضرتلری بیوردیکه (ابوحنیفه) رحمه‌الله زهد و ورع و ایثار آخرت بابنده بر مرتبه‌یه ایرمشدی‌که کیمسه‌یه وصولی میسر اولمامشدر اوقدر تهدید وضرب شدید ایقاع اولنمش ایکن ینه منصور خلیفه‌نك تکلیف ایلدیکی قاضی‌القضاة منصبنی قبول ایتمامشدر فرحمةُ الله علیه ورضوانُه .

(یزید بن هرون) [٢] رحمه‌الله‌ه کتب حنفیه‌یه نظر جائزمیدر دینلدکده

---

[١] ابن جُرَیْج اول وآخری جیم ایله ومصغر صیغه‌سیله ابو الولید عبدالملك ابن عبدالعزیز بن جریج حضرتلری اهل حجازك ائمهٔ عظامندن وعطا بن ابی رباح رحمه‌الله‌ك تلامیذ کرامندن اولوب مکهٔ مکرمه‌ده اك اول علوم دینیه‌یه دائر کتاب تألیف ایلین ذاتدر (١٤٩) یاخود (١٥٠) تاریخنده ارتحال ایلدیکی ابن خلکانده مذکوردر .

[٢] (یزید بن هرون) واسطی اکابر محدثین کرام وائمهٔ علمای اعلامدندر (٢٠٦) تاریخنده ارتحال ایلمشدر بغداد ده علم حدیث تدریس بیوردیغی اثناده یتمش بیك کشی کندیسندن استفاده ایلمش اولدیغنی امام ذهبی رحمه‌الله ذکر ایلمشدر .

دیدی که کتب مزبوره نك مطالعه‌سیله مستفید اولمغه باقك بو خصوصك کراهتنه قائل فقهادن بر کیمسه کورمدم حتی (سفیان ثوری) بیله حیله ایله (ابو حنیفه) حضرتلرندن کتاب‌الرهنی آلوب استنساخ ایتدیکنی ایشتدم کذلك (ابن هرون) مزبوره (مالك) رحمه‌اللهك رأیی می عندکزده دها مقبولدر (ابی حنیفه) رحمه‌اللهك رأیی می دنیلدکده جواب ویردی که (مالك) رحمه اللهك حدیثلرینی ضبط ایلیك چونکه رجال احادیثی تمیز وانتقاد ایدر. علم فقه‌ایسه (ابو حنیفه) حضرتلرینه واصحابنه مخصوص برصناعت جلیله‌در . آنلر کویاکه آنك ایچون یرادلمشدر . (خطیب) بعض ائمة الزهددن بتون اهل اسلامه صلوات خمسك عقبنده (ابو حنیفه) رحمه اللهه دعا ایتمك لازمدر زیرا فقه وسنتی حفظ ایلین اودر دیدیکنی حکایه ایتمشدر کذلك دیمشدرکه (ابو حنیفه) رحمه اللهه احترامده قصور ایدنلرك بر قسمی حاسد اولنلردر دیکری‌ده جهل ونادانیده قالانلردرکه بونلر بالنسبه اهون صاییلورلر جهل وعمای بصیرتدن خلاص اولمق و علم فقهك لذت و حلاوتنی دویمق استیانلر کتب جلیلهٔ حنفیه‌یی مطالعه‌ده دوام ایتسونلر .

(مکی بن ابراهیم) دیبورکه (ابو حنیفه) رحمه‌الله زمانانك اك اعلمی ایدی (یحیي بن سعیدالقطان) [١] دخی مشارالیهك رأی وقیاسنك احسنیتنی سویلر ودائما فتواده آنك قولنی اختیار ایلردی .

(نضر بن شُمَیل) رحمه اللهك ده حضرت امام حقنده‌کی ثنالری بالاده کچدی .

مِسْعَر بن کِدام هرکیم ربیسیله کندی بیننده (ابو حنیفه) رحمه اللهی

[١] (یحیي بن سعید قطان) اعلام علمای کرامدن برذات فضائل سماتدرکه (احمد بن حنبل) رحمه الله بن انك مثلنی کورمش دکلم دیردی هجرتك (١٩٨) تاریخنده ارتحال ایتمشدر دیار عراقك ائمهٔ علم حدیثی ایچنده بوذاتدن مشهور یوقدر صغر سنندنبری کندیسندن جناب حقه عصیان صدور ایلمش دکل ایدی واول درجه اتقاء واستقامت اوزره ایدی که هرکسك نظرنده درجهٔ معصومیته ایرمش اعتقاد اولنور ایدی . قال فی الرسالة القشیریة قال (یحیي بن سعید القطان) رأیت ربی فی‌المنام فقلت یارب کم ادعوك ولا تجیبنی قال یایحیي انی احب ان اسمع صوتك اه

واسطه اتخاذ ایدر ایسه آنك حقندهاحتیاطده تفریط ایله مؤاخذه اولنمق ویادیکر جهتـله خوف وهراسـه دوچار اولمق احتمالی یوقدر دیر ایدی. واصحابنك اقوالنی‌ترك ایله بالذات کندی قولنی تحری ایتمسنك سببنی سؤال ایدنلره اندن اصح قول بولنمق‌احتمالدن خارج اولدیغنی‌سویلر ایدی وحلقهٔ تدریسندن آیرلمیه‌رق‌دائما ثناسنی‌ایدرایدی . (عیسی بن یونس) [١] دخی بویولده ستایش ایلردی دیردی‌که مشـاراليه حقنده اسـاءت ایدنلری زنهار تصدیق ایتمیکز والله ثم والله بن (ابو حنیفه) دن دها افضل واوقه کیمسه کورمش دکلم .

(مَعْمَر) [٢] رحمه‌الله (ابو حنیفه) رحمه‌الله کبی‌هم فقهه دائرکوزل کلام ایدر واحادیث شریفـه‌یی شرح ایله قیاسـك شرائطنه رعایت ایلر وهمده شـبهه اولنه‌جق برشیئی دین حقه رأی ایله ادخال ایتمکدن بغایت حذر واتقا ایلر دیکر برذات کوره‌مدم دیوردی .

(فضیل) رحمه‌الله دخی دیوردی‌که (ابو حنیفه) حضرتلری‌ورعله مشهور، فقهله‌معروف ایدی وهم واسع المال اولوب کرم وافضـال ایله‌ده موصوف ایدی هرکیم کندیسنه مراجعت ایدر ایسـه علماً ومالاً مستفید اولوردی لیل و نهار تعلیم علومه مواظبتله تقلیل کلام و تبیین حلال‌وحرام ایدر وبوکا منافی حالاتدن بغایت مجانبت ایلرایدی .

(امام ابو یوسف) رحمه‌الله دیوردی‌که ابو یمدن اول استاذم امام اعظم(ابی حنیفه) رحمه‌الله حضرتلرینه دعا ایدرم کندیلریده اسـتاذلری (حمادك) دعاسنی‌دعای ابوینی اوزرینه تقدیم ایدرلردی علماً وسیرةً هرنه قزاندق ایسه مشارالیهدن قزاندق چونکه مشارالیه علم وحسن عمل‌وسخا وقصرامل کبی قرأن کریمك آمر اولدیغی جمله اخلاق و آداب حسنه ایله بعناية الله تحلیهٔ نفس وتزیین ذات ایلمشیدی وکندیلری یتشـدیکی سلفه خیر الخلف اولمشـیدی فقط کندیلرینه بحق خلف اولمغه شـایان برفرد

---

[١] مشارالیه ابن ابی اسحق سبیعی حضرتلریدرکه اعاظم ائمهٔ اسلامدن برذاتدر (وکیع) رحمه‌اللهك طبقه‌سندن روایت حدیث ایدردی .

[٢] مشاهیرشیوخ محدثیندن ابن راشد حضرتلریدر (١٥٣) ده ارتحال‌ایتمشدر.

زمانمزده یوقدر ظن ایدرم (اعمش) رحمه‌الله برمسئله‌دن سؤال اولندقده بویله سؤاللره جواب حسن اعطا ایتمك (نعمان بن ثابت) ك شانیدر اونك علمنده بشقه فیض وبركت واردر دیدی . (یحیي بن ادم) رحمه‌الله مشارالیهك علیهنده بولنانلره نه دیرسكز دینجه (اعمش) رحمه‌الله بونك وجهی ظاهردر . چونكه سرائر علومی سویلمزدن اول بولمق شویله طورسون سویله دكدن‌صكره اكلامق بیله شانی اولمیان كسان حسدلرندن ناشی نه سویلمش اولسه‌لر استغراب اولنماز بیوردیلر . (وكیع) رحمه‌الله دیردی‌كه (ابوحنیفه) رحمه الله حضرتلرندن دها كوزل فقه بیلور ودها كوزل نماز قیلار برذات كورمدم ائمهٔ نقد رجالدن (حافظ یحیي بن معین) رحمه‌الله فقهاء عظام درتدر . آنلرده (ابوحنیفه) (سفیان) (مالك) (اوزاعی) در . فقط عندمده قرائتلرك كزیده‌سی قرائت حمزه اولدیغی كبی فقه دخی فقه (ابی حنیفه) در یتشدیكم ذواتك اكثریسی بوسیرت ومسلكده بولنورلردی دیمشدر .

(سفیان ثوری) ده (ابی حنیفه) رحمه‌اللهدن تحدیث ایدرمیدی دنیلدكده (یحیي بن معین) اوت دیدی چونكه (ابی حنیفه) رحمه الله حضرتلری جمله عندنده ثقاتدن معدود اولوب فقهده و حدیث روایتنده بالاجماع صدوق وجمله دین مبانیسنده مأمون ایدی .

« لمترجمه » (یحیي بن معین) ابوزكریا البغدادی حضرتلری حفاظ كرام محدثینك ممتازی وائمهٔ جرح وتعدیلك سرفرازی ایدی . (امام احمد بن حنبل) حضرتلریله روز وشب صحبت وعلم حدیث تحصیلنه برلكده سعی وهمت ایدرلرمش (امام احمد) دن منقولدركه (یحیی بن معینك) طانیمدیغی احادیث هركیمدن روایت اولنسه معتبر اولماز (الله تعالی حضرتلری) یحیایی كذابلرك كذبنی اظهار و احادیث صحیحه‌یی غیر صحیحه‌دن تمیز واخبار ایچون یراتمشدر بیوررلر ایمش . مشارالیه (ابن معین) پدرندن قالان ملیونلرجه آقچه‌یی تحصیل علم اغورینه صرف ایلمش ایدی . چونكه اوزمانلر علوم شریعت خصوصاً احادیث نبویه افواه رجالدن اخذ وتلقی اولندیغی جهتله اكمال تحصیل ایتمك استینلر

ممالك اسلاميه‌نك هرطرفنه سیر وسیاحت ایدرلری . یالکز کندی الله آلتی یوز بیك احادیث شریفه یازدم دیر ایمش . سائرلره یازدیرمش اولدیغی احادیث ایسه شبهه سز بونك ایکی مثلی قدر وارایدی دیورلر. اکراشبو احادیث شریفه کاملاً وعصر سعادتدنبری روایت حدیث ایله اشتغال‌ایدنلرك خصوصیات احوال واخباری تماماً محفوظ ومضبوطلری اولمسیدی حضرت احمدك عرض اولنان ثنا و شهادتنه مظهر اوله‌مازلردی .

بخاری ومسلم وابوداود کبی اعاظم ائمهٔ حدیث کندیسندن استماع احادیث ایلمشلر وتدقیقات فنیه سنه حیران قالمشلر ایدی . هجرت نبویه (علی صاحبها ازکی الصلاة والتحیه) نك (۲۳۳) تاریخنده حج شریفی اداادن صکره منبع زلال شریعت ومرجع یکانهٔ لآلیٔ فیض وحقیقت اولان سلطان انبیاء افندمزك مدینهٔ طاهره‌لرنده غریق رحمت سبحانیه اولمشدر. (یسرناالله لمثل هذه السعادة والکرامه. آمین بحرمة سیدالبطحاء وتهامه)

« انتهی »

(ابن‌المبارك) رحمه‌الله دیورکه (حسن بن عماره) یی[۱] کوردم (ابی حنیفه) حضرتلرینك رکابنی طوته‌رق دیوردی‌که والله علم فقهده سنك کبی صبر ومتانتله تکلم ایدر وهرسؤاله جواب صواب احضار ایلر برکیمسه کورمدم زمانکزده‌کی فقهانك سیدی اولدیغکز شبهه سزدر اصلا مدافعه کوتورمز کرچه حسدلرندن طولایی سنك حقنده دخی سویله‌نلر بولنور .

امام‌المحدثین (شعبه) [۲] رحمه‌الله حضرتلری (ابوحنیفه) رحمه‌اللهك

[۱] (حسن بن عماره) الکوفی سفیانین وغیریلر کندیسندن اخذ حدیث ایتمش وبغداد قضاسنده بولنمش کبار فقها واهل حدیثدن بذاتدر انجق شعبه ایله ابن‌المبارك موثوقیتی حقنده کلام ایتمشلردر میزانه مراجعت اولنورسه معلوم اولور.

[۲] (شعبة بن‌الحجاج) الواسطی اهل بصره‌نك شیخ‌الشیوخی اولوب محدث الاسلام امیرالمؤمنین فی‌الحدیث عنوانلرینی بحق احراز ایلمش برامام جلیل‌الشاندرکه (امام شافعی) اکر شعبه رحمه‌الله ظهور ایتمیدی دیار عراقده علم حدیث کنهیله بیلنه‌مزدی بیورمش . هجرت نبویه‌نك (۱۶۰) سنه سنده رحمت رحمانه واصل اولمشدر. اهـ

فهمی حسـن حفظی غایت متین ایدی خلق ایسه هرکسدن زیاده بیلدیکی شیلرده بیله قصورنی بولمق ایسترلردی والله یارین حقك حضورنده شو حرکتلرینه نادم اوله جقلردر دیردی. وحال حیاتنده دوچار اولدیغی رعایتسزلکدن طولایی (ابوحنیفه) رحمه الله حضرتلرینه چوق ترحم ایدردی .

انك ایچون (یحیی بن معین) ه (ابوحنیفه) رحمه‌الله ثقه‌میدر دینلدکده اوت ثقه‌در ضعف روایتنه کیمسـه‌نك حکم ایتدیکنی ایشتمدم (شعبه) حضرتلری بیله تحدیث ایتملرینه دائر اجازتنامه یازمشدر دیدی . (ایوب سختیـانی) [۱] رحمه‌الله دخی حضرت امامی فقه وصلاح ایله توصیف ایدردی (ابن عون) [۲] حضرتلرینه دیدیلرکه (ابوحنیفه) رحمه الله اولجه قائل اولدیغی قولدن مؤخراً رجوع ایدرمش. مقام‌جوابده اشته‌بوده بیوك فضیلت یا حضرت امامك فضل وورعنه بوندن اعلی‌دلیل اولورمی؟ اوت ! اقتضاء بشریت ایله خطـا ایدنجه خطادن صوابه رجوع ایدردی کندیسندن صادر اولان خطایه نصرت ومظاهرت ایتمزدی انصاف کبی انسـانده کمالی اولور ؟ دیدی . (عمرو بن دینـار) رحمه‌اللهك مجلسنه (ابوحنیفه) حضرتلری تشریف ایدنجه قطع کلام ایلرده تلامذه‌سـیله برابر مشـکلرینی صوروب استفـاده ایدرلردی. (حافظ عبدالعزیزبن رواد) [۳] رحمه‌الله دیردی‌که (ابوحنیفه) حضرتلرینی سـون سنی وسومین مبتدعدر یعنی (ابوحنیفه) رحمه‌الله ناسك مذاهبنی تعیننده مدار فرق طوتلمشدر ایمدی هرکیم اکا حب وموالات اوزره بولنورسه اهل

[۱] (ایوب بن ابی تمیمة السختیانی) سینك کسریله‌در کندیسی تابعین کرامندندر (مالك)(شعبه) (ثوری) کبی ائمهٔ عظام کندیسندن احادیث روایت ایدرلردی (انس‌بن مالك) رضی‌الله عنهی کورمش و (۱۳۱) ده بصره‌ده وفات ایتمشدر.

[۲] (عبـدالله بن عون) رحمه‌الله) دخی تابعیندن اولوب(انس بن مالك) رضی‌الله عنهی کورمش و (۱۵۱) ده وفات ایتمشدر .

[۳] مشارالیه مکی‌در (سفیان ثوری) زماننده مکهٔ مکرمه ده ارتحال ایتمشدر ثقات علمـاء حدیثدندر فقط (ابن حبـان) مرحوم ارجا اسنادندن یعنی مرجئه‌دن عد اولنمسـندن طولایی حقنده کلام ایلمشدر بوکا دائر تحقیق کلام (۳۷) فصلده کله جکدر. اهـ

سنتدن اولدیغی و بغض ایدنلرك اهل بدعتدن بولندیغی بالسهوله معلوم اولور .

(خارجة بن مصعب) رحمه‌الله تعالی دخی (ابو حنیفه) حضرتلری فقهای عظام ایچنده دکرمن طاشنك محوری و صاحب نقد ذهب اولان جهبذ کبی‌در دیردی . (حافظ محمد بن میمون [۱]) رحمه‌الله دیردی که (ابوحنیفه) رحمه‌الله زماننده کندیلرندن دها اعلم و اورع و ازهد وافقه واعرف بر کیمسه یوغیدی الله حقیچون بر مجلس تدریسلرینی یوز بیك دیناره دکشمزایدم (ابراهیم بن معاویه) دخی اهل سنت مذهبنك متمماتندن بری ده (ابی حنیفه) رحمه‌الله حضرتلرینه محبت ایتمکدر (ابوحنیفه) رحمه‌الله عدلی وصف ایدر وآنکله حکم ایدردی وناسه سبیل علمی کوستروب مشکلاتنی ایضاح ایلدی دیردی . (اسد بن حکیم) رحمه‌الله دخی (ابوحنیفه) رحمه‌الله حضرتلرینه تعظیم ایتمین یا جاهل یاخود مبتدعدر دیدی . (ابو سلیمان) [۲] رحمه‌الله دیدی که (ابوحنیفه) حضرتلری آیت عجیبه ایدی کلامندن اعراض ایدنلر انجق فهمنه طاقتلری اولمیانلردر .

(ابوعاصم) [۳] رحمه‌الله دیدی که (ابوحنیفه) حضرتلری عندمده (ابن جریجدن) دها افقهدر آنك کبی استنباط فقهه مقتدر دیکر برذات کوزم کورمه‌مشدر .

(داود طائی) رحمه‌الله یاننده اسم شریفلری یاد اولندقده شب دیجورده ساری اولنلره نجم هدایت و علم شریفلری قلوب موحدینده مظهر قبول ورغبت ایدی بیوررلردی (شریك قاضی) [٤] رحمه‌الله دیردی که

---

[۱] مشارالیه مروزیدر مشاهیر ائمهٔ حدیثدن اولوب مستجاب الدعوه بر ذات ایدی [۲] احتمالکه مراد امام ابو یوسف و محمد حضرتلرینك اصحابندن اولان ابو سلیمان جرجانی اوله [۳] ابو عاصم النبیل ضحاك بن مخلد حضرتلری (۲۱۲) تاریخنده ارتحال ایتمشدر توثیقنه اجماع اولنان اکابر محدثیندندر .

[٤] شریك بن عبدالله بن ابی شریك حضرتلری بخاراده دنیایه کلمش وامام اعظم افندمز ایله هم صحبت اوله‌رق اخذ واستفاده ده بولنمش اولمغله طبقات فقهای حنفیه‌ده ذکر اولنمشدر (۱۷۷) ده سوی نعیمه روان اولدی .

(ابوحنيفه) حضرتلرى طويل السكوت كثير التفكر، دقيق النظر ولطيف الاستخراج ايدى طالب علم اكر فقير ايسه اغنا ايدر ايدى وتعلم ايدنجه ايشته حلال و حرامى اوكرنه‌رك شمدى غناى اكبره واصل اولدك دير ايدى (خَلَف بن ايّوب) [٢] رحمه‌الله ديدى كه علوم دين جناب حقدن رسول ذيشانه اندن اصحابنه وصكره تابعين كرامه انتقال ايتدى مؤخراً (ابوحنيفه) حضرتلرنده و اصحابنده قرار قيلدى بو ايسه محض توفيق الٓهى در ناسك آرزوسنه توافق ايتسون ايمسون بعض ائمهٔ كرامه دنيلدى كه (ابوحنيفه) رحمه‌اللهك اسم شريفى ياد اولنجه مشاراليه سائر عظماى دينك فوقنده اوله‌رق دعا و ثناخوان اولورسكز جواب ويرديلركه آنك مرتبه‌سى جمله‌نك فوقنده اولديغى خلقه معلوم اولسونده علوم جليله‌سندن حاصل اولان منافع عموميه كبى دعاى بالخيرى دخى عام ومرغوب فيه اولسون . ائمهٔ دين حضراتنك بو يولده ثنالرينه دائر آثار جليله‌سنك نهايتى يوقدر انجق ذكر ايتديكمز مقدار قليل ايله ارباب اذعان وانصافه قناعت كامله حاصل اوله‌جغى امر آشكاردر :

حتى (حافظ ابو عمر يوسف بن عبدالبر) حضرتلرى حضرت امامك فضائلنه دائر اوزون برمقاله تحرير ايتدكدن صكره نهايت كلامنده ديمشدركه ارباب نصفت و معرفت بو يله بر امام جليل الشان عليهنه اولان ترهاته و حقنده وقوعبولان عزو ياته التفات ايتمك خارج از امكاندر يعنى اثنيهٔ جميله‌سنى ذكردن مقصد اصلى مجرد معلوم و مصدق اولان بر قضيه‌يى تاييد. و محبت قلبيه‌يى تزييد ايله برقات‌دها اعتلاى شاندر.

[٢] (خلف بن ايوب عامرىٔ بلخى) اعلام فقهادن واكابر صوفيه‌دندر ابوسعيد كنيه‌سيله معروفدر علم فقهى امام ابو يوسف حضرتلرندن‌ده اخذ ايلمش ايسه‌ده امام محمد ايله امام زفردن دهاز ياده استفاده ايتمش وآنلرك اصحابندن عد اولنمشدر طريقت عليه‌يى (ابراهيم ادهم) حضرتلرندن اخذ ايدوب برمدت صحبت سنيه‌لرنده بولنمشدر (طبقات تميمى) ده اصح اقواله كوره وفاتى (٢١٥) تاريخنده اولديغى ذكر اولنمش وجامع ترمذى‌ده مشاراليهدن (خصلتان لايجتمعان فى منافقٍ . حسن سمت وفقه فى الدين) حديثى روايت اولنه‌رق (غريب لانعرفه الا من طريق خلف) دنيلمشدر . اه

﴿ فصل رابع عشر ﴾

« اول حضرتك عبادتده كى شدت اجتهادى بيانندەدر »

(امام ذهبى) رحمه‌الله ديوركه (ابو حنيفه) رحمه‌الله لياليده قيام و تهجده مواظبتلرى درجۀ تواترده در حتى ليلاً كثرت قيامندن (وتد الليل) تسميه قلنمشيدى صلاة فجرى وضوء عشا ايله تمام قرق سنه قيلديغى وجيرانندە رقت قلبيه حاصل اوله جق مرتبه ده ليلاً خشية اللهدن ناشى آغلاديغى روايات ثقات ايله محفوظ تاريخ اشنايانددر .

(ابو مطيع بلخى) [١] رحمه‌الله كيجەنك هانكى ساعتنده طواف كعبه يه كيدەجك اولسه‌ايدم (ابوحنيفه) ايله (سفيان ثورى) رحمهما اللهى اوراده بولوردم .

(حسن بن عماره) رحمه‌الله تبركاً حضرت امامك جنازه سنى غسل ايدركن شو يله ديوردى (رحمك الله وغفرلك) اوتوز سنەدنبرى اورج بوزمدك سندن صكره كلنلرى اتعاب و قرائى فضيحته ايقاع ايتدك يعنى يالكز علمله كمال حاصل اوليه‌جغنى هركسه فعلاً اكلاتدك . مقدمه‌ده دخى ذكر اولنديغى اوزره احياى ليله مواظبتلرينك سببى يولده كيدركن برشخصك ناسه خطاباً ايشته كيجەلرده اويقو اويوميان (ابوحنيفه) حضرتلرى كليور ديديكنى ايشتملريدر بونك اوزرينه امام (ابويوسفه) بيورديلركه سبحان‌الله ايشيديورميسك (وهاب حقيقى) بزى ارشاد ايچون شو ذكر جميلى بين‌الناس نصل نشر ايدييور بوخبر كيدرك شيوع بولوب ناس حقمده بويله ظن ايتديكى حالده حقيقت حالك بويله اولمديغى ربمك بيلمسندن طولايى بن نيجه حيا ايتميه يم .

---

[١] (ابو مطيع بلخى) مشاراليهك اسمى حكم بن عبدالله در (بلخ) شهرنده قاضى اولمش ايدى حضرت امامك اجلۀ اصحابندن اولوب (فقه اكبر) كتاب مستطابنى روايت ايلمشدر (١٩٨) سنه‌سنده ارتحال ايلدى فقهاى حنفيه‌مزده بر (ابو مطيع) دها واردركه اسمى (مكحول بن فضل نسفى) در بوذات ابومعين نسفينك پدرى وكتاب (لؤلؤيات) ك مؤلفيدر فقط زمانى متأخردر .

(امام ابو یوسف (حضرتلری دیپورلردیکه (امام اعظم) افندمزك ایام سائرەده کل یوم برختم شریف معتادی ایدی ایام رمضان ویوم عیدده ایسه ایکیشر ختم شریف اوقورلر ایدی ودائما مالنی بذل ایدر وتعلیم علم بابنده متاعبه صبر ایلر ایدی وحقنده نه سویلنسه تحمل ایله اصلا غضب ایلمزدی. اول لیلك وضوئیله صباح نمازینی ادا ایتدیکنی یکرمی سنه بن کوردم وبزدن اول صحبت کثیرالبرکتلرینه نائل اولنلردن قرق سنه دنبری بومنوال اوزره بولندقلرینی ایشتدم .

(شریك) رحمه الله دیپورکه برسنه کاملاً برابر بولندیغم حالده (ابو حنیفه) رحمه اللهك یتاغنه یاتدیغنی کورمدم. (خارجه) (١) رحمه اللهدن منقولدرکه داخل کعبهٔ معظمەده درت کشی قرآن کریمی ختم ایلمشدر آنلرك بریسی (ابو حنیفه) در (فضل بن دُکَین) رحمه الله دیمشدرکه تابعین کرامدن وسائر علماء اعلامدن بیحد کیمسەلره ملاقی اولدیغم حالده (ابو حنیفه) حضرتلرندن دها زیاده نماز قیلانی کورمدم نمازه تهیؤلری زماننده خشوع وبکاسنی کورنلر خشیة الله صاحبی اولدیغنه درعقب حکم ایدرلردی غایت خاشعانه عبادتندن طولایی شنّ بالی‌یه بکزردی (شنّ) شینك فتحی وتشدید نون ایله قربه‌معناسنه اولوب (بالی)ده‌یرانمش دیمکدر) حتی بر کیجه کاملاً نمازده (بل السّاعة مَوْعِدُهم والسّاعة اَدْهی وَاَمَرّ) آیت کریمەسنی تکرار ایله صباحی بولدی . بر کیجه دخی قرآن کریمی اولندن اوقویه‌رق (فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَیْنا وَوَقٰینا عَذابَ السَّموم) آیت کریمەسنه واصل اولدقده آیت مزبورەیی تکرار ایتمکه باشلیوب نهایت صباح اذانلری اوقونتجه‌یه قدر اوحال اوزره دوام ایتدی . کذلك ام ولدلری اولان جاریه‌نك حضرت امام ایچون کیجه یتاق یاپیلدیغی یوق ایدی اویقو اویوسی ایام صیفده ظهر ایله عصر آراسنده ولیالیء شتاده صلات عشایی قیلمزدن

[١] مشارالیه خارجة بن مُصْعَب السرخسی درکه اصحاب حضرت امامندندر . خراسان دیارنده جلالت شانی وار ایدی (انّ للوضوء شیطاناً یقال له الولهان) حدیثنی روایتده تفرد ایتمشدر . ه .

اول مسجد شریفلرنده کاهیجه وقوعبولور ایدی: دیدیکی نقل اولنمشدر.

(حافظ بن ابی رواد) دیـوردی که مکهٔ مکرمه‌ده بولندیغم اثنـاده (ابوحنیفه) رحمـه‌الله قدر هم طواف ونماز مشقتنه وهم‌ده تعلیم وافتا کلفتنه صبروتحمل ایدر کیمسه کورمدم لیلاً ونهاراً آخرت نجات‌ودرجاتنی طلب وتحری اوزره‌ایدی‌اون کون کیجه‌لریله برابر یانندن آیرلمدم‌نه کیجه‌لرده نائم اولدیغنی نه‌ده کوندز صلات طواف وتعلیم‌علم عبادتلرندن خالی‌قالدیغنی کورمدم . بعض اهل مناقب ذکر ایدرلرکه

(ابوحنیفه) رحمه‌الله حجة‌الوداع سنهٔ مبارکه‌لرنده داخل کعبه‌ده نماز قیلملرینه مساعدهٔ کامله استحصالیچون سَدَنَهٔ بیت شریفه مال موجودنك نصفنی اعطا ایلدی بیت شریفه داخل اولنجه قرأن کریمك نصفنی بر آیاغی اوزره نصف باقیسنی‌ده دیکر آیاغی‌اوزره قائم اوله‌رق اکمال‌صلات ایلدکده مقام مناجاتده (یَارَبِّ عرفتُكَ حقّ‌معرفتكَ وَمَا عَبَدْتُكَ حَقّ العبادة فهَبْلی نقْصانَ‌الخدمة لكمال المعرفة) دیه‌رك تضرع ایلدیلر آنك اوزرینه شویولده برندا کلدی(یا امامُ عرفتَ فاحسنتَ واخلصتَ الخدمةَ غفرنالك ولمن‌کان علی مذهبك الی قیام الساعة) شو کلام بشارت اتسامك معنای لطیفی مقدمهٔ اولاده ذکر وبیان اولندیغندن تکراره حاجت یوقدر .

(تنبیه) شو حکایه‌نك صحتی تقدیرینه کوره حضرت امامك (عرفتك حق‌المعرفة) بیورملری سائر عارفینك (ماعرفناك‌حق معرفتك‌یامعروف) سوزلرینه مباین ظن اولنمسون زیرا عبادك منتهای‌علمی ونشأت دنیویه‌نك قُصـارای کمالی بولنان مرتبـه‌ده‌کی معرفت آلهیه‌یه (المعرفة اللائقة للعباد) معناسنه (حق‌المعرفة)اطلاق اولنور . اما سائرلرك اعتراف عجز ایتدکلری حق معرفتـدن مرادلری حقیقت الهیه‌نك کنهنه اطلاعدرکه فی‌الواقع بو معناجه معرفت کیمسه‌یه واقع اولمیوب انجق شان الوهیتدر .

(لایعرف‌اللهَ الا اللهُ) بوحقیقته ایمادر . سـیدالمرسلین اکمل الاولین والاخرین) افندمزك لیلهٔ معراجده (سبحانك لا احصی ثناءً علیك انت

كما اثنيتَ على نفسك) بيورملرى‌ده بوقبيلدندر . كذلك فصل القضا حقنده‌كى شفاعت عظمالرينى مبين اولان احاديث صحيحه‌ده جمله خلائق كنديلرينه التجا ايتدكلرى زمان قلب شريفلرينه الهام بيوريله جق محامد واثنيه‌نك دها اول هيچ كيمسه‌يه الهام بيورلمامش اولديغى ذكر اولنمشدر . معارف سبحانيه‌يه نهايت وسير فى الله‌ه غايت يوقدر . نمازده بر آياق اوزره طورمق حديث صحيح ايله منع اولنديغندن مذهب حنفيده كراهتى تسليم اولنه‌رق مقام توجيهده دينوركه اشبو نهى نبويدن مقصد عالى عبادتك روحى مثابه‌سنده بولنان خشوعى محافظه‌در ايمدى خشوعه خلل ويرمه‌مك شرطيله مجاهدهٔ نفسى اكمال ايچون وقوف مذكورك وقوعنده بأس يوقدر كذلك آز وقت ايچنده قرأن كريمى ختم ايلمك اوچ كوندن اقل مدتده ختم قرأن ايدنلر تفقه ايده‌مزلر معناسنده‌كى احاديث شريفه‌يه مباين طوتلمسون بويله حفظ واتقان وسهولت لسان واتساع زمان خصوصاتنده خارق العاده اوله‌رق واقع اولان صورتلره احاديث مذكوره‌نك شمولى اولمديغى تسليم اولنمق ضروريدر چونكه (حضرت على كرم الله وجهه) وسائر اجلاى صحابه وتابعيندن چوق كيمسه‌لردن ركعت واحده‌ده ختم قرأن مأثور وحتى بعضيلردن يالكز بين العشائين درت دفعه ختم ايلديكى موثوقاً منقولدر بونلر كرامات اولياده داخل اولديغيچون اعتراض كتورمز .

فصل خامس عشر

« حضرت امامك خشيت آلهيه ومراقبهٔ ربانيه ايله اتصافلرى بياننده‌در »

(اسد بن عمرو) رحمه الله ديردى‌كه (ابوحنيفه) رحمه الله‌ك ليلاً انين وبكالرى جيرانى طرفندن ايشيديلير وحالنه ترحم اولنوردى .

(وكيع) رحمه الله حضرت امامك وصفنده (والله عظيم الامانه)

ایدی کوکلنده اللهك کبریا وعظمتی یرایتمشیدی ورضاء رحمانی هرشیئه ترجیح ایدر وهرجهتنی قلنجلرله قوشاتسه‌لر ینه حقی سویلر واجرا ایلر ایدی . رحمه‌الله ورضی عنه رضاء الابرار دیر ایدی .

(یحیي بن سعید) حضرتلری‌ده حضرت امامك توصیفنده بیورمشلرکه ناصیهٔ حالنده نورتقوی لمعان وکثرت عبادتله هرکسی حیران ایدر ایدی حتی برکیجه نمازده (بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ اَدْهَى وَاَمَرُّ) آیت کریمه‌سنی اوقویه‌رق بکاء وتضرع ایله صباحلامش وبرکیجه‌ده (الهیکم التکاثر) قول شریفیله صباحی بولمشدر . خیارامتدن (ابن الکُمَیْت) نامنده برذاتدن منقولدر دیمشکه برکیجه صلات عشاده امام مسجد (اذا زلزلت الارض) سورهٔ شریفه‌سنی اوقودی نمازدن فارغ اولنجه (ابوحنیفه) رحمه‌اللهی کوردمکه حرارت صدر ایله (اَوّاهانه) [١] تنفس وغایت حزینانه برتفکر اوزره بولنیورلردی حضور قلبلرینه مانع اولمامق ایچون قندیلی سوندرمیه‌رك جامعدن چیقدم فقط یاغی بك آزایدی طلوع فجرده اذانی اوقومق ایچون کلدیکمده باقدمکه حالا قندیل یانیور تعجب ایدرك ایچری کیردم مکر (ابوحنیفه) حضرتلری کیجه اوراده قالمش ده آنك حرمتنه بزم قندیل یانمغه دوام ایتمش کیردیکمده بنی حس ایتمدی قبله‌یه قارشو قائم اوله‌رق لحیهٔ سعادتنی الینه آلمش وکندینه اشبو مناجاتی ورد زبان ایلمش ایدی خاشعانه بر صوت ایله شویله دییوردی (یا مَنْ یَجْزِی بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ خَیْراً خَیْراً وَیا مَنْ یَجْزِی بِمِثْقَالِ ذَرَّةٍ شَرّاً شَرّاً اَجِرِ النُّعْمانَ عَبْدَكَ مِنَ النّارِ وَمَا یُقَرِّبُ مِنْهَا وَاَدْخِلْهُ فِی سَعَةِ رَحْمَتِكَ) یعنی ای عبادك ذره مثقالی خیر وشر عمللرینه جزالر ترتیب ایدن معبود حقیقی (نعمان) قولنی نارك عذابندن و اکا تقریب ایدن اسباب فراق و حجابندن حمایه وخلاص وکندیسنی سعهٔ رحمتکله داخل و صلت سرای اختصاص ایله یارب !. ایلری‌یه وارنجه بنی کوردی وقندیلی آلمق می ایسترسین دیدی

[١] الاواه الخاشع المتضرع یعنی خشوع و تضرعله متصف اولان ذات دیمکدر.

خیر افندم صباح نمازینه اذان اوقودم دینجه اویله ایسه بوکوردیکك واکلادیغك احوالی کتم ایلیه‌سین بیوردی وصلات فجرك سنتنی قیلوب اوتوردی بعده هرکسله برابر یتسونك آبدستیله صباح نمازینی ادا ایلدی.

(ابو الاحوص) [۱] رحمه الله دیدی که (ابو حنیفه) رحمه الله حضرتلرینه اوچ کونه قدر ارتحال ایده‌جکسکز دیه تعیین زمن وفات ایدلسه ایدی متمادیاً عامل اولدیغی اعمال سنیه اوزرینه قیل قدر برشی علاوه ایتمکه قادر اوله‌مزدی . (عیسی بن یونسك) [۲] حضورنده اسم شریفلری ذکر اولندقده درعقب دعایه مبادرت ایله دیبوردی که (ابو حنیفه) رحمه اللهك الك برنجی اجتهادی الله تعالی‌یه ذره قدر عصیان ایتمامك وشرعاً محترم اولان شیلره کماینبغی تعظیم ایلمك خصوصلرینه مصروف ایدی وکندیسی دیردی که اکر ناسه حرج اولمایدی اصلا افتا ایتمزدم قورقیورمکه بولندیغم فتوی مسلکی بنی جهنمه ادخال ایلمسون . وبیورمشدرکه جناب حق بکا علم فقهی احسان ایلدیکی زماندن بری عصیان ومخالفته جسارت ایتمش دکلم . وجناب حقدن جنت طلب ایتمکی جسارت عد ایدردی . ودیردی که بزم کبی کیمسه‌لر اللهك عفوینی طلب ایتملیز . وبرصباح نمازنده امام بولنان ذات (وَلَا تَحْسَبَنَّ اللّٰهَ غَافِلاً عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ) آیت کریمه‌سنی قرائت ایدنجه (ابوحنیفه) رحمه‌الله هرکسك فرق ایده‌جکی درجه‌ده ارتعاد ایتدیلر (دیتره دیلر) وبرمسئله‌ده کندیلرینه اشکال واقع اولنجه اصحابنه دیردی که انجق احداث ایتدیکم برکناهدن ناشی بکا بویولده اشتباه عارض اولدی حتی بعضاً آبدست آله‌رق ایکی رکعت نماز قیلدقدن صکره استغفار ایدردی وبحکمة الله تعالی مسئلهٔ مشکله بالسهوله حل اولنوردی وآنك اوزرینه

[۱] مشار الیه حضرتلری حنفی المذهب کوفی الدار در (سلام بن سلیم) اسمیله یاد اولنور ثقات محدثیندن اولوب ضبط واتقان ایله معروفدر میزانده بیان اولندیغنه کوره صاحب ترجمه ایله برابر امام مالك . وحماد بن زید (۱۷۹) سنه‌سنده بری برینی متعاقباً ارتحال ایتمشلر . رحمهم الله سبحانه

[۲] مشارالیهك ترجمهٔ حالی (۱۳) نجی فصلده کچدی .

بوکا سویندم چونکه توبه‌مك قبول اولندیغنه براماره حاصل اولدی بیوروردی .

حضرت امامك اشبو احوال سنیه‌لری (فضیل بن عیاض) رحمه الله‌ه واصل اولنجه بکاء شدید ایله آغلادی و (ابا حنیفه) حضرتلرینك کناهی پك آز اولدیغندن بویله ایدیورلر اکثر ناسك کناهلری استغراق مرتبه‌سنده بولندیغندن سوء تأثیراتنه درعقب تنبه ایده‌مزلر دیدی . کورمیه‌رك برکون برصبینك آیاغنه باصدیغی جهتله صبی (یاشیخ یوم قیامتده قصاص اولمقدن قورقمازمیسك) دینجه همان حضرت امامه غشیان واقع اولدی افاقت بولنجه حضار بر چوجغك سوزی قلبکزه نه عجب تأثیر ایتدی دیدیلر جوابنده (اَخافُ اَنّه لُقّنِ) بیوردیلر یعنی قورقارمکه بوسوزی صبی مرقوم من طرف الله تلقین وانطاق اولندی .

(ابن المُعْتَمِر) [۱] ایله برکون سراً قونوشه‌رق مسجدده اغلادقلری کوزلدی بعده بالمناسبه سبب کثرت بکانه‌اولدیغی سؤال اولندقده زمانمزك احوالنی و مبطللرك اهل حقه غلبه‌سنی تذکار ایله آغلاشدق بیوردی . اثناء لیلده بعضاً آغلادیغی زمان یغمور کبی کوز یاشلرینك حصیر اوزرینه دوکولدیکی ایشیدیلوردی . اثر بکالری هردائم کوزلرنده وخدین شریفینی اوزرنده کورینوردی فرحمه‌الله ورضی عنه .

---

[۱] منصور بن المعتمر السلمی رحمه‌الله اکابر علمادندر بکا من خشیة الله‌دن کوزلرینه حال شبابتنده ضعف طاری‌اولمش وآلتمش سنه صائماً وقائماً عبادت ایلمش‌ایدی. تولیهٔ قضا اولندقده قبول ایتمدی (۱۳۲) ده وفات ایلمشدر .

﴿ فصل سادس عشر ﴾

(اول حضرتك مالا يعنيدن ودشمنلرني دخي سو ئله ياد)
(ايتمدن حفظ لسان بيوردقلري بيانده در)

بعض اصحاب و قاحت واعتسافك حين مناظره‌ده حضرت امامه — كندي صفتي اولان — مبتدع و زنديق تعبيرلريني اطلاق ايتديكنده من بوره خطاباً (غفرالله لك) سنك قوللانديغك تعبيرلرك اهلي اولمديغمزي الله تعالى بيلور بن ربمي بيلديكم زماندنبري كيمسه‌يي كنديسنه عديل و شريك قيلمدم انجق آنك عفوني نياز ايدرم و انجق آنك عقابندن قورقرم بيوردي . و عقابك ذكريله غايت تأثردن بي اختيار يره دوشدي افاقت بولدقده رجل مرقوم اظهار ندامتله عفولرني نياز ايلدي بيورديلركه جاهللرك عن جهل عليهمه سويلدكلري سوزلري كاملاً حلال ايدرم فقط علمه انتسابي اولو بده سائقهٔ حسدله افك وافترايه متجاسر اولنلرك حالي مشكلدر . چونكه علمانك غيبت ايتملري نفسلرينه ظلم اولديغي كبي سائرلرينه‌ده سار يدر صكره‌كلنلره بيله سوء تاثيري اولور .

(فَضلُ بن دُكَين) رحمه‌الله ديرديكه امام‌اعظم حضرتلري غايت مهابتلي اولوب سويلديكي سوزلر اكثريا جواب ايدي مالا يعنييي نه سويلر نه‌ده دكلردي بركون بريسي (اتق‌الله يا امام) ديجه كنديسنه رعشه كله‌رك مبارك باشني اكدي و آرادن برازوقت كچنجه بيورديكه (يااخي جزاك‌الله خيراً) ناسك دائما بو يولده تذكير ايدن ذواته احتياجي واردر خصوصاً علمه دائر كوزل كلاملر لسانلرندن صدور ايله محبه دوشدكلري زمان امراتّقا كنديلرينه اسماع اولنمليدركه علملرندن محضا رضاء حق قصد ايلسونلر بن‌ده بيلورمكه الله تعالى بندن جواب استيه‌جكدر سن بني طلب

سلامته ترغیب ایدیپورسك بوکاتشکردن بشقه نه‌دینور. هرنه‌زمان حضور عالیلرینه بریسی کلوبده عالمده شویله اولمش بویله کتمش دیه‌جك اولسه بو لزومسز سوزلری براقده شو اختلاف جریان ایدن مسئله‌یه دائر سن‌ده برشی سویله بقه‌لم بیوررلردی ودائما اصحابنه نصیحت ویرردی‌که ناسه فائده‌بخش اولمیه‌جق حوادث واحوالی نقل ایله اشتغال ایتمیك حقمزده مکروه سویلینلری الله تعالی مغفرت. قول جمیل استعمال ایدنلری‌ده نائل مرحمت بیورسون ناسی حالنه ترك ایدك‌ده دین الهیده تفقه ایتمکه چالیشك برکون اولورکه بزی سومینلر دخی بزه مراجعه مجبور اولورلر. حضرت امامه برکون (علقمه) رحمه‌الله می افضلدر (اسود) رحمه الله می دنیلدی بیوردیلرکه بنم وظیفه‌م آنلرکبی اساتذهٔ کرامی مقام اجلال وتبجیلده طوته‌رق دعاوتنا ایله یاد ایتمکدن عبارتدر بنم نه قدرم وارکه بینلرینی تفضیله قیام ایده‌یم .

« للمترجم » مشارالیهما حضرتلری اکابر تابعیندن ودهات علمای مسلمیندن پك مشهور ذاتلردر (علقمه بن قیس) حضرتلری (اسود بن یزید بن قیس) ك عموجه‌سیدر ایکیسی برلکده (عبدالله بن مسعود) رضی الله عنه حضرتلرندن اخذ علم ایدرك مدت مدیده مشارالیه حضرتلرینك خدمت وصحبتنه نائل اولمشلردر (علقمه) حضرتلری (٦٢) ده (اسود) حضرتلری (٧٤) ده ارتحال دارالنعیم ایلمشلردر. رحمهماالله سبحانه .

(امام علی) کرم‌الله وجهه افندمز حضرتلری کوفه‌یی تشریفلرنده مشارالیهما ایله برکیجه یتسو نمازندن طلوع فجره قدر (جمل) وقعه‌سنه دائر استشاره ایلدی وصباح اولدقده ناسه خطاباً بیوردی‌که شو ایکی ذات (عبدالله بن مسعود) رضی‌الله عنهك خیرالخلف براقش اولدیغی ذاتلردرکه بونلر دیار عراقك ایکی پارلاق قندیلیدر صلحك عدم التیامی صورتنده (طلحه) و (زبیر رضی‌الله عنهما ایله محاربه ایتمه‌مزی رأی وتنسیب ایدییورلر. ایشته مشارالیهمانك قدر وشانلری حضرت

حيدرك شوكلامندن آكلاشـيلور تطو يله حاجت قالماز كيمك خيرالخلفى ايمشلر . حضرت (عبدالله بن مسعودك) كه شان رفيعنده سـلطان انبياء افندمز حضرتلرى (لَقَدْ رَضِيتُ لِأُمَّتِي مَارَضِيَ بِهِ ابْنُ امِّ عَبْدٍ) بيورمشدر (ام عبد) مشاراليهك والدهسـيدر يعنى امتم حقنده (ابن مسعود) نهيه راضى اولورسه بن ده راضى اولورم. انكچون اختلاف روايت وقوعنده بز مشاراليهك قولنى اختيار ايدرز .ترجمهٔ حاللرى رسالهٔ حميديه يه درج اولنمشدر

(علقمه) و (اسـود) رحمهماالله حضراتى ده (ابراهيم نخعى) كبى ذاتى خيرالخلف براقشـلردر فى الواقع مشـاراليه (ابراهيم) حضرتلرى اصحاب كرامدن چوق كيمسه لره ملاقى اولمش و (ابن عباس) (ابن عمر) (ابن زبير) (انس بن مالك) (جابر بن عبدالله) (عبدالله بن ابى اوفى) حضراتى كبى عظماء صحابه دن استماع احاديث نبويه ايتمشدر انجق علم فقهى منحصراً (علقمه) ايله (اسود) حضراتندن اخذ ايتمش وزماننده تفرد ايلمش ايدى مشاراليهك قوهٔ حافظه سنده كى متانت هركسه موجب حيرت ايدى وآز سـو يلمكى عادت ايدنمش ايدى وديردى كه خلقده مناسبتسز شـيلر كوريورم كه تقبيحه سزادر لكن نفسـه كوه نيلمز بلكه كندم ده مبتلا اولورم ديه كيمسه نك عيبنى سو يلمكه جسارت ايده ميورم (۹۶) ده عازم كلشن سراى عقبا اولمشدر (رحمه الله تعالى) مشاراليه حضرتلرينك تلميذ خاص باهر الاختصاصلرى ترجمهٔ حالى بالاده سبق ايدن (حمّـاد) حضرتلريدركه امام اعظم افندمزك خواجهٔ بزركواريدر .

« انتهى كلام المترجم »

(ابن المبـارك) رحمه الله بر كون (سـفيان ثورى) يه اسـتاذمز (ابو حنيفه) حضرتلرى ناسى غيبت ايتمكدن نهايت درجه ده مجانبت ايدرلر حتى كنديسنه ابراز خصـومت ايدنلرى بيله فصل ايتدكلرنى ايشـتمدم دينجه (سفيان) رحمه الله بيوردى كه البت! حسناتى محو وازاله ايدن غيبت كبى شيلردن مجانبت ايدن كيمسه احباسنى فصل وذم ايتمكدن زياده اعداسنى ذم ايتمكدن احتراز ايتمليدركه حسـناتى تقديمله آنلرى مسـتفيد ايلمش

اولمسون (ابو حنيفه) حضرتلرى ايسه اعقل الناس اولديغى جهتله بودقيقه‌يه هركسدن زياده مراعات بيوره‌جغنده شك يوقدر .

(شريك) رحمه الله حضرت امامك وصفنده (طويل السكوت كثير العقل وقوى الادراك قليل الجدل قليل الكلام) ايدى ناس حقكزده مناسبتلى مناسبتسز سويله نيورلر مدافعه قصديله ده سز كيمسه‌نك حقنده كلام ايتميورسكز دنيلدكده (ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ) بيورديلر ديمشدر حاصل كلام (ضمره) [۱] رحمه اللهك ديديكى كبى حضرت امام مستقيم اللسان اولوب عمرنده كيمسه‌يى سوء ايله ياد ايتمديكنه اتفاق علما واردر . سيرت حسنه وخلق جميل صاحبلرى ايچنده مثلى آز بولنه‌بيلوردى .

﴿ فصل سابع عشر ﴾

(سماحت وكرملرى بيانندهدر)

ارباب تاريخ قاطبةً ديورلركه (ابو حنيفه) رحمه الله اكرم الناس ايدى كرك اصحابنه وكرك سائر مراجعت ايدنلره اكرام ومؤاساتى فوق مايتصور ايدى محتاج اولانلرى تزويج ولزوم كوريلان شيلرى خانه‌لرينه ارسال ايدردى بركون جلساسندن برينك اوزرنده‌كى البسه‌سنى اسكيمش برحالده كورديكندن خلق طاغيلنجه‌يه قدر طورمسنى تكليف ايتدى بعده مندرك آلتنده بولديغى آل ده برمقدار تجمل ايله بيوردى مبلغ مزبور ايسه بيك درهمدن اقل دكل ايمش .

(امام ابى يوسف) حضرتلرندن مرويدر حضرت امامدن هرنه حاجت طلب اولنسه تسويه ايدرلردى نجل نجيبى (حماد) سورهٔ فاتحه‌يى تماميله اوكرنديكنده خواجه‌سى بولنان معلم افندى‌يه بشيوز ، ديكر روايتده

[۱] (ضمره) ضادك فتحى وميمك سكونيله (سفيان ثورى) حضرتلرينك تلاميذندندر وثقات علماء حديثدن معدود در اه

بيك درهم كوندردى معلم موما اليه بن نه خدمتلرنده بولندم كه بكا بو يله كليتلى بر مبلغى ارسال بيورمشلر ديديكى مسموع عاليلرى اولدقده حضورينه دعوت ايله سن اوغلمه اوكرتمش اولديغك قرأن كريمى آزمى ظن ايديورسك والله اكر حاضرده بولنمش اولسه ايدى قرأن كريمه تعظيم ايچون دهازياده ويرردم بيوردى . سنه‌دن سنه‌يه بغداده كوندرديكى امتعه‌نك تجارتندن حاصل اولان نماو ربحى جمع ايله شيوخ محدثين كرامك محتاج اولدقلرى قوت وكسوه‌يى اشترا ايدر واثمان باقيه‌يى ده على مراتبهم آنلره توزيع ايلردى و بيورردى كه شونلرى آلك استه‌ديككز كبى خرج ايدك وجناب حقدن غيرى كيمسه‌يه شكر وثنا ايتميك و يرديكم مال فى الحقيقه بنم دكل سزك نصيبكز اوله‌رق بنم المدن جريان ايدن فضل الٓهيدر .

(وكيع) رحمه الله ديوردى كه (ابو حنيفه) رحمه الله حضرتلرى بكا ديدى كه درت بيك درهمدن فضله اولان مقدارى بالاخراج انفاق ايلمك قرق سنه‌دنبرى عادتمدر درت بيكى آليقورم چونكه (على كرم الله وجهه) حضرتلرندن مروى اولديغى اوزره اثمان ربحيه‌سنى تصدق ايتمك مقصديله شوقدر برمبلغى ابقا ايتمك مشروعدر اكر شو بيلديكك نامرد كيمسه‌لره محتاج اولمغى قورقمامش اولسه‌م بردرهمى بيله خدا بيلوركه طوتمازدم .

(سفيان بن عيينه) رحمه الله ديورلركه (ابى حنيفه) حضرتلرى كثيرالتصدق ايدى استفاده ايتديكى ربح وتجارتك هپسنى انفاق ايدر وبرحبه‌سنى بيله امساك ايتمزدى بر دفعه بكا اوقدر چوق هدايا ارسال بيوردى كه حيرتمى جلب ايتدى بعض اصحابنه عرض ايتديكمده سز (سعيدبن ابى عروبه) يه كوندرديكى هدايايى كورمش اولسه‌ايديكز دها زياده تحير ايدرديكز ديدى . زماننده‌كى محدثين كرامك هربرينه بويولده اكرام ايدردى (مسعربن كدام) ديوركه (ابوحنيفه) رحمه‌الله نفسنه وعيالنه كسوه ويا فاكهه ويا ديكر بر شى اشترا ايده‌جك اولسه اولجه آنك برمثلنى شيوخ علمايه وآنلرك اولادنه اشترا بيورردى .

(امام ابو یوسف) رحمه الله دیبوردی که حضرت امام اعظم احسان ایتدیکی برشی مقابله سنده کندیسـنه تشکر اولنسه محزون اولوردی وبیورردی که تشکر جناب حقه مخصوصدر بو نعمتی سکا سوق ایدن آنجق خدای کریمدر . یکرمی سنه متمادیاً جمله عیالمله برابر بنم محتاج اولدیغم نفقه‌یی تسویه بیوردی برکون سزدن دها سخی بر ذات کورمدم دیدیکمده استاذم (حماد)ی کورمش اوله‌ایدك بو سـوزی سویلیه‌مزدك آنلر کبی خصال حمیده‌نك کافه‌سـنی علی وجه الکمال جامع برفرد کورمش دکلم بیوردیلر .

« لمترجمه » (امام ابو یوسف) بدایت حالنده فقیر وعلی قول یتیم دخی اولمغله والده‌سی مشار الیهی برقصارك [١] خدمتنه ویرمش ایدی لکن یولی مسجد ابی حنیفه‌یه اوغرایه‌رق برقاچ دفعه درس تقریری زمانه تصـادفله ذوقیاب لذائذ عرفان اولمغله دوامه قرار ویرمش وترك ملازمت قصار ایلمش اولدیغنـدن برکون والده‌سی مجلس امامه کله‌رك : اوغلمك تدارك قوت یومی‌سـنه مانع اولیورسکز قصـارك دکانی ترك ایدوب سزك یانکزده طورمقدن نه حاصل اولور النده برصنعت بولنماز ایسه ایلروده بوچوجق نه‌یاپار : یوللو رطب ویابس سویلنمکه باشلادی حضرت امام‌ده ای احمق قادین اوغلکی قصار ایتمکله نه‌یوز آغیرده‌بیلیرسك اوغلکك سـعادت وسلامتنی استرسه‌ك تحصیلنه مانع اولمه که بزم مجلسمزده تحصیل ایده‌جکی معرفت آکافستق یاغیله پشمش پالوذه یدیرر بیورمش ومؤخراً آخرجلق ویرمکده باشلایه‌رق مشار الیه هیچ مضـایقه چکدرمامش ایدی فی الواقع (هارون رشـید) زمان خلافتلرنده امام ابو یوسف حضرتلرینه اکرام وتبجیل خصوصنه اعتنای تام ایلر واکثریا برلکده طعام ایدرلردی ومائدهٔ ملوکانه‌لرینه فستق یاغیله پشمش پالوذه وضع اولنوبده حضرت امامك تفرس واقعلری یاد اولندقجه دعای رحمت ایله تردیف اولنوردی والده‌سی دخی اوزمانده یتیشوب لذائذ صوریه ومعنویه‌دن مستفید اولمشدر بو کادائر کتب تواریخده قصص لطیفه واردر .   « انتهی کلام المترجم »

---

[١] شداد وزننده چرپیجی معناسنه‌در

(شقيق) [١] رحمه‌الله حضرتلری دیـورکه (امام ابی‌حنیفـه) حضرتلریله برکون یولده برابر کیدرکن اوزاقدن حضرت امامی کوربده بشقه سوقاغه صاپان برآدمی چاغروب یانـه کتیردی ویولدن صاپمه‌سنك سببنی صوردی. افندم سزه اون بیـك درهم دینم اولوب آراسی غایت اوزادیغی حالده اداسندن عاجز بولندیغم جهتله سزدن حیا باعث اختفـا اولدی دیمسی اوزرینه سبحان‌الله سن بودرجه مضایقه‌یه کرفتار اولدکمی حضار شاهد اولسونلر آلاجغم بولنان مبلغی کاملاً سکا باغشلادم بوندن بویله سربست اول فقط بو آنه‌قدر بنم مطالبه‌م قورقوسندن راحتسز اولدیغنه تأسف ایتدم بوجهتدن طولایی سنك عفویکی رجا ایدرم بیوردیلر ایشته (ابوحنیفـه) رحمه‌اللهك علی‌الحقیقـه زهد و کرم صاحبی اولدقلرینی اوزماندنبری آکلادم .

(فضیل بن عیاض) رحمه‌الله دیمشلردرکه (ابوحنیفه) رحمه‌الله کثرت اکرام وقلت کلام صاحبی‌ایدی واهل‌علمه چوق‌رعایت واحترام‌ایدردی . (شریك) رحمه‌الله دخی حضرت امامك تعلیم علم بیوردیغی طلبهٔ علومه چوق‌اکرام ایتدیکنی حتی‌اولاد وعیاللرینك حوائجنی بیله تسویه‌ایلدیکنی ودائما اکمال تحصیل ایدنلره غنای اکبر ایله تبشیر بیوردیغنی معرض ثناده سویلردی بردفعه (ابراهیم بن عیینه) [٢] رحمه الله درت‌بیك درهمدن‌زیاده بربورجندن طولایی توقیف اولندیغی جهتله خلاصیچون اخوانندن بری احباسندن‌پاره‌جمعنه قیام‌ایتدی وبرچوق ذواتی کوردکدن‌صکره (امام‌اعظم) حضرتلرینـك حضورینه واردی و مقصدینی انها ایدنجه (حضرت امام) هنوز جمع‌اولنمش بولنان‌مبلغی موماالیه (ابراهیمه) اعطا ایله امر بیوره‌رق دین‌مزبوری تمامیـله کندیلری ضامن اولدیلر . برذاتك تقدیم ایتـدیکی

[١] شقیق بن ابراهیم البلخی اکابر صـوفیه‌دن ورجال رسالهٔ قشیریه‌دندر (١٩٤) ده غزاده شهید اولمشدر مشارالیه حضرتلرینك امام ابویوسف ایله صحبت ایدرك کتاب‌الصلاتی تماماً قرائت ایلدیکنی‌ابوالليث سمرقندی مقدمه‌سنده ذکرایتمشدر فقط بوراده مراد دیکر ذات اولمق کرکدر .

[٢] ابراهیم بن عیینه ، سفیان بن عیینه ، حضرتلرینك برادریدر فقط مشارالیه کبی ائمهٔ حدیثدن عداولنه‌جق‌قدر مهارتی یوق‌ایمش (١٩٩) ده ارتحال ایلمشدر .

هدیه‌سنی قبول ایله مقابله‌سنده برقاچ مثلنی اعطا بیوردقلرندن ناشی بویله تکلف بیوزیله‌جق اولدیغنی بیلمش اوله‌ایدم تقدیم ایتمزدم دیدیکنده بیوردیلرکه خیر حقیقت اویله دکل بن نقدر مکافات ایتسه‌م (الفضل للمتقدم) فحواسنجه سن سابق اولدیغکدن ینه فضل سنکدر ایشتمدکمی که (هیثم بن عدی) رحمه‌الله (ابوصالح) رحمه اللهدن سند متصل ایله روایت ایتدیکی بر حدیث مرفوعده (رسول اکرم افندمز حضرتلری) (من صنع الیکم معروفاً فکافؤه فان لم تجدوا ماتکافؤنه فاثنوا علیه) بیورمشلردر موما الیهك علماء کرامه هدیه تقدیمندن دخی اکلاشلدیغی اوزره علمه زیاده رغبتی اولمغله حدیث مذکوری لسان (ابی‌حنیفه) دن ایشتمسندن طولایی فوق‌العاده مسرور اولمش واشبو حدیث عندمده بتون مال واملاکمدن دها سوکیلیدر دیه منتدار اولدیغنی صریحاً بیان ایلمشدر (مفهوم حدیث) هرکیم سزه ابتداءً برایولك ایدرسه کوجیکز یتدیکی قدر مکافاتنه اهتمام. وعاجز اولدیغکز صورتده دعای خیر وثنای جمیل ایله یاد واحترام ایدیکز : دیمکدر .

﴿ فصل ثامن عشر ﴾

(حضرت امامك زهد وتقوالری بیانندهدر)

(ابن‌المبارك) رحمه‌الله کوفه‌یه ابتدای قدوممده بوراده زهد وتقواجه جمله‌نك فوقنده بولنان کیمدر دیه سؤال ایتدیکمده هرکس بنی امام اعظم (ابو حنیفه) رحمه‌الله حضرتلرینه کوندردی صحبت علیه‌لرنده بولندیغم اثناده خصوص مذکورك آثارینی دفعاتله مشاهده ایتدم حتی برجاریه استیلادنی مراد بیوردقلری حالده شبهه‌دن اسلم اولان جنسی اوکرنمك ایچون اون سنه‌دن زیاده ارباب وقوف ایله استشارهده بولندیلر. کندیلرندن دها ازهد واتقی برذات تصل ممکن اوله‌بیلورکه

بی حد ونهایه اموال عظیمه‌یه نائل اولمغه وسیله اولان مناصب جلیله وریاست عامه دفعات ایله عرض وتکلیف اولنمش ایکن اصلا قبول بیورمدیلر حتی هرکسك جان آتدیغی بویله مقام ومنصبلری قبول بیورمدقلرندن ایقاع اولنان ضرب وتهدیدك تأثیرات تحمل گدازانه‌سنه قارشو اختیار صبر وثبات ایدرك سراء وضراء اوزره مسلکلرندن ذره قدر میل وانحراف کوسترمدیلر .

(مکی بن ابراهیم) (حسن بن صالح) (نضر بن محمد) (یزید بن هارون) نام ذاتلردن دخی نقل وروایت اولنان کلمات حضرت امامك الی آخر العمر جمله شبهاتدن احتراز اوزره بولنمسنه اتفاق ایله برابر اوعصرلرده بولنان بیکلرجه مشایخ علمانك ایچنده تقواجه‌ده مثلی بولنمدیغنه دلالت ایدر .

(حفص) [١] رحمه‌الله دیورکه (ابو حنیفه) حضرتلرینك اوتوزسنه صحبتلرنده بولندیغم حالده درونده اضمار ایتدکلری شیئك خلافنی اظهار ایتدکلرینی اصلا کورمدم قلبنه عارض اولان برشبهه‌دن خلاص ایچون ایجاب ایدرسه بتون مالنی انفاق ایدردی . شرکاسندن برینه عیبنی ارائه ایله بیع ایتمسنی شرط قیله‌رق کوندردیکی برثوبك عیبی ارائه اولنمیه‌رق صاتلمسندن طولایی آنك آقچه‌سی ایچنه قاریشان اوتوز بیك درهم قدر

[١] (حفص) امام ذهبی میزانده بونام ایله اهل علمدن آلتمش قدر ذات ذکر ایلمشدر هربری نسب و لقب ایله تمیز ایدر مشهورلرندن بری (حفص بن سلیمان) رحمه‌الله درکه قراء سبعه‌دن (عاصم) حضرتلرینك ربیبی وراویلرینك بریدر قرائتده دیکر راویء مشهوری اولان (ابو بکره) ترجیح اولنور فقط روایت حدیثده ابو بکر اوثقدر بوراده مراد (حفص بن غیاث) حضرتلری اوله‌جق مشار الیه حضرت امامك اصحاب وتلامیذ کرامندندر وهم (انتم مسار قلبی وجلاء حزنی) خطابنه مظهر اولان خواص طاقندندر برآرالق کوفه‌ده مؤخراً هارون رشید زماننده امام یوسف حضرتلرینك وفاتندن صکره بغدادك جهت شرقیه‌سنده قاضی اولمشدر (ذهبی) مرحوم دیورکه قاضی اولدقدن صکره احادیثی حفظندن روایت ایدرك بعضاً غلط ایلر ایدی فقط (علی بن المدینی) رحمه‌الله (یحیی بن سعید القطان) حضرتلرندن ایشتدم بیوررلر ایدیکه (امام اعمش) رحمه اللهدن حدیث اخذ ایدنلر ایچنده (حفص بن غیاث) دن دها موثوق یوقدر مشار الیه حفاظ حدیثدندر دیوردی کتب سته‌ده مشارالیهك حدیثلری واردر . یوز طقسان آلتی‌ده ارتحال ایتمشدر .

برمبلغی تمامیله انفاق و بعدما شریك مزبور ایلهده قطع وفاق بیوردیلر
(وکیع) رحمه‌اللهدن روایت اولندیغی‌اوزره هرنه زمان اثناء کلامده
لساندن صادقاً یمین صدور ایدرسه بر دینار تصدّق بیورمغی نذر ایتمش
ایدی (سهل بن مزاحم) دیدی‌که خانه‌لرینه کتدیکمزده دوشه‌مه‌اوله‌رق
حصیردن‌بشقه‌برشی‌کورمزدك. برکون‌سزك بونجه‌عیالکزوار ایکن‌دنیانك
نه‌مالنی نه‌ده منصبنی قبول ایتمیورسکز دینلدکده (وَفِی السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا
تُوعَدُونَ) آیت‌کریمه‌سنی تلاوت ایله‌بیوردی‌که‌عیالمه (الله) کافی ومعیندر بن
نفسمجه آیده ایکی درهم ایله تغذّی‌ایدرم بوحالده آنلر ایچون جمع‌وادخار
ایله — کرك صالح اولسونلر کرك عصیانده بولنسونلر — عندالله مسؤل
اولمغی موجب نه‌در هرکسك رزقنی مولی ضامن دکل میدر . اصحابندن
بری (خارجه بن مُصْعَب) حجه کتدیکی زمان جاریه سنی حضرت
امامك خانه‌سنده امانةً ترك ایتمش ایدی درت آیدن صکره عودتنده
جاریه‌نك احوالنی کندیلرینه سؤال ایدنجه بیوردیلرکه قرأن اوقویوب
ناسك دینی محافظه قیدنده بولنان ذات هرکیم اولور ایسه نفسنه امین
اولمیوب فتنه‌دن صاقنمق لازمدر سن کیده‌لی دنبرو جاریه‌نك یوزینی
کورمش دکلم. بعده جاریه‌دن استفسار کیفیت‌ایتدکده مومی‌الیها دیدی‌که
(ابو حنیفه) حضرتلرینك مثلنی نه کوردم نه ایشتدم لیلاً ونهاراً اغتسال
بیوردیغنی طویمدیغم کبی نهاراً ییوب ایچدیکنی‌ده اصلا ایشتمدم. امساك
زماندن براز اول برمقدار طعام ایدوب بعضاً برلحظه‌ده اوتوردیغی یرده
اویوقلادقدن صکره صلات صبحی ادا ایتمك ایچون جامع شریفه
کیدرلردی . دائما عادت سنیه‌لری بوایدی . برکون برقادین حریردن
منسوج برثوبی صاتمق اوزره خانه‌سنه کتیردی یوز درهم ثمن مقابله‌سنده
ویرمکه کندیسی طالبه اولدیغی حالده (حضرت امام) مذکور ثوبك
زیاده دکری اولدیغنی‌مزبوره‌یه تفهیم‌ایلدی ویوزر یوزر ضم‌ایله درت‌یوزه
ابلاغ ایدوب دهاز یاده دکری اولدیغنی بیان ایتدکلرندن ناشی خاتون
بوقسه سز بنمله‌اکلنیورمیسکز دیدی بیوردیلرکه بکا فلان کشی‌یی‌چاغرك.
مزبور کلنسیله برابر ثوب مزبوری بشیوز درهمه اشترا ایتدی .

حضرت امامك زهد واتقاسنه دائر آثارك نهايتى يوقدر از جمله مقدمه‌ده دخى ذكر اولنديغى اوزره (كوفه) شهرينك غنملرينه برطاقم اغنام مغصوبه‌نك اختلاطنه بناءً قيون نوعنك مدت عمرى اولان يدى سنه ظرفنده اكل لحمى ترك بيورمشلردر. كذلك آتى‌ده بيان اولنه‌جغى وجهله بغدادده حبس اولنديغى زمان كيسه‌نك طعامندن اكل بيورميه‌رق برايكى كون آچ قالدقدن صكره اوغلى (حماد) رحمه‌الله‌ه خطاباً اوغلم بردفعه اكمك ديكردفعه‌ده سويق اكل ايدرك تمام برآى قوت بدن اولمغه كافى اوله‌جق ايكى درهم تعيينمى بكا يتشدير. ديه خبر كوندرمشلردر. اصحاب شافعيه ائمهٔ كبارندن (امام ابوالقاسم) قشيرى رحمه‌الله سادات صوفيه قدس‌الله ارواحهم حضراتنك كتب جليله‌سى ايچنده (رساله) اسميله ياد اولنان كتاب جليل‌القدرنده باب تقواده (كانَ ابوحنيفةَ لايجلس فى ظلّ شجرةِ غَريمه ويقول كلّ قرض جرّ نفعاً فهو رباً) بيورمشدر يعنى (ابوحنيفه) رحمه‌الله كنديسنه مديون بولنان ذاتك آغاجنك كولكه‌سنده اوتورميوب ولوجزئى بر منفعت جلبنه مداراولان قرض دخى ربادن معدوددر بيورردى.

(ابن هرون) رحمه‌اللهك قولى دخى بونى تأييد ايدر مشاراليه ديمشدركه بركون (ابى حنيفه) حضرتلرينى بر ذاتك قپوسى اوكنده كونش اصابت ايدن برمحلده اوتورور كن كورديكمدن بعدالسلام كولكه‌ده اوتورمدقلرينك وجهنى استفسار ايتديكمده بوخانه صاحبندن برمقدار آلاجغم واردر آنك ايچون ديوارينك كولكه‌سيله انتفاع ايتمك ايسته‌ميورم چونكه بوده جر منفعت قبيلندن اولوب قرضى ربايه تحويل ايدر. واقعا هركسك حقنده بودرجه احتياط ايله عمل ايتمكى واجب كورميورم فقط عالملر خلقى دعوت وارشاد ايتدكلرى محاسن اعماله كنديلرى دها زياده اعتنا ايتمك ودائما عزيمت جهتنى كوزتمك لازمدر بيورديلر. بوقبيلدن اولان آثار وحكايات پك چوقدر.

﴿ فصل تاسع عشر ﴾

(اول حضرتك عفت وامانتلرى بيانندەدر)

(ابو نُعَيم) كنيەسيلە معروف اولان (فضل بن دُكَين) كذلك (امام وكيع) (وحكم بن هشام ثقفى) [١] كبى ثقات علمادن ومشاهير ائمەدن (كان ابو حنيفة عظيم الامانة) عبارەسيلە حضرت امامك ستايشى كتب معتبرەدە منقولدر . وغايت عفيف وامين اولدقلرينە شهادت ايدن بوكلامى تأييد مقامندە (حكم ثقفى) نك سلطان زمانلرى بتون مفاتيح خزائنى توديع ايتمكى مراد ايتديكى حالدە قبول بيورمدقلرينى وظهر شريفلرينە ضرب اولنمغە تحمل ايدرك مؤاخذۀ اخرويەدن توقى ايلدكلرنى ذكر ايتديكى دخى مسطوردر .

﴿ فصل عشرين ﴾

(متانت عقليەلرى بيانندەدر)

(خطيب) رحمەالله (ابن المبارك) حضرتلرندن روايت ايتديكى اوزرە مشار اليه حضرت امامدن اعقل بر ذات كورمدم دىرايمش . (هرون الرشيد) خليفەنك حضورندە اسم شريفلرى ياد اولندقدە (ابو حنيفه) سائر ناسك باش كوزيلە كوردمديكى شيلرى عين العقل اولان بصيرتلريلە كوررلردى بيوردى . (على بن عاصم [٢] عقلاء ناسك عقللريله

[١] حكم ثقفى ، (ابن معين) و (ابوداود) رحمهماالله‌نك توثيق ايلدكلرى علماء حديثدن برذاتدر فى الاصل كوفى اولوب دمشق شامە نازل اولمش ايدى . اه

[٢] مشار اليه (واسط) شهرندە (٢٠١) دە ارتحال ايلمش علماى حديثدن برذاتدر .

(ابوحنيفه) رحمه‌اللهك عقلى وزن اولنسه سائرلرده تفرق ايدن عقولك تمامى دكلسه نصفى كنديسنده اجتماع ايتديكى ثابت اولوردى ديمشدر .

(بكربن خُنَيس) [۱] مرحوم كه حضرت امامك معاصرلرندن ايدى (ابوحنيفه) رحمه‌اللهك عقلى زماننده بولنان جمله خواص وعوامك عقولنه نسبتله ارجح ايدى ديمشدر .

(امام ابويوسف) رحمه‌الله بيورمشلردركه عقلك كمالنى و مروت وانسانيتك تمامنى بن (ابوحنيفه) حضرتلرنده كوردم عقل ومروتجه اصلا نظيرى يوق ايدى (يحيى بن معين) حضرتلرى بيوردى‌كه (ابوحنيفه) حضرتلرينك محاسن وفضائلنى لايقيله وصف ايتمك (عبدالله بن المبارك) ه مخصوص ايدى . هله كذب وخلافى ارتكاب ايلمك اويله بر اعقل ناس حقنده قطعياً محال اولديغنى هرعاقل تصديق ايدر .

(يزيد بن هرون) رحمه‌الله ديوركه بيكلرجه علمايه يتشدم (ابوحنيفه) حضرتلرندن اعقل واتقى وافضل برذات كورمه‌مدم (خارجه) حضرتلرى‌ده بوكا يقين سويلمشدر . (امام شافعى) رحمه‌الله تعبيرده مبالغه ايدرك هيچ بر والده (ابوحنيفه) رحمه‌الله كبى اعقل براوغل دنيايه كتيرمش دكلدر بيورمشلر . (محمد بن عبدالله الانصارى) ديوردى‌كه حضرت امامك متانت عقليه‌لرى سوزنده صحبتنده روش وحركاتنده حاصلى هر كار واطوارنده آثارنى ابراز ايدردى اوغلى (حماد) دن روايت اولنمشدركه حضرت امام بركون ثوبيله احتبا ايدرك مسجد شريفده اوتورركن سقفدن نصل ايسه بر حيهٔ عظيمه دوشمسيله برابر طوغرى قوجاغنه واقع اولدى فقط وهلةً بويله برحال هولناك وقوعندن كنديسنه ذره‌قدر تحول وتغير عارض اولمدى حتى مبارك ديزلرينى بيله آچمدى و(قُل لن يُصيبنا الاّ ما كَتَبَ اللّهُ لنا) آيت كريمه‌سنى تلاوت بيوردقدن صكره صول اليله مزبور ييلانى طوتوب آتيويردى .

---

[۱] بكربن خنيس خاء معجمه ونون وسين مهمله ايله (زبير) وزننده اهل كوفه‌دن اولوب بغدادده ساكن اولمش ايدى (ثابت بنانى) طبقه‌سى رجالندن روايت حديث ايدر وكنديسنه (وكيع) كبى ذوات كرام مراجعت ايلرايدى . ميزانه نظر بيوريله ا ه

« لمترجمه » آیت مذکوره‌نك معنای منیفی هر کسه ظاهر ومعلوم ایسه‌ده مقتضاسیله حرکت هر فرده میسر دکلدر علم واعتقاددن بشقه برده حال واردر انسانك کمالی ایسه بیلدیکنی اعتقاده موفق اولمق واعتقاد ایتدیکی شیئی کندینه حال ایدنمك یعنی اعتقادینه منافی ومغایر برحالده بولنمامقدر ایشته متانت عقلیه انسانك حال دهشتده دخی منافیٔ یقین وعرفان اولان فزع واضطرابدن سالم ومصون وصدمهٔ اولیده بیله اختیار صبر وثبات ایله حائز مآثر کوناکون اولمسنه مدار اعظم اولان بر جوهر کرانبهای سبحانیدر . « انتهی »

فصل حادی وعشرین

(فراستلری بیاننده‌در)

(حضرت امام) تلامذه واصحابندن برجماعتك استقباللرینی کشف ایدوب عاقبت حاللرینی بیان ایتمشیدی مؤخراً هر برینك حقنده نصل بیورمشلر ایدیسه اولوجهله ظهور ایتدی آنلرك بریسی (امام زفر) حضرتلریدرکه حضرت امامك فراست علیه‌لری وفقنجه حرکت ایلدی .

(داود طائی) قدس سره حضرتلری‌ده حقنده تفرس بیورمش اولدقلری وجهله اختیار عزلت والتزام کنجینهٔ عبادت ایلدی .

« لمترجمه » زفر حقنده‌کی فراست مز بوره‌نك ندن عبارت اولدیغی تصریح ایدلمامشدر جائزدرکه (امام زفر) هنوز علم حدیث ایله اشتغاله حصر اوقات ایلدیکی زمان مشارالیهك طریقت مرضیهٔ ابی حنیفه‌یه سلوك ایله مسالك قیاس واجتهادده فائق الاقران اوله‌جغنی کشفدن عبارت اولسون چونکه (امام زفر) علم حدیثه بك چوق امك ویروب ائمهٔ حدیث صره‌سنه کچدکدن صکره (علم فقه) تحصیلنه قیام ایدرك حضرت امامك

مجلسنه حاضر اولمغه باشلامش ایدی و آز وقت ظرفنده مظهر عنایتلری. اولەرق چوق ترقی ایلمش وحتی (زفر) قیاس ایله استنباط احکام ایلمکده اصحابمك الڭ اعلم واکملیدر دیه اول حضرتك ثناسنەده نائل اولمش ایدی یاخود طریق قضایه رغبتی اولمدیغی حالده مجرد ارزوی عمومی‌یه مخالفت ایتمکه وجدانی قائل اولمیەجغنی بیلدیکندن ویا بوطریقدن بهمه‌حال نصیبی اولدیغنی الهام آلهی ایله درك وتیقن ایلدیکندن ایلروده طریق مذکوره داخل اولەجغنه دائر اخبار عالیلری مراد ایدلسون . فی‌الواقع حضرت زفر برمیراث کیفیتندن طولایی بصرەیه داخل اولەرق تسویهٔ مصلحت ایلدکدن صکره مجرد اهالیٔ بلدەنك دوام صحبتنه دلبسته اولملری حسبیله اوراده اختیار اقامت ومؤخراً کندیسنه عرض اولنان منصب قضایی قبول خصوصنده خواص وعوامك متفقاً وقوعبولان رجالرینی اسعاف ایله ابراز موافقت ایدرك ارتحال دارالنعیم ایدنجەیه قدر بصره قاضیسی اولمشدر . رحمه‌الله سبحانه

« انتهی کلام‌المترجم »

(امام ابی یوسف) حضرتلری دخی اخبار عالیلری اوزره (هرون الرشید) زماننده قاضی القضاة منصبنی قبول بیوردی ملاقات ایتدکلری علماء مدینهٔ منوره ایچندن (امام مالك) رحمه‌الله حضرتلری سائرلره تقدم ایله کمال فوز وفلاح صاحبی اولەجغنی اعتقاد ایتمش ایدی فی‌الواقع عصرلرنده بولنان ائمهٔ مجتهدیندن هیچ بری علم وکمالجه (امام مالك) حضرتلرینك مرتبهٔ رفیعەسنه ایرەمدی .

جودت حفظ صاحبلرینك صاحب جمع و علی الاغلب اوزون صقالیلرك صاحب حمق و بلاهت اولدقلرینه وطویل القامه اولانلرك ایچنده عاقل ذاتلرك و جودی نادر اولدیغندن شایان اعتنا و عبرت بولندقلرینه الك اول حکم ایدن حضرت امامدر . منصب قضا تکلیف اولنمق ایچون (سفیان) (مسعر بن کدام) (شریك) حضراتیله برابر (حضرت امام) (منصور) خلیفەنك حضورینه جلب اولندقلری زمان اثنای طریقده کیدرکن رفقاسی بولنان ذوات مشارالیهمه بیوردیلرکه

حقمزده بن برتخمین ایده‌یم حضور خلیفه‌یه واردیغمزده بن برحیله ایله (مسعر) ده اثر جنت ابرازیله کندیمزه مخلصی بولورز . (سفیان) ایسه اورایه وارمدن یولده فرار ایدر بو تکلیفی ایچمزده انجق (شریك) بالمجبوریه قبول ایلر : فی‌الحقیقه‌ده بویله اولدی یولده کیدرکن (سفیان ثوری) رحمه‌الله تجدید وضوء ایلملك اوزره رفیقلرندن آیریله‌رق صو کنارنده واقع بر بوستانه کیردی محافظ تعیین اولنان جندی ایسه دیوارك آرقه‌سنده بکله‌یوردی بالتصادف نهرده کچمکده بولنان اوت ایله مملو بر سفینه‌نك راکبلرینه بنی بوغازلمغه قصد ایدن دشمنم شو دیوارك آرقه‌سنه کیزلندی شمدی اوزرمه هجوم ایده‌جکدر دیه‌رك (من جعل قاضیاً فقد ذبح بغیر سکین) حدیث شریفنی ملاحظه ایدرك شو کلامی آکا بناءً سویلمش اوللیدر.) التجا ایدنجه حالنه ترحم ایله حضرت (سفیانی) سفینه‌یه آلدیلر و سفینه بر خیلی آچیلدقدن صکره محافظ مرقوم کنیه‌سیله مکرراً ندا ایدوب جواب المدیغندن بوستانه کیرمکه مجبور اولدی (سفیان) حضرتلرینی بولمانجه اوزاقدن کورینان سفینه‌یه کیرمسی احتمالنی ذهننه کتیره‌جك یرده ظاهر کرامت صاحبی ایمش صونك قارشو یقه‌سنه کچوب کیدیورمش دیه‌رك مأیوساً عودت‌ایتدی . رفقای‌ثلثه (منصور) خلیفه‌نك حضورینه چیقدقلرنده (مسعر) همان خلیفه ایله مصافحه ایدوب (یاامیرالمؤمنین) نصل کچینورسکز جاریه‌لریکز ایولرمیدر آتلریکز دوه‌لریکز نجه‌در بنی منصب قضایه کچیریرمیسکز قاضیلق نه ایو شیدر یوللو مناسبتسز سوزلره مبادرت‌ایدنجه خلیفه‌نك یاننده کی قرناسندن‌بری افندم بو مجنون اوللیدردیدی خلیفه‌ده مرقومی‌تصدیق ایدرك(مسعر)ی طشره‌یه چیقارتدی (ابوحنیفه) رحمه‌اللهی چاغردی یاننه کیدنجه بن (نعمان بن ثابت بن مملوك) وهمده خزاز اصنافندنم اهل کوفه بنم کبی اصنافدن معدود بر مملوك زاده‌نك قاضی اولمسندن خوشنود اولمزلر ظن ایدرم بیوردی . خلیفه‌ده پك طوغری سویله‌دك دیوب (ابوحنیفه) رحمه‌الله حضرتلرینی عفو ایتدی بعده (شریك) رحمه‌اللهی هیچ سویلتمدی سندن غیری کیمسه قالمدی دیه‌رك مشارالیهك کوفه قاضیسی

اولمسنی فرمان ایلدی افندم بنم نسیانم غالبــدر دیجه (لبان) (کونلك) چکنمکه دوام ایدرسك دیدی بنم براز خفتم واردر دیدیسه ده (خلیفه) مجلس حکومته اوتورمدن فالوذج طبخ ایتدیروب یرسـك دیدی بعده (شریك) رحمه‌الله صادر وارد هر کیمی حقسز کورر ایسه‌م محکوم‌علیه قیلرم بن‌خاطر کوکل طانیمام دیدی (خلیفه) حضرتلری ده ایستر ایسك بنم اوغلمك علیهنه حکم ایله سنك حکمکه کیمسه مداخله ایده‌جك دکلدر بیوردی بونك اوزرینه (شریك) رحمه‌الله امتناعه بر مخلص بوله‌مدیغندن منصب قضایی قبول ایتمکه مجبور اولدی و (ابوحنیفه) رحمه‌اللهك سوزی تمامیله یرینی بولدی «حضرت امامك فراستنه‌دائر حکایات شهیره‌نك بری ده بروجه‌آتی نقل اولنمشـدر برکون اصحاب (ابی حنیفه) دن کیمسـه‌نك طانیمدیغی بر شـخص مسجد شریف اوکنـدن کچرکن حضرت امام بیوردیلرکه بونك بر شـخص غریب اولوب معلم صبیان و یکی اچنـده حلو یاتدن بر شیئك نهان اولمسنی ظن ایدرم تحقیق ایتـدیلر واقعا او یله اولدیغی آکلاشلدی وجه تفرسلرینی سؤال‌ایدنجه صاغ‌وصوله باقمه‌سندن غریب ومرور و عبورایدن صبیلره باقمه‌سندن معلم و یکی‌اوزرینه‌سنکلرك قونمه‌سندن حامل حلو اولدیغنه استدلال ایتدم بیوردیلر .

﴿ فصل ثانیٔ عشرین و ثالث عشرین ﴾

(اسئلهٔ مبهته یه ویردیکی اجوبهٔ مسکته‌سـندن تبین ایدن فرط فطانت)
(وکمال ذکاوتلری بیانندە‌در)

(امام ابویوسف) رحمه‌الله‌زمان تحصیلنده بر آرالق مریض اولدقده (امام اعظم) رحمه‌الله اکر بو چوجق اولورسه کندیسنه خلف اوله‌جق کیمسه یوقدر بیوردیغی‌مؤخراً قولاغنه واصل‌اولنجه‌اعجاب نفسه‌دوشه‌رك علم فقهـدن درس ویرمکه باشـلادی وباشـنه خیلی جمعیت طوپلاندی

(امام اعظم) حضرتلری بوخصوصه واقف اولدقده حضاردن برینه امر ایتدیلرکه هایدی (یعقوبك مجلس درسنه کیدوب اشبو سؤالی عرض ایله آکا دی‌که ایکی درهم اجرتله قصر ایتمك اوزره بر ثوبی قصاره تسلیم ایدن کیمسه ثوبنی طلب ایتدکده قصار من بوز اولاً انکار ایدوب آرادن بر قاچ کون کچدکدن صکره تکرار طلب ایدنجه مقصور اوله‌رق ثوبی اعطا ایلسه اجرته استحقاقی وارمیدر مقام جوابده علی الاطلاق هرنه سویلرسه‌بلا توقف تخطئه‌ایلیه‌سك‌او ذات وقتاکه سؤال من بوری امام (ابی یوسف) رحمه‌اللهه عرض ایلدی اول امرده اوت استحقاقی‌واردر دیه جواب ویردی سائل‌تخطئه ایدنجه براز تأملدن‌صکره خیر یوقدر دیه جواب ویردی بو صورتده ده تخطئه اولننجه سؤالك نره دن کلدیکنی ادراك ایدرك همان قالقوب (ابی حنیفه) حضرتلرینك حضورینه واردی (حضرت امام کندینی کورمسیله برابر سنی بورایه انجق قصار مسئله‌سی کتیردی دکلمی بیوردی کمال محجوبیتله اوت افندم جوابنی ویردکده بیوردیلرکه سبحان‌الله هنوز دها بویله اجاره مسائلنده جوابدن عاجز قالان برذات دین‌الهیدن بحث ایله علم‌فقهدن درس ویرمکه نصل جسارت ایلر . اطلاق‌ایدرك ویرمش‌اولدیغك جوابلرك ایکیسیده خطادر چونکه بو مقام تفصیل مقامیدر اکر انکاروغصب ایتدکدن‌صکره قصر ایلدیسه قصارك اجرت ایستمکه حقی یوقدر چونکه بو صورتده عقد اجاره نك بطلانی حسبیله کندیسیچون قصر ایتمش اولور اکر قبل‌الانکار قصر ایتمش اولدیغنی اثبات ایده‌بیلور ایسه او حالده اجرت طلبنه حقی اوله بیلور .

«لمترجمه» بوسؤالدن‌بشقه دهادرت سؤال‌واردرکه (اشباه)ك آخرنده مذکوردر انجق حضرت امامك مکارم اخلاقنه نظراً مجزومدرکه اشبو اسئله‌یی (امام یعقوبه) عرض‌ایله مقصد آنی محجوب‌ایتمك اولمیوب بلکه تدریسه بحق اهل اولوب اولمدیغنی اظهار . و هرحالده کندیسندن اولجه استیذان ایلمك مقتضای حقوق استاذ اولدیغنی تفهیم و اشعار قصد اولندیغی آشکاردر . اه

(امام ابی حنیفه) رحمه‌الله بردفعه بر دوکونده بولنـدیلرکه اوراده اکابرعلما هپ حاضر ایدیلر دوکون صاحبنك ایکی کریمه‌سی بردن کلین اولیـورلر ایدی داماد اوله‌جـق ذاتلرده قرنداش ایدیلر اوزمانك عادتی حکمنجه خلق یمك یمکه اوتورمدن زفاف و قوعبولدی دهـا جمعیت طاغلمدیغی حالده صاحب خانه غایت تلاش ایله حضارك یانه‌کلوب خطاء عظیم وقوعبـولدیغنی یعنی دامادلرك هر بری دیکرك زوجه‌سـیله زفاف اولنـدیغنی علماء کرامه عرض ایلدی بونك اوزرینه (سـفیان ثوری) رحمه‌الله بیـوردی‌که بودرجه تلاش ایجاب ایتمز بویله حادثه صحـابهٔ کرام عصرنده وقوعبولدیغندن (معاویه) رضی‌الله عنه حضرتلری (امام‌علی) کرم الله وجهه حضرتلرندن استفتاء ایچون برینی کوندردیکنده ارککلرك هر بری کندی زوجه‌سی ظن ایله دیکرك زوجه‌سنی‌استفراش ایتدیکندن مهرنی ضامن‌اولمق و هرزوجه کندی زوجنه اعاده‌اولنمق لزوم‌ووجوبیله حکم ایلمش ایدی حضارك جمله‌سی بو جوابی استحسان ایلدیلر ایسه‌ده (ابو حنیفه) رحمه‌الله سکوت ایلدی (مسعر بن کدام) رحمه‌الله سز نه بیوررسـکز دیجه (سفیان) رحمه‌الله بوندن بشـقه نه دیه‌بیلور دیدی (امام اعظم) حضرتلری چوجقـلری بکا کتیرك بیـوردی چوجقلر حضورینه کلنجه آیری آیری هر برینـه زفاف اولنمش بولندیغك خانم سنك زوجه‌ك اولمغه راضی‌اولورمیسك دیه سؤال‌ایدوب موافقت جوابی آلنجه هر برینه زوجهٔ منکوحه‌سنی تطلیق ایتدیره‌رك مزفوفه‌سنی نکاح ایلدی و یکیدن بر دوکون دها ایدلمسنی امر ایتدی و بو اجرا ایتـدیکی خصوصـدن طولایی هر کس تعجب ایدوب تحسـین خوان اولدیلر . (مِسـعر) رحمه‌الله در عقب قالقـوب حضرت امامك اللرینی اوپدی وهرکسدن زیاده کندیلرینـه توقیر واحترام ایتمکده بولندیغمك حکمتنی آکلادیکزمی دیه‌رك حضاره خطاب ایتدی (سفیان) رحمه الله سکوت ایله کچشدیروب بر شی سویلمدی [(اشباه) کتابنده (سفیانك) ده حضرت امامك آلنندن اوپدیکی ذکر ایدلمشدر] .

« تنبیه » (سـفیان ثوری) رحمه‌اللهك (امام‌علی) کرم‌الله وجهه

حضرتلرندن نقلاً بیان ایلدیکی حکم اساساً (ابو حنیفه) حضرتلرینك حکمنه منافی دکلدر . حکملرك هر بری حق اولوب یکدیکرینی مصدقدر چونکه (سفیان) رحمه الله حضرتلرینك بیان ایتدیکی حکمك مبناسی — که شبهه ایله وطیٔ ایلمك ضمان مهری موجب اولوب نکاح سابقی اخلال ایتمدیکندن عبارتدر — (ابو حنیفه) رحمه الله حضرتلری انکار ایتمیور آنجق ارککلرك هر بری مزفوفه‌سنی استفراش و محاسنه اطلاع ایتدکدن صکره قهراً اللرندن چیقارلدیغی حالده بینلرنده وجد و تعلق قالمق و صکره دن مزداد اولمق احتمال غالب اولمسنه بناءً ایلروده وقوعی ملحوظ اولان سوء امتزاج و فساد ازدواج بلای عظیمنك شمدیدن اوکنی آلمغی حکمته دها اوفق بولدیغندن اولوجهله ایجابنی اجرا ایتدیردی .

«لمترجمه» شو مقامك ایضاحی شو وجهله در (حضرت علی) کرم الله وجهه افندمزك بیوردیغی جوابی (امام اعظم) حضرتلری ده اعتراف ایدرلر . نکاح سابقی ابقا ایتمك مراد اولندقده بوندن بشقه جواب یوقدر زیرا بر کیمسه‌نك منکوحه‌سنی دیکر کمسنه‌نك وطیٔ ایتمسیله نکاحه خلل کلمز عقد صحیح شبهه‌سی و یاخود نکاح فاسد انواعنك بری بولنورسه حد شرعی ده واجب اولمز بلکه مهر مثل لازم کلیر که آکا (عقر) تسمیه اولنور انجق بو صورتده قادینك عدت چیقارمسی واجب اولدیغندن زوج اصلیسنه درعقب رجوع ایده‌بیلیرسه ده مدتنی اکمال ایتمدین قربان اولنمسی حرامدر بونکله برابر مصنفك دیدیکی کبی شو واقعه ده زوجین بیننده اخوت بولنه‌رق شب و روز بر محلده انسیت آرزوسنده بولندقلری جهتله ابقاء نکاح سابق محذورلری چوغالیور چونکه خصوص مذکورك الی آخر العمر میانه‌لرنده برودت و سبب حصول عداوت اوله‌جغی آشکاردر . بر نکاحك ابقا اولنوب اولنمامق جهتی ایسه منحصراً زوجه عائد بر کیفیت اولدیغندن کندی منافع مشروعه‌سنك نه طریق ایله وقایه و تأمین اولنمسنی دها آسان و محذوردن اسلم کوررسه او طریقی ترجیح و اختیار خصوصنده هر شخصك حر و مأذون اولمسی بداهةً تسلیم اولنور بو حالده هنوز یوزی کورلمامش وهم ده

قضازده اولمش بر منكوحه نك نكاح اصليسنى رفع ايله مقابله‌سنده نيل وصلتيله دلداده‌سى بولنان برجبيه‌يى الدن چيقارمامغه هر برى كمال ممنونيتله موافقت ايدنجه بلا تردد مقتضاسى اجرا اولنورده محذورلرك كافه‌سى برطرف قلنور . چونكه مزفوفلهك كنديسنه عقد نكاح اولندقده قادينك عدت بكلمسنه حاجت قالمديغى كبى بالاده عرض اولنان برودت و سوء معاشرتك ده اوكى آلنمش اولور . زوجين ميانه‌لرنده بو يولده تراضى وقوعى (امام على) كرم‌الله وجهه حضرتلرينه‌ده عرض اولنمش اولسه‌ايدى شبهه‌سز تصويب وتحسين بيورورلردى فقط مشاراليه‌حضرتلرى مستفتينك افادهٔ واقعه‌سندن حال‌حاضرك ابقاسى‌التزام اولنديغنى آكلامش اولدقلرندن نكاح سابقك بقاء صحتنى بيان ايله برابر وقوعبولان خطا اوزرينه ترتب ايدن احكامى تعيينله اكتفا بيورمشلردر .

« انتهى كلام‌المترجم »

سادات هاشميه‌دن بر ذاتك اوغلى وفات ايدوب جنازه سنده اهالىٔ كوفه نك وجوه و علماسى حاضر بولندقلرى حالده چوجغك والده‌سى كمال وجد وتأثرندن ناشى آچيق صاچيق طيشارويه اوفرايوب جنازه نك اوزرينه قپانديغى جهتله زوجى بولنان ذات مزبوره‌يى ارضا ايدرك خانه‌يه رجوع ايتديره‌مديكندن بالمجبوريه عدم رجوعى تقديرينه طلاقك وقوعنى تعليق ايلدى مزبوره ده جنازه نمازى قيلنمازدن اول رجوع ايدر ايسه‌م بتون مماليكم حر اولسون ديدى بو حالت غريبه‌نك وقوعيله هركسك متحير قالوب توقف ايتمسى اوزرينه (امام ابى حنيفه) حضرتلرندن مخلص طلب اولندى مشاراليه حضرتلرى زوجينك صورت حلفلرينى تكرار ايتديردكدن‌صكره درعقب يالكز زوجه جنازه نمازى قيلديره‌رق زوجه‌يه رجوع و انصراف ايله امر ايتدى و بو تدبير ايله هيچ برينه حنث لازم كليه‌رك وقاحت و محجوبيتك اوكى آلندى .

«لمترجمه» هركسك ذهننه وارد اولان شوندن عبارت ايدى‌كه مزبوره نك انجق غسل و تكفيندن صكره جماعت ايله قلنه‌جق جنازه نمازينه قدر رجوع ايتمامسيله كوله و جاريه‌لرى عتقدن قورتاريله بيلور

بو صورتده ایسه طلاق واقع اولوردی (ابو حنیفه) رحمه‌اللهك تعیین ایتدیکی مخلص ایله محذورلرك ایکیسی‌ده ارتفاع ایتدی (انتهی) آنکچون (ابن شُبرُمَه) رحمه‌الله مقام تحسینده « آنالر سزك کبی اوغل طوغورمدن عاجزدر مسائل علمیه‌ده سزك ایچون هیچ کلفت یوقدر » دیدی .

برکیمسه حضرت امامدن کندی خانه‌سنك دیوارنده پنجره آچمق خصوصنده استیذان ایتدکده قومشونك عورتنه اطلاع ایتمامك شرطیله ایسته‌دیککك پنجره‌یی آچه‌بیلورسك دیدی قومشوسی حاکم وقت اولان (ابن ابی لیلی) مرحومه شکایت ایتدیکندن مشارالیه منع ایلدی مؤخراً (ابی حنیفه) حضرتلری قپو آچمه‌سنی اخطار ایلدیسه‌ده (ابن ابی لیلی) آنی‌ده منع ایتدی انك اوزرینه (ابی حنیفه) رحمه‌الله دیوار سنك مالك دکلمی وار دیوارکی ییق‌ده یاپدیرمسی بکا عائد اولسون بیوردیلر دیواری ییقمغه باشلایجه تکرار حاکمه شکایت اولندیسه‌ده بودفعه حاکم مومالیه منعه اصلا برطریق بوله‌مدیغندن شاکیٔ مرقومی تکدیر مقامنده برآدم کندی ملکنی هدمه قیام ایدر ایسه بن نه صلاحیت ایله منع ایده‌بیلورم دیوار صاحبنه‌ده هایدی اوغلم کیت ایشنه باق دیدی شاکی افندم بوحالده بنم خانه‌م بالکلیه آچیله‌جق هانی یا برپنجره آچدیرمیور ایدیکنز دینجه (ابن ابی لیلی) آرتق بنده تدبیر قالمدی بوآدم درسی بیوك یردن آلمش بنم خطامی اظهار ایتدی دیه‌رك سوزه ختام ویردی .

(عبدالله بن‌المبارك) حضرتلری برکون (حضرت امامه) برکیمسه‌نك ایکی درهمیله دیکر کیمسه‌نك بر درهمی قارشدیرلدقدن صکره ایچندن ایکی درهم ضایع اولسه قالان درهمی نصل تقسیم ایتمك لازم کلور دیه سؤال ایلدی بیوردیلرکه قالان درهم ایکیسنك بیننده ثلث وثلثان اوله‌رق تقسیم اولنور .

(ابن المبارك) مرحوم دییورکه (ابن شُبرُمَه) یه ملاقی اولدیغمده مسئلهٔ مزبوره‌یی اکاده عرض ایتدم دیدی‌که بومسئله‌یی دیکر کیمسه‌یه سؤال ایتدیکنزمی دیدم اوت (ابی حنیفه) حضرتلرینه سؤال ایتدم دیدی‌که مشار الیهك ویردیکی جواب ایکیلی برلی تقسیمدن عبارت

اولمليدر. بنده تصديق ايدنجه « فقط بوجوابده خطا ايتدكلرى آشكار در. چونكه ضايع اولان درهملرك بريسى تماماً ايكى درهم صاحبنك مالى ديكريده ايكيسنك بيننده مشترك اولديغندن باقى قالان درهمك مناصفةً تقسيمى لازم كلور ديدى وويرديكى جواب بنم مظهر تحسينم اولديسه‌ده (ابى حنيفه) حضرتلريله لدى الملاقاة بيورديلركه سن (ابن شبرمه) ايله ملاقى اولدك وسكا ايكى درهمك بريسى بالاستقلال درهمين صاحبنك مالى اولديغى متيقندر بوجهتله بردرهم صاحبنك يالكز يارم درهمى ضايع اولوب باقى قالان درهمكده يارسى آنك حقى اولمق لازم كلير ديدى . دكلى اوت ديدم بيورديلركه خير مادامكه اوچ درهم برمحلده اختلاط ايتدى صاحبينك مجموع دراهمده اشتراكى وقوع بولەرق هردرهمك برثلثى برينك ايكى ثلثى ديكرينك مالى اولدى بوحالده هانكى درهم ضايع اولور ايسه ايكيسنكده حصه‌سنى كوتورر هانكى درهم قالور ايسه ينه بومنوال اوزره مشترك قالور .

« تنبيه » تعين وتميز ايتميان شيلرك اختلاطى شركت على وجه الشيوع ايجاب ايتديكنى تسليم ايدنلره كوره (ابو حنيفه) رحمه‌اللهك قولى ظاهردر فقط (ابن شبرمه) بوايجابى منع ايده‌بيلور بوحالده ضايع اولان درهملرك ايكيسنده درهم واحد صاحبنك اولمق امكانى اولمديغندن قطعاً بريسى ايكى درهم صاحبنك اولمق تحقق ايدر ديكر درهم ايسه هربرينك اولمغه صالح اولمغله قالان درهم على التعيين بريسنكدر ديمك ترجيح بلامرجح اوله‌جغندن مناصفه طريقيله بينلرنده تقسيم اولنمق لازم كلور .

« المترجمه » فقط شركت ملكك خلط ويا اختلاط اموال ايله يعنى ايكى كيمسه ماللرينى قابل تميز وتفريق اولميه‌جق صورتده قارشديرمق ياخود من غير صنع ماللرى اول وجهله قارشمق ايله حاصل اولديغى كتب فقهيه‌مزده اثبات اولنمش و (مجله) نك (١٦٠١) نجى ماده‌سى بوكا بنا قلنمشدر اهـ

(ابو حنيفه) رحمه‌اللهك جوارنده بولنان بر ذات بر قبيله‌دن تزوج ايتمك مراد ايدوب وسعندن زياده مهر مطالبه اولنديغندن (ابو حنيفه) حضرتلرينه عرض ماجرى ايله استشاره ايلدى مشاراليه‌ده ديلدكلرى قدر مهر تسميه‌سيله تزوج ايتمكى امر بيورديلر انجق اولجه استخاره ايتمكى شرط قيلديلر امرلرينه امتثال ايله تزوج ايدوب زفاف اولمغى مراد ايلدكده مهر مسمايى تماميله تسليم وايفا ايتمدكجه قزك ويرليه‌جكى كنديسنه اخبار اولندى ينه حضرت امامه مراجعت ايدوب بيان كيفيت ايلينجه ولو استقراض ايله همان مهرى تدارك ايدوب قزى آلمغه سعى ايت بيورديلر وبالذات كنديلرى دخى برمقدار اقراض ايلديلر وقتاكه بو تدبير سايه‌سنده وصلت حاصل اولدى امر بيورديلركه شمدى سن بر اوزاق محله سفر ايده‌جكنى آنلره سويله‌ده بقالم نه ظهور ايدر . سويلينجه بالطبع تلاش ايدرك (ابو حنيفه) حضرتلرى مادامكه مهرى تماماً تسليم ايلمشدر زوجه‌سنى ايستديكى محله چيقارمغه صلاحيتى واردر بيوردى .

« لمترجمه » متقدمين زماننده مهرى تماماً ادا ايتمش اولان زوجك زوجه‌سيله برلكده سفر ايلمسى منع اولنماز ايدى فقط كنديسنه امنيت اولنمق شرط قلنمش ايدى لكن متأخرين زوجه موافقت ايتمدكجه فساد زماندن ناشى على الاطلاق مساعده ايتمزلر بو مسئله‌نك تفصيل وتحقيقى كتاب النكاح شرحمزه درج اولنمشدر اه

بزم بوكا تحملمز يوقدر ديدكلرنده اويله ايسه آلمش بولنديغكز مال كثيرى اعاده ايله كنديسنى ارضا ايدك بيوردى صهر موما اليه بو تكليفدن يوز بوله‌رق بن يالكز بوكا قانع اولمام دها زياده ايسترم دينجه (حضرت امام) بيورديلركه اكر انصافك خارجنه چيقار ايسه‌ك زوجه‌ك برينه كليتلو بر دين اقرار ايدرده دين مزبورى ايفا ايتمدكجه برلكده سفر ايتمكز ممكن اولماز بونك اوزرينه شخص مرقوم امان افندم بو تدبيرى خبر آلمه سونلر صكره بكا برشئ ويرمزلر ديه‌رك قناعت وانصافه مجبور اولدى .

حضرت امامك سرعت انتقاللرينه دلالت ايدن شيلرك بريده شو جوابلريدر .

شویله که برکون برقادین حضور عالیلرینه کلوب ارکك قرنداشم آلتی یوز دینار ترك ایدرك وفات ایتدیکی حالده بنم حصه‌مه یالکز بردینار اصابت ایتدی دیدکده بیوردیلرکه میراثی علم فرائضه کیم تطبیق ایلدی (داود طائی) حضرتلری دینجه بیوردی که فی الواقع سنك حقكده بودر سنك قرنداشك ایکی قز یله برزوجه‌سندن بشقه والده‌سنی وهمشیره‌سنی و اون ایکی عدد ار قرنداشنی ترك ایلمش دکلیدر اوت دیدکده بوحالده سنك حصه‌ك بردیناردن زیاده اولمق امکانی یوقدر بیوردی .

« لمترجمه » چونکه متوفانك قیزلری مجموع ترکه‌نك ثلثانی اولان درتیوز دیناری ووالده‌سی سدس حصه‌سی اولان یوز دیناری زوجه‌سی‌ده ثمن حصه‌سی اولان یتمش بش دیناری آلدقلرنده باقی قالان یکرمی بش دینار (للذکر مثل حظ الانثیین) قاعده‌سنجه بینلرنده تقسیم اولنه‌رق اون ایکی ار قرنداشنه ایکیشر دینار قیز قرنداشنه ده بردینار اصابت ایده‌جکی اشکاردر، بومناسبتله علم فرائضده بوکا مسئلهٔ دیناریه دینلور.

« انتهی »

زمان عالیلرنده منصب قضاده بولنان (ابن ابی لیلی) [١] مرحومك برکون مجلسنه داخل اولدقلرنده محاکمه طلب ایدنلره مساعده ایتدی که حکم و قضاده‌کی مهارتلرینی حضرت امام کورسون . ایمدی برذات

[١] مشارالیه محمد بن عبدالرحمن بن بشار در . جد عالیلری (بشار) رضی‌الله عنه انصار کرامدن اولوب (ابو لیلی) کنیه‌سیله معروفدر . پدرلری عبدالرحمن رحمه‌الله اکابر تابعیندندر . کندیلری ایسه (٣٣) سنه کوفه‌ده حاکم اولمش و (١٤٨) تاریخنده ارتحال دار بقا ایتمشلردر.

سفیان ثوری حضرتلری ده مشار الیهدن اخذ علم ایتمش وچوق کره ثناسنده بولنمش ایدی .

(معاویه بن یزید) رحمه‌الله دخی (ابولیلی) کنیه‌سیله یاد اولنوردی که پدری یزیدپلیددن صکره (١٧) یاشنده اولدیغی حالده قرق کون قدر مقام خلافتده بولنمش ایدی . صلحای امتدن معدود و غایت حق شناس برذات ایدی . حتی شیخ اکبر حضرتلرینك قولنجه زماننده‌کی اقطاب اربعه‌نك بری ایمش. استعیذ بالله (یخرج الحی من المیت و یخرج المیت من الحی) سری مشارالیه ایله پدرنده تماماً ظهور ایتمشدر اه

دیکرندن بکا (یا ابن الزانیه) سوز یله قذف ایتدی دیه دعوی ایلدی حاکم مشار الیه مدعی علیه اولانه سن نه دیرسك دیدکده (حضرت امام) بیوردیلرکه مدعی علیهدن جواب صورمغه مبادرت ایدییورسك حالبوکه دعوانك صورت تقریرندن مستفاد اولیورکه بودعوی مدعینك والده‌سنه عائددر . عجبا شو مدعینك والده‌سی طرفندن وکالتی ثابت اولمشمیدر . (ابن ابی لیلی) خیر ثابت اولمامشدر دیجه بیوردیلرکه اویله ایسه مدعی بولنان ذاته اولا سؤال ایله که والده‌سی حالا برحیاتمیدر دکلیدر سؤال ایلیوب خیر برحیات دکلدر جوابنی آلنجه بیوردیلرکه وفات ایتدیکنه دائر اقامهٔ بینه ایلسون اقامهٔ بینه اولندقده حاکم مزبور مدعی علیهدن جواب ایستینجه بیوردیلرکه ینه عجله ایدییورسك عجبا والده‌سنك کندیسندن غیری وارثی یوقمیدر بعدالسؤال یوقدر دیجه امر ایتدیلرکه اقامهٔ بینه ایلسون اقامهٔ بینه اولندقده حاکم ینه مدعی علیهه سن نه دیرسك دیدی (حضرت امام) دها مدعی‌یه صوریله‌جق شیلر واردر عجبا والده‌سی حره‌میدر جاریه‌میدر کذلك مسلمه‌میدر غیرمسلمه‌میدر حره ومسلمه اولدیغی شخص مزبور طرفندن سرد وبیان اولندقده بو خصوصلره ده اقامهٔ بینه لازمدر بیوردیلر خصوص مزبورلره‌ده اقامهٔ بینه اولندقدن صکره اشته شمدی مدعی علیهه جواب صورمق زمانی کلدی بیوردیلر .

تابعیندن (امام قتاده) حضرتلری (کوفه) شهرینه کله‌رك حلال وحرامه متعلق بکا هرنه‌یی صورار ایسه‌کز جوابنه حاضرم دیه اعلان ایلدیکی صره‌ده (ابوحنیفه) حضرتلری اوانده هنوز (حماد) حضرتلرندن تدرس وتعلم ایتمکده بولندیغی حالده مسئلهٔ آتیه‌یی عرض ایلمش ایدی شویله‌که برکیمسه برقاچ سنه‌لر اهلندن غیوبت ایدرك نهایةالامر زوجه‌سنه واصل اولان خبر موتی مزبوره‌یه ظن افاده ایدوب زوج آخره تزوج ایتدکدن وبر ولد دخی دنیایه کتیردکدن صکره ظهور ایدوب کلان زوج اول نفی ولد وزوج ثانی ادعاء نسب ایلسه بونلرك ایکیسیده‌می مرأهٔ مزبوره‌یی قذف ایلمش اولورلر یوخسه یالکز نفی ولد ایدن زوج اول‌می قذف ایلمش اولور وشومسئله‌یی تقریردن صکره حضاره اکر شومسئله‌نك

جوابنی کندی رأیله ویررسه مطلقا خطا ایدر وبرحدیث روایتنه قیام ایلرایسه اختیار کذب ایلمش اولور بیورمش ایدی فی الوقع (قتاده) رحمه‌الله شومسئله‌نك جوابنی استحضار ایده‌میه‌رك شویله بر واقعه‌نك حدوثنی استفسار ایلدی خیر وقوع بولمش دکلدر دنیلدکده هنوز وقوع بولمیان حادثه‌نك جوابنی نه‌یه سؤال ایدییورسکز دیدی انك اوزرینه (امام ابی‌حنیفه) رحمه‌الله بیوردیلرکه علمانك شانی بلایه نزولندن اول متهیء اولمق ووقوعی ملحوظ اولان هرحادثه‌نك مدخل ومخرجن بیلوب اجابنده متحیر قالمامقدر بعده (امام‌قتاده) رحمه‌اللهٔ‌نه‌ایسه بونی براقك‌ده بکا تفسیردن صورك دینجه (امام اعظم) حضرتلری (وقال‌الذی عنده علم من‌الکتاب انا آتیك‌به) آیت کریمه‌سنده ذکر بیوریلان ذات کیمدر بیوردیلر (قتاده) خضرتلری حضرت (سلیمان) علیه‌السلامك کاتبی (آصف بن برخیا) درکه اوذات‌شریف اسم‌اعظمی بیلورایمش دیدی .

(ابوحنیفه) رحمه‌الله عجبا سلیمان علیه‌السلام دخی اسم اعظمی بیلورمیدی (قتاده) رحمه‌الله خیر بیلمزدی . (ابی‌حنیفه) رحمه‌الله بر پیغمبرك زماننده کندیسندن دها اعلم برذاتك بولنمسی جائزمیدر (قتاده) رحمه‌الله خیر! بن‌سزکله تفسیره دائرده‌محادثه ایتمیه‌جکم بکا فقهای‌عظامك اختلاف ایتدکلری شیلری صوریکز (ابو حنیفه) رحمه‌الله‌ یك ایو سز صورت قطعیه‌ده مؤمن‌میسکز (قتاده) رحمه‌الله امیدم بویله‌در یعنی ان‌شاءالله مؤمنم دیمك ایستدی (ابوحنیفه) نه‌یه قطع‌ایتمیورسکز (قتاده) رحمه‌الله جناب‌حقك (والذی اطمع ان‌یغفرلی خطیئتی یوم‌الدین) قول شریفنه موافق اولمق ایچون دیدی (ابوحنیفه) رحمه‌الله حضرت (ابراهیمدن) حکایه بیوریلان دیکر آیت کریمه‌یه موافق اوله‌رق قطع ایلسه‌کز دها ایو دکلمی استعیذ بالله (واذقال ابراهیم رب ارنی کیف تحیي‌الموتی قال اولم تؤمن قال بلی ولکن لیطمئن قلبی) بونك اوزرینه (قتاده) رحمه‌الله مجلس درسندن قیام‌وحدت ایدرك آنلره بردها‌تحدیث یعنی روایت حدیث ایتمیه‌جکنه یمین‌ایلدی (قال‌فی آخر الفتاوی‌الظهیریة‌فقال قتادة لااجلس فی‌الکوفة مادام هذا الغلام فیها) .

مختل الشعور بر قادینك حدتی موجب بر سوز سویله یوبده (یا ابن الزانیین) مقابله سنه اوغرایان برشخصك ادعاسی اوزرینه حاکم وقت (ابن ابی لیلی) رحمه الله مزبوره قادینه علی التوالی ایکی دفعه حد قذف وهمده مسجد ایچنده وحالت قیامنده اجرا ایلدیکنده (ابو حنیفه) رحمه الله بزم حاکم افندی بوخصوصده التی جهتله خطا ایلمشلردر بیوردی اولاً مجنونه یه حد شرعی اجرا ایدلمز ثانیاً مسجد ایچنده وقوعی تجویز اولنماز ثالثاً قادینه حالت قیامده حدی اجرا ایتدیرمش حالبوکه قادینی اوتورتمق لازمدر رابعاً کلمهٔ واحده ایله بیك کشی دخی قذف اولنسه حدك تعددینی ایجاب ایتمز حاکم ایسه تثنیه صیغه سنه نظر ایدرك ایکی دفعه اجرا ایتدیرمش خامساً شودعوی مدعینك ابوینه عائددر حالبوکه آنلر حاضر اولوب دعوایه تصدی ایتمدیلر سادساً حدك تکراری صورتده حدین بیننده فاصله بولنمق لازمدر. فقط حاکم مزبورك بویولده خطیأتنه تنبیه بیورملری موجب شکایت اولوب امیرك (کوفه والیسنك) امریله برمدت افتادن منع اولندیلر ایدی. مؤخراً (عیسی بن موسی) طرفندن عرض اولنان مسائله ویردکلری جوابلر مظهر تحسین اولدیغندن ینه مجلس افتایه اجلاس اولندیلر.

« لمترجمه » ابن خلکان مرحوم خطیئات مزبوره یی تعداد ایدرکن قادینك مجنونه اولمسی بدلنده حاکم موما الیهك مجلس حکومتدن هنوز قیام ایتمش اولدیغی حالده قادینك شتمنی ایشتمه سیله درعقب رجوع ایتمسنی ذکر ایلمش وحاکمك کوفه امیرینه بوراده (ابو حنیفه) نامنده برذات ظهور ایدوب بنی تخطئه ایدرك حکمم خلافنه افتا ایدیور بو ذاتك زجر اولنمسی لازمدر دیه شکایت ایتمسی اوزرینه والی طرفندن (حضرت امامك) فتوادن منع اولندیغی اثناده «برکون قیزی صائمه اولوب دیشلرم آراسندن ظهور ایدن قانی مراراً توکوردیکمدن آرتق بزاق اثر دمدن عاری اوله رق کلمکه باشلادی عجبا شمدی توکورمیوب یودی ویرسه م اوروجه ضرر ویررمی؟ دیه کندیسنه سؤال ایلدکده قیزم بن فتوی ویرمکدن منع اولندم قرداشك حماده سؤال ایله بیورمشلر ایدیکه امر اولی الامره اطاعت عندالله بیوك طاعت اولدیغنه مبنی سراً دخی مخالفت

بیورمیەرق جوابدن امتناع بیورملری مناقب عظیمەسندن معدود در »
دیەرك خامەران مقال مدائح وساپاش اولمشدر . انجق بالاده دخی عرض
اولندیغی اوزره حضرت امامك حماددن غیری اولادی اولمدیغندن
کریمەسی طرفندن بو یولده سؤال اولنمش ایدی دیمك صحیح اولەماز .
مگر رضاعاً کریمەسی ویا ربیبەسی مراد اوله . فقط مناقب شمسیه ده
طالع برج مطالعه اولدیغی اوزره سؤال مزبوری عرض ایدن اوغلی
(حماد) ایمش . و جوابدن امتناع بیورمسی اوزرینه جای تنهاده افاده یه
مانع وارمیدر دیدیکنده (حضرت امام) بزلره خلوت و جلوتده یکسان
حال اولمق لازمدر وامر اولی الامره اطاعت ایتمك فی الحقیقه اطاعة الله در
بیورمشلردر .

انتهی

(ضحاك) [١] برکون (ابی حنیفه) رحمه الله حضرتلرینه حکمینی
تجویز ایتدیککزدن ناشی توبه ایتملیسکز دیدی (حضرت امام) بنمله مناظره
ایتمك ایسترمیسکز اوت دینجه بیوردیلرکه یا بز اختلاف ایدر ایسەك
بینمزی کیم فصل ایده جکدر (ضحاك) ایسته دیککز کیمسه یی حکم
قیله بیلورسکز دیدی (ابو حنیفه) رحمه الله ضحاکك اصحابندن بر ذاتی
حکم قیلدقدن صکره بیوردیلرکه شمدی سز بو ذاتك حکم اولدیغنه راضی
اولدیکزمی ضحاك اوت راضی اولدم دینجه او یله ایسه سزده حکمك
تعددینی تسلیم ایتمش اولدیکز بیوردیلر .

(امام عطا) رحمه الله حضرتلرینه برکون (حضرت امام اعظم)
استعیذ بالله (و آتیناه اهله و مثلهم معهم) آیت کریمەسنك تفسیرینی سؤال
ایلیوب (عطا) حضرتلری ده جناب حق بعدالعافیه (حضرت ایوبه)
اهل و اولادینی و آنلرك دها بر مثلنی احسان بیورمشلر دیه جواب
ویرنجه مقام اشکالده برنبی ذیشانه کندی صلبندن اولمیان اولادی ویرمك
اولورمی ؟ بیورمش (عطا) رحمه الله « عافاك الله » بونك حقنده بر شی
ایشتدیکزمی بیوردقده اوت جناب حق تعالی (حضرت ایوبه) اهلنی

[١] ذکر اولنان قصه دن مستفاد اولدیغی اوزره بو ضحاك ایلروده خوارج طائفه سندن
اولوب ترجمهٔ حالنی بیان ایده جکمز (ضحاك بن قیس) اولمليدر .

و اولاد صلبیه‌سنی احسان بیوردقدن صکره هلاك اولان اولادنك اجور جزیله‌سنی دخی احسان بیورمشلردر دیه جواب ویرمشلر (عطا) حضرتلری‌ده بو تفسیری تحسین بیورمشلر.

« تنبیه » حضرت عطانك روایت ایلدیکی تفسیرده‌کی اولادینك دها برمثلی احسان بیورمشلر کلامنی شاننده (وخذ بیدك ضغثاً فاضرب به ولاتحنث) آیت جلیله‌سی نازل اولان زوجهٔ شفیقه‌لری (رحمه) رضی‌الله عنهانك حالت شبابنی اعاده‌دن صکره مومی الیهادن تولد ایدن اولادینه حمل ایتمکه برمانع یوقدر بلکه نظم جلیلدن ظاهر اولان معنی ده بودر .

« لمترجمه » بو تقدیرجه (حضرت ایوبه) کندی صلبندن اولمیان بر طاقم اولادو یرلمك لازم کلیرکه بونك مقام امتنانده ذکر اولنمسی مناسب دکلدر. یوللودرمیان اولنان اشکال وارد اولماز خصوصا انسانك اولادی صلبندن ظهور ایدن اولادك —که احفاددر— مقام امتنانده تعداد اولنمغه شایان بر احسان الهی اولدیغنده اشتباه یوقدر آنکچون اکثر مفسرین عظام جناب‌حق (حضرت ایوب) علیه‌السلامك اوزرلرینه بنا ییقیله‌رق هلاك اولان اولادینی احیا بیوردیغی کبی آنلرك عددنجه کندی صلبندن و یاخود اولاد مز بوره سی اصلابندن تولد و ظهور ایدن ذکور و اناث بر طاقم اولاد دها احسان بیوردی دیورلر . مصنف مرحوم شو فصلك آخرنده دیه‌جکدرکه کتب مناقبده مذکور اولان حکایاتك بر قسمنی مختل و یا غیر ثابت بولدیغمزدن ترکه مجبور اولدق بو حالده شو حکایه یی‌ده ترك ایتمش اولایدی اصابت ایلمش اولوردی . انتهی

برکیمسه حضرت امامه سؤال ایلدی‌که اولازوجه‌م بمله کلام ایدنجه‌یه دکین آنکله کلام ایتمامکه بن یمین ایتدم ثانیا زوجه‌م ده بن ابتداءً کلام ایتمدکجه بنمله مکالمه ایتمامکه یمین ایلدی (حضرت امام) بأس یوق همان یکدیکر یکزله قونشمغه باقك هیچ بریکز حانث اولمازسکز بیوردی (سفیان ثوری) بو جوابی خبر آلنجه غضب ایدرك حضور امامه کلدی و اباحهٔ فروجه مؤدی اولان شو جوابی نره‌دن استنباط ایتدیکز دیه اعتراضه قیام ایتدی . حضرت امام بیوردیلر مادام‌که زوجك یمیندن صکره

زوجه جملهٔ قسمیه ایله کندیسنه مشافهه ایلمش زوجك یمینی یرینی بولمش و ساقط اولمشدر بوندن صکره زوج ابتداءً کلام ایدنجه زوجه نك یمینی دخی ساقط اوله‌رق هیچ بر شیٔ لازم کلمز بونك اوزرینه (حضرت سفیان) علم بابنده سنزه کشف اولنان درجه‌دن بزلر هپ غافلز دیه‌رك انصاف واعترافه مبادرت ایلدی (عبدالله بن المبارك) رحمه‌الله ات پیشیریلان تجره یه برقوش دوشوب هلاك اولسه نه لازم کلور دیه (حضرت امامه) سؤال ایدنجه اصحابنه خطاباً بو مسئله‌نك جوابنی سنز نصل بیلورسکز بیوردی دیدیلرکه (ابن عباس) رضی‌الله عنهما حضرتلرندن روایت اولندیغی اوزره اتك صویی دوکیلور فقط اتك کندیسی غسل اولندقدن صکره اکل اولنور. بیوردیکه اوت! سقوط مذکور تجره‌نك حال سکونتنده وقوعبولورسه بویله اولمق لازم کلور اما حال غلیاننده وقوعبولسه لحم دخی آتلمق لازم کلور (عبدالله) رحمه‌الله عجبا نیچون دینجه بیوردیلرکه غلیان حالنده دوشنجه قوشك نجسی لحمك باطننه نفوذ ایدر بو جهتله آرتق قابل تطهیر اوله‌ماز .

« لمترجمه » طاوق مقوله‌سنی — ذبح اولنوب ایچی تمیزلنمدن — اول تویلری یولونمق ایچون قاینار صویك ایچنه براقق ده بویله‌در . « انتهی »

اصحاب ابی حنیفه بو تعلیله قارشو بر دیه‌جك بولامدیلر .

بر یسی دفن ایلمش اولدیغی بر مالك محلنی اونودوب (امام اعظم) حضرتلرینه طانشدی بیوردیلرکه شو ماده فقهه دائر برمسئله دکلدرکه بر تدبیرایله سکا مخلص بوله یم فقط کیت بو کیجه صباحه قدر نماز قیل البته تذکر ایدرسك . مومی الیه نمازه شروع ایدوب دها کیجه‌نك برربعنه وارمدن محل دفن خاطرینه کلدی (حضرت امامه حکایه ایلدکده بیوردیکه بن بیلدم شیطان سنی برکیجه صباحه دکین نماز قیلمغه براقماز فقط باری سن تذکر ایدنجه شکراً لله تعالی نمازی ترك ایتمامیدك .

مودعله اولان بر شخصك انکار ودیعه ایتدیکنی صاحبی عرض وافاده ایدنجه بیوردیلرکه صقین مزبورك انکار ایتدیکنی کیمسه‌یه سویلمه بن بردفعه آنی چاغردایم شخص مزبور حضورینه کلدکده

منصب قضایه لایق ومقتدر بر ذات انتخابنی بندن بکلیورلر. سن رغبت ایدرمیسك مز بوز براز استغنا کوستردیسه‌ده کوردیکی ترغیب اوزرینه آرزوسنی ستر ایده‌مدی ال آلتندن (حضرت امام) صاحب ودیعه‌یه امر ایلدی که شمدی کیدوب اوذاتی کور وظن ایدرسه‌م سز اونوتمش اوللیسکز یوخسه سزك کبی امنیت عامه‌یی قزانمش ذاتلردن خیانت وغدر صادر اولورمی بنم امانتمده شویله بر علامت ده وار ایدی یوللو سوزلرسویله. وقتاکه کوریشوب‌شوواده سردمقال‌ایلدی مز بوراوت! بن ذاتاً سز کیدنجه درخاطر ایتدم آل قرنداشم آل ایشته امانتك نصلسه اولکی مراجعتکز بر ذهن پریشانلغی زماننه تصادف ایتدی. انسان حالی عجائب دیه‌رك ودیعه‌یی سالماً صاحبنه اعاده وتسلیم ایتدی وبعده منصب مذکوره اعانه بیورمسنی رجا مقصدیله (حضرت امامه) مراجعت ایلدی حضرت مشارالیهده بن سنك قدریکی ایوجه بیلدیکمدن شمدیلك سنك اسمنی سویله‌میه‌جکم بقه‌لم بلکه دها اعلی وسکا مناسب برمنصب ظهور ایدر بیوردیلر. برکیمسه‌نك خانه‌سنه خرسزلر کیروب اموال واشیاسنی الدقدن صکره کیمسه‌یه سویله‌میه‌جکنه طلاق ثلثه‌یه یمین ویردردیلر ایرتسی کونی اشیانك صاتیلغه چیقارلدیغنی کوزیله کوردیکی حالده سسنی چیقاره‌مز ایدی واروب (حضرت امامدن استفتا ایتدی. بیوردیلرکه رئیس قریه‌نك امریله بتون اهالی برمحله اجتماع ایتدکدن صکره بربر چیقه‌جقلری قپونك یاننده سن طورورسك هرکچن شخص حقنده سنك خرسزك بومیدر دیه سکا صورسونلر نوبت خرسزلره کلدیکی زمان اختیار سکوت ایدرسك بوطریقله هم یمیننده بار اولورسك هم‌ده مطلوب حاصل اولور.

مؤذنلرك اقامت زماننده تخنح ایتملرینك سببنی سؤال ایدن ذاته اوت اقامته حاضرلندقلرینی اعلام ایتمك ایچون اوللیدر بیوردیلر. حتی حضرت (علی) رضی‌الله عنهدن مرویدرکه خانهٔ سعادته کتدیکم زمان حضرت رسالتپناه افندمز نمازده تصادف ایدرلرسه تخنح ایله بکا اذن ویررلردی بیورمشلر.

بر كيمسه اعلان نكاح ايتميه‌رك عقد ايلمش اولديغى زوجه‌سنى انكار وطغورمش اولديغى ولدى نفى ايتديكندن مزبوره حاكم (ابن ابى ليلى) رحمه‌اللهه مراجعت ايلدكده حاكم بينه طلب ايتدى، قادين ولينز (الله) شاهدلرمزده ملكلر اولمق اوزره نكاح ايلمشدر ديدى حاكم كنديسنى طرد ايدنجه مزبوره قادين (ابو حنيفه) رحمه‌الله حضرتلرينه مراجعت ايلدى بيورديلركه شمدى سن حاكم افندى‌يه كيدر وآكا ديرسككه زوجمى احضارايله‌اقامهٔ بينه ايده‌جكم زوجك كلديكى زمان آكا ديكه بن سنك زوجه‌ك دكل ايسه‌م ولى ايله شاهدينى انكار ايتمش اولورميسك زوج بوانكاره جسارت ايده‌ميوب نكاحى اقرار ايلدى حاكم‌ده مهرى الزام وولدى الحاق ايلدى.

« تنبيه » ظن اولنمسونكه شو نكاح وليسز وشاهدسز اجرا اولنديغى حالده (ابو حنيفه) رحمه‌الله صحتنى التزام ايلمشدر. بلكه نكاح مزبور مجهول‌الحال شاهدلر ايله سراً اجرا اولنمش اولديغندن قادين اثباتنه مقتدر اوله‌ميه‌رق اويله ديمكه مجبور اولمش ايدى. (امام‌اعظم) رحمه‌الله قادين صادق واركك‌ده خشية‌الله صاحبى بر مؤمن موافق ايسه حقيقت حالك تبين ايتمسنه مدار اوله‌جق طريقى بيان بيورديلر حقيقت‌ده حضرت امامك ملهم اولديغى كبى ظهور ايتدى.

بر ذات طرفندن كنديلرينه وقوعبولان وصيتك بينه‌سنى دكليوب ثبوتيله حكم ايتمسنى قاضى عبدالله (ابن شبرمه) دن طلب ايلدكلرنده قاضى بينه‌يى استماع ايتدكدن صكره شاهدلرك بحق شهادت ايلدكلرينه موصى‌له اولان حضرت امامى تحليف ايتمك ايستدى، بيورديلركه بن حين ايصاده غائب ايدم بكا يمين دوشمز قاضى (ضلت مقايسك) ديدى يعنى سنك قياس واعتبار ايتديكك موضعلر شمدى سندن غائب اولدى. ديمك ايستدىكه سن بوماده‌ده قياس ايده‌جك برشئ بولامزسك آنكچون حضرت امام مقام‌الزامده‌بر اعمانك باشنى ياران كيمسه‌يى تعيين خصوصنده شهادت ايدن شاهدلرك بحق شهادت ايتدكلرينه دائر اعمانك يمين ايتمسى

لازمیدر. بیوردی بونك اوزرینه قاضی مدافعه‌دن عاجز قالوب وصیت مزبوره‌نك ثبوتیله حکم ایلدی.

« لمترجمه » معلوم اولدیغی اوزره موصی‌له اولان ذات حین ایصاده حاضر دخی اولسه مذهبمزده ینه یمین ایتمسی لازم کلمز. فقط هرحاکم کندی مذهبیله حکم ایدر. حضرت امامایسه توسیع بحثه لزوم کورمیه‌رك یالکز غیبتی حالنده‌وقوع بولمش اولان وصیت خصوصنده حاکم مزبورك مذهبنی تصحیح ایله اکتفا ایلمشلر.

« انتهی »

(یحیی بن سعید) رحمه‌الله کوفه قاضیسی اولدیغی صره‌ده اهل کوفه‌نك حضرت امامك مذهبی اوزرینه اجتماع ایتدکلرینی کوروب استغراب ایتمسنه بناءً لاجل‌المناظره (امام ابی یوسف) ایله (امام زفر) رحمهماالله‌ی قاضیء مشارالیه کوندردی وایکی کیمسه بیننده مشترك بولنان عبدی بریسی اعتاق ایلسه عجبا جائز اولورمی دیه سؤال ایلدیلر قاضیء مشارالیه خیر جائز دکلدر. چونکه شریکنه ضرر ایتمش اولور بوایسه منهی عنهدر دیجه دیدیلرکه بوصورتده ثانی‌ده اعتاق ایلسه نیجه اولور قاضی ثانینك اعتاقی جائزدر دیدی‌مشارالیهما بوکلامکزله مناقضه ایتمش اولدیکز مادامکه اولك اعتاقی لغو ایمش ثانینك اعتاقی‌ده هنوز عبد محض اولان شخصك اوزرینه واقع اولور نصل نافذ اوله‌بیلور دیدیلر بونك اوزرینه قاضی سکوت ایدرك ملزم اولدی؛

(لیث‌بن‌سعد) رحمه‌الله‌دیورکه‌بن (ابی‌حنیفه) رحمه‌اللهك‌اذکارجمیله‌سنی ایشیدر ایدم فقط کندیلرینی کورمك میسر اولمامش ایدی بردفعه مکهٔ مکرمه‌ده تصادف ایتدم‌که برذاتك باشنه خلق طوپلانوب یا (ابا حنیفه) عنوانیله ندا ایدییورلر مشار الیه حضرتلری اولدیغنی بیلدم هرکس مشکللرینی عرض ایلدیکی اثناده برذات یقین‌واروب یا امام اولدقجه ثروت صاحبی ایسه‌مده مال کثیر انفاقیله اوغلمه نکاح ایتدیکم قزلری اوغلم

بكنميه‌رك تطليق ايتمكده اولمسيله ثروت وسامانم تدنی ایتمکده‌در . عاجزلری ایچون برچاره بیانی نیاز ایدرم بیوردیلرکه بکندیکی جاریه‌لری صاتون آلوب نکاح ایله. تطلیق ایدرسه مملوکه‌ك اوله‌رق قالور اعتاق ایدرسه عتق نافذ اولماز. (لیث بن سعد) دیورکه والله و یردیکی جوابی نقدر بکندم ایسه جوابلرینك سرعتنه‌ده اوقدر حیران اولدم .

زوجه‌سنك نکاحنه شبهه عارض اولان برشخص (شریك) رحمه اللهه مراجعت ایلدکده شبهه‌دن خلاص اولمق ایچون زوجه‌کی صریحاً تطلیق ایدوب بعده رجعت ایله دیدی . (سفیان ثوری) یه طانشدیغنده اکر تطلیق ایتمش ایسه‌م مراجعت ایلدم دیر ایسه‌ك برشی لازم کلمز دیدی .

(امام زفره) سؤال ایلدکده خیر برشیئه حاجت یوقدر طلاقك وقوعنی تیقن ایتمدکجه مزبوره سنك زوجه‌کدر دیدی .

(ابو حنیفه) حضرتلرینه شواجوبه عرض اولندقده بیوردیلرکه (ثوری) احتیاط وورع جهتنی کوسترمش (زفر) ده عین فقهی سویلمش (شریك) ك ویردیکی جواب ایسه عجبا ثوبه بول اصابت ایتدیمی بیلمم دیان کیمسه‌یه جواباً ثوبکه اولا بول ایدوب بعده غسل ایت دیان کیمسه‌نك جوابنه بکزر .

« تنبیه » ائمهٔ مشارالیهم عندنده حقیقتجه اختلاف یوقدر یعنی برکیمسه طلاق وقوعنده شك ایتمکله بالاجماع طلاق واقع اولماز انجق اولی اولان جهتی تحری ایدییورلر امدی (شریك) رحمه‌الله ایقاع طلاقدن صکره رجعتی اختیار ایلدی چونکه بو صورتده رجعتك صحتنده خلاف یوقدر اما طلاقك وقوعنی فرض ایدرك رجعت ایتمك بعض ائمه‌یه کوره صحیح دکلدر اما (سفیان) رحمه‌الله طلاقك وقوعنه تعلیق اولنان رجعتك صحتنی التزام ایلیوب خلافنه نظر واعتداد ایتمدی آنکچون اولجه ایقاع طلاقه لزوم کورمدی (امام زفر) ایسه بونلرك هیچ برینه حاجت مس ایتمدیکنی درمیان ایله اصل حکم شرعی اولان عدم وقوع طلاقه تنصیص ایلدی .

منصور خلیفه‌نك حاجبی (ربیع) نام کیمسه (حضرت امامه غرض وعداوت ایتمکده ایدی ایشته مرقوم منصورك نظرنده حضرت امامی اتهام

ايلمك قصديله بركون مشاراليه خطاباً (ابوحنيفه) حضرتلرى جد عاليكز حضرت (عبدالله بن عباس) رضى الله عنهمايه مخالف اوله‌رق يمينلرده استثنانك (ان شاءالله ديمنك) اتصالنى شرط قيليورلر ديدى (حضرت امام بيورديلركه (ياامير المؤمنين) بو (ربيع) قولكز زعم ايدركه كويا بالعموم عسكر كزك بو يونلرنده كى بيعتكزك هيچ حكمى يوق ايمش چونكه آنلرك كافه‌سى حين بيعتده ايتدكلرى يمينلرى ابطال ايتمك ايچون منزللرينه عودت ايتدكلرنده انشاءالله ديمك صلاحيتنى حائز ايمشلر منصور زياده‌سيله كولوب صقين يا (ربيع) بر دها حضرت ابى حنيفه‌يه تعرض ايتمه ديدى (منصورك يانندن چيقدقدن صكره ربيع (حضرت امامه) سز بنى قتل ايتديرمك ايستدكز ديدى (حضرت امام) خير بلكه سن بنم قتلمى مراد ايتدك فقط بن ايكيمزى‌ده تخليص ايلدم بيوردى .

« لمترجمه » (درر غرر) ك كتاب الايماننده‌ده حكايۀ مذكوره ايراد اولنمش وفقط منصورك حضورنده حضرت امامه اعتراض ايدن كيمسه ربيع دكل بلكه صاحب المغازى (محمد بن اسحق) رحمه‌الله كوسترلمشدر وكتب فقهيه‌نك كافه‌سنده بو خصوصه دائر مروى اولان (من حلف على يمين و قال ان شاء الله فقد استثنى و من استثنى فلا حنث عليه ولا كفارة) حديث شريفى اتصال صورتنه تخصيص ايدلمشدر يعنى هركيم زوجه‌سنى تطليق وياخود برفعل ويا تركه دائر يمين ايدرده عقيبنده ان شاء الله قيدينى علاوه ايلرايسه تطليق ويا يمين حكمسز قالور اما اختلاف مجلس وقوعندن صكره استثنا محض رجوع اولوب باب ايمانده ايسه رجوع صحيح اولمديغنه بناءً استثناء مزبورك فائده‌سى اولمديغنه مشايخ فقهامز اتفاق ايتمشلردر فى الواقع (ان شاء الله) تركيبى يميندن منفصل اولديغى تقديرده معتبر اولسه عقود شرعيه‌نك هيچ بريسى لازم اولمامق وطلقات ثلث وقوعيله محلله حاجت قالمامق ايجاب ايدر چونكه حين ندامتده (ان شاء الله) ديمك كوچ برشى دكلدر . لوازمك بطلانى ايسه مستغنى عن البياندر آنكچون (ابن عباس) حضرتلرندن التى آيه قدر استثنانك جوازينه دائر محكى اولان قول قطعاً معمول به طوتلمامش واستدلال ايلديكى (واذكر ربك اذا نسيت) آيت

كريمه‌سندن وجوه عديده ايله جواب ويرلمشدر (سورهٔ كهف) ده واقع
آيت مزبوره‌نك تفسيرينه مراجعت بيوريله . « انتهى »

حضرت امامك بعض اعداسى بوكون بن (ابو حنيفه) يى قتل
ايتديررم ديوب بعده منصورك حضورنده (حضرت امامه) صوردى‌كه
اميرالمؤمنين بزدن بريمزى چاغروب شونك بونك بوينى اوريكزديه امر
ويرييور عجبا بزم شويله برامرك موجب حقيقيسنى بيله‌مديكمز حالده
مقتضاسنى اجرا ايلمكلكمز جائزميدر مقام جوابده اولا (اميرالمؤمنين) لك
ويرديكى امر حقميدر باطلميدر؟ بيورديلر حقدر دينجه سن نره ده
بولنسه‌ك حقى اجرا ايليوب كيمسه‌يه صورمه ديه‌رك خصمى الزام ومؤخراً
فلان كيمسه بنى وثاقه (بوقاغه) قومق استدى بن‌ده سؤالى قلب ايله
آنى محكم باغلادم يوللو سرد كلام ايلمشلردر .

قومشولرندن برينك طاوس قوشى سرقت اولنديغى حضرت امامه
شكايت اولندقده كتم ايله امرايدرك مسجد محله‌يه تشريف ايتدى اهالينك
كافه‌سى اجتماع ايدنجه « اى قومشونك طاوسنى چالان كيمسه قوشك
تويلرى باشنده اوله‌رق مسجده كلكه حيا ايتميورميسك» بيوردى فى الحال
برشخص اليله باشنى يوقلانجه قومشونك طاوسنى ويرديه مزبوره امر
ايتدى. واقعا فعل سرقت مزبوردن صدور ايتمش اولمغله طاوسى صاحبنه
اعاده ايلدى .

(امام اعمش) رحمه‌اللهك طبعنده براز حدت بولنمغله نصلسه بركون
زوجه‌سنك طلاقنه يمين ايلمش شويله‌كه اكر اون ذخيره‌سنك توكنديكنى
كنديسنه قالاً وياقلماً بالذات ويابالواسطه صريحاً ويا ايماءً بيلديررايسه بوش
اولسون. بوجهتله زوجه‌سى اولان قادين تحير ايلمش اولديغندن (ابوحنيفه)
حضرتلرينه مراجعت ايدرايسه‌ك سكا بر مخلص بولورديىلمش كوروشوب
قصه‌يى آكلادنجه بيوردى‌كه يك ايو! سن‌ده شوديديكى شيلرك برينى يابمه.
فقط اون توكنتجه زوجك اويور ايكن چوالى انتاريسنك اوجنه
ايلشديريويرسه‌ك برشى لازم كلمز .

« لمترجمه » چونکه (اعمش) ك ذکرایلدیکی صورتلر هپ قولاً اعلام تحتنده داخلدر فعلاً بیان‌حاله شمولی یوقدر « انتهی »

(اعمش) رحمه‌الله برصباح اویقودن قالقوب‌ده‌بوش‌چوالك آرقه‌سندن کلدیکنی کورنجه حقیقت حالی درك براه والله بوحیله (ابوحنیفه) دندر اونك زمن حیاتنده بزه‌فلاح یوقدر. فهملرمزك ضعفنی قادینلره‌ده ارائه ایدرك بزلری فضیحته دوشوریبور دیمش‌ایدی .

زمان سعادتلرنده برکیمسه زوجه‌سنه نهار رمضانده قربان ایده‌جکنه یمین ایلدیکندن ناس متحیر قالدیلر حضرت‌امامه‌عرض‌اولندقده‌بلاتوقف زوجه‌سیله برلکده سفر ایدوب اثناء سفرده قربان ایده‌بیلور بیوردی . بریسی ادعاء نبوت ایدوب مساعده ایدرایسه‌کز یارین سزه معجزه‌می کوستریرم دیدی حضرت امام بیوردیلرکه هرکیم بوندن معجزه طلب ایدر ایسه کافر اولور چونکه (لانبی بعدی) حدیث شریفنی تکذیب لازم کلور .

زوجه‌لری (ام حماد) ك اوزرینه دیکر بر قادین تزوج ایتدکاری جهتله مزبوره اکر بونی طلقات ثلثایله تطلیق ایتمزایسه‌ك سنکله صحبت ایتمم دیجه منکوحهٔ جدیده حضرت امامك امریله اجنبیه طرزنده کویا برمسئله سؤال ایتمك اوزره(ام حماد) ایله برلکده بولندقلری خانه‌یه کلدیکی آنده بو خانه‌نك خارجنده نه‌قدر منکوحه‌م وارایسه جمله‌سنی طلقات ثلثایله تطلیق ایلدم بیوردیلر آنك اوزرینه (ام حماد) شمدی سزدن راضی اولدم بوندن‌صکره اعتراض ایده‌جك برجهت قالمدی‌دیدی فقط منکوحهٔ جدیده‌نك نکاحنه‌ده خلل کلمدی .

بر رافضی کندیسنه سؤال ایلدی‌که عجبا ناسك‌اشد واقواسی کیمدر. بیوردی‌که بزم قولمزه کوره حضرت (علی) در چونکه خلافت (ابوبکر) رضی‌الله‌عنهك حقی اولدیغنی بیلدیکندن نفسنی ضبط ایدوب منازعه ایتمدی. اماسزك عندکزده ناسك‌اقواسی(ابوبکر) رضی‌الله عنه‌در چونکه‌حقی دکل‌ایکن خلافتی حضرت (علی) دن قورتاردی دیبورسکز. بوندن بیوك قوتمی اولور رافضی تحیر ایدوب قالدی.

برشخصك اولا بوكون جنبلكدن غسل ايدرايسه ثانياً بروقت نمازيني ترك ايدرسه ثالثاً زوجه‌سيله جماع ايلمزايسه طلاق ثلثه واقع اولسون ديمش اولديغي عرض اولنه‌رق جوابي صورلدقده درعقب بيورديلركه ايكندى نمازيني قيلدقدن صكره قربان ايدر وبعدالمغرب اغتسال ايدرك اخشام ويتسو نمازلريني قيلارايسه برشي لازم كلمز .

بركيمسه نردبان اوستنده بولنان زوجه‌سنه كرك صعود ايدرايسه‌ك وكرك نزول ايدرايسه‌ك بوش اوله‌سك ديديكنه نادم اولديغندن طلاقك عدم وقوعنه حيلهٔ شرعيه ندر سؤال ايلدكلرنده بيورديكه اكرقابل ايسه نردبان ايله برابر يره وضع اولنور ياخودبريسي قوجاغنه آله‌رق انديره‌بيلور . كذلك النده صو بارداغي بولنان زوجه‌سنه اكر اوصويي ايچرايسك وياخود دوكرايسه‌ك ياخود يره براقير ويا برشخصه ويررايسه‌ك بوش اوله‌سك دين كيمسه‌يه مخلص وارميدر سؤال اولندقده بيورديكه اوت بارداغك ايچنه برپارچه‌سني قويه‌رق صويي نشف ايتديرر .

يمورطه يميه‌جكنه يمين ايدن كيمسه مؤخراً فلان كيمسه‌نك يكنده اولان شيئي اكل ايده‌جكنه يمين ايلسه اوذاتك يكي ايچنده‌كي شي ده يمورطه اولسه نه‌يايه‌بيلور ديو سؤال اولندقده او يمورطه‌يه نشان قويه‌رق قولوچقه اولان برطاوغك آلتنه براقير مؤخراً اويمورطه‌دن چيقان پيليجي بيودكدن صكره كباب ايدرده ير ويا صوده قاينادوبده صوييله برابر اكل ايلر .

« تنبيه » بزم مذهبمزده بوشخصك حقنده حيلهٔ شرعيه يمورطه‌يي مثلا (ناطفه)[١] قاته‌رق اكل ايلمكدر بوصورتده تعيين اولنان شي اكل اولنمش اوليور فقط يمورطه استهلاك اولنديغيچون عرفاً يمورطه اكلي بولنميورده حنث لازم كليور .

« لمترجمه » ناسه تعليم حيل مشروع اولميوب بلكه (مفتي ماجن) تعبيراولنان بوطاقم كيمسه‌لر جميع مذاهبجه زجروتعزير اولنورلر بوحالده حضرت امامدن شوواديده نقل اولنان حكاياته صحيح نظريله باقمق نصل

[١] ناطف برنوع حلوادركه قباطده دينور .

جائز اوله‌بیلیر دیه سؤال اولنورسه مقام جوابده دیرزکه علی‌الاطلاق تعلیم حیل شرعیه غیر مشروعدر دینه‌مز ومفتی ماجن عنوانی حیلهٔ شرعیه بیان‌ایدن هرذاته‌صادق‌اولماز زیرا انسان خصمنك‌تزویرینه قارشو حقوقنی محافظه وترتب ایده‌جك ضرردن توقی ایچون کندیسنه مخرج ومخلص آرامق وعلم فقهده احراز ملکه ایلیان ارباب فطانت واذعان بومقوله ذواته چاره‌رسان اولمق جائز وبلکه لازمدر .

مفتی ماجن باطلی ترویج وحقی ابطال ایله خلقی اضرار ایچون حیله‌جویان وتزویرکویان اولنلره دینور (تاتارخانیه) ده ذکر اولندیغی اوزره حرامدن تخلص وحلاله توسل ایچون ایقاع اولنان حیل ومخارج علمای حنفیه‌مز عندنده بالاتفاق امرحسندر وبومدعا ایچون ادلهٔ کثیره سرد اولنمشدرکه سورهٔ (صاد) ده واقع استعیذبالله (وخذ بیدك ضغثاً فاضرب به ولاتحنث) آیت کریمه‌سی بوجمله‌دندر .

(ایوب) علیه السلامك خسته‌لغی اثناسنده زوجه‌سی (رحمه) رضی‌الله عنهایه مفسرین عظامك ذکرایتدکلری اسباب عدیده‌نك برندن طولایی جانی صیقیلوب اکر عافیت بولورسه‌م سکا یوز دفعه ضرب ایده‌یم دیه نذر ایتمش بولنمسنه بناءً مشارالیه حضرتلرینه عافیت احسان بیورلدیغی صره‌ده کندیسنه وغایت صدق و اخلاص ایله مدت مدیده خدمت علیه‌لرنده بولنمش اولان مومی‌الیها زوجه‌سنه بر تخفیف وتیسیر ربانی اولمق اوزره یا (ایوب) (النه یوز عدد چوبی حاوی بر طوتام اوت آلده آنکله زوجه‌که‌ضرب ایله، یمیننده حانث اولمه) معنای شریفنی افاده ایدن خطاب مزبور آلهی شرفصدور ایتمش ایدی (بیضاوی) وسائر عظمای اهل تفسیرك بیانات صریحه‌سنه نظراً شو رخصت آلهیه حدود شرعیه و ایمان ونذور حقنده شریعتمزده دخی باقی و معتبردر (شریعة من‌قبلنا شریعة لنا اذا قصهاالله ورسوله من غیر انکار) .

ناقص‌الخلق برکیمسه‌یه حد شرعی اجراسی لازم‌کلدیکندن نه‌وجهله ایفا اولنه‌جغی صاحب شریعت افندمز حضرتلرینه عرض اولندقده (خذوا عثکالاً فیه مائة شِمراخ فاضربوه‌بها) بیوردیلر. معنای منیفی

يوز چوبی حاوی برخرما صالقمی آلیکزده آنکله ضرب ایدیکز دیمکدر. (لوكان المريض لايرجى زواله كالسل اوكان ضعيف الخلقة فعندنا وعند الشافعى يضرب بعثكال فيه مائة شمراخ دفعة وقد تقدم فى الايمان انه لابد من وصول الكل الى بدنه ولذا قيل لابد ان تكون مبسوطة (فتح القدير).

کتب فقهیه‌ده دخی بیان بیورلمشدرکه کوله‌سنه مثلا یوز دفعه ضرب ایتمکه یمین ایدن کیمسه شویله برطریق تخفیف اختیار ایدرك یمینی یرینه کتیرمك جائزدر آنجق آلت ضرب اولان شیلرك تماماً بدن مضروبه تماس. و بر مقدار الم ایراث ایلمسی شرطدر چونکه یمینلرك مبناسی معانیء عرفیه‌در الفاظ قرآنیه‌نك معانیء شریفه‌سنه موافقت شرط دکلدر (ضرب) لفظنك معنای عرفیسی ایسه على الاطلاق بروجهله برکیمسه‌یه الم ایراث ایلمکدر بوکا بناءً زوجه‌سنه ضرب ایتمکه یمین ایدن کیمسه حال غضبنده مز بوره‌نك صاچنی چکمك و بر محلنی چیمدیکلمك و یا ایصیرمق وبوغازینی صیقمق ایله‌ده حانث اولور . سورهٔ (یوسف) ده واقع استعیذبالله (كذلك كدنا ليوسف ماكان ليأخذ اخاه فى دين الملك) آیت کریمه‌سنك تفسیرینه مراجعت اولنسه بوبابده چوق شیلر استفاده اولنور . بو قبیلدن برطاقم احادیث شریفه‌دها واردر. شمدی حقیقت حال شو منوال اوزره اولوب طوررکن صوم رمضانه زوجه‌سنك طلاقنی تعلیق ایدن کیمسه اکر صائم اولسه طلاق وقوع بوله‌جغندن انشاء سفر ایله افطار ایده‌بیلمك مساعدهٔ شرعیه‌سنی مز بوردن کتم ایتمك جائزاولورمی؟. کذلك کفارت صومه شروع ایدن کیمسه هنوز ایکی آیی اکمال ایتمدین شهررمضان حلول ایدیویرسه توالی قطع اوانه‌رق استیناف لازم کلمك ایچون انشاء سفر ایله رمضانده دخی کفارت نیت ایدرك رخصت شرعیه‌دن استفاده ایتمش اولورسه بوندن طولایی مؤاخذه اولنورمی؟ اما اسقاط زکات ایچون (حولان حول) وقوعبوله‌جغی صره‌ده نصابك برقاچ درهمنی تصدق ایتمك ویاکاملاً صغیر اوغلنه هبه ایلمك قول صحیحه کوره جائز دکلدر زیرا بوحرکت زکاتك حکمت ومصلحت مشروعیتنه منافی برخالتدر .

(تنویرالابصار) ده دیورکه حق شفعه‌یی اسقاط ایچون (الاشباه والنظائر) ده بیان اولنان حیل ثلاثك جوازنه دائر اولان (امام ثانی) قولیله افتا اولنیورسه ده زکاة مسئله‌سنده انجق امام ثالث قولیله افتا اولنوب حقوق مساکین ابطال ایدلمز کذلك (بیع العینه) یعنی (دور شرعی) ربادن تخلص ایچون احداث اولنمش برنوع بیعدرکه فی الحقیقه شوواسطه ایله حرامدن تخلص حاصل اولور انجق صدقه ویرمکدن دها افضل اولان اقراض حسنی اخلال ایتدیکندن کراهت تحریمیه ایله مکروهدر الحاصل حیل شرعیه‌نك بعضیسی جائز، بعضیسی غیر جائزدر هرحالده (اشباه ونظائر) ك (کتاب الحیل) قسمنه مراجعت ایدنلر مزایای فقهیه‌یه اطلاع ایله چوق مستفید اولورلر وحیلهٔ شرعیه‌نك اقسام عدیده‌سنی کما ینبغی فرق ایدرلر . (انتهی کلام المترجم)

آرقه‌لری بری برینه بتیشك ایکی چوجق دنیایه کلوب بریسی وفات ایدنجه ایکیسنك ده برلکده دفن اولنمسنك لزومنه علماء کوفه ذاهب اولدقلری حالده (امام اعظم) رحمه الله بیوردیلرکه یالکز میت دفن اولنوب حی اولان قبردن خارج براقیله‌رق کوزه‌دیلورسه آزوقت ظرفنده ترابك تأثیریله انفصال وقوعبولور بویله ایتدکلرنده فی الواقع حی انفصال ایدرك یشادیغی جهتله (ابی حنیفه) نك مولاسی دیه یاد اولنوردی .

حضرت (حسن) رضی الله عنه افندمزك (محمد) نامنده‌کی اوغلیله (مدینهٔ منوره) ده ملاقات ایلدکلری زمان سن جدم (رسول الله) صلی الله علیه وسلم افندمزك احادیث شریفه‌سنه قیاس ایله مخالفت ایدییور ایمش سك بیورمشلر (حضرت امام ده) خیر افندم معاذالله بونی بروقت قبول ایدمم اوتوریکزده آکلاتایم جدکز حرمتنه سزلره احترام ایتمکه جمله‌مز بورجلی یز (محمد بن الحسن) رضی الله عنهما جلوس ایتدکده قارشوسنده دیز چوکوب اوتورارق بیوردی‌که عجبا ارککلرمی اضعفدر قادینلرمی قادینلر دینجه میراثده هانکیسنك سهمی زیاده‌در بیوردی ارککلرك دینجه ایشته بن اکر قیاس ایله حکم ایلمش اوله ایدم قادینلرك سهمنی آرتیریر ایدم دیدی . بعده دیدی‌که صلات‌می افضلدر صوم‌می؟ صلات افضلدر دینجه اکر بن رأی

ايله حكم ايلسه‌م حائض قادينلره صلاتی قضـا ايتمكله امر ايدردم صومی دكل! صكره ديدی كه بول‌می انجسدر يوخسه نطفه‌می؟ بول انجسدر دينجه بيوردی كه اكر بن رأيه اتباع ايدنلردن اولسه‌م بول سـببيله غسلی ايجاب ايدردم منی ايله دكل! بن احاديث شريفه‌يه مغاير رأيدن‌جناب‌حقه صيغنيرم مقصدم همان اقوال نبويه‌يه خدمت ايتمكدر بونك اوزرينه سيد مشاراليه‌ده يرندن قيام ايدوب (امام اعظمك) وجه شريفنی تقبيل بيوردی .

فائقة الجمال صاحبهٔ حسن و آن برزوجه ايله غريب الديار بر رجل كوفه شهرينـه كلوب توطن ايلدكده اهالیٔ كوفه‌دن بريسی زوجه‌سـنه علاقه پيدا ايدرك من بوره‌يی اغفال ايتمش اولديغندن بيچاره زوجك زوجيتی اثباته قادر اوله‌مامغله پريشان حال اولديغی حضرت امامه عرض اولندی. حاكم (ابن ابی ليلی) وبرچوق ذوات ايله برلكده غريب موما اليهك منزلنه وارارق اولجه ديكر قادينـلرك داخل اولملرينی امر ايلديسـه‌ده اقامتكاه من بوره‌كی كلبلر ممانعت ايلديلر بعده زوجه‌نك دخولی امر اولندقده كلاب. من قومه‌نك يانته كلوب تبصبص ايتمكه باشلاديلر بيورديلركه ايشته حق ظاهر اولدی قادين‌ده اعترافه مجبوريت كوردی .

بونك نظيری اوله‌رق علماء مذهب حنفی‌دن نقل اولنمشدركه زوجه ايله خلوت وقوعبـولدقده اكر زوجك كلبی يانلرنده بولنسـه خلوتك صحته خلل ويرمز اما زوجه‌نك كلبی بولنورسه خلوت فاسـده اولورده مهر مسمی تأكد ايتمز .

وزرادن(ابن هبيره) كنديلرينه (عطاء بن عبدالله) حك اولنمش ذی‌قيمت بريوزك كوستره‌رك اسمك مغايرتندن طولايی قوللانمسنی كريه كورديكنی بيان‌ايلدكده بانك باشنی مدورقيليويرسه‌ك (عطاء من عندالله) اولور.بيورديلر حضرت‌امامك سرعت استخراجندن تعجب‌ايدرك(ابن هبيره) صيقجه كورشمكی آرزو ايتدی حضرت امام بيورديلركه سزلر ايله كورشمكدن نه حاصـل اولور تقريب ايتديككزی مفتـون وتبعيد ايلديككزی افتـاده وزبون ايدرسـكز شـمديكی حالده لله‌الحمد سزی كوجنديرمكله زوالی قورقيله‌جق برشيئه مالك دكلم .

حضرت امام اعظم‌شوطاقم سوزلری كوفه اميری (عيسی‌بن‌موسی) يه‌ده

بلكه بالذات (منصور) خليفه‌يه بيله سويلمش وهيچ برينك شدت ايله آرزو ايتدكلرى حالده دوام صحبت وملاقاتلرينه تنزل ايتمامش ايدى .

(ضحاك مروزى) [١] كوفه‌يه داخل اولوب قتل عام امرينى ويرديكى اثناده (حضرت امام) يالكز برقيص وردا ايله مزبورك يانـنه وارارق نه‌يه قتل رجالى امر ايلدك ديدى مرتد اولمشلرده آنكچون ديجه بيوردى‌كه عجبا ناسك دين اصليلرى شمديكى بولندقلرى دينك غيرى اولوب ده‌مى ارتداد ايلمشلردر يوخسه ذاتاً دينلرى شوندن‌مى عبارت‌ايدى ضحاك مزبور شوكلامى بردها سويلتدكدن‌صكره بز خطا ايلمشز ديه‌رك قلنجلرينى قينلرينه صوقديلرده ناس نجات بولدى . برروايتـده خوارج طائفه‌سى (كوفه) شهرينه داخل اولدقلرنده — حالبوكه آنلرك رأيى كنديلرينه مخالف اولان هرمذهب صاحبلرينى اكفار ايتمكدر — اهالىء مذكوره‌نك شيخى (ابوحنيفه) در ديه‌رك اولا حضرت امامى احضار ايتـديلر وكفردن توبه ايله‌ديديلر (حضرت) ده بن هر كفردن توبه ايديجى‌يم بيـوردى براز صكره تكرار احضـار ايدرك احتمال‌كه سن بزم مذهبمزى‌ده كفر عد ايديورسـك ديديلر بيوردى‌كه سز شـو كلامى علمله‌مى سـويله‌يورسـكز ظن ايله‌مى ديديلر ظن ايله سـويله يورز . بيـوردى كه (ان بعض الظن اثم) آيت كريمه‌سيله شـو ظنك اثم اولمسى ثابتدراثم ايسه مذهبكزده كفردر بوحالده سزك‌ده كفردن توبه‌كاراولمكز لازمدر بز توبه ايدرز سن‌ده توبه‌ايت ديمكدن غيرى لاقيردى بوله‌مديلر .

« تنبيه » حضرت امامى — شان عاليلرى ساحه‌سندن اوزاق شيلر ايله — تنقيص ايتمكه قيام ايدن حسـادى (ابوحنيفه) رحمه‌الله ايكى دفعه اكفار اولنه‌رق كفردن توبه ايله قتلدن‌خلاص اولمشدر ديرلر بوايسه‌ايشته (كوفه) شهرينه استيلا ايدن خوارج طرفندن وقوع بولمشـدر بوحالده

[١] (ضحـاك بن قيس الشيبانى) خوارج طائفه‌سنك رؤساسـندندر (عمربن عبدالعزيز) حضرتلرينك (عبدالله) نامنده‌كى اوغلى والى بولنديغى حالده (كوفه) شهرينه جيوش وفيره ايله هجوم ايدوب استيلا ايتمش‌ايدى بعده (١٢٨) تاريخنده (مروان بن محمد) ايله (كفرتوثا) نام محلده محاربه‌يه طوتوشه‌رق منهزم ومقتول اولمشدر (ابن‌قتيبه) (معارف) كتابنده بويله بيان ايتمشدر . ا ه

قصهٔ مزبوره (حضرت امامك) رفعت شانه دلالت ايدركه آنلر ايله محاجه ايده جك آندن غيرى كيمسه بولنماديغى تحقق ايتمشدر .

بر كيمسه ديكر كمسنه يه بر كيسه درونده بيك آلتون تسليم ايدرك اوغلم بيوديكى وقت سن نه مقدار رغبت ايدرايسه ك ويره سك ديه وصيت ايلمش اوغلان بيودكده وصىّ مزبور يالكز اقچه نك كيسه سنه قيه بيلمش ده ويره ويره آنى ويرمش. موصى له اولان ولد كيفيتى (حضرت امامه) عرض ايلدكده وصىّ مزبورى جلب ايدرك وصيتك نه يولده جريان ايتديكنى وكنديسنه تسليم اولنان آقچه نك مقدارينى اقرار ايتديردكدن صكره شو حالده بيك التونى تماماً چوجغه ويرمكز لازم كلور. چونكه رغبت ايتديككز شيئك آنلردن عبارت اولديغى آنلرى اليقومكز ايله ثابت اوليور بيورديلر .

محدثيندن بر ذات حضرت امامك قدحنده بولنوردى فقط دوشديكى بر ورطه دن تخليص ايده جك ديكر كيمسه بوله ميوب حضرت امامك سايه لرنده انجق رهاياب اوله بيلدى . بوذات زوجه سنه خطاباً بوكيجه سن بندن طلاقكى استرده بن سنى تطليق ايتمز ايسه م طالق اوله سك دير. زوجه سى ده بن ده سندن بوكيجه طلاقى استه مز ايسه م كوله لرم آزاد اولسون دير بعده ندامت كثيره رك بالضروره حضرته مراجعت ايدرلر . درعقب قادينه سن طلاقى طلب ايله. اركك ده سن (انت طالق ان شئت) عباره سيله تفويض طلاق ايله بيوردقدن صكره شمدى خانه كزه كيديكز هيچ بريكزه حنث لازم كلمز آنجق بو يله ثمرات علمى حامل اولان براغاجى طاشلامقدن توبه ايتمك لازم كلور بيوردى . مؤخراً محدث مزبور توبه دن بشقه زوجه سيله برابر حضرت امامك بش وقتده دعاجيسى اولمش ايدى .

ديكر بريسى زوجه سنه خطاباً اكر تجربه يه برمكوك [*] طوزقويه رق پشيرديكك طعام مطبوخده طوز اثرى ظهور ايدر ايسه بوش اوله سك ديمش قادين طرفندن حضرت امامه مراجعت وقوعبولدقده بيورديلركه

---

[*] مكوك تنّور وزننده بربچق صاع قدر الور برنوع اولچكدر .

يك قولاى! صـوده يمورطه پيشيرديكك وقت زوجك ديديكندن زياده تجربه‌يه طوز قويه‌بيلورسـك حالبوكه يمورطه‌نك قبوغى صو يولدقده يته طوزسز يمز .

طائفهٔ دهريه‌دن حضرت امامك قتلنى تصميم ايله فرصت كوزتمكده بولنان بر جماعت مشاراليهى بركون تنها بولوب اوزرينه هجوم ايتدكلرنده طورك سزكله يالكز بر مسئله‌دن بحث ايده‌لم‌ده بعده مقصدكز نه ايسه اجرا ايديكز بيوردى ديديلر . سويله باقه‌لم بيورديكه اموال واثقال ايله مملو برسـفينه‌نك امواج دريانك تلاطم ايتديكى برزمانده ايچنده(ملاح) يعنى قپودان ودومنجى بولنمديغى حالده ساحلرس سلامت ونجات اولديغنى كوردك ديسه‌لر اينانيرميسكز هپسى خير! اينانمايز . چونكه بومحـالدر ديديلر حضرت امام بيورديكه سزعقلاً بونك محال اولديغنى جزم ايدرك ياپيلمش ودريايه ايندير لمش بركمينك بهمه‌حال بر مدبر ومقتـدر قپودانه محتاج اولديغنى اعتراف ايدرسكزده بوقوجه دنياده اطراف واكنـافى تبـاين وامور واحوالى تخـالف وسكاننك افعـال واعمالى تغاير اوزره بولنديغى حالده برصانع حكيم ومدبر عليمك دخل وتأثيرى اولمديغنى نصل ادعا ايده‌بيلورسكز .بنابرين جمله‌سى اعتقاد باطلرندن رجوع ايله قلنجلرينى قينلرينه اعاده ايتديلر .

بركون بركيمسه حضور عاليلرينه‌كلوب بيك درهم آله‌جغى بولنان بر شخصك دينى انكار ايله يمين ايتمكه حاضراولديغنى وكنديسنك ايسه‌يالكز برشاهدى بولنديغنى عرض ايلدكده‌سوزنده صادق اولديغنه حضرت امامك علمى لاحق اولديغندن اوشاهدك حضورنده‌امنيت ايتديكى برذاته مذكور آقچه‌يى هبه ايلمسنى ومؤخراً موهوب‌له مديون مزبوردن دعوى‌ايدرك اصل شاهدايله برابردائنك كنديسى‌ده شهادت‌ايلمسنى امرايلدى. فى‌الواقع موهوب لهك يكيدن مالك اولديغى آقچه‌نك هنوز او مديونك ذمتنـده بولنديغنه اصل مال صاحبنك شهادتى ده صحيح اولديغندن لدى الشهـاده حاكم آقچهٔ مذكورك ثبوتيله حكم‌ايلدى .

شـو باب غايت واسعدر فقط ذكر ايتـدكلرمز كفايت ايدر

بوصدده ذکر اولنان قصه وحکایه‌لرك بعضیلرنده خلل ویا ثبوتنده مقال اولمغله آنلرك حذفی لازم کلور .

« لمترجمه » مؤلفك ترك ایلدیکی حکایاتك ایچندن (حضرت امامك) کمال فراست وفطانتنه دال وغایت لطیف اولان شو ایکی قصهٔ مفیده‌یی ذکر ایتمکی مناسب کوردك .

(حضرت امام) برکون اصحابیله مدارسه بیوردیغی اثناده براعرابی [١] (کویلی) کلوب یاامام برواوایله‌می اوله‌جق ایکی‌واو ایله‌می دیدی حضرت امام ایکی واو ایله بیوردی مزبورده (بارك الله فیك کما بارك فی لا ولا) یعنی الله تعالی ایکی لایی مبارك قیلدیغی کبی سنی‌ده مبارك ایلسون دیوب صاوشدی . تلامیذواصحابی نه‌سؤال‌وجوابدن نه‌ده شو جملهٔ دعائیه‌دن برشی اکلایه‌مدقلرندن استفسار کیفیت ایتدکلرنده (حضرت امام) بیوردیلرکه تشهدی سؤال ایتدی (التحیات لله والصلوات الطیبات) دیه (عبدالله بن عباس) رضی الله عنهك روایت ایتدیکی کبی شویله‌جه بر واو ایله‌می اوقومق افضلدر یوخسه (عبدالله بن مسعود) رضی الله عنهك روایت ایتدیکی اوزره (والصلوات والطیبات) دیه‌رك ایکی‌واوایله‌می اوقومق افضلدر دیمك استدی بن‌ده اوت! عندمزده‌راجح اولان‌روایت (ابن مسعود) اولوب ایکی واو ایله اوقوملیسك دیجه شبهه‌سی زائل اولدیغندن بکا (من شجرة مبارکة زیتونة لاشرقیة ولاغربیة) آیت کریمه‌سنده مذکوراولان زیتون آغاجنك برکاتی کبی خیروبرکت صاحبی اوله‌سك دیه دعا ایلدی .

برکون‌ده‌حضرت امامك‌حضورینه طائفهٔ نسواندن‌برمخدره کلوب‌کمال حجابله برطرفی آل کون دیکر طرفی‌زردفام برسیب لطیفی پیشنهادجناب امام ایلدکده اول همام نیکنام همان بلااستعلام تفاحه‌یی شق ایدرك درونی مزبوره‌یه ارائه ایله سؤال ادیبانه‌سنك جوابنی افهام ایلدی خاتون‌درعقب عصمتخانه‌سنه روان اولدی حلقه‌کاه افاده‌لرنده بولنان تلامیذ واصحابی

---

[١] تذکره‌ده سائل مزبورك (حضر علیه‌السلام) اولمسی بعض علمادن نقل ایدلمشدر اعرابی زیّنده کورنمشلر .

محاورۀ جاریه‌دن برشی اکلایه‌مدقلرندن کشف قناع حقیقت نیـازنده بولندیلر (حضرت امام) سائلهٔ مرقومه حالت حیضدن اسـتدفاع شبهه واوهام ایدوب بعض ایامده عادتا خون واحیـاناً آب صفرتمون هویدا اولیورمش‌ده عجبا بونلرك مجموعی حیضمیدر دیمك استدی بن‌ده المانك درونتی کوستره‌رك آنك کبی ماء ابیض نمـایان اولمدقجه طهر اولمیوب حیض حالتی عد واعتبار اولندیغنی آکلاتدم بیوردیلر رحمه‌الله سبحانه

« انتهی کلام المترجم »

﴿ فصل رابع وعشرین ﴾

(اول حضرتك کمال حلم وعفو ایله اتصافلرینه بناءً برکیمسه‌دن انتقام)
(آلمق داعیه‌سـنده بولنمدقلری ورعایت حقوقه پك زیاده اعتنا)
(بیوردقلری بیاننده‌در)

(یزید بن هرون) رحمه‌الله دیمش‌که بن ابوحنیفه‌دن دها حلیم کیمسه کورمدم کندیلرینك فضیلت ودیانتلرینه کمال ورع وحفظ لسان وترك مالا یعنی خصال جمیله‌سی‌ده انضمام ایلمش ایدی.

برکون مشارالیهی برکیمسه اطالهٔ لسانله حتی‌سن زندیقسك کبی سوزلرله رنجیده ایلدی . فقط مقابلنده : الله سنی مغفرت بیورسون چونکه ربم بیلورکه سـن خلاف سویلیورسك : دیمکدن بشقه سـوزی ایشیدلمدی (عبدالرزاق) رحمه‌الله دخی دیمشدرکه اول حضرتدن زیاده حلم ووقار ایله متصف کیمسه کورمدم (مسجد حیف) ده برابر بولندیغمز اثناده بصره حجاجندن برنادان کیمسه کندیلرینه سؤال ایلدیکی مسئله‌یه دائر ویرمش اولدقلری جوابی (حسن بصری) حضرتلرینك جوابنه مخالف کورمسـیله تفوهات غیر لایقه‌یه اجتسـار ایلمسی اوزرینه بتون خلق صیحه ایدرك اول شخص نادانك تربیه‌سنه لزوم کوردیلر . اول حضرت

ایسه خلقی تسکین ایله براز وقت مبارك باشـنی اکدی بعده بیوردیلرکه (حسـن بصری) رحمه‌الله سبحـانه بومسئله‌نك جوابنده خطـا ایتمش و (عبدالله بن مسـعود) رضی‌الله عنه افندمز (صلی‌الله علیه وسـلم)دن روایت ایلدیکی حدیث شریفده اصـابت بیورمشدر.

صره‌سی کلدکجه‌بیوررلردی‌که بن کیمسه‌نك حقنی انکار ایتمم ومدت عمرمده نفسمه عائدخصوصاتده کیمسه‌یه‌مجازات ایتمش‌دکلم وهیچ برفرده جور ویالعنت‌یاخودحیله ایله بر مضرت بندن صدور ایتمامشدر (سفیـان ثوری) علیهکزده سوز سویلیور دینلدکده اکرسویلرایسه (الله) مغفرت بیورسـون بن آنك ایولکنی بیلدیکم جهتله مدح وثنـاسنده بولنمغه مجبورم بیورمشلر .

حضرت امامك اصنـافدن بر قومشوسی اولوب مز بور هرکیجه عشرت ایدرك مست مستغرق اولنجه‌یه دکین شو

(اضاعونی وای فتی اضاعوا)
(لیوم کریهة وسـداد ثغر) [*]

بیتیله ترانه پرداز اولوردی و بونك نغمهٔ سامعه خراشی کیجه‌لری احیا ایتمك معتادلری اولان اول حضرتی ازعاج ایده‌جکی امر طبیعی ایکن صبر وتحمل ایدرلردی مؤخراً برایکی کیجه مز بورك سـسی ایشیدلمز اولدی لدی‌السؤال محبوس اولدیغنی استخبار ایتملریله بالذات واروب امیرکوفه‌دن اطلاقنی التماس بیوردیلر امیرده حضرت امامه براحترام مخصوص اولمق اوزره شخص مز بور ایله برابر اونك توقیف اولنـدیغی کیجه دنبری حبس اولنان بیوایه‌لرك جمله‌سنی صالیویردی . امام افندمز سعادتخانه‌لرینه کله‌رك آتندن ایندکلری اثنـاده مز بورده خلاص اولوب یتشـدی وکندیسنه خطاباً هله بز سنی ضایع ایتمدك دکلمی؟ بیورملری اوزرینه‌خیر افندم حق جواره تماماًرعایت بیوردیکز دیدی ودرحال تائب ومستغفر

[*] بنی ضـایع ایتدیلر وهم نه یکیت ضایع ایتدیلرکه هنکام حرب ووغایه وسد ثغور بلدانه یارار.

اولەرق حضرت امامك مجلس درسنه دوامه باشلادی و بوسایەده فقها زمرەسنه التحاق ایلدی .

حضرت امام اخوان واصحابنه مواسات ومعاونت خصوصنه آشوری مرتبه اعتنا بیورر ایدی حتی اوزرلرینه سنك قونديغنی کورسه اچنه درد اولوردی برکون شاکردانندن بریسنك طامدن دوشدیکنی خبر آلدی درعقب صیحه ایله بکا ایدرك آنك خانەسنه کیتدی و قابل اولسه بتون الم ووجعنی اوزریمه آلورم بیوردی ومزبور ایو اولنجیه دکین هر صباح واخشام عیادەسنه وارر ایدی.

بریسی‌کلوب یا امام سنك خطکی تقلید ایدرك نامکزه یازمش اولدیغم برنامه ایله فلان کیمسەنك درت بیك غروش‌عطیەسنی آلدم دیدی .
(حضرت امام) بأس یوق بو یولده انتفاع ایتمکز ممکن اولدیغی‌تقدیرده بندن چکنمیکز بیوردی . [بو کلامده شو معاملەنك فی‌الحقیقه عدم جوازنه ایما واردر]

(ابو معاذ) رحمه الله دیمشدرکه حضرت امام ابی حنیفه بنم (سفیان ثوری) یه مناسبت وکثرت تردمی بیلدیکی و بینلرنده اکثریا بین‌الاقران وقوع بولان رقابت بولنديغی حالده کندیسنه هرنه ایچون مراجعت ایتمش ایسەم اسعاف ایلمشدر وچوق‌لطف والتفاتلرینی کورمشم‌چونکه‌مشارالیه خصال عظیمەیی حائزاولوب غایت حقشناس برذات‌ایدی وحلم ووقارلرینه سوز یوق ایدی برکون درس اوقوتدقلری اثناده بر عارسز حریف مشار الیهی شتم ایتمکه مجاسرت ایلدیکی حالده اول حضرت آنك سوزینه اصلا التفات بیورمدی واصحابی‌ده شخص لئیمك مخاطبەسندن نهی ایدرك تقریردرسه دوام ایلدی مزبور ایسه درسندن قیاملرندن صکره حضرت امامك آردینه دوشەرك مناسبتسزلکی آشوردی بوحالده دخی‌کندیلرندن مقابله صدور ایتمیەرك کمال وقار ایله خانەلری اوکنه واردقلرنده ایشته اویمه کیرەیورم سویلیەجك برسوزك دها وار ایسه اونی‌ده سویله ایچکده قالمسون بیوردی بونك اوزرینه حریف محجوب اولەرق اختیار سکوت ایلمش .

(جرجانی) [١] دیورمش‌که حضرت (ابی حنیفه) یه طلبه‌سندن بر چوجق بر مسئله سؤال ایلدکده ویردیکی جوابی بکنمیوب ظنم خطا ایدییورسکز دیدی بن‌ده مزبورلره خطاباً بویله عظیم القدر بر استاذه تعظیم‌واحترام ایتمك لازم‌کلورکن نیچون مخل ادب حرکتده بولنیورسکز دیدم مشارالیه بکا توجه ایله « بونلری حاللری اوزره ترك ایله چونکه بن نفسمه عائد قصورلرنده دائما تسامح ایتمکده اولدیغمدن بویله آلشمشلردر » بیوردی .

مجلس شریفلرنده (زفر) (داود طائی) (قاسم بن معن) وسائر اصحاب وتلامیذی اجتماع ایدرك مسائل فقهیه‌یه دائر مذاکره ایلدکلری زمان ارتفاع اصوات وقوعبولوردی فقط حضرت امام سوزه باشلادیغی وقت جمله‌سی‌سکوت ایدرك کلمات جلیله‌سنی‌استماع وضبط ایدرلر وشبهه‌لری تماماً زائل اولنجه مبحوث عنها اولان مسئله‌یی قید ایله بشقه مسئله‌نك‌حل واستخراجنه شروع ایلرلردی .

حضرت امام والده‌سنك خاطرینه پك زیاده رعایت ایدردی حتی امام (ابی یوسف) حضرتلرندن نقل اولندیغی اوزره مومی الیها اشتباه ایلدیکی بر مسئله‌یه دائر حضرت امامك ویردیکی جوابه قناعت ایتمیوب عوام ناسه وعظله مشتهر اولان (عمر بن ذر) ك مجلس وعظنه کیدیله‌رك آندن تحقیق جواب اولنمق لزومنی درمیان ایدردی اول حضرت درعقب والده‌سنی برمرکبه بندیروب برابرجه اونك یاننه کوتورردی بعضا دخی یالکز کندیسی کیدوب واعظ مزبوردن استفسار جواب ایتمسنی امر ایدردی امرینه امتثالاً حضرت امام کیدوب مزبوره اومسئله‌نك جوابنی صوراردی مزبورده یا امام سزك بویله شیلری بزه سؤال ایتمکزده معنی یوقدر دیه استغراب ایدنجه مشارالیه افندمز والده‌مك امری اوزره سؤال ایتمکه مجبور اولیورم بیورردی آنك اوزرینه (عمر بن ذر) پکی جواب صواب نه ایسه بیان ایدیکز بعده بن سزه اخبار ایده‌یم دیر

[١] عبدالکریم جرجانی رحمه‌الله مراد اولمق کرکدرکه مومی الیه اصحاب ابی حنیفه‌دن معدود در اه

وحضرت امامك تفهیمی اوزره تقریر ایدردی اول حضرت دخی والده‌سنه کله‌رك (ابن ذر) دیدیککز ذات‌ده بنم کبی جواب ویریور آرتق قلبك مستریح اولسون والده‌جکم بیوررردی . بر دفعه دخی والده‌سنك صوردیغی بر مسئله‌یه دائر افتا بیوردیغی جوابه مزبوره قانموب یالکز (ابو زرعه) نام قصّاصك [۱] ویره‌جکی جوابه قناعت ایده‌جکنی سویلدی حضرت امام والده‌سنی آنك یانه کتوره‌رك مسئله‌یی صوردی مزبور دخی یا امام سز دها فقیهسکز بندن ایو بیلورسکز دیدی . (امام اعظم افندمز اوت ! بن شو یولده جواب ویریورم فقط سزك جوابکزی ایستیور بیوردقده (ابو زرعه) اوغلیکزك جوابی طوغریدر دیدیکی جهتله مزبوره‌یه قناعت حاصل اوله‌بیلدی . استاذلری (حماد) حقنده بیورمشدرکه (حماد) رحمه‌الله وفات ایلدیکی کوندن بری قیلدیغم هرنمازك عقیبنده والدینم ایله برابر آکاده دعا ایدرم وسائر اساتذه‌می و حتی بك جزئی زمان تعلم ایلمش اولدیغم ذواتی بیله دعای خیر ایله یاد ایتمکده‌یم و مدت عمرمده (حماد) ك خانه‌سنه آیاغمی اوزاتمش دکلم حالبوکه مشار الیهك خانه‌سی یدی محله آشوری ایمش .

حضرت امامك حقنده (معافی الموصلی) رحمه‌الله دیمشدرکه مشار الیهده اون خصلت اجتماع ایلمش ایدی‌که انلرك یالکز بریسی هرکیمده بولنسه سعادت عظمی اکتساب ایلیه‌جکی محققدر تقوی، صدق نیت، کمال عفت مدارات خلق مودت خالصه اعتنای فضائل دوام تفکر اصابت کلام معاونت ضعفا .

« **لمترجمه** » اصل کتابده خصال مزبوره شو وجهله تعداد ایدیله‌رك خصلت واحده سهواً ترك اولنمشدرکه اوده حقیقت زهددن یعنی حظوظات فانیه‌یی ترك ایله استحصال حریتدن عبارت اولمق کرکدر چونکه زهد

---

[۱] قصاص علوم شرعیه‌ده مهارت کامله‌سی اولمیه‌رق عوام پسندانه قصه‌وحکایه‌لر نقلیله اشتغال ایدن واعظره دینور نیك ویدی تمیز ایتمینلر بوطاقم کیمسه‌لرك سوزینی سند طوتارلر اوائلده دخی بویله ذاتلر بولنورمش کتب ادبیه‌ده کلمات عجیبه‌لری نقل اولنور .

حقیقی خصلت مرغوبه‌سی استصغار حیات دنیا واشـتیاق جمـال حضرت مولادن منبعث اوله‌رق سائر خصائل جمیله‌نك منبع حصولی ومدار قبولی اولدیغی امر آشکاردر . مؤلف کتاب بوراده حضرت زفر ایله (عبدالله بن المبارك) وامام ابویوسفدن امام اعظم حضرتلرینك سـتایش عالیلرینه دائر دها بعض کلمات نقل ایدیورسه‌ده آنلر بعض مرتبه تکراری حاوی اولمغله معروضات سابقه ایله اکتفایی مناسب کوردك .

« انتهی »

« فصل خامس عشرین »

(اول حضرتك کندی کسب وتجارتیله تعیش ایدرك اصلا جائزه)
(قبول بیورمدقلرینه دائردر)

تواتراً نقل اولندیغی اوزره (خز) [۱] بیع وتجارتیله اشتغال ایدرك صنعت مزبوره‌ده‌کی مهـارتلری حسبیله غایت مسـعود ورفاه حال اوزره یاشارلر ایدی (کوفه) ده مرکز تجـارت اولان دکانلرنده کنـدیلری اوتوررلردی ومتعدد شریکلری اولوب مال آلمق ایچون ممالك سـائره‌یه آنلر سفر ایدرلردی حاصل اولان تجارتك فضله‌سنی فی سبیل الله انفاق ایدر وکرم وسخاوتلری فصلنده بیان اولنـدیغی اوزره شیوخ علمی واصحـاب وتلامیذینی دائما نفسنه ایثار ایله ابراز مروت ایلردی کسبله استغنا حاصل ایدرك عصرنده‌کی خلفا وامرادن احسان وهدیه قبول ایتمزدی . (منصور) خلیفه‌نك برقاچ دفعه‌ده ویرمش اولدیغی عطایایی بالمجبوریه قبول ایله آنلری بریکدیرمش واوتوز بیك درهم کموش سکهٔ خالصه‌یی برکون خلیفهٔ مشار الیهه « بن بوراده (بغدادده) غریب کیمسه‌یم ناسك امانتلرینی حفظ ایده‌جك یرم

[*] ارشی ایپك وارغاجی یوك ویا تفتك اولور برثوب معروفدرکه مباح اولمغله صحابه وتابعین حضراتی‌ده کیرلر ایمش اه

بوقدر شونلر بيت مالده طورسون » ديەرك حسن تدبير ايله اعادەايلمش. حتى ارتحاللرى وقوعنـده حقيقت حال اكلاشلمغله (منصـور) خليفه (ابوحنيفه) رحمەالله بزى آلداتمش ديو تعجب ايلمش ايدى .

بردفعەده خليفهٔ مشار اليه ايله زوجـەسى بيننده مخاصمه پيدا اولوب مزبورەنك آرزوسى اوزرينه (ابوحنيفه) حضرتلرى حكم قلنمشـيدى كنديسى پرده آرقەسندن دكله ديكى حالده (خليفه) نكاحلهقاچ خاتونك جمعى جائزدر ديه سؤال ايدنجه (حضرت امام) درت بيوردى جاريەلردن قاچ دنجـه ديلەديكى قدر بيـوردى بوقولك خلافنه قائل وارميـدر ديوب (حضرت امام) خير بيوردقده زوجەسـنه خطـاباً شريعتك حكمنى ايشيديورميسك دنجـه اول حضرت بيوردى كه ياامير المؤمنين فقط بو ديديكمز هب نسا بيننده عدالت ايدەبيلنلر حقندەدركه الله تعالى حضرتلرى (فان خفتم ان لاتعدلوا فواحدةً) بيورمشدر آداب شريعتله تأدب ايتمك هركسـه لازمدر بونك اوزرينه (منصور) سـكوتى اختيـار ايلدى . مؤخراً حضرت امامك عودتلرنده زوجەسى طرفندن هداياى نفيسه تقديم ايدلديسەده قبول بيورميەرق : بن مقتضاى شرع شريفى بيـان ايتـدم كيمسەيه تقرب ودنياجه استفاده مراد ايتمدم بيوردى رحمەالله سبحانه

﴿ فصل سادس عشرين ﴾

(اول حضرتك لباس شريفلرى وهيئت حسنەلرى بياننده‌در)

كيديكى البسەنك نفاست ونظافتنه پك زياده اعتنا بيورەرق هيئت حسنه اوزره بولنوردى بعضاً اوزرلرنده اوتوز دينار قيمتنده كسوەلر كورينوردى اوزون قاووق كيرلر وكوزل قوقولر اسـتعمال ايدرلردى حتى روايح طيبەلرى اوزاق محلدن حس اولنوردى (سنجاب) (وسمور) كوركلرى وارايدى وداعماطلبهٔ علومه تميز وكوزل البسه كيەرك وقارلرينى كوزتسونلر

وعلمادن ناسك نفرتنی موجب حالات وهیئتلردن بغایت مجانبت ایتسونلر دیه اجرای نصایح بیوررلردی .

﴿ فصل سابع عشرین ﴾

(اول حضرتك آداب وحکمته دائر کتب ادب ومحاضراتده روایت)
(ایدیلان بعض کلمات بلیغه‌لری بیانده‌در)

مشارالیه افندمزك چوق کره شو بیتی انشادله اظهار تأثر بیوردقلری مرویدر .

(کفی حزنا ان لاحیاة هنیئة)
(ولا عمل یرضی به الله صالح)

معناسی . نه صفای تام اوزره امرار اوقات ونه رضای حقه موافق اعمال صالحات بزده بولنماق اکدار واحزان ایجابنده کافیدر » .

« علوم دینیه‌یه دائر کلام وافتا ایدنلر اکر الله تعالی کندیلرینه بنم دین وشریعتمده نه وجهله حکم وافتا ایدردیکز دیه سؤال ایتمیه‌جك ظن ایدرلرسه کرك دین مبینك وکرك وظائف موکوله‌لرینـك اهمیتنی تقدیر ایتمامش اولورلر . » وقتندن اول ریاست احرازینه قیام ایدن ذلیل اولور . آداب مجالسـه‌دن بی بهره اولانلر علوم دینیه وفضائل اسـلامیه اربابنی تقدیر ایده‌مزلر . « معاصی ارتکابنی ذلت کوره‌رك اولجه حمیت ومروتم حسبیله ترك ایلدم‌ده مؤخراً شو ترك دیانت حکمنی آلدی . هر کیمی علم ومعرفت محارم ارتکابندن منع ایتمزسه خاسریندن اولور . قدر کفایه ایله اکتفا وتقلیـل علائق ایدرك جمع خاطر ایدن مسـائل فقهیه‌یی پك قولای ضبط ایدر . اکر علمای عظام اولیاءالله دکللر ایسه الله تعالینك ولی قوللری بولنماق لازم کلیر یعنی جاهللر بطریق الاولی ولی الله اوله‌مازلر » علم شریفی دنیایه توسل مقصدیله تحصیل ایدن برکتندن محروم قالور . وعلمده رسوخ اکتساب ایده‌میه‌جکی جهتله ناس‌ده آنك علمندن چوق استفاده ایده‌مزلر

دین اسلامی محافظه نیتیله تحصیل علوم ایدنلره ایسه برکت ورسوخ حاصل اولور وآنلرك علمندن اقتباس وانتفاع ایدنلر چوق بولنور .

علم حدیثده مهارت کسب ایدوب ده علم فقهی تعلم ایتمینلر انواع دوا واسباب شفایی جمع ایلدیکی حالده طبیبه مراجعت ایتمدین استعمالنه قادر اوله‌میانلره بکزرلر .[چونکه احادیث شریفه‌دن حکم شرعی‌یی استنباط ایلمك مجتهدلرك شانیدر . سائرلره ایسه علم فقهده بیان اولنان مسائلی ضبط واتقان ایتمك کرکدر] .

«کندی قدرینی بیلوب اعتبارینی کوزه‌دن کیمسه‌نك نظرنده دنیاده کرسز وهر محنتی اهمیتسزدر .

سوزکی قطع ایدنه اعادهٔ کلام ایتمه واوکیمسه‌ده علم وادب آرزو ومحبتی اولمدیغنی فهم ایله .

(حضرتِ علی) کرم وجهه افندمز ایله هرکیم مقاتله ایتمش ایسه شبهه‌سز (علی) رضی الله عنه آندن دها حقلی ایدی اکر حضرت علینك انلر حقنده‌کی معاملات شرعیه‌سی روایات موثوقه ایله بزه واصل اولمیه ایدی مخالفلر وباغیلر حقنده نه معامله ایدلمك لازم کله‌جکنی بیله‌مز ایدك .

بر امر مهمی تدقیق مراد ایلدیککز زمان چوق یمك یمه‌یکز عقلك ضعف کسب ایتمسون .

(ابراهیم ادهم) حضرتلرینه خطاباً بیورمشلردر (یاابراهیم) سنك عبادت خصوصنه موفقیتك بولنده‌در فقط عبادتك باشی وامور دینك قوامی علم شریف اولدیغی جهتله آنی ده پك محترم طوتملیسك .

حضور عالیلرنده ناسك مذمتنه شروع اولندقده خلقك خشنود اولمیه‌جغی سوزلری ترك ایدك حقمزده مکروه تکلم ایدنلری حضرت (الله) مظهر عفو وغفران وقول جمیل استعمال ایلیانلری نائل بر واحسان بیورسون سزلر دین الهیده تفقه ایتمکه باقك وناسی اختیار ایلدکاری خط حرکت اوزره براقك برکون اولور (الله) آنلری سزه محتاج ایلر بیوردیلر .

برکون صباح نمازندن صکره برچوق مسائله جواب اعطا بیورملری اوزرینه

بووقت آنجق خیر مقال وذکر مولای متعال ایله اشتغال زمانی دکلیدر دنیلدکده بیوردیلرکه «بوحلالدر وشوحرامدر دیه احکام آلهیه‌یی بیان ایتمکدن دها خیرلی کلام اولورمی؟ (الله) تعالایی تنزیه طریقنی تقریر وناسی معاصی و محارمدن تحذیر ایدیورز بوده اللهی ذکر دکلیدر؟ طغارجغنده ذخیره‌سی قالمیان یولجی یشایه‌مدیکی کبی علمدن خالی اولان عابدده ثمرهٔ سعینی کوره‌مز».

(حضرت علی) و (معاویه) رضی‌الله عنهما بیننده وقوعبولان محاربه‌لردن و (صفّین) وقعه‌سنده قتل اولنانلرك احوالندن سؤال اولندقده بیوردیلرکه بن حقك دیوانه وارەجغم وقت سویلدیکم سوزلردن وغائبانه ویرمش اولدیغم حکملردن سؤال اولنمقدن قورقارم. اما سکوت ایلدیکم تقدیرده نه‌یه سکوت ایلدیکمی ربم سؤال ایتمیه‌جکنی بیلورم چونکه هرکس وظیفه‌سنی ایفا ایتمکله مکلفدر بزده آنکله اشتغال ایده‌لم «ظن ایله حکم وعمل ایدنلره تعجب ایلرم جناب حق (ولا تقف مالیس لك به علم) بیورمشدرکه معناسی جزماً بیلمدیکك شیئه تابع اولمیوب یقین تحصیلنه سعی واهتمام ایله دیمکدر.

«تنبیه» حضرت امامك مراد عالیلری اصول اعتقادیه ده یاخود مرتبهٔ اجتهاده ایرمین و برمجتهده متابعت ایتمین کیمسه‌لرك فروع اعمالده ظن ایله عامل اولملرینی تقبیح ایتمکدر. زیرا آیت مذکوره بونلرك حقنده در. اما مجتهدین کرامك وانلره تقلید ایتمکده بولنانلرك عمل بابنده ظن ایله اکتفا ایتملری جائز بلکه واجبدر. حتی بوظن یقین منزله‌سنده عد اولنور ظن یالکز طریق استنباطده بولنور دینلمشدر.

برمسئلهٔ غامضه‌نك حلنه دائر ویرمش اولدقلری جواب صواب غایت تحسین اولنه‌رق سزصاغ اولدقجه دیارکوفه دارفیض اولوب خیروبرکتکز هرطرفه انتشار ایده‌جکدر دینلدکده شو بیتی اوقومشلردر.

(خلت الدیار فسدت غیر مسود)
(ومن العناء تفردی بالسودد)

معناسی «دیار وممالك ارباب کمالدن خالی قالدیده اسباب سیادتی حائز

اولمدیغی حالده سیادتله یاد اولنیورم بنم سیادتله تفردم ایسه ناسه تعب ومشقت ایراث ایدن شیلردندر .

علمانك نشر علومه بورجلی اولدقلرینه وآنجق ذهنلری مشغول بولندیغی زمان کندیلرینه مراجعت اولنسه درعقب جواب ویرملری جائز اولمدیغنه دائر دخی حضرت امامك کلمات بلیغه‌لری واردر . (نفعنا الله بانفاسه المبارکة) .

﴿ فصل ثامن عشرین ﴾

(اول حضرتك مناصب رفیعهٔ دنیویه‌یه رغبت بیورمدقلری بیانند‌ه‌در)

ملوك امویه‌نك آخری (مروان بن محمد) زماننده عراق والیسی بولنان ذات طرفندن تکلیف اولنان بیت‌المال امانتنی رد بیوردقلری وموما الیهك شدت اصراری اوزرینه مکهٔ مکرمه‌یه عزیمت ایتمش اولدقلری بالاده بالمناسبه بیان ایدلدیکی کبی مؤخراً عباسیه‌دن ابوجعفر منصور زماننده کوفه‌یه عودت سنیه‌لری وقوعنده ده کندیسنه قاضی‌القضاة منصب عالیسی توجیه اولندیغی حالده روی موافقت کوسترمدکلری کتب تاریخیه‌ده بالاطراف بیان اولنمشدر ،

بوکا دائر برقصهٔ لطیفه‌ده حکایات فصلنده ذکر اولندی .

﴿ فصل تاسع عشرین ﴾

(اول حضرتك قرائت قرآنده کی سندلری بیانند‌ه‌در)

قرّاء سبعه دن (امام عاصم) حضرتلرندن اخذ قرائت ایلدکلری

روايات صحيحه ايله ثابتدر ، مفسرىندن بعض كيمسه‌لر حضرت امامه برطاقم قرا آت شاذه اسناد ايديورلر آنجق حفاظ متأخرىندن برچوق ائمهٔ كرام بو اسنادك اصلى اولمديغنى وعلماى تفسيردن بوذاتلرك (محمد بن جعفر خزاعى) نامنده برذاتك تأليف ايلمش اولديغى بركتابه آلدانمش اولدقلرينى ذكر و بيان ايلمشلردر . قرائت ابى حنيفه‌يه دائر جمع اولنان كتاب مذكورك اصلى اولمديغى (دار قطنى) كبى مشاهير ائمهٔ حديث طرفندن تصريح ايدلمشدر . فى‌الواقع قرائت متواتره‌دن عدول ايله شواذى اختيار ايتمكه عقل وديانت مساعد اولمديغندن خصوص مزبور حضرت امامك شانى اولمديغى آشكاردر .

﴿ فصل ثانين ﴾

(علم حديثده‌كى سندلرى بيانده‌در)

(حضرت امام) ائمهٔ تابعين وسائر علمادن درت بيك قدر ذوات كرامدن استماع احاديث بيورمش وعلم حديثى كمال اعتناايله تحصيل ايلمش اولديغى جهتله (امام ذهبى) وآنك امثالى مشاهير مورخين عندنده حفاظ محدثين طبقهٔ عليه‌سنده داخلدر . اول حضرتك علم حديثه قلت اعتناسنى زعم ايدنلر عدم وقوفلرندن ويا كمال حسدلرندن ناشى بوخطاده بولنمشلردر حد احصادن خارج مسائل فقهيه استنباط ايدن ذاتك احاديث شريفه‌يى ضبط واحاطه ايتامسى نصل ادعا ايديله‌بيلور . هركسدن اقدم كتب فقهيه‌ده‌كى ترتيب اوزره استنباط مسائل ايدن واصطلاحات فقهيه‌يى وضع ايلين حضرت امام اعظم افندمز اولديغى بالاده مفصلاً بيان ايدلمشدر آنجق بوامراهم ايله كمال اشتغاللرى حسبيله نشر احاديثه وقت بوله‌مامشلردر . نصل كه شيخين (ابو بكر) و (عمر) رضى‌الله عنهما افنديلرمزك مصالح عامه ايله اشتغالاتندن ناشى روايت ايلدكلرى احاديث

شريفه سائر اصحابك روايت ايلدكلرينه نسبتله آزدر . (امام مالك) و (شافعى) رحمهما الله ده بويله در آنلرده اجتهاد ايله مشغول بولنملرينه بناءً (ابوزرعه) و (ابن معين) كبى روايت احاديثه حصر اوقات ايدنلر كبى روايت ايله معروف دكللردر وهم ذاتاً فهم و استنباط ملكه‌سنى تماماً حائز اولميه‌رق چوق روايتده بولنمق اوقدر شرف عد ايدلمز . بلكه (حافظ بن عبدالبر) رحمه‌الله بوخصوصى ذم ايتمش وفقهاى مسلمين هر زمان تفقه‌وتدبره مقارن‌قلت روايتى‌ترجيح ايدرلر ديمشدر (ابن‌شبرمه)ده روايتى آز ايليك كه فقيه اوله‌سكز ديمش .

(ابن‌المبارك) دخى اعتمادك حديثه‌اولسون فقط احاديثى تفسيروبيان ايده‌جك قول مجتهد دخى يانكده بولنسون بيورمشدر حضرت امامك تقليل روايتنه باعث اولان شيلرك برى ده شو كلاملرندن مستفاد اولور چونكه حديث شريف روايتى آنجق يوم سماعدن روايت زمانه قدر آنى حفظ ايدن كيمسه يه لائقدر بيورمشلردركه كتابدن حديث روايت ايدلمسنى تجويز ايتمديكى بوسوزلرندن آكلاشيلور مشاراليهك بوبابده شاسنده بولنانلر چوقدر . (خطيب بغداديڭ) روايتنه كوره (اسرائيل بن يونس) رحمه‌الله بيورمش كه (نعمان) حضرتلرى پك كامل برذاتدر و قوهٔ حافظه‌سى پك قويدر فقهه تعلق بولنان احاديثى ضبط ايلمش وآنلردن استنباط احكام اصولنى هركسدن زياده اتقان ايتمشدر . (امام ابى يوسف) حضرتلرى ده بو وجهله ثناى عاليلرنده بولنه‌رق ديمشدركه اولجه كنديسنه موافقت ايتمديكم مسائلده امعان فكردن صكره آنك مذهبنى نجات آخرته دها اوفق بولدم بعضاً قياسدن عدول ايله حديثه ميل ايتمك استردم فقط حديث صحيحى‌ده بندن ايو فرق‌ايتديكنى آكلاردم و بر قول اوزرينه تصميم ايلدكلرينى كورديكمده مشايخ حديثى دوران ايله قول مذكورى تقويه و تأييد ايده‌جك بر اثر آراردم بعضاً بر قاچ حديث روايت ايلديكنه اطلاعله حضرت امامه آنلرى عرض ايتديكمده بو غير صحيحدر بوده غير معروفدر ديه‌رك اصل اعتمادى آنلره اولمديغنى افاده بيورردى وكندى قولكزه موافق اولان شو حديثلرى نه يه سند

قیلمیورسکز دیه استفسار کیفیت ایلدیکمده بن اهل کوفه‌نك بیلدکلرینی تماماً بیلورم و تمیزه قادرم دیردی .

(امام اعمش) حضرتلرینه بر طاقم مسائل عرض اولندقده (امام اعظم) یانلرنده حاضر بولنمغله آکا خطاباً شو مسائلك جوابنی ویریکز دیدی (حضرت امام) ده بر صورت مستحسنه ده حل اشکال بیوردقده بو سؤاللرك جوابنی سز نره‌دن استنباط ایدیورسکز دیه استغراب ایدنجه اوت سزدن اخذ و استماع ایلدیکم حدیثلردن دیوب احادیث مذکوره‌یی سندلریله برابر ذکر و بیانه آغاز بیوردیلر و برخیلیسنی سرد و اتیان بیوردقدن صکره (اعمش) دیدی که اوقودقلرکز کافیدر بنم بر آیده تحدیث ایده‌بیلدیکم بونجه احادیثی بر آن اپچنده بکا اوقیورسکز بو احادیثك مقتضاسنه تماماً رعایت ایلدیککی ظن ایتمزدم بن بیلورم که فقهای عظام حاذق طبیبلره بکزرلر و بزلرده (یعنی محدثین کرام) اجزاجی و عطارلره بکزرز سن ایسه یا (ابا حنیفه) ایکی جهتی ده تماماً جامع ایمش‌سك .

مؤلف کتاب (ابن حجر) رحمه‌الله دیورکه حفاظ کرام محدثین (حضرت امام) ابی حنیفه‌نك روایت ایلدیکی احادیثك جمعنه دائر (مسانید ابی حنیفه) نامیله چوق کتابلر تألیف ایلمشلردرکه اکثریسی بز سند متصل ایله مشایخمزدن اخذ ایلمشزدر آنجق بوراسی مقام تفصیل اولمدیغی جهتله اطناب مقالی زائد کوردك .

﴿ فصل حادی وثلثین ﴾

(اول حضرتك کیفیت وفاتلری بیاننده‌در)

سابقا بیان اولندیغی اوزره منصور خلیفه حضرت امامی شیخ الاسلام و قاضی القضاة نصب ایلمك ارزو ایلدیکنده عدم قبوللرندن طولایی اضمار کین ایدرك مؤخراً کندیلرینی دائرۂ مخصوصه‌ده توقیف ایلدی

و برقاچ کون مرورنده زیاده تضییق ایدلمسنه امر ویردی بونك اوزرینه حضرت امام سلامت ایمان دعاسنی عرض و نیازه باشلایەرق توقیفلرینك اون بشنجی کونی روح پرفتوحلری ملاء اعلایه اتصال ایلمش وروایات ثقات ایله ثابت اولدیغی‌اوزره وفات‌ایده‌جکلرینی حس ایلدکلری هنکامده همان سجده یه وارەرق اول حالده تسلیم روح ایتمشلردر .

رحمه‌الله سبحانه رحمة واسعة

﴿ فصل ثانی ثلاثین ﴾

(تاریخ وفاتلری بیاننده در)

بالاتفاق اول حضرت هجرت نبویه‌نك (۱۵۰) تاریخنده یتمش یاشنده ذکر اولنان وجهله وفات ایتمشلردر وقوع وفاتلری رجب یاخود شعبان آینده در . اوغلی (حماد) حضرتلرندن غیری ذریتی یوق ایدی .

﴿ فصل ثالث ثلاثین ﴾

(تجهیز و دفنلری بیاننده در)

وفاتلری عقیبنده بش کیمسه اول حضرتك نعش شریفلرینی قالدیرەرق غسل اولنمق اوزره تعیین ایدیلن محله کتوردیلر . (بغداد) قاضیسی (حسن بن عماره) بالذات غسل ایدوب (ابو رجا عبدالله بن واقد هروی) نام ذات دخی تبرکا صوینی دوکردی (حسن بن عماره) غسلندن فارغ اولدقده (الله تعالی رحمت‌ایلسون) اوتوز سنه‌دنبری‌اورج بوزمدك قرق سنه‌دنبری ده یتاغه یاتمدك کرك فقه ومعرفتده و کرك زهد و عبادتده بتون اهل عصرینه فائق و خصال جمیله نك کافه‌سنی حائز ایدك، ترابك معدن خیر وبرکت ومقامك مشرق انوار سنت اوله‌جقدر .

اول حضرتك دها غسلی اكمال ایدلمدن عد و احصاسی قابل اولمیه‌جق مرتبه‌ده غایت چوق كیمسه‌لر اول محله یتشدیلر و براز صكره منادیلر واسطه‌سیله عمومه اعلان ایدلمش كبی بتون اهالیٔ بغداد اجتماع ایلدیلر . مكرراً التی دفعه قیلنان جنازه نمازنده حاضر بولنان جماعتك مقداری اللی بیكی تجاوز ایلمش ایدی وصیتلری موجبنجه بغدادك جانب شرقیسنده واقع مقابر (خیزرانه) دفن ایدلدی آنجق غسل و تكفین ایدلدیكی كونك اقشامنه یقین كوچ حال ایله مدفن مخصوصنه نقل ایدیله‌بیلدی كثرت زحام مانع اولیوردی محل مخصوصی وصیت ایتملرینك سببی‌ده او یرك ارض طیبه اولمسی ایمش .

(شافعی) رحمه‌اللهك شیخ الشیوخی و اقطار حجازیه‌نك فقیه صاحب رسوخی (عبدالملك بن جریج) حضرتلرینه حضرت امامك خبر وفاتی واصل اولدقده (انا لله) استرجاع شریفنی اتمامدن صكره مرتبهٔ كمالی تصورمزك فوقنده اولان برعالم كیتدی بیوردی (امیرالمؤمنین فی‌الحدیث عنوان جلیلیله معروف اولان امام (شعبه) خبر آلدقده بعدالاسترجاع كوفه دیارنده ظهور ایدن نور علم سوكدی ابوحنیفه‌نك مثلنی ناس كوره‌جك دكلدر دیدی قبر شریفلری دها او زماندنبری زیارتگاه خواص وعوام ایدی .

(امام شافعی) نك زیارتلری اثناسنده كوستردیكی احترام مقدمه‌ده سبق ایلدی و آتیده دخی اشارت اولنه‌جقدر فقط اوزرینه قبه بنا ایدلمش دكلدی بو شرفی (ابوسعد مستوفی) رحمه‌الله احراز ایدوب بیوك برقبه ایله تربهٔ سعادتی اعمار. ویانی باشنده برمدرسهٔ جسیمه دخی بنا ایدرك عالمه یادكار ایلمشدر . مؤخراً سلاطین عظام عثمانیان طرفندن محل مذكور برقات دها تزیین اولندیغی معلوم انامدر .

﴿ فصل رابع ثلثین ﴾

(اول حضرتك ارتحالندن صكره هاتفدن ایشیدیلن ندالر بیاننده‌در)

(صدقة‌المقابری) رحمه‌الله كه مستجاب‌الدعاء برذات ایدی (ابی حنیفه)نك

وفاتندن صكره برى برينى متعاقب اوله‌رق اوچ كيجه هاتفدن شو قطعه‌يى ايشتدم ديمش .

(ذهب الفقــه فلا فقه لكم)
(فاتقوا الله وكونوا خلفا) [*]
(مات نعمان فمن هذا الذى)
(كان يحيي الليل اذما سجفا)

معناسى‌اى ناس! علم فقه كيتدى ايچكزده مجتهد مطلق قالمدى اللهدن اتقا ايدوبده‌خير خلف‌اولكز حضرت نعمان‌ارتحال‌ايلدى‌كيمدر اول‌ذات‌كه كيجه قرانلغى باصديغى اثناده عبادتله احيا ايدردى .
وفات ايلديكى كيجه اشبو بيتلر ايله طائفهٔ‌جن طرفندن مرثيه‌ايدلديكنى ايشيدنلر چوقدر ديورلر .

« لمترجمه » مرثيه اوله‌رق نظم ايديلن ابيـاتك اك كزيده‌سى قطعهٔ آتيه‌در :

(يا دهر بع رتب المعالى بعـده)
(بيع الكساد ربحت ام لم تربح)
(قدم واخر من تشاء من الورى)
(مات الذى قد كنت منه تستحى)

معناسى اى دهر چونكه بو ذاتى‌ده قرين ممـات قيلدك هپ مراتب عاليات سنك اولدى فقط رواجى قالمديغندن آرتق قزانمغه باقيه‌رق اوكثه كلنلره صات وديلديكك كبى مراتب عاليه‌يى توزيع ايله چونكه كنديسندن حيا ايتمكده اولديغك ذات معالى سمات كچوب كيتدى . « انتهى »

---

[*] نسخه‌يى بويله بولمش ايسه‌كده كتب سائره‌ده (خلفا) يرينه (حنفا) لفظى يازلمشدر .
حنفاء ايسه مسلم ناسك .وطريق سنته سالك معناسنه (حنيف) ك جميدر . اه

﴿ فصل خامس ثلثين ﴾

(اول حضرتك تربهٔ شریفه‌لری محال اجابت دعادن اولوب اکابر انامك)
(اثنای زیارتده تأدب و احترامات لازمه‌یی تماماً ایفا ایلمکده اولدقلری)
(بیاننده‌در)

تواتراً ثابت ومعلوم اولدیغی اوزره من‌القدیم علماء وصلحا وارباب حاجات‌مشارالیه افندمزك زیارتنه واره‌رق آنکله جناب‌حقه توسل ایدرلر وعرض ایلدکلری حاجتلرك روا بیورلدیغنی کوررلر. حتی امام شافعی حضرتلری‌ده بغدادده بولندیغی اثناده تربهٔ سعادتلرینی زیارتله تبرك ایدر وهرنه حاجتم اولورسه (امام‌ابوحنیفه) حضرتلرینك قبرشریفلرنده ایکی رکعت نماز قیلوب جناب حقه آنکله توسل ایدرم ودرعقب مقصدم حاصل‌اولور دیرلر ایدی. (امام نووی) رحمه‌اللهك (منهاج الطالبین) نام کتابلرینك بعض شروحنده امام شافعینك تربهٔ مذکوره‌ده برکون صباح نمازینی ادا ایلدکلرنده مذهبنجه مسنون بولنان قنوت دعاسنی ترك ایتدکلری ومجرد شو قبرك صاحبی اولان امام ذیشانه بررعایت مخصوصه اولمق اوزره حضورنده ترك مخالفت ایله اظهار ادب بیوردقلری نقل وروایت ایدلمشدر .

«لمترجمه» مؤلف شو قصه‌نك مزایای جمیله سنی بوراده بسط ایدییورسه‌ده بزسائر مأخذلردن اخذ ایله مقدمهٔ کتابده تفصیل ایلمشزدر فلیراجع اهـ

(عبدالله بن مبارك) حضرتلری امام اعظمك قبری یاننده واقف اوله‌رق : (الله سنی غریق رحمت الهیه‌سی بیورسون . یاامام ! اساتذهٔ کرامك (ابراهیم نخعی) و (حماد بن سلیمان) وفات ایلدکلرنده سنك کبی ذاتی خلف براقشلر ایدی فقط سنك وفاتنده برکیمسه سکا خلف اوله‌مدی دیوب پك زیاده اغلامشدر .

(حسن بن عماره) رحمه‌الله‌ده بومنوال اوزره زیارتلری‌وقوعبولدقده

روح مشار اليه خطاباً «كچن اكا برامتك بحق خلفی سن ایدكسنك براقش
اولديغك خلفلرك علمجه سكا خلف اولهبيلملرى فرض ايدلسهده نور
ورع وتقواجه سكاخلف اولمق پك چوق توفيقاته توقف ايدر » دیمشدر .

﴿ فصل سادس ثلثين ﴾

(اول حضرتك بالذات كورمش وحقنده كورلمش اولان رؤيالرك حاوى)
(اولديغى تبشيرات واقعه بيانندهدر)

روايت مشهوره ايله ثابتدركه اول حضرت ذات بارى تعالى وتقدس حضرتلرينى يوز دفعه رؤياسنده كورمش والك صكره كى رؤيتندهخلائقك نجاتنه باعث اولهجق شيئك نهدن عبارت اولديغى سؤال ايدرك جوابنى ده آلمشدر. [جواب مذكور ابو الليث سمرقندى مناقبنده ذكر اولنان تسبيحه مواظبتدر]

«المترجم» رؤيانك حقيقتنى بيلمينلر اقسام رؤيانك ده حقائقنى تعيين ايتمكه قادر اولهمازلر. (رسول اكرم صلى الله عليه وسلم) افندمزى وسائر انبياى عظام حضراتنى وبلكه على الاطلاق دار آخرته انتقال ايتمش بولنان ويا برحيات اولان ذواتك برينى رؤياده كورمك فى الحقيقه نه يى كورمكدن عبارت اولديغنى فرق ايتمينلر رؤياده (الله) تعالى حضرتلرينك كوريلهبيلمسنى انكار ايده جكلرى طبيعيدر . چونكه رؤياده كوريلن ذاتك هويت ذاتيهسى كورينور ظن ايدن كيمسه صورت وشكلدن منزه بولنان ذات الوهيتك كورلمسنى البته تجويز ايدهمز . لكن مثلا ذات رسولك رؤياده كورلمسنى ادعا ايتمك شان عقل اولمديغى امر آشكاردر جسد پاكى روضهٔ مطهرهلرنده مودوع وروح مقدسلرى اعلاى عليينه مرفوع اولديغى قطعياً معلوم بولنان حضرت رسول ذيشانى دنياده كورمك ممكناتدن عد اولنهبيلورمى؟ خصوص مذكور ممكناتدن اولسه

بيله بركيجه‌ده مواقع مختلفه‌ده اشكال وصور متنوعه اوزره شخص واحدك اشخاص كثيره‌يه كورينه‌بيلمسى محالات جمله‌سندن اولمسنى تصديقده وهم دخى عقله موافق ومساعددر . بناءً عليه رؤياده كورينن شى دائما مثال اولديغى شبهه كتورمز وبومثالده كوريلن ذاتك جسم وشبحنك مثالى دكلدر چونكه كنديسى اوجسم وشبحدن عبارت اولميوب فى‌الحقيقه روح مجرده‌دن ويا حقيقت اخرادن عبارتدر . امدى روح مباركهٔ محمديه ارواح سائره كبى مجردات قبيلندن اولديغى جهتله شكل وصورتدن عارى ايكن اشكال وصور ايله تشكل وتمثل ايلمك جائز وواقع اولديغى كبى حقيقت مقدسهٔ آلهيه‌ده جسميت ولوازم جسمانيتدن منزه اولديغى حالده بر شكل ومثال واسطه‌سيله تجلى ايتمك جائز اوله‌بيلور .

اوت (رسول اكرم) افندمزى رؤياسنده كورن محل قيام نبوت اولان روح مقدسه‌نك مثالنى كورمش اولديغى حالده (من رآنى فى المنام فقد رأنى فان الشيطان لايتمثل بى) حديث شريفيله بورؤيانك حقيقتى بيان بيورلمشدر .

ذات بارى تعالى وتقدس حضرتلرى‌ده لون وكيفيتدن منزه بولنان جمال معنوىٔ حقيقيسنه مثال اوله‌بيله‌جك بر نور ويا صورت جميله كبى محسوساتك بريله تجلى ايدرك تنبيه ويا تبشيره دائر الطاف سبحانيه‌سنى بعض عبادينه انها واعلام بيورر ومثال مذكور تعريف آلهى‌يه واسطه قلنديغى جهتله آنى كورن كيمسه اللهى كوردم ديه‌بيلور چونكه رؤياده كورمك دائما بووجهله اولديغى بالاده بيان اولندى . حتى رؤياده سنى كورنلر سنك ذاتنى كورمدكلرينى بيلوركن سكا بويله بر رؤيا عرض ايدنلرى خير ! بنى كورديكك يوقدر بن كندى خانه‌مده ايدم ديه تكذيب وانكار ايتمديكك ده بوكا مبنيدر . بو حالده (الله) تعالى يى كوردم دينلرك ده مرادى ذات الوهيتى كوردم ديمك اولميه‌جغى جهتله آنلرى دخى تكذيب ايتمكه حقك يوقدر .

(سؤال) حضرت رسولك مثلى بولنديغى جهتله كورلمسى معقولدر . اماالله تعالى

حضرتلرينك مثلی بولنمديغندن بو وجهله رؤيتنی تجويز ايتمك نصل صحيح اوله‌بيلور؟ دينورسه مقام جوابده ديرزكه اوت! (الله) تعالی حضرتلرينك مثلی يوقدر لكن مثالی اوله‌بيلور مثل ايله مثال بيننده ايسه فرق عظيم واردر چونكه بر شيئك مثلی كنديسنه ازهر جهت مساوی اولان شيدن عبارتدر بوكا بناءً حضرت رسول اكرم افندمزك ده مثلی يوقدر ديه‌بيلورز . مثال ايسه مساواته توقف ايتميوب بعض جهاتده مشابهت ايله اولور مثلا عقلك مثلی يوقدر فقط شمس آكا مثال قلنه‌بيلور چونكه محسوسات نور شمسله منكشف اولديغی كبی معقولات ده ادراك عقل ايله منجلی اولور كذلك رؤياده كوريلن شمس و قمر سلطان و وزير ايله تعبير اولنور زيرا سلطان اصالت تصرف و سلطنت ذاتيه صاحبی اولمغله شمسه .وزيرده افاضهٔ آثار عدلده سلطان ايله رعايا بيننده توسطی حسبيله قمره بكزر ايشته بونلره مثال دينور. مثل اولمدقلری ظاهردر . حضرت رسول اكرم افندمزه عرض اولنان رؤيالرده سوت علم شريفله وحبل ده قرأن كريم ايله تعبير بيورلمشدركه شو تعبيرلرده سوت ايله علمك مدار حيات وحبل ايله قرأنك تمسك ايدنلر حقنده باعث نجات اولمق خصوصلرنده تشابهلری ملاحظه اولنمشدر .

الله تعالی حضرتلری نور الهيسنی تمثيل و تصوير مقامنده (زجاجه و مشكات و زيت و شجره كبی شيلری (انزل من السماء ماء فسالت اودية بقدرها الخ) آيت كريمه‌سنده صفت ازليه اولوب مثلی بولنميان قرأن كريمه كوكدن ياغان يغموری مثال قيلمشدركه بعض وجوهله مماثلت بولنمق تمثيلات مذكوره نك صحتنده كافی كورولور . شو مقامده بر سؤال دها خاطره كليوركه آنك ده دفعی آساندر .

(سؤال) حضرت رسول اكرمی كورمك مجاز اوله‌رق مثالنی كورمكدن عبارت ايكن حديث سابق ايله اطلاق مذكورك جوازی ثابت اوليور. فقط بويله تجوز قبيلندن اولان الفاظی واجب تعالی نك حقنده استعمال ايتمك اذن شارعه توقف ايده‌جكی جهتله جائز اولمامق لازم كلمزمی ؟

(جواب) (رأيت ربى فى احسن صورة) كبى احاديث شريفه استعمال مذكورك جوازينه دليل اوله‌بيلور . چونكه كرك بو حديث وكرك (ان الله خلق آدم على صورته) حديث شريفى [١] حين تجليده ظهور ايدن مثاله صورت اطلاقنى حاويدر ذات الوهيتك صورتى اولمديغى قطعيدر حضرت جبرائيل عليه السلام ك تبليغ وحى اثناسنده (دحية الكلبى) صورتنده تجلى و تمثل ايله ذات جبريلده انقلاب حقيقت وقبول عوارض وكيفيت لازم كلمديكى كبى ذات بارى تعالى حضرتلرينك بعض عبادينه كرك يقظه وكرك منام حالتنده مثال ايله تجلى بيورمسى ده تغير ذات كبى بر محالى مستلزم اولماز بو طاقم احاديثدن بشقه سلف صالحيندن رؤياده (الله) تعالى حضرتلرينى كورمكه دائر پك چوق آثار و اخبار روايت ايدلمشدركه بونلر اجماع مقامنه قائمدر .

آنجق خلاف حقيقت توهمى حس اولنان كيمسه‌لره بر منوال معروض رؤياده كوريلن شئ فى الحقيقه مثالدن عبارت اولوب مثلى بولنميان (واجب تعالى) حضرتلرينه‌ده نور كبى جمال صورى كبى شيلرك مثال اولمسنده بر محذور اولمديغى تفهيم اولنمليدر انكاره مبادرت ايدنلر يا بو فرقدن ذهول ايتمشلر ياخود عوام ناسك توهمات فاسده‌يه دوشمه‌لرينى آرزو ايلمشلردر يوقسه (الله) تعالينك كرك ذاتى وكرك صفاتى حقنده ضرب مثل ايدلمك و بعض شيلرى مثال قيلمق صحيح اولديغى انكار ايتمك قابل دكلدر نظم قرآنده دخى (ولله المثل الاعلى) بيورلمشدر . اوت ! (الله) تعالى حضرتلرينك شريكى و خواص الوهيتده شبيه و نظيرى بولنمق جائز دكلدركه (ليس كمثله شئ) آيت كريمه‌سى بومعنايه دالدر . والله الموفق .

« انتهى كلام المترجم »

كذلك سابقا بيان اولنديغى اوزره حضرت امام اوائل حالنده بردفعه كنديسنى روضهٔ مطهرهٔ نبويه‌ده كويا تفرق ايدن عظام مباركه‌يى جمع ايدوب در آغوش ايلديكنى كورمش وبورؤيايه بناءً كنديسنه دهشت ال ويره‌رك (امام ابن سيرين) وسائر مشاهير معبرين محافلنه عرض ايتديردكلرنده

[١] بو حديثك تمام تحقيق و ايضاحى رسالهٔ حميديه ترجمه‌مزده بولنور .

شريعت منورهٔ محمدیه‌نك اصول وفروعنی بالاحاطه مثلی مسبوق اولمیان بروجهله اقطار جهانه نشرینـه موفق بیوریله‌جغنه اشـارتدر دیه تعبیر اولنمش ایدی . حتی (هشام) ك قولنجه نشرعلومه‌زیاده اهتمام‌واجتهادلری بورؤیادن‌صکره واقع اولمشدر .

بعض اصحابی‌ده (حضرت امامك) روضهٔ نبویه‌ده بووجهـله تلفیق عظام شریفه ایله اشتغال ایلدیکنی وخصوص معروض هرکسك کندیسنه نظرایلدیکی حالده وقوعبولمقده‌ایکن هیچ بر فردك انکار وتعریضـه قیام ایتمدیکنی کوردیکی مرویدر ورائیٔ مزبور اول حضرتك تربهٔ سـعادت محمدیه‌دن ایکی آووج طولوسی طپراق آلوب هوایه صاوورارق اوفلدیکی آنده درت‌طرفه طوغری‌انتشارایلدیکنی‌ده کورمش وبوحالتدن طولایی وهم واندیشـه‌یه دوشوب رؤیاسـنی (ابن سیرین) ه عرض ایلمش‌ده مشارالیه بوکوردیکك رؤیا برفقیه جلیل‌القدر حقنده اولمق کرکدر دیمش . اوت استاذمز بولنان برفقیه حقنده کوردم دینجه بیورمشلرکه اویله‌ایسـه بوذاتك اظهـار ایده‌جکی علوم نبویه‌یی بوآنه‌قدر هیچ کیمسـه اظهار ایده‌مامشدر وبونك علمی او تراب منشور کبی هرجانبه یاییله‌جق واسمی مشارق ومغاربده طانیله‌جقدر . (ازهر بن کیسـان) رحمه‌الله دیدی‌که برکیجه (ابوبکر) و (عمر) رضی‌الله‌عنهما افندیلرمز معیت سعادتلرنده بولندیغی‌حالده (فخرعالم) افندمزی کوردم وافندمز حضرتلرینه برشی سؤال ایتمکه مشارالیهمادن استیذان ایلدم دیلدیکنی سؤال‌ایت فقط‌سسکی چوق‌چیقارمه بیوردیلر بن‌ده (ابوحنیفه) نك استخراج ایلدیکی مسائل فقهیه‌ده متردد بولندیغمـدن (علم ابی حنیفه) یه نه بیوررسـکز دیدم . (حضرت فخرعالم) افندمز بیـوردیلرکه (آنك علمی صحیحـدر (حضر) علیه‌السلامك علمندن دخی آکابر روزن آچیلمشدر برمدت صکره بربری عقیبنده اوچ کوکب دوشدیکنی کوردم آراسی چوق‌کچمدن اولا (ابوحنیفه) ثانیا (مسعر) بعده (سفیان) حضراتی وفات ایتدیلر بوکیفیتی (محمدبن مقاتل) ه سویلدیکمده آغلیه‌رق چونکه علمـاء کرام نجوم ارضدر دیدی .

(ابومعانی فضـل بن خالد) رحمه‌الله دخی علوم (ابی حنیفـه) یی (فخرعالم) افندمزه سؤال ایلدکده (کافهٔ ناسك محتاج اولدقلری علم اودر) بیورمشلر حضرت امام اعظمك کورمش اولدیغی رؤیالرك بری ده بروجه آتی حکایه اولنمشدر برکیجه فخر رسالت افندمزی محشر یرنده (حوض کوثر) باشنده ویانلرنده (ابراهیم خلیل‌الله) بولندیغی حالده کوررلرکه ابراهیم (علیه السـلام) خد شریفنی صدر سـعادت نبوی‌یه وضع ایتمشـلر و آنك اتصالنده ده (ابو بکر صدیق) رضی الله عنه بولنمشلر وبعده اسملرینی تعداد بیوردیغی اون یدی قدر ذوات دخی یکدیکرینه اتصـال کسب ایدرك برصف تشکیل ایلمشـلر و حوض شریفك بری طرفنده دخی قومشولرندن وغایت صـلحادن بر ذاتی النده بیوجك برکاسـه اوله‌رق کورمش‌ده آندن صو استه‌مش مزبور اوت ویره‌یم! فقط برکره استیذان ایده‌یم دیمش . فخر رسـالت افندمزدن آلدیغی مأذونیت اوزرینـه برکاسه صو ویرر[۱]. حضرت امام مذکور صودن ایچدکدن صکره اوراده اصحاب وتلامیذینی حاضر کوره‌رك جمله‌سنه‌ده ایچیردیکی حالده کاسه‌ده‌کی صـو برپرمق مقداری آشاغی اینمامش ومذکور صـو غایت بیـاض وصوغوق ولذتی‌ده بی نظیر ایمش (یسرنا الله شربه) . ابدال کرامدن برذات (محمـد بن الحسن) حضرتلرینی رؤیاده کوروب ربك سـکانه معامله بیوردی دیمش مشارالیه بن سنی معذب قلمق مراد ایتمش اولسه ایدم سـنك قلبنی علم شریعت معدنی قیلماز ایدم بیـوردی دیه جواب ویرمش . (امام ابو یوسف) حضرتلرینه نه معامله اولندی دیدکده اونك درجه‌سی بنم فوقمده‌در (امام اعظم) حضرتلرینی سـؤال ایتدکده اول حضرت ایسه (اعلای علیین) مقامنده‌در بیورمش . (سلف صـالحین کرامدن برذات رؤیاده کوریلوب حالی سـؤال ایدلدکده نائل مغفرت اولدیغنی وحضرت ابی حنیفه ایله برابر کندیسیله ملائکهٔ کرامه مباهات بیورلدیغنی بیان ایلمش ومشار الیه حضرتلریله برلکده اعلای علیینده

[۱] مناقب ابی اللیثده مذکور اولدیغی اوزره بوصویی افندمز مبارك آووجلرینه طولدیره‌رق امام اعظمه اول وجهله ایچرمشدر .

بولندقلرینی سویلمش (مقاتل بن سلیمان) ك حلقهٔ تدریسنده بولنان بر ذات بر کون مشارالیه رؤیاسنده بیاض البسه‌لی بر ذاتك سمادن بغداد ده کائن الك اوزون بر منارهیه نازل اوله‌رق پك یقین بر زمانده ناس ضایعاتك الك بیوکنه دوچار اوله‌جقدر دیمش اولدیغنی حکایه ایلدی (مقاتل) رحمه‌الله دیدی‌که اکر بو رؤیاك صادق ایسه اهل دنیانك الك اعلمی بولنان ذاتی غائب ایده‌جکز چوق وقت کچمه‌دن (ابو حنیفه) حضرتلری وفات ایدنجه (مقاتل) استرجاع شریفی بعد الادا بتون امت محمدك دردینه دوا اولان ذات شریف دنیادن کیتدی دیمشدر .

(مسدد بن عبدالرحمن بصری) نام ذات (مکهٔ مکرمه) ده بر کیجه وقت سحرده رکن ایله مقام آراسنده اویقویه واروب (فخر رسالت افندمزی رؤیاسنده کورمش و (یارسول الله) کوفه‌ده ظهور ایدن حضرت نعمانك علمندن‌اخذ ایده‌یمی دیه سؤاله ابتدار ایتمش وویریلن جواب صوابك‌ده (آنك علمندن اخذ ایت ومقتضاسیله عامل اول ابو حنیفه امتم ایچنده پك چوق مدح وثنایه لایق برذاتدر) کلماتندن عبارت اولدیغنی روایت ایدلمشدر .

ائمهٔ حنابله‌دن بر ذات فخر عالم افندمز حضرتلرینی رؤیاسنده کوروب مذاهب مسلمینی بیان بیورمسنی نیاز ایلمش اولاً افندمز حضرتلری (مذهب اوچدر) بیورمش اولدیغی‌جهتله صاحب رؤیا رأی و قیاسه زیاده اعتنا ایلدیکی جهتله (ابوحنیفه) یی خارج براقه‌جقدر ظن ایلمش ایسه‌ده بیان و تعداده شروع بیورنجه الك اول (امام ابوحنیفه‌یی بعده شافعی‌واحمد حضراتنی ذکرایلمش و درعقب امام‌مالك حضرتلرینی ضم ایله مذاهب صحیحه درتدر درتدر دیه‌رك تعیین حقیقت بیورمشلر صاحب‌رؤیا دیورکه‌قنغیسی اتباعه‌الیقدر دیدیکمده احمد در بیوردی)

[بو جواب نبویده هر مقتدی کندی امامنی افضل ظننده بولنمق لزومنه ایما واردر]

﴿ فصل سابع ثلاثين ﴾

(حضرت امامه قیاسی احادیث شریفه یه تقدیم ایدردی دیه واقع اولان)
(عزو یاتی رد و ابطال حققنده‌در)

(حافظ بن عبدالبر) رحمه‌الله حضرتلری بو مقصده دائر کوزل بر مقاله تحریر ایتمشدرکه خلاصه‌سی شوندن عبارتدر اصحاب حدیثدن بر جماعت قیاسی سنته تقدیم ایدردی دیه‌رك (ابوحنیفه) حضرتلرینه قدح ایلمشلر وبو بابده بلکه حدلرینی تجاوزایله بیوك خطاده بولنمشلردر چونکه حدیث صحیح و ثابت وار ایکن واقعا رأی وقیاسه میدان قالماز آنجق بعض اخبار آحادی تأویله یاخود بشقه بر توجیه معقوله بناءً کندی اجتهادینه کوره حکم ایدن ذاتك بهمه حال سنت و حدیثه مخالف اولمسی لازم کلمز بو مسلکه اك اول (ابو حنیفه) سلوك ایتمش دکلدر بلکه کندیسنه تقدم ایدن اصحاب و تابعین حضراتی ده بو منوال اوزره اجتهاد ایدوب قیاسله حکم ایدرلردی مشارالیهك بوقبیلدن اولان حکملری اکثریا علمای بلده‌سی اولان (ابراهیم نخعی) واصحاب ابن مسعوده موافقتدن خالی دکلدر فقط بو ذاتلرك استنباطلری آز اولوب حضرت (امام ابوحنیفه) و اصحابنك استنباطات جلیله‌لری مصالح ناسك جمله‌سنه کفایت ایده‌جك درجه‌ده در الحاصل آز چوق سائر مجتهدلرده‌ده حدیث صحیح ثابت بولنمدیغی تقدیرده قیاس و رأیله حکم ایتمك واقع اولمش وبلکه اجتهادك معناسی بوندن عبارت قلنمشدر بناءً علی ذلك (امام احمد) رحمه‌الله (امام اعظم) حضرتلرینه تعریض یوللو بعض سوزلر صرف ایلدکده (ابو حنیفه) حضرتلرینك مسلك اجتهادینی تحسین ایتمامکه باعث ندر دیه مشارالیهه سؤال اولندی . قیاسله حکم ایتمسیدر . دیدی (امام مالك) حضرتلری ده رأی و قیاسله حکم ایتمزمیدی دنیلدکده اوت بوواديده حکملر آنده‌ده واقع اولمشدر فقط پك آزدر (امام ابوحنیفه)نك

ایسه قیاسه اعتباری آندن زیاده در دیدی . سائل ده مادام‌که قیاسه اعتبار ایتمك نزدکزده مقدوح ایمش اعتبار ایدنلرك حصه‌لرینه کوره معاتبه ایدملری لازم کلیر بو حالده تعریضاتك بر مقدارینی اولسون (امام‌مالك) حضرتلرینه صرف ایدك ده باقیسنی (ابوحنیفه) حضرتلرینه براقك چونکه عدالت بونی اقتضا ایدر دیمشدر .

(لیث بن سعد) علیه‌الرحمه حضرتلری (امام‌مالك) حضرتلرینك استنباط ایلدیکی مسائل ایچنده احادیث شریفه‌یه مخالف یتمش مسئله‌بولدم وکندیسنه یازوب اخطار ایلدم دیدی الحاصل (حضرت) فخر رسالت افندمزدن روایت ایدیلن برحدیثك صحیح اولدیغنی بیلندیکی حالده آنی قبول ایتمامك آنجق منسوخیتنی یاخود جهت اخرادن طولایی غیرمعمول به اولدیغنی ادعا ایله اوله‌بیلیر (قرقنجی فصلده بونك بیانی مستوفی اوله‌رق کله‌جکدر) یوقسه الده بویله برحجت وسند بولنمیه‌رق قول رسولی رد ایتمك امامتی دکل عدالت وصفنی بیله اسقاط واخلال ایده‌جك بر کیفیت اولدیغندن ائمهٔ مسلمینك هیچ برندن بونك صادر اولمدیغی امرقطعیدر . آنلرك شانی احادیث مرویه‌یی تدقیق واصول مقرره‌یه تطبیق ایدوب آکا کوره حکم ایلمك اولدیغندن همان روایت اولنان هر حدیثله عمل ایده‌مزلر اصول مذکوره وفقنجه قیاس ورأیله حکم ایتمك عظمای صحابه‌دن‌ده کثرت اوزره واقعدر تابعین کرامدن دخی بك‌چوق کیمسه‌لر بومنوال اوزره اجتهاد ایلمشلردر دیوب بعده (حافظ ابن عبدالبر) علیه‌الرحمه آنلرك اسملرینی ده تعداد بیورمشدر ایشته حافظ مشارالیهك شو مقاله‌سندن قدح مزبوره جواب شافی مستفاد اولورکه بونکله قادحینك حقیقت حاله دائر جهالتلری تبین ایلر .

« تنبیه » مورخیندن برطاقم کیمسه‌لر حضرت امامی (مرجئه) دن عد ایلمشلردر فقط بو کلام معنای متعارفجه صحیح دکلدر اولا شارح مواقف [١] (سیدشریف) جرجانی قدس‌سره حضرتلرینك بیان ایلدیکی

[١] متن مواقفده شو عباره مذکوردر (وغسان کان یحکیه عن ابی حنیفة وهو افتراء)

اوزره (مرجئه طائفه‌سندن (غسّان کوفی) نام کیمسه مذهب باطلنی ترویج قصدیله اویله برامام جلیل‌القدره نسبت وافترایه اجتسار ایدر وحضرت امامدن ارجایه دائر برطاقم سوزلر حکایه ایلرمش جائزدرکه اومورخلر بونك اغفالنه قاپیلسونلر . ثانیاً (آمدی) مرحومك دیدیکی کبی‌معتزله طائفه‌سی عاصیلرك بهمه‌حال معذب‌اوله‌جقلرینه قائل‌اولمیانلری وقدری انکار ایتمینلری (مرجئه) دن عد ایدرلردی بوحالده ارجانك بردیکر معناسی اولوب اهل‌سنته اسناداولنه‌بیلور. برده‌جائزدرکه (حضرت امام) ایمان زیاده ونقصانی قبول‌ایتمز دیمش اولدیغی جهتله عملی ایماندن تأخیر معناسنه ارجا اسنادینه قول مذکورلری باعث‌اولسون. حالبوکه مشارالیه افندمز اعمال مشروعه‌یی حقیقت ایماندن جزء قلمیور ایدیسه‌ده ایمانك کمالی آنلره توقف ایتدیکنی انکار ایتمزدی کندیلرینك بالاده محکی اولان کثرت عبادت وکمال تقوالری بوکا شاهددر .

ثالثاً (حافظ ابن عبدالبر) ك دیدیکی کبی حضرت امامك حسادی پك چوق اولوب شاننه لایق‌اولمیان شیلری کندیسنه اسناد ایتمکدن‌احتراز ایتمزلردی حضرت‌مشارالیه برکون‌حالت‌تفکرده‌بولندقلری اثناده (وکیع) رحمه‌الله یانلرینه‌کلنجه نره‌دن کلیورسك دیه سؤال بیورمش (وکیع) ك (شریك) قاضینك‌یانندن کلیورم دیمسی اوزرینه شوقطعه‌یی‌اوقومشلردر

(ان یحسدونی فانی غیر لائمهم)
(قبلی من الناس اهل الفضل قدحسدوا)
(فدام لی ولهم مابی ومابهم)
(ومات اکثرنا غماً بما یجد)

(وکیع) دیورمش اکلادم‌که شریکدن برناسزا خبر آلمشلر . معناسی آنلر بکا حسد ایدرلرسه بن آنلره لوم ایتمم چونکه بندن اول‌ده ناسك ارباب کمالی محسود اقران ایدیلر بنده حقك نعمتی وآنلرده حسد کدورتی دائم اولسون بقه‌لم آنلرمی غیظ حسدلرندن هلاك اولورلر بن‌می درد تأثرله هلاك اولورم . دیمکدر

❁ فصل ثامن ثلثين ❁

(حضرت امامی جرحه دائر اولان سوزلرك فسادی بیاننده در)

(حافظ ابو عمر یوسف بن عبدالبر) رحمه الله حضرتلری دیورلرکه حضرت ابی حنیفه‌نك شـان عالیلرنده کلام ایدنلر . توثیق وثنـا ایله کندیسـندن روایت حدیث ایدنلره نسبت اولنـدقده پك آز قالورلر . مشارالیهی جرحه قیام ایدن اهل حدیث رأی وقیاسـده اغراق ایتملرندن بشقه بر قصـور بوله‌میورلر حالبوکه بیـان اولندیغی اوزره بوخصـوص فی‌الحقیقه قصـور دکل بلکه مجتهدین کرام حقنده فضیلتدر . اسـلاف عظامك نباهت شـان وشرفلرینه حقلرنده ناسـك اختلاف وتباینلریله استدلال اولنملیدر بوجهت پك بیوك بر مقیاسدر کورمزمیسك‌که حضرت (علی) کرم الله وجهه افندمز حقنـده افراط وتفریطلری جهتـله ایکی طـائفه هلاك اولمشدر بر طـائفه محبتده افراط دیکر طـائفه‌ده بغض ونفرتلری حسبیله تفریط ایلمشلردر .

(حافظ علی بن المدینی) رحمه‌الله تصریح ایلمشدرکه (ابو حنیفه) حضرتلرندن (سـفیان ثوری) (حماد بن زید) (هشـام) (وکیع) (عبـاد بن العوام) (جعفر بن عون) کبی مشـاهیر ائمه حدیث روایت ایتمشلردر وفی‌الحقیقه کندیلری ثقادن اولوب روایتـلرینی قبولده بأس یوقدر (امام شعبه) نك‌ده رأیی مشـار الیه حقنده پك کوزلدر (یحیی بن معین) حضرتلری دیوردی‌که علمای حدیثـك بر فرقه‌سی (ابو حنیفه) واصحـاب وتلامیذی حقنـده قبول روایتلرنجه تفریط ایدیـورلردی . ومشار الیه بوذاتلر کذبی ارتکابمی ایدرلردی دینلدکده حاشا شـانلری بونقیصه‌دن بالاتفاق عالیدر دیدی .

(شیخ الاسلام تاج سبکی طبقاتنده بیورمشـدرکه جرحك تعدیله تقدیم ایدلمسی قاعده‌سندن صاقین ظن ایتمه‌که هرکیمك حقنده جرحه دائر

برسوز سویلنیرسه آنك روایتی قبول اولنماز چونکه امامت وعدالتی ثابت ومدح وتزکیه‌سی غالب اولدیغی حالده محضا تعصب مذهبی یه ویا بشقه برغرض فاسده مبنی حقنده سوز ایدیلن ذواتی‌ده مرتبهٔ قبولدن اسقاط ایده‌میز . وبواخطاره دائر برخیلی تفصیلاتدن صکره مشارالیه دیمشدرکه اشبو بیاناتمزله تفهیم ایده‌بیلدك که طاعاته مواظب ومدح وتزکیه‌سنده بولنانلر کثیر وغالب اولان برذات حقنده جارح وجه جرحنی تفسیر ایده‌بیلسه‌ده جرحه قیامی برتعصب مذهبی ویا منافسهٔ دنیویه‌یه مبنی اولدیغی قرائن احوالدن مستفاد اولورسه اصلا مسموع ومعتبر اولماز . بین‌الاقران وقوعی روایت ایدیلن مجادله‌لر بوقبیلدندر بناءً علیه (سفیان ثوری) ودها بعض ذواتك (ابو حنیفه) حقنده . و (ابن ابی ذئب) امثالی ذواتك (امام مالك) حقنده کلام ایتملری مسموع دکلدر کذلك (یحیی بن معین) رحمه‌اللهك (شافعی) یه و (امام نسائی) نك (احمد بن صالح) ه دائر سوزلری‌ده بویله‌در .

اکر علی‌الاطلاق هرکسك حقنده جرحه دائرسوزلر قبول‌ایدیله‌جك اولسه ائمهٔ مسلمیندن هیچ برذاتك موثوق الروایه اولماسی لازم کلیر .

چونکه هرامامك حقنده رطب ویا بس سوزلر صرف اولنمشدر .

و بعضیلری حقنده زیاده تجاوز ایله کندیلرینی هلاك ایدنلرده‌بولنور (امام عبدالبر) علیه‌الرحمه حضرتلری دیورکه اسلاف عظام بیننده جریان ایدن محاورات ووقایعده فضولی حاکم اولانلر اقتحام ایلدکلری تحکماتك وخامت عواقبنی تقدیر ایده‌میه‌رك خطای عظیمده واقع اولورلر بلکه بعضا کفره قدر واررلر ثبوتی قطعی اولمیان روایاته بناءً عظمای امتدن معدود بولنان برذاته طعن وآنلری ازدرایه قیام ایتمك جائز اولورمی خصوصا جماهیر اهل اسلامك دین ومذهبجه امام اتخاذ ایلدکلری ذاتلرك حقنده طعنه اجتسار ایدن فی‌الحقیقه کندیسنه طعن ایلمش اولور . کرچه حسب البشریه انلرده یکدیکرلرینه غضب حالنده ویا (معصوم اولمدقلری جهتیله) حسدکبی برامر جبلی اقتضاسنه مبنی بعض سوزلر عطف ایده‌بیلیرلر .

لكن نصل كه اصحاب كرام حضراتى بيننده جريان ايدن كلمات. ايچلرندن بعضيلرينى تزييف صددنده بولنانلر ايچون مدار تعويل واعتماد اوله مازسه تابعين كرام وسائر علماى اعلامكده حاللرى بويله در .

آنلرك صيت فضل وكماللرى آثارلرى دلالتيله دنيايى طوتمش وخواص وعوام نزدنده تواتراً ثابت اولمشدر بناءً عليه حقلرنده ايديلن لاف وكذاف شان وشرفلرينه نقيصه ايراث ايتمك شويله طورسون جهت اخرى ملاحظه سيله برقات دها فضيلت ومزيتلرينى مزداد ايلر . آنجق بوقبيلدن اولان كلام برغرض فاسد اجراسنه مبنى اولورسه قائلنك حقنده دنياو آخرتجه خيرلى اولمازاكابر انام واعاظم علماى اهل اسلام حضراتنى تنقيصه قيام ايدن ضعفاى عقول حقنده شاعر بيمدانى (حسن بن هانى) نك شوكلامى نه كوزل تمثيل اولور .

(يا ناطح الجبـل العالى لتكلمـه)

(اَشفق على الرأس لاتُشفق على الجبل)

معناسى اى جبلى جريحه دار ايتمك فكريله باشيله دوكن شاشقين جبله رحم ايله ! ديمكه حاجت يوق فقط عقلك وار ايسـه باشكى صـاقين .

(ابو العتاهيه) نك شوبيتى ده مقامه مناسبدر .

(ومن ذا الذى ينجو من الناس سالما)

(وللنـاس قال بالظنون وقيـل)

معناسى ناسك ديلندن سـلامت بولان كيمدر آنلرك ظن اوزرينه قيل وقاللرينه نهايت اولورمى؟ . [بوسوز پك طوغريدركه انبيـاى عظام واصفياى كرام حضراتنه بيله تجاوز ايدنلر وافك وافترايه اجتسار ايلينلر قابل تعداد دكلدر]

(ابن المبارك) حضرتلرينه (امام ابوحنيفـه) حضرتلرينك حقنده فلان ذات كلام ايديور دنيلدكده شوبيتى اوقومشدر .

(حسدوك اذا مافضلك اللا)

(ه بما فضلت به النجبـاء)

«لمترجمه» شو بيتده تدوير واردر مصرع اولك آخرنده كى لفظهٔ جلالك هاسى مصرع ثانى يه دور ايديور وزنى (بحر خفيف) دندركه اجزاى اصليه سى (فاعلاتن) (مستفعلن) (فاعلاتن) اولوب (مخبون) اوله رق استعمال اولنمشدرده (فعلاتن) و (مفاعلن) قالمشدر.

معناسى: نجباى كرامك تفضيل بيورلدقلرى مزاياى جليله ايله (الله) تعالينك سنى ممتاز قيلمسنه بناءً ناس سكا حسد ايتمكده در. اه

(ابو عاصم النبيل) عليه الرحمه حضرتلرينه ده (امام اعظم) افندمزك مذمتنه دائر مشاهيردن بر كيمسه نك سوز سويلديكى عرض اولندقده بو حال (ابو الاسود دؤلى) نك ديديكى كبيدر ديوب شو بيتى اوقومشدر.

(حسدوا الفتى اذلم ينالوا سعيه)
(فالقوم اعداء له و خصوم)

(اول فتاى كريمه محضا سعى ايله ارتقا ايلمش بولنديغى مرتبهٔ عليه يه ايره مدكلرندن ناشى حسد ايديورلرده قومنك جمله سى اظهار عداوت وخصومت ايتمكده بولنيورلر.. ديمكدر) حسد آثارى علما بيننده دها زياده كورنمكده در. آنكچون (مذهب مالكى) اوزره آنلرك يكديكرى عليهنده شهادتلرى قبول اولنماز.

(عبد الله بن عباس) رضى الله عنهما حضرتلرينك كلماتندندر (علمانك سوزلرينى ديكليكز آنجق برى برلرى عليهنده وقوعبولان كلاملرينه اصغا ايتميكز چونكه آنلرده كى تحاسد وتباغض هركسدن زياده در.

﴿فصل تاسع ثلثين﴾

(اول حضرتك شاننده (خطيب بغدادى) عليه الرحمه نك نقل ايلديكى)
(كلمات قادحه نك جوابنه دائردر)

معلوم اوله كه (خطيب مرحوم) او طاقم سوزلرى تاريخنه درج

ایتمکله (حضرت امام) افندمزه قدح و مذمت و شان عالیلرینه الحاق شین و منقصت قصداتماشدر بلکه عادت مؤرخین اوزره حقنده سویلنیلن سوزلری جمع ایلمك مراد ایلمشدرکه اول حضرتك ده سائر عظمای اسلاف و بلکه انبیای عصمت مآب حضراتی کبی حساد بدنهاد و اعدای جفا معتادلری طرفندن ازعاج اولنمش و آنلرك الندن و دیلندن مصون قالمامش اولدیغی تبین ایلسون . موماالیهك مقصدی بوندن عبارت اولدیغنه سوق کلامی شهادت ایدر .

زیرا کتب مناقب اصحابنك ذکر ایلدکلری مآثر سابقه‌نك اکثریسنی اسانید صحیحه ایله بیاندن صکره او طاقم قادحاتك ذکرینه تعرض ایتمشدر وهم ده قدحه دائر اولان کلماتك سنداتی مجهول و یا مجروح راویلردن خالی اولمامقله آنلر ایله دکل ائمهٔ مسلمیندن اك بیوك برامام جلیل الشانك بلکه‌یك عادی بر مسلمك بیله قدر و حیثیتی اخلال بالاتفاق جائز وممکن دکلدر (امام‌همام تقی‌الدین ابن دقیق العید) رحمه‌اللهك دیدیکی کبی (ناسك عرض و وقاری جهنم حفره‌لرندن بر حفره درکه حاکملر ومحدثلر آنك یانی باشنه وقوف ایتمشلردر یعنی آنلر پك قولای جهنمه دوشه‌بیلورلر (خطیب بغدادی) کبی واقف حقایق عقلیه ونقلیه بولنان بر ذات بو دقیقه‌یه آکاه دکلیدر . خصوصا اوکلمات قادحه قائللرندن فی الواقع صادر اولسه ده ینه حکمی یوقدر چونکه اقران و امثالك یکدیکرلری علیهنه اولان سوزلری مقام جرحده کافی اولمدیغی بالاده ایضاح ایلدی سائر ناسك ده اعدا طرفندن اشاعه اولنان خلاف واقع سوزلره تقلید ومتابعت ایلمش اولملری اك واضح بر احتمالدر . حقیقت حالك برمنوال معروض اولدیغنی (حافظ ابن‌حجر) و (حافظ ذهبی) رحمهماالله دخی تصریح ایلمشلردر . حتی (ذهبی) مرحوم انبیاء و صدیقین حضراتندن بشقه داء حسددن تماماً سالم قالو بده اهالیسی بیننده سائقهٔ تعصب و حسد ایله ناسزا سوزلر ایشیدلمامش هیچ بر عصر بیله‌میورم دیمشدر (تاج) سبکی رحمه‌الله ده دیورلرکه ای مسترشد صاحب اذعان! سکا لازم و غایت مهم بر وظیفه واردرکه ائمهٔ سابقین حضراتی حقنده دائما طریق ادب اوزره

بولنمق و آنلرك بعضـيلرندن دیکرلری حقنـده حکایت ایدیلن کلاملره باقیوب برهان واضح آرامقدر آنلرك هیچ برینی رد و تزییفه دائر دلیل و برهان بولنمق ایسه احتمالی یوقدر آنکچون ایشتدیکك سوزلری تأویل وحسن ظن ایله آنلری محمل صحیحه حمل ایتمکه قادر اوله ماز ایسـك کلیاً اوطاقم کلماتی تتبعـدن صفح و اعراض ایتمکله چاره جوی سـلامت اولملغك حقنده واجب قطعی اولور سـن بو اسراری آکلامق ایچون یارادلمدك. عقلك وار ایسه کندی وظائف مخصوصه‌کی ایفایه چالیشوب مالایعنی‌یه طالمه طالب علمك بنم نظرمده قدری پك عالیدر آنجق سلف صالحین بیننده جریان ایدن احوال و اقوالی تفتیش ایدرك کیمنی حقلی و کیمنی حقسز کوسترمکه قیام ایدوب متحکمانه سـوزلر صرف ایتمکه باشلانجه نظرمدن دوشر. بناءً علی ذلك (ابوحنیفه) حضرتلریله (سفیان ثوری) بیننده یاخود (امام مالك) و (ابن ابی ذئب) یاخود (احمد بن صالح) و (نسائی) یاخود (احمد بن حنبل) و (حارث بن اسد المحاسبی) کذلك بونلردن صکره هر عصرك مشـاهیری بیننده حتی (عزالدین بن عبدالسلام) ایله (تقی الدین بن الصلاح) بینلرنده وقوعی روایت ایدیلن منافساته اصغا اولنمق جائز دکلدر . زیرا بویله وظیفه‌دن خارج شیلر ایله اشتغال ایدنلرك هلاکی مقرردر آنلرك جمله‌سی اسلاف دین و اسـاطین یقیندر بینلرنده وقوعی روایت ایدیلن محاوراتك صحتی تقـدیرنده اهلی عندنده محامل صحیحه‌سی واردرکه هرکس آنلری فهم وادراك ایده‌مز . بزلر اصحـاب کرام افندیلرمز حضراتی حقلرنده کف لسـان و محبت جنان دائره‌سندن چیقمامق ایله دیانةً وعقلاً مأمور ومکلف اولدیغمز کبی بتون ائمهٔ اعلام و اعاظم علمای دین اسـلام حقلرنده ده و جائب احترام ایفاسیله مکلفز .

﴿ فصل اربعين ﴾

(اول حضرتك احاديث صحيحه يه من غير حجة مخالفت ايلمشـدر ديه)
(عليهنه واقع اولان تعرضى دفعه دائردر)

بو باب غايت واسع اولوب بتون ابواب فقهى سرد ايتمكه حاجت وار ايسه‌ده بو محلده امكانى يوقدر بناءً عليه ادلهٔ تفصيليه‌يه نظر ايدنلره فائده‌بخش اوله‌جق بر طاقم قواعد اجماليه عرضيله اكتفا ايده‌جكز .

معلوم اوله‌كه حضرت امامى بو يله بر اعتراضه هدف قيلان متقدميندن (سفيان ثورى) رحمه‌الله و متأخرينندن شيخ البخارى (حافظ ابو بكر ابن ابى‌شيبه) در بونك سببى ده اول حضرتك قواعد مذهبيه و اصول اجتهاديه‌سنه عدم اطلاعدن عبارتدر .

(حافظ ابو عمر بن عبدالبر) رحمه‌الله حضرتلرى‌ده تصريح ايلمشدركه مجمع عليها بولنان اصول فقهيه يه مخالف اولان خبر واحد قبول ايدلميوب اوزرينه قياس تقديم اولنور شو اعتراضك دفعنده كلامى بر مقدار بسط ايله تقديم مذكورك اسباب موجبه‌سنى تعداد ايده‌لم . ازجمله اوزمانلر هنوز كتب احاديث تماماً تدوين اولنميوب اكثر احاديث اقطـار اسـلاميه ده متفرق بولنـان تابعين حضراتنـدن و سائر مشـايخ حديثـدن اخذ و روايت ايله معلوم اوله بيلديكنـدن بعضـيلرينى دويمـامق احتمالى هركسك حقنده قائم اولمسنه بناءً (حضرت) امامك‌ده قياسله عمل ايلديكى ماده‌لرده خلافنـه دلالت ايدن بعض احاديثى دويمامسى ويا صحتنـه اعتماد ايتمامسى جائزدر كذلك فقيه اولميان راوينك حديثى قياسه مخالف اولدقده بعض علما عندنده معمول به دكلدر حتى بوكا بناءً (مصرات) [۱] حديثنى

[۱] تصريه‌دن اسم مفعولدر معناسى ممه‌سنده سوت تراكم ايتمك ايچون اينك ويا دوه‌يى برقاچ كون صاغمه‌مقدركه بوكادائر اولان حديث شريف (مرأة الاصول) ك سنت مباحثنده مذكوردر .

(ابوهریره) رضی الله عنه روایت ایلدیکی جهتله قبول ایتمزلر آنجق فقهای حنفیه‌دن برجماعت اکثر علمای مذاهبکبی قیاسه مخالف اولان حدیثلرده دخی فقه راوی‌یی شرط قیلمازلر حتی صائم اولان کیمسه‌نك سهواً اکل وشرب ایتمسیله اوروجی بوزلمدیغنه دائر اولان حدیث شریفده (ابوهریره) حضرتلری روایت ایلمش ایکن هر مذهبجه معمول بهدر مع هذا قیاسه مخالف اولدیغیچون امام (ابوحنیفه) حضرتلری « روایت مذکوره ثابت اولمیه‌ایدی قیاسله عمل ایده‌جك ایدم » دیمشدر وائمهٔ اسلافدن هیچ کیمسه‌دن فقه راوینك شرط قیلندیغی مروی اولمیوب صکره‌دن احداث اولنمش برقولدر دیورلر (استطراد) (ابوهریره) رضی الله عنه فقیه اولمدیغی حالده نسیان صومه دائر روایت ایلدیکی حدیث معتبردر یاخود فقیه اولمدیغیچون (مصراته) دائر حدیثی قبول ایدلمامشدر دینلمك مشارالیهك فی الواقع فقیه ومجتهد اولمامسنی اقتضاء ایتمز چونکه کندیسنده شرائط اجتهاددن برشیء مفقود دکل ایدی حتی اصحاب کرام عصرنده افتا ایدردیکه او عصرده مجتهد اولمیان ذات افتا ایده‌مزدی » دیه‌رك فقیه اولمدیغی منع اولنمش وحتی ویرمش اولدیغی فتوالر (شیخ الاسلام) تقی سبکی رحمه الله طرفندن آیریجه جمع ایدیلوب تدریس اولندیغی کندیسندن اخذ علم ایله تشرف ایدن طبقات حنفیه صاحبی (محي الدین قرشی) رحمه اللهك تصریحیله ثابت اولمشدر . اه

(حضرت) امامك (رسول اکرم) افندمز حضرتلرندن کلن اخبار شریفه‌یی باشمز اوزره قورز وکوزمز اوکندن آیرمیز بیورمسی‌ده احادیث نبویه‌یی غایت قیمتلی طوتوب مذهبنه اساس اتخاذ ایلمش اولدیغنه شهادت ایدر .

فقط عرض اولندیغی اوزره برحدیثك روایتی ثبوت بولمدیغی تقدیرده بالطبع آنکله عمل ایده‌مز (کذلك برحدیثك راویسی آنك خلافیله عامل اولمق منسوخیتنه دلالت ایتدیکندن بوتقدیرجه‌ده اوحدیث ایله عمل اولنماز نته‌کیم (ابو هریره) رضی الله عنه برانائی کلب یالادقده یدی دفعه ییقامق لازم کلدیکنه دائر برحدیث روایت ایلمش ایکن کندیسی‌ده انجابنده اوچ دفعه غسل ایله اکتفا ایلدیکی ایچون حدیث مذکور ایله عمل اولنمامشدر .

(عبدالله بن عباس) حضرتلرینك روایت ایلدیکی (من بدل دینه فاقتلوه) حدیثنیده مشارالیهك ارتداد ایدن قادین ایسه قتل اولنماز قولیله تخصیص ایدرلر . (عموم بلوی وقوعی‌ده خبر واحدك قبولنه مانعدر چونکه کثیر الوقوع اولان حادثه‌لرك حکمی عادةً شیوع بولمق لازم کلیر . بناءً علیه بویله برحدیثده برایکی کیمسه‌نك روایتله تفرد ایتمسی عدم ثبوتی اشعار ایدر. آنکچون حنفیه‌مس ذکر ایله انتقاض وضوء امر ثابت اولسه ایدی هرکسك بیلمسی وروایاتك تعاضد ایتمسی لازم کلیردی دیه‌رك اکا دائر (بسره) رضی الله عنهك روایت ایلدیکی حدیثی معتبر طوتمازلر . (کذلك خبر واحد قبیلندن بولنان برحدیثك حد ویا کفارت بیانده ورودی‌ده عدم اعتبارینه بادی اولور چونکه (ادرؤا الحدود بالشبهات) حدیث مشهوری دلالتیله حد وکفارت ادنی شبهه ایله ساقط اولور راوینك برحدیث روایتنده تفردی ایسه جالب اشتباهدر .

جلی اولان ویا بر جدیث آخر ایله مؤید بولنان قیاسه مخالفتده خبر واحدك سقوطنی موجبدر (بعض سلفك جرحه دائر کلام ایتمسی دخی بوقبیلدندر قسامه حدیثی کبی کذلك برمسئله حقنده بین الاصحاب اختلاف وقوع بولدیغی حالده آنلردن هیچ کیمسه‌نك مؤخراً روایت ایدیلن بر حدیثله احتجاج ایتمامسی‌ده اوحدیثك غیر ثابت اولمسنه دلالت ایدر چونکه شایان احتجاج بولنان بر حدیثك آنلره خفی قالمسی عادةً محالدر . (الطلاق بالرجال) حدیثی بویله‌درکه معناسی طلاقك عددنده یعنی ایکی ویا اوچ دفعه مشروع اولمسنده زوجك حریت ورقیتنه نظر اولنور دیمکدر حالبوکه بومسئله‌ده عصر صحابه‌دن بری اختلاف جاریدر برجماعت بویله دیبورلرکه (شافعی) ده بونلردندر فقط دیکر علمانك کیمی زوجه‌نك حالنه وکیمی‌ده زوج ایله زوجه‌دن رقیق اولانه نظر ایدرلر (امام ابو حنیفه) حضرتلری جماعت ثانیه ایله برابردر .

(بعض خبر واحدلرده بولنورکه ظاهر عمومات قرآنیه‌یه مخالفدر (ابوحنیفه) حضرتلری ایسه قرانك عمومنی خبر واحد ایله تخصیص واطلاقنی تقیید ایتمز چونکه قرآن کریمك عموم واطلاقی دلیل قطعی

اولوب دلیل ظنی اکا مقابل اوله‌ماز آنك ایچون دلیل اقوی ایله عمل ایدر . مثلا (لاصلاة الابفاتحة الکتاب) حدیث صحیح ایسه‌ده خبر واحد اولدیغیچون (فاقرؤا ماتیسر من القرأن) آیت کریمه‌سنده کی اطلاقی تقیید ایده‌مز چونکه عندالحنفیه بر قید زائد علاوه‌سندن عبارت اولان تقیید — زیاده علی الکتاب قبیلندن اولمسیله — نسخ عد اولنور حالبوکه دلیل ضعیف دلیل قوی یه مقاومت ایده‌مدیکندن آنی نسخ ایتمسی جائز دکلدر .

خبر واحدك سنت مشهوره‌یه مخالف اولمسی‌ده بویله‌در زیرا خبر مشهور ارجحدر . بناءً علیه (البینة علی المدعی والیمین علی من انکر) حدیث مشهورینه مخالف بولنان شاهد و یمین حدیثی ایله عمل ایدلمز مذکور حدیثك شهادت مقبوله‌یی بیانه دائر اولان (فاستشهدوا شهیدین من رجالکم) الخ آیت کریمه‌سنه زیاده‌یی ده ایجاب ایده‌جکی آشکاردر . بو تفصیلات معلوم اولنجه تبین ایدرکه حضرت امام اعظم افندمزك قواعد مقرره‌سنه یاخود اساساً اجتهاد مواقع معلومه‌سنه آشنا اولمیان و یا بیله‌رك اظهار عداوت ایلین کیمسه‌لر طرفندن درمیان اولنان مخالفت احادیث شریفه اعتراضی محض افترادر مشارالیه حضرتلرینك دها اقوی واتباعه احری بر دلیله اطلاعی وقوع بولمدقجه هیچ بر حدیثی معمول به اولمقدن اخراجی واقع دکلدر (مشاهیر ائمهٔ ظاهریه‌دن (ابن حزم) رحمه‌الله حدیث ضعیفك بیله قیاسه تقدیم ایدلمسنه ائمهٔ حنفیه نزدنده اجماع واردر بیورملری ده حضرت امام اعظمك احادیث شریفه‌یه زیاده اعتنا بیوردقلرینه دلالت ایدر حتی احادیث مرسله‌یی ده قیاسله عمله تقدیم ایلدکلریچون وارد اولان بر حدیث مرسله اتباعاً نماز ایچنده قهقهه ایله کولمکی ناقض وضو عد ایلمشدر حالبوکه قهقهه‌نك حدث قبیلندن برشی اولمدیغی آشکاردر و بو مسئله علی خلاف القیاس ثابت اولدیغی ایچون حکم مزبوری نص واردك محلی اولان رکوع و سجده‌یی حاوی نمازلره تخصیص ایله سجدهٔ تلاوته و صلات جنازه‌یه‌ده تعمیم ایتمامشدر (مدققین علماء عظام بیورمشلردرکه مناط احکام اولان معانی و علل شرعیه‌یه

اطلاعی اولمیانلرك احادیثله عمل ایتملری جائز دکلـدر چونکه بویله اولانلرك خطا ایلملری احتمال غالبدر حتی بعض اکابر محدثین رضـاع ایله حرمت نکاح بیننده کی ارتباطك منشأنی بیلمدیکیچون بر قویونك سودندن ایچمش بولنان قیز ایله اوغلان بیننده حرمت نکاح ثبوتنی ادعا ایتمشدر . نصل که احادیث شریفه‌یه واقف اولمیانلرك رأینه اعتبار اولنماز . مثلا ناسیاً اکل ایدن صـائمك صومی بوزلماز . قصداً قیٔ ایدن صـائمك ایسه صومی فاسد اولور حالبوکه صـورت اولاده جوفه بر شیٔ داخل اولوب صورت ثانیه‌ده دخول یوقدر آنکچون قیاس امر بالعکس اولمغی اقتضـا ایدر .

ایشته تفصیلات معروضه ایله مسـتبان اولدی که امام (ابو حنیفه) حضرتلرینك بعض اخبار آحادی ترك بیورملری محضا قواعد مقررهٔ اصولیه‌یه رعایته مبنی اولوب اسباب شرعیه‌دن منبعثدر . قلت اعتنایه حمل ایدنلر پك بیوك جرأت ایلمشلردر .

مجتهدین عظـام حضراتنـك بیـلدکلری حقـائق شریعت آلهیـه اولقدر دقیق و عمیقدرکه سائر علمای متبحرین بیله آنلری تماماً معرفت و ادراکه نائل اوله‌مامشلردر . طریق استنباط مسائل . اربابنه معلوم ایسه‌ده مایتوقف علیهی کما ینبغی احراز ایدوبده آکاسلوك ایده‌بیلمـك آنجق توفیق ربانی واقربیت نور جنـاب رسالتپناهی سایه‌سنده‌پك محدود کیمسه‌لره میسر اولمش . وآنلرك ایچندنده ائمهٔ مذاهب معلومه حضراتی دها زیاده عنایت واحسانه مظهر بیوریله‌رق چهار ارکان عالم اسلامیتی تشکیل وترصین ایلمشلردر . (اماماعظم) افندمز حضرتلرینك ایسـه ازهر جهت سـائرلره تقدم وتفـوق ایلمش اولدقلری درارئ دریای فضائل خارقه‌لرندن اشبو صدفچهٔ ناچیزانه‌ده مندرج بولنان نمونه‌یه‌اطلاع ایدنلرك نظرنده دخی ظاهر ونمایان اوله‌جغنـده اشتباهه محل یوقدر . بناءً علی‌ذلك شوقدرله اکتفایی مناسب کوردك . والله‌المستعان

نسأل‌الله سبحانه ان یجعلنا ممن قام بحقوق ابائه فی‌الدین لاسیما اکابر السلف الماضین « ربنا اغفرلنا ولاخواننا الذین سبقونا بالایمان ولاتجعل

فى قلوبنا غلاً للذين آمنوا ربنا انك رؤف رحيم» اللهم احشرنا معهم فاننا نحبهم وادخلنا فى زمرتهم وشرفنا بخدمتهم واعد علينا من صالح معاملاتهم واحوالهم الباهرة وكراماتهم الظاهرة المتكاثرة حتى نكون من جملة اتباعهم واجلة اشياعهم انك الجواد الكريم الرؤف الرحيم ربنا لك الحمد كما ينبغى لجلال وجهك الكريم وعظيم سلطانك القديم ايد وانصر سلطان المسلمين واعذه من شر الخلائق اجمعين بحرمة سيد الانبياء والمرسلين وصل وسلم وبارك افضل صلاة واكمل سلام واجلى بركة على افضل الخلق سيدنا محمد وعلى آله واهل بيته الطيبين الطاهرين وعلى جميع اصحابه عدد معلوماتك ابدا ومداد كلماتك سرمدا «سبحان ربنا رب العزة عما يصفون وسلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين»

قد فرغ من تدوينه الفقير اليه عز شانه الحاج اسماعيل حقى
بن ابراهيم بن عبد الوهاب الزعيمى المناسترى
سنة ست و ثلثمائه بعد الالف من هجرة
من له العز و الشرف و طبع
بعد اربع سنين بعناية
الملك الجواد
المعين